Crima
OLGĂI ARBELINA

Andrei Makine

I

Primii îi pândesc cuvintele ca nişte simpli hoţi de confidenţe. Următorii apreciază la ele probabil altceva. De altfel, pot fi deosebiţi uşor: mult mai rari decât cei doar curioşi, ei vin singuri, îndrăznesc să se apropie ceva mai mult de bătrânul înalt care patrulează încet prin labirintul aleilor şi pleacă mai târziu decât primii.

Cuvintele pe care le murmură bătrânul sunt imediat risipite de vânt în lumina glacială a sfârşitului acestei după-amieze de iarnă. El se opreşte lângă o lespede de mormânt, se încovoaie ca să ia o creangă grea care brăzdează, ca o crăpătură, inscripţia cioplită în piatră poroasă. Vizitatorii curioşi îşi apleacă uşor capul spre vocea lui, prefăcându-se că examinează monumentele din preajmă... Cu o clipă în urmă aflau cum şi-a trăit ultimele ceasuri un scriitor cunoscut la vremea lui, dar uitat după aceea. A murit noaptea. Soţia lui, cu degetele ude de lacrimi, i-a închis ochii şi s-a întins lângă el, aşteptând dimineaţa. Apoi o altă poveste, surprinsă pe aleea paralelă, ale cărei lespezi de mormânt poartă date recente: un balerin, mort cu mult înainte de bătrâneţe, care şi-a primit sfârşitul repetând de mai multe ori, ca pe o formulă sacramentală, numele tânărului său amant care-l contaminase... Iar apoi, cuvintele acelea, furate în faţa unui piedestal bondoc cu o cruce deasupra: povestea unui cuplu care, la începutul anilor douăzeci, a trăit cu speranţa chinuitoare, ireală, a unei vize pentru străinătate. El, un poet celebru căruia nu i se mai publica nici un rând, ea, o actriţă căreia i se interzisese de mult să mai apară pe scenă. Zăvorâţi în apartamentul lor din Sankt-Petersburg, se şi vedeau condamnaţi, arestaţi, poate chiar executaţi. În ziua când, printr-o minune, le-a sosit aprobarea de a-şi părăsi ţara, femeia a ieşit, lăsându-şi soţul năuc de fericire. Ca să facă nişte cumpărături în vederea călătoriei, s-a gândit el. Ea a coborât, a traversat o piaţă (călătorii dintr-un tramvai i-au zărit zâmbetul) şi, ajungând pe chei, s-a aruncat în apa verzuie a unui canal...

Vizitatorii, cei care ascultau din pură curiozitate, pleacă deja. Unuia dintre ei i-a scrâşnit sub toc o aşchie de cremene. Bătrânul şi-a îndreptat trupul de uriaş şi i-a învăluit cu o privire sumbră şi parcă mâniată că-i vede pe toţi acolo, în jurul lui, înţepeniţi în atitudini fals distrate. Au fugit stângaci, mai întâi în şir indian, ocolind lespezile de mormânt, alcătuind apoi un grup mic pe aleea care duce spre ieşire... În clipele acelea stânjenitoare au simţit în faţa bătrânului ciudăţenia tulburătoare a situaţiei lor. Erau acolo, la sfârşitul unei zile reci şi luminoase, sub copacii goi, printre crucile ortodoxe, la doi paşi de bărbatul în inimaginabila lui manta neagră şi peste măsură de lungă. Un bărbat care evoca parcă pentru sine fiinţele în lunecarea lor atât de rapidă şi personală de la viaţă la moarte... Ciudată senzaţie!

Micul grup se grăbeşte s-o dilueze în cuvinte. Vocile devin mai sigure într-o veselie de bravadă, se glumeşte, cu presimţirea că pe drumul de întoarcere

poveştile bătrânului vor da naştere unei dezbateri pasionante. Unul dintre ei a reţinut un amănunt surprinzător: balerinul, deja colosal de bogat, cumpăra, într-un delir de acumulare, antichităţi şi tablouri la nişte preţuri pe care un cârcotaş le-a numit „obscene”, iar el explica, pe jumătate serios, pe jumătate cabotin, că era nevoit să-şi „asigure bătrâneţile”... Vorbesc despre zădărnicia preocupărilor materiale şi despre micile capricii ale marilor spirite... Despre trup, care e slab, despre perversitate. („Vă daţi seama, de fapt geniul acela a fost omorât de un prăpădit de peşte!” exclamă cineva.) Şi despre lipsa de perversiune, de vreme ce dragostea răscumpără totul. „Dragostea?” O voce indignată teatral aminteşte că femeia ale cărei degete au atins uşor pleoapele scriitorului de îndată ce murise (da, soţia fidelă care doarme sub aceeaşi lespede cu el) a trebuit să suporte o viaţă în trei. Scriitorul, deja în vârstă, avea nevoie, pentru a fi inspirat, de prezenţa carnală a unei tinere... Argumentele ţâşnesc care mai de care: simţul sacrificiului, arta care justifică totul, egoismul visceral al bărbaţilor...

Maşina care îi duce înapoi în Capitală e plină de vorbe de duh, de râsete, de suspine dezamăgite ce însoţesc câte o remarcă sentenţioasă. Sunt fericiţi că au reuşit să-şi domine anxietatea care i-a cuprins adineauri. Anxietatea a devenit anecdotă, iar bătrânul „un fel de popă enorm, cam smintit, îmbrăcat în odăjdii vechi de cel puţin un secol”. Chiar şi strania înecată din Sankt-Petersburg vine la momentul potrivit să ilustreze natura iraţională a poporului său. Da, sufletul excesiv, atât de des descris şi de care au luat cunoştinţă îndeaproape în excursia lor de duminică. Citează nume de scriitori şi lungile romane în care s-ar putea găsi, căutând bine, şi înecata şi balerinul şi bătrânul... După această dezrădăcinare într-un loc ascuns în mijlocul unei câmpii înfrigurate, spălăcite, e o plăcere aproape fizică să te găseşti din nou în meandrele familiare ale străzilor, să recunoşti din nou cutare cafenea, cutare răspântie cu fizionomia ei pariziană foarte individuală şi deja nocturnă datorită tuturor acelor lumini... Şi când, după un an, sau poate mai mult, în funcţie de ritmul existenţei lor foarte pline, o cină îi va aduce iar laolaltă, nici unul din cei patru vizitatori nu va îndrăzni să vorbească despre cele câteva clipe de anxietate de sub cerul de iarnă. Teama de a le mărturisi le va permite să petreacă o seară deosebit de plăcută.

Fuga lor nu l-a abătut pe bătrân de la rondul lui obişnuit. Acum poate fi văzut ridicând încet un trunchi lung, pe care furtuna l-a smuls în cursul nopţii. Crucea de la un mormânt s-a transformat într-un fel de arac ce se apleacă sub greutatea copacului doborât. Odată îndeplinită această îndatorire, bărbatul rămâne un moment nemişcat, apoi, clătinând de câteva ori din cap, lasă din nou să i se piardă cuvintele în transparenţa rece a serii. Vizitatorul care îl ascultă acum este încă subjugat de forţa şi de aspectul mâinilor care, ivite brusc din mânecile mantalei, s-au încleştat pe coaja umedă a copacului. Nişte mâini ce seamănă ele însele cu nişte rădăcini noduroase, puternice, marcate de cicatrice, striate de vinişoare violete. Spectatorul acesta ar vrea să fie singurul care culege cuvintele

estompate de vânt. În ciuda lui, o femeie tânără, cu o expresie indiferentă şi voluntară, se opreşte pe aleea învecinată, încearcă sau se preface că descifrează inscripţia de pe lespedea de mormânt pe care bătrânul a degajat-o adineauri, apoi începe să asculte şi ea... Defunctul căruia i-a silabisit mai înainte numele, un oarecare Hodorski, era un vesel aventurier. Ajuns la Paris după Revoluţie, a trăit un an cumplit, silit să cerşească, mâzgălindu-şi degetele de la picioare cu tuş, ca să-şi ascundă găurile din pantofi, asaltat noaptea de vedenii de om hămesit. Singura lui avere se rezuma la câteva titluri de proprietate asupra unor moşii de mult confiscate de noul regim. Mare i-a fost mirarea când, într-o bună zi, a găsit un cumpărător, cineva care credea că reîntoarcerea la vechiul regim era foarte probabilă în Rusia. Hodorski a început atunci să caute pe la compatrioţii lui exilaţi astfel de titluri de proprietate inutile şi totodată preţioase. Cumpărătorii, impresionaţi de acvilele bicefale ale imperiului, atraşi de preţurile derizorii, se lăsau convinşi uşor. Contele şi-a asigurat astfel pe câţiva ani o viaţă de huzur. Dar cum, cu timpul, filonul seca, a trebuit într-o bună zi să scoată la vânzare o casă de la ţară foarte modestă, cuibul familial în care-şi petrecuse copilăria. Tranzacţia a fost anevoioasă. Cumpărătorul, neîncrezător, examina îndelung actele, cerea precizări. Hodorski, cu un zâmbet larg, silit, a lăudat câmpul ce se întindea în jurul casei, pârâul cu nisip alb, livada invadată de privighetori. A arătat chiar şi o fotografie, unica poză care-i rămăsese din tinereţe. În ea se vedea o căruţă lângă trepte, un copil întinzându-i calului un braţ de fân, cu privirea aţintită asupra fotografului... Poza a fost cea care a jucat, pare-se, un rol hotărâtor. După obiceiul lui, Hodorski a sărbătorit îmbogăţirea momentană într-un restaurant din Passy. Comesenii lui l-au găsit fidel sie însuşi: strălucit, risipitor, în stare să poarte mai multe conversaţii în acelaşi timp. A doua zi spre amiază, unul din ei, venind la conte, l-a descoperit îmbrăcat cu hainele lui de zile mari, cu capul lipit de o pernă îmbibată de sânge...

Cei doi vizitatori nu par prea atenţi la peripeţiile din povestea acelor vieţi distruse. Ca şi cum, fără să cunoască faptele, le-ar prevedea dinainte urzeala, pe cât de logică, pe atât de absurdă. Doar unele amănunte le trezesc, nu se ştie de ce, interesul.

Adineauri au schimbat o privire rapidă, frapaţi amândoi de prezenţa, pe noptiera sinucigaşului, a fotografiei cu casa de lemn, atelajul şi copilul – fiinţa aceea misterioasă şi aproape înspăimântătoare prin ignorarea viitorului ei. Da, privirile li s-au întâlnit şi au redevenit imediat simple licăriri care nu caută ochii nimănui. Ei mai mult observă decât ascultă. Cerul despicat în două – la vest roşul rece al apusului, iar pe cealaltă jumătate, o aripă joasă şi cenuşie de nori ce se lăţeşte din când în când şi revarsă o grindină scânteietoare, ale cărei ace înţeapă obrajii, umplu cu o şoaptă uscată frunzele moarte din pasajele dintre lespezile de mormânt. Iar când aripa aceasta întunecată se retrage, lumina vie, arămie lăcuieşte pământul brun, rădăcinile copacilor, şi face să lucească bălţile de apă –

oglinzi pe jumătate îngropate ici şi colo în desişul arbuştilor. O rafală tăioasă ca o lamă de oţel sfarmă privirea în faţete de lacrimi. Bătrânul se apleacă, ia de jos o vază de ceramică, din care se înalţă o tulpină lungă şi uscată de crizantemă, o pune la loc pe piatra funerară.

Vocea lui continuă, calmă şi detaşată, o voce care nu caută nici să convingă, nici să dovedească ceva, se gândesc cei doi vizitatori întârziaţi. O voce atât de diferită de zumzetul neîncetat al cuvintelor care le umple mintea, cuvinte care în viaţa de zi cu zi îi agresează, îi solicită, smulgându-le încuviinţarea printr-un interminabil terci verbal, făcut din frânturi din ziare, din evenimente scandate de crainici. Cuvinte ce ucid în ei rarele clipe de linişte.

De altfel, poveştile bătrânului paznic sunt abia schiţate. În mintea vizitatorilor se înjghebează o intrigă, se pun în scenă cuvintele murmurate. „Un aventurier, spunea el, vindea domenii nobiliare, da, castele de cărţi... Într-o zi a venit rândul casei lui din copilărie. Dis-de-dimineaţă şi-a zburat creierii..." Pe acelaşi ton, în faţa lespezii următoare: „Rezistă bine la trecerea timpului greşeala aceasta. Ofiţer de cavallerie... Cu doi l. Din fericire, nu toţi citesc caracterele chirilice. Ofiţer de cavalerie... Foarte vorbăreţ, mereu surescitat. Şi mereu aceleaşi poveşti cu bătălii, despre capetele pe care le tăia roşiilor cu sabia. Şi cu cât povestea mai mult, cu atât imita mai bine şuieratul scurt cu care se înfigea în gât tăişul şi zdrobea oasele. «Hârş-ş-ş!», şuiera el. Vedeai aievea un cap rostogolindu-se în iarbă... La bătrâneţe i-a paralizat faţa şi nu mai putea vorbi. Singurul lucru pe care mai reuşea să-l rostească era acel «hârş-ş-ş». A murit într-o primăvară. Noaptea era caldă, i-au deschis fereastra. Cu o clipă înainte de a se sfârşi, s-a ridicat într-un cot şi, trăgând aer în plămânii lui tremurători, a şoptit foarte clar: «Liliac...»"

Tânăra femeie care-l ascultă pe bătrân poate fi foarte bine cea despre care se spune când se apropie de patruzeci de ani: i-a reuşit totul în viaţă. Tocmai femeile acestea se trezesc într-o duminică de iarnă în faţa unui gol şi a unei disperări atât de mari, încât moartea le pare dintr-odată o chemare aşteptată în taină... Dimineaţa s-a apucat să-şi răsfoiască agenda cu adrese. Degetele îi lunecau pe pagini ca pe gheaţă, fără să se poată opri. O mulţime întreagă şi totodată nimeni. În sfârşit, un nume care îi aminteşte de o promisiune de acum cel puţin zece ani. „Ai să vezi, nu seamănă deloc cu un cimitir, e o adevărată grădină, cam părăginită, în care simţi imediat că ei au o cu totul altă concepţie despre moarte decât noi..." În zece ani nu a avut nici o clipă liberă ca să se ducă acolo.

Celălalt vizitator, bărbatul în palton albastru-închis cu gulerul ridicat, care lasă să i se întrevadă luciul cămăşii şi nodul de la cravată, bărbatul acesta a auzit şi el vorbindu-se despre „grădina în care descoperi o altă perspectivă asupra morţii." El seamănă cu cel care, cu o jumătate de oră înainte de masa de familie, unde se adună vreo duzină de rude, se ridică, se îmbracă în grabă, ca şi cum ar fi urmărit, şi pleacă fără să anunţe pe nimeni, ceea ce nu i s-a întâmplat încă

niciodată. Îl urmăreşte o imagine: ochii, gurile, chipurile care îl vor înconjura, repetând aceleaşi schimonoseli, aceleaşi fraze ca ultima dată, mestecând, înghiţind. Ar fi trebuit să le răspundă, să zâmbească. Şi mai ales să accepte că e fericit, dat fiind că ceilalţi consideră că are toate motivele să fie fericit: seninătatea blondă şi imperturbabilă a soţiei, graţia felină a celor două fiice, despre care gluma familială va spune încă o dată că sunt „două fete frumoase de măritat", şi masa întinsă în faţa unui perete de sticlă dincolo de care, de la acel al şaisprezecilea etaj, se poate studia ca pe un plan topografia pariziană, şi cabinetul lui medical, situat în aceeaşi clădire, ceea ce îi va provoca, conform tradiţiei, o remarcă ursuză a unei rude („Sunt unii care au noroc, n-au decât un palier de traversat ca să meargă la lucru!")... Bărbatul şi-a imaginat toate aceste bucurii mărunte, a căror însumare ar trebui neapărat să-l facă fericit. L-a cuprins o panică violentă. Şi-a înhăţat paltonul, a tras uşa după el, încercând să n-o trântească, şi s-a repezit pe scări, temându-se să nu-i întâlnească în faţa ascensorului pe cei dintâi musafiri...

Bătrânul ridică un braţ de crengi moarte şi îl adaugă la o grămadă de frunze şi de tulpini uscate la piciorul unui copac. Bărbatul şi femeia îi ascultă paşii domoli pe pietriş, mai răsunători din cauza frigului şi a liniştii. Deci toate acestea au existat mereu, se gândesc ei. Viaţa aceasta atât de diferită de a lor, o viaţă atât de calmă, nişte gesturi care le lasă timp să zărească pălirea imperceptibilă a luminii, arămii, roz, acum mov, s-o urmărească în curgerea îndelungată a visării lor. Să-ţi odihneşti privirea printre crengile dăltuite pe cerul îngheţat, să ghiceşti, fără să înţelegi cu adevărat, că minutele acestea sunt misterios de importante şi că până şi privirea distrată aruncată asupra micului smoc de iarbă dintre pietrele gardului vechi este necesară sfârşitului acestei zile, luminii ei, cerului ei, vieţii ei unice. Şi atât de intensă este senzaţia că aparţin deja acestei vieţi, încât hotărăsc, fiecare în felul său, să angajeze o conversaţie cu bătrânul paznic când va termina de povestit. Vocea îi pare de altfel uşor schimbată, mai puţin impersonală, ţine seama de prezenţa lor în faţa lespezii.

— Roşiii numeau tipul acela de execuţie „hidra contrarevoluţiei". Legau împreună vreo zece ofiţeri într-un grup strâns. Umăr lângă umăr, spate la spate. Şi îi împingeau peste bordul unei barje sau din vârful unui dig. Unii se zbăteau, alţii încremeneau, încercând să facă pe mortul încă înainte de a muri. Iar alţii plângeau, slăbiţi din cauza rănilor... Acesta a putut să se elibereze, deja sub apă, deja cu picioarele împotmolite în nămol. A forţat sârma de la încheietura mâinii, a ieşit la suprafaţă ascuns de un bloc de granit din dig. Abia mult mai târziu au început să-l obsedeze feţele celorlalţi, mai ales ochii celui căruia îi împinsese cu sălbăticie trupul, ca să se smulgă din apă.

Bătrânul îi priveşte cu aerul că aşteaptă o întrebare, o replică. Iar privirea aceasta îi aparţine nu unui straniu duh al locului, „un fel de popă cam smintit şi bătrân de cel puţin un secol", ci unui seamăn. Cuvintele lui străbat mai multe epoci pe care ei nu le-au cunoscut. Tocmai atitudinea aceasta atât de omenească

le opreşte în gât întrebarea totuşi pregătită. Îşi dau seama brusc că s-a înserat, că doar o fâşie îngustă de apus mai luminează într-un roşu tulbure locul acesta înţesat de cruci. Se simt dintr-o dată între patru ochi cu o intuiţie ameţitoare, o pătrundere care le crestează viaţa cu o străfulgerare orbitoare... Vizitatorul în palton albastru-închis observă că femeia merge deja pe alee cu un pas care se stăpâneşte să nu pară grăbit. Sau, mai degrabă, ea îl vede îndepărtându-se discret şi fuge, ocolind mormintele. Se pomenesc la ieşire în acelaşi moment, dar ferindu-se să se privească, aşa cum fac cei care au asistat la o scenă de agresiune şi nu au intervenit... Dincolo de gard este încă puţină lumină, roz şi fluidă. Bărbatul se întoarce, vede femeia care îşi caută cheile de la maşină cu mâna vârâtă într-un rucsac mic de piele. Pentru o clipă el are senzaţia că s-a reîntors la viaţa tăcută care i-a reunit pe amândoi sub copacii din cimitir. Chipul femeii îi pare foarte familiar. Are impresia că-i cunoaşte timbrul vocii, fără să o fi auzit vreodată, că-i cunoaşte, împărtăşindu-le profund, atmosfera fiecăreia din zilele ei şi durerea de astăzi. Când deschide portiera, ea îşi ridică o clipă privirea. Bărbatul, la câţiva metri de ea, îi zâmbeşte, face un pas în direcţia ei. „Pentru prima oară veniţi aici ?" El zâmbeşte, se apropie, „pentru prima oară...". Zâmbeşte, face un pas spre ea...

Nu, maşinile lor au plecat de câtva timp, strecurându-se rapid în puhoiul şuierător al autostrăzii. Şi în toropeala şofatului bărbatul revede în minte scena care nu a avut loc. Se apropie, zâmbeşte:

„Ştiţi, pentru prima oară vin aici şi..." Rătăciţi în goana trasoarelor farurilor, pe căi din ce în ce mai divergente, îşi amintesc de povestea care i-a adus în ziua aceasta îngheţată într-un colţ de lume pierdut: „O să vedeţi, e o adevărată grădină, în fine, mai degrabă o pădure virgină, atâţia copaci, atâta iarbă şi flori sunt acolo. Şi fiecare cruce are un fel de geam minuscul, în care se aprinde o candelă..." Îşi spun că, pentru a vedea grădina, ar fi trebuit să vină vara sau toamna şi că acum e prea târziu. Să se întoarcă acolo într-o zi?, se întreabă bărbatul. Duminica următoare? Să revadă aleile pustii, crengile negre de pe cerul înserării, femeia care... Se dezmeticeşte. Prea târziu. Oraşul îl înghite în complexitatea lui întunecată, mişcătoare, striată cu roşu şi galben. Înainte de a începe să caute pretextul care să-i justifice fuga în ochii familiei, se gândeşte la femeia care, chiar în clipa aceea, se înfundă şi ea undeva, în magma de străzi şi de stopuri. „Revederea este în fond la fel de imposibilă ca şi învierea morţilor pe care o invoca nebunul acela bătrân", îşi spune el cu o undă de cinism melancolic, ca să revină definitiv la realitate...

Bătrânul îi însoţeşte cu privirea până la poarta de fier, apoi îşi pleacă ochii asupra numelui pe care îl indică lespedea ale cărei raze pun în evidenţă, la nivelul pământului, caracterele gravate. În depărtare, zgomotul motorului descreşte şi dispare ca un firicel de nisip în clepsidră.

Rămâne, în afară de bătrânul paznic, o siluetă prelungă, ce pare să caute

în zadar ieşirea prin dedalul de pasaje şi alei transversale. Este cel din urmă vizitator, un bărbat încă tânăr şi care vine aici regulat de trei sau patru zile încoace. În ciuda frigului, poartă doar o haină de catifea care aminteşte, prin croiala ei strâmtă şi alungită, uniforma de student de odinioară. Un fular alb, tricotat grosolan, alcătuieşte pe pieptul lui un fel de jabou spumos. Chipul lui palid este al cuiva care, deşi rebegit, nu mai suferă, trupul devenindu-i la fel de rece ca aerul îngheţat.

El e cel care, scrutându-i pe vizitatori, şi-a imaginat adineauri sentimentele lor, le-a schiţat vieţile. Mai întâi, grupul de gură-cască, apoi pe cei doi singuratici, care erau gata să-şi vorbească şi care nu se vor revedea niciodată. Îşi petrece viaţa ghicind viaţa celorlalţi... Mai înainte a remarcat că mesteacănul cu două trunchiuri fusese despicat de furtuna de ieri exact la încrengătură şi că vântul risca de la un minut la altul să-i lărgească tăietura adâncă şi să doboare trunchiul geamăn al lemnului cu un pocnet ascuţit... Îşi spune acum că toată liniştea acestei zile atârnă de strigătul acela mut. „Liniştea căreia i se sondează adâncurile graţie acestui pocnet suspendat”, notează el într-un carnet, pe care-l scoate dintr-o geantă mare, asemănătoare cu cea de poştaş.

Bărbatul în haină de student este unul din invizibilii exilaţi ruşi care, într-o izolare tot mai cruntă cu vârsta, urmăresc o himeră a scrisului şi îşi sfârşesc viaţa într-un pod înţesat cu cărţi, aproape îngropaţi sub piramidele de pagini pe care nimeni nu va avea curajul să le descifreze. I-a cunoscut pe câţiva dintre ei, dar îşi spunea că un asemenea sfârşit le e dat doar celorlalţi. În piramidele lui va exista povestea contelui-aventurier care şi-a vândut casa din copilărie, precum şi cea a balerinului care, pe patul de moarte, îşi chema amantul şi totodată asasinul.

Bătrânul paznic aprinde candela mică de pe crucea de la mormântul lângă care se termină întotdeauna rondul lui de noapte. Da, mormântul condamnatului la moarte care s-a smuls „hidrei contrarevoluţiei”. Bărbatul în haină de catifea i-a urmărit povestea chiar ieri, singur în faţa bătrânului. L-a intrigat un amănunt: numele înscris pe piatra de mormânt este al unei femei. N-a îndrăznit să ceară o lămurire... Vede acum o flacără de chibrit care, apărată în căuşul palmelor paznicului, le luminează din interior, apoi se însufleţeşte pe fitilul candelei în inima crucii. Minusculul canat de sticlă se închide la loc, flacăra unduieşte suplu, se linişteşte. Tânărul se zgribuleşte, atât de mult îi amintesc lumina şi căldura aceea adăpostită de confortul unei camere foarte îndepărtate din memoria lui. Doar câţiva paşi îl despart de bătrân.

— Aţi putea să-mi vorbiţi despre femeia aceasta? Privirea bătrânului paznic parcă străbate vaste întinderi de întuneric, oraşe nocturne populate de multă vreme de umbre. Se vede că încearcă să înţeleagă cu cine are de-a face: cu unul dintre curioşii care vin ca să ducă cu ei două-trei anecdote. Sau cu un fugar care a evadat de la masa de familie şi s-a refugiat aici ca să-şi tragă sufletul. Sau poate cu cel a cărui venire n-o mai spera?

Începe să vorbească, îndreptându-se încet spre grilajul porţii, care ar fi trebuit zăvorâtă de cel puţin o oră. În cuvintele lui răzbeşte o foarte mare oboseală.

— Toată lumea voia să vadă în ei doi amanţi. Iar în moartea acestui personaj dubios, o crimă.

Este tonul obişnuit al poveştilor lui: frust, tăios, uniform. Bărbatul cu haină de student se şi aşteaptă la încă o anecdotă. Ar vrea să plece, să bea un pahar de vin fiert, să se culce... Deodată, bătrânul, ca şi cum i-ar fi ghicit dorinţa de a fugi, exclamă într-un icnet răsunător, în care se aude aproape un geamăt şi o scuză că nu ştie să povestească altfel:

— Sunteţi primul căruia îi vorbesc despre ea!

Toată lumea din Villiers-la-Forêt (bărbaţii mai vădit poate decât femeile) dorea să fi fost o crimă. Versiunea aceasta corespundea unui inevitabil clişeu al imaginaţiei oamenilor fără prea multă imaginaţie, schemei clasice a unei crime pasionale. Sau, şi mai simplu, dorinţei de a-şi închipui două trupuri goale, mai întâi unite prin dragoste, apoi despărţite de violenţa unei lupte scurte şi de moarte.

Intrigaţi, neobişnuit de sclipitori, locuitorii pălăvrăgeau despre crimă, inventându-i noi versiuni, criticând ancheta care bătea pasul pe loc. Dar, de fapt, trupurile îi intrigau. Căci a trebuit dintr-o dată să li se accepte apariţia în liniştea somnoroasă şi rustică din Villiers-la-Forêt, să li se înscrie goliciunea amoroasă sau criminală în leneveala acelor zile de iulie, care miroseau a praf încălzit la soare, a mâl călduţ din râu. Da, în peisajul acela blând şi domol au irupt ei: un bărbat cu hainele îmbibate de apă, lungit pe mal, cu ţeasta zdrobită. Şi o femeie cu părul încâlcit, şiroindu-i, cu sânii goi, o femeie aşezată, împietrită ca o stâncă sculptată, lângă bărbatul în agonie.

Aşa fusese redată scena de un martor cu sufletul la gură – bâlbâitul pe care locuitorii din Villiers-la-Forêt îl numeau „Tum-tum” din cauza veşnicului său „t-t-tum-dumneavoastră ştiţi”, început de propoziţie care îi permitea să se lanseze într-o conversaţie.

De data aceasta era atât de răvăşit, încât gângăveala lui a durat mai mult ca de obicei. Bărbaţii de la mica terasă a Royal-ului l-au privit cu un zâmbet indulgent, cei mai tineri au început să-l parodieze. Efortul făcut şi rânjetele acelea i-au umplut ochii de lacrimi. Fragilitatea lui, adăugată la pronunţarea defectuoasă, îl făcea să pară sărac cu duhul. A reuşit să-şi stăpânească gâtuirea „tum-tum”-urilor doar cât să semnaleze prezenţa celor două trupuri de pe mal. Faţa lui chinuită i-a convins pe oameni. S-au ridicat şi l-au urmat cu un zâmbet, cum te iei după lătrăturile unui câine deznădăjduit că nu poate face înţeleasă importanţa chemării sale.

Pe mal, timp de câteva minute, au rămas orbiţi. Totul era atât de radios în jurul lor în după-amiaza aceea frumoasă de vară. Aburul căldurii învăluia hăţişul sălciilor într-o lumină blândă, lăptoasă. Apa cu sclipiri mate clipocea sub

minuscule promontorii ierboase, care îi dominau ici şi colo curgerea. Zgomotul flasc şi adormitor îţi trezea pofta de a te întinde în iarbă, de a asculta distrat trilurile răzleţe ale păsărilor, strigătele îndepărtate ale cocoşilor, care ajungeau până acolo parcă pentru a măsura mai bine tot spaţiul acela estival... La vreo sută de metri, un pescar îşi clătina undiţa. Şi mai încolo, de-a lungul râului, se vedea clădirea fostei fabrici de bere, acoperită toată cu ghirlande de hamei. Iar într-un plan mai retras, spre orizont, se îngrămădeau primele case din oraşul de jos, apoi, într-o etajare familiară, acoperişurile oraşului de sus – cu vârful negru al clopotniţei, cu îmbelşugarea verde a platanilor deasupra gării, cu cotitura drumului spre Paris.

Oamenii veneau, informaţi nu se ştie cum, se salutau pe furiş cu un semn uşor din cap şi mulţimea lor, compusă din vecini, din cunoştinţe, din rude, înlemnea în faţa acelei scene inimaginabile: un bărbat culcat, cu o rană lată, brună pe ţeasta pleşuvă, cu gura căscată, cu ochii sticloşi, şi o femeie aşezată pe un buştean mare, mâncat de carii, aruncat afară de râu, o femeie de o frumuseţe şi o impudoare care-ţi răneau ochii.

Aceasta era de altfel senzaţia pe care a încercat-o toată lumea de pe mal. O durere oculară, ca şi cum s-ar fi strecurat o geană sub pleoapă şi ar fi tulburat vederea. Bărbatul mort, pe care nu îndrăzneau să-l atingă înainte de sosirea poliţiei, femeia cu sânii abia ascunşi de fâşii de pânză – doi extratereştri căzuţi în ziua aceea din vara lui 1947, vara pe care toate ziarele o anunţaseră ca „a primului concediu adevărat din vreme de pace".

A existat, în cele din urmă, în nemişcarea aceea stingheră un gest care a rupt vraja. O doamnă bătrână s-a aplecat şi a desprins o tulpină lungă şi subţire de algă lipită de fruntea mortului. Mulţimea, dând drumul la toată energia stăpânită, a izbucnit într-un şuierat mânios: nimic nu trebuia clintit înainte de sosirea poliţiştilor! Şi abia atunci scena aceea le-a părut întâmplată aievea. Într-o carte, îşi spuneau unii dintre ei, totul s-ar fi rezolvat mult mai repede. Dar în realitatea acelei banale zile de iulie a existat o lungă aşteptare, care se prelungea absurd, dincolo de limita cuvenită. A existat o tulpină de algă şi cămaşa care a sfârşit prin a se usca pe trupul victimei. Au existat nişte grupuri formate atunci, nişte cuvinte încă şi mai neînsemnate ca de obicei, lacrimile lui Tum-tum, ocheadele tot mai îndrăzneţe pe care le aruncau bărbaţii spre sânii pe jumătate dezgoliţi ai femeii împietrite. A existat silueta poştaşului pe bicicleta lui, care se vedea în depărtare, când reuşeai să-ţi dezlipeşti privirea atrasă ca de un magnet de înecat, de chipul lui acoperit cu mătasea broaştei. A existat dezgustătoarea bonomie a realului, căruia nu-i pasă de efectele intrigii şi chiar le strică adesea prin încetineala lui greoaie.

Până şi în identificarea cuplului s-a făcut simţită povara realului. „Dar pe femeia aceasta, au murmurat mulţi, am văzut-o de o mie de ori! Da, vă garantez, lucrează la bibliotecă, la azilul de bătrâni al ruşilor, ştiţi... Da, ea a sosit la

Villiers mai târziu decât ceilalţi, chiar înainte de război..."

Cât despre bărbat, l-au recunoscut în el pe pensionarul rus, pe care-l zăreau uneori aplecat într-o grădină mică de zarzavat în pantă, spre râu. Un personaj nu prea volubil, care trecea neobservat. Gura lui, acum larg deschisă, părea o ironie a sorţii faţă de caracterul lui taciturn.

Câţiva ruşi amestecaţi în mulţime au vrut să contribuie şi ei la recunoaşterea celor două personaje. Aşa se face că în şoaptele care se transmiteau de la un grup la altul a fost divulgat numele Olgăi Arbelina. Apoi al lui Serge Goleţ. Însoţite de menţiunile următoare: prinţesa Arbelina; Goleţ, fost ofiţer în Armata Albă. Dar precizările aveau pentru locuitorii francezi aceeaşi rezonanţă desuetă ca şi „marchizii şi viconţii" dintr-o piesă romantică uitată. I-au acordat mult mai multă atenţie unui tânăr pescar. El a venit în goană, aducând un pantof care lipsea de la piciorul stâng al lui Goleţ. Nimeni nu ştia totuşi ce trebuia făcut cu pantoful acela... Ca şi înainte, se auzeau clipocitul apei călduţe, nişte strigăte îndepărtate de cocoş. Şi, fără s-o poată formula, unii au fost frapaţi de o idee derutantă: aşadar, dacă eu aş fi în locul bietului rus întins pe jos, cu gura căscată, da, dacă adineauri aş fi murit ca el, asta nu ar schimba cu nimic nici soarele, nici iarba, nici viaţa tuturor acestor oameni, nici plimbarea lor de duminică. Acel după-moarte însorit, cald, cu miros de stuf şi de alge părea mai înspăimântător decât orice infern. Dar foarte puţini se aventurau până la capătul raţionamentului. De altfel, soseau, în sfârşit, poliţiştii.

Tulburarea provocată locuitorilor din Villiers de ziua aceea prea luminoasă, care găzduise drama de pe mal, s-a risipit de la primii paşi ai anchetei. Căci toţi s-au dedat reconstituirii faptelor, dar pornind din sensul opus celui ales de judecătorul de instrucţie. El căuta să afle dacă avusese loc o crimă sau nu. Ceilalţi nu puneau la îndoială crima. Le rămânea aşadar să reunească într-un cuplu de amanţi bărbatul şi femeia pe care îi descoperiseră datorită lui Tum-tum într-o duminică de iulie. Iar dificultatea acelei îmbinări sentimentale şi carnale încingea toate spiritele din Villiers-la-Forêt. Căci, aşa cum te întrebi despre nişte soţi bătrâni „Dar ce caută ei împreună?", era imposibil să-ţi imaginezi o întâlnire între două firi atât de diferite.

Deja chipurile, constituţia, expresia ochilor lor se opuneau ca bucăţile dintr-un mozaic care nu se potrivesc şi, combinate cu sila, fac să sară în ţăndări tot tabloul. O femeie de patruzeci şi şase de ani, înaltă şi frumoasă, cu un păr bogat, de o nuanţă uşor argintie, cu trăsături a căror regularitate o egala pe aceea, rece şi distantă, a cameelor. Un bărbat de şaizeci şi patru de ani, cu faţa lată, luminată de o jovialitate satisfăcută, cu ţeasta pleşuvă şi poleită de un bronzaj lucios, cu privirea plină de siguranţă, un bărbat îndesat, cu braţe scurte si groase, cu unghii pătrate, gălbui.

Ba, mai mult, trebuia să ţi-i imaginezi împreună (şi acesta era un lucru pe care ancheta avea să-l stabilească ulterior) într-o barcă, în mijlocul râului luminat

de soare. Trebuia să-i reuneşti într-o neverosimilă plimbare galantă şi să-i vezi acostând şi aşezându-se în iarbă, în spatele hăţişului sălciilor. Să-l vezi pe bărbatul acela înfigând în pământ o sticlă mare cu vin, pe care o ferise de căldură sub banca din barcă, în apa care băltea pe scândurile vechi. Un ceas mai târziu se întorceau în barcă şi, lăsând deoparte vâslele, pluteau în voia valurilor până la locul fatal, în dreptul podului distrus, unde avea să se producă drama: locul în care femeia, conform mărturisirilor ei încâlcite, provocase moartea însoţitorului ei; unde acesta, conform versiunii preferate de anchetă, se înecase, victimă a propriei sale neîndemânări, a băuturii, a ciocnirii nefericite de un stâlp.

Orice crimă pasională dobândeşte pentru spectatorii neimplicaţi un tainic interes teatral. Locuitorii din Villiers-la-Forêt, odată trecută uluirea din primele clipe, au descoperit latura aceasta distractivă, căreia trebuia să i se disimuleze atracţia sub un aer grav, şi s-au dedat jocului. Plictiseala vieţii lor zilnice contribuia mult la aceasta, dar şi desfăşurarea anchetei. Audieri de martori, confruntări, percheziţii, sechestre – simpla folosire a acestor termeni în discuţii interminabile oferea fiecăruia dintre ei un rol nou, neaşteptat, smulgându-i din condiţia lor de brutar, de învăţătoare, de farmacist. Tocmai farmacistul (care lenevea de când îi fusese distrusă farmacia de un bombardament eronat al Aliaţilor) nu mai vorbea decât limbajul intermediar dintre jurisprudenţă şi roman poliţist, ca şi cum ar fi regăsit în el savoarea nomenclaturii lui latine.

Faptul că trebuia să depună jurământ înaintea depoziţiei a avut şi el o importanţă covârşitoare. Într-atât, încât adolescentul care pescuia în momentul dramei a vrut să repete cu orice preţ, în faţa judecătorului de instrucţie, formula „adevărul şi numai adevărul”, de care însă îl scutea vârsta lui.

Înecul lui Goleţ, întâmplător sau criminal, devenise repede pentru locuitorii din Villiers un subiect de conversaţie inepuizabil, fiind mereu nou pe măsura înaintării anchetei. Dar mai ales un subiect paspartu care desfiinţa hotarul invizibil dintre oraşul de sus şi oraşul de jos, dintre grupurile altădată de nepătruns şi uşura miraculos apropierea dintre necunoscuţi. Toată efervescenţa aceea verbală se baza de fapt pe puţine elemente materiale. Prin intermediul lui „se ştie tot” din micile oraşe s-a aflat că percheziţia de la Goleţ nu adusese la lumină decât un pistol cu un singur cartuş în încărcător, o colecţie de papioane (unii, din greşeală, vorbeau despre papiote) şi bilete scurte, scrise pe bucăţele de hârtie, care consemnau deplasările cuiva la Paris. Cât despre prinţesa Arbelina, nimeni nu o zărise vreodată în compania acelui bărbat. Un martor, ce-i drept, îi văzuse intrând împreună în baraca lungă de tir, una din distracţiile cam de bâlci din parcul mare al oraşului de sus. Dar vizita aceea, obiectau ceilalţi, avusese loc doar în ajunul plimbării cu barca. Şi deci, în decurs de câteva ore, întâlnirea lor devenise posibilă. Ce gest, ce vorbă (venind din partea bărbatului?, din partea femeii?) o determinaseră?

Aşa-zisa întâlnire din baraca de tir, colecţia de papioane, care se potrivea

atât de puţin cu imaginea unui pensionar ce-şi udă grădina de zarzavat, cele câteva vizite rare pe care un misterios „prieten parizian" le făcea eroilor acestei drame – detaliile acestea neînsemnate se dovediseră suficiente pentru a declanşa o interminabilă avalanşă de versiuni, de ipoteze, de presupuneri, cărora li se adăugau câteva frânturi pe care instrucţia le lăsase să se strecoare. Vocile aţâţate, neistovite, se amestecau într-un schimb încrucişat de adevăruri, de fabulaţii şi de absurdităţi, pe care îndrăzneşti să le avansezi doar în cursul dezmăţului verbal ce urmează după o crimă răsunătoare într-un oraş de provincie.

Toată lumea din Villiers-la-Forêt a devenit în lunile de vară povestitor şi detectiv improvizat. Datorită nenumăratelor guri, umbrele bărbatului şi femeii din barcă îşi retrăiau în fiecare zi ultima lor după-amiază. Locuitorii vorbeau despre ea la coada din faţa brutăriei, pe terasa de la Royal, pe careul prăfuit al popicăriei, în tren, în timpul traseului de o oră care îi despărţea de Paris. Pândeau orice informaţie nouă, orice confidenţă, fără de care imaginea lor despre crimă putea să rămână mai puţin completă decât a vecinului.

Şi apoi, la câteva zile după evenimente, au descoperit un articol dintr-un ziar parizian. Cu totul, doar două coloane înguste, însă într-o vecinătate care-ţi dădea ameţeală. Relatarea dramei era intercalată între logodna prinţesei Elisabeta şi o scurtă informaţie: „Complotul împotriva Republicii a fost dejucat. Contele Merwels şi contele Vulpian au fost inculpaţi." Niciodată nu avuseseră încă locuitorii din Villiers sentimentul că trăiesc atât de intens actualitatea planetei. Articolul despre drama survenită în oraşul lor se termina cu următoarea constatare: „Acum îi revine anchetei să stabilească dacă este vorba despre un accident banal sau despre o crimă premeditată şi comisă abil, ipoteză căreia de pe acum îi dau crezare locuitorii din Villiers-la-Forêt."

Drama din barcă a schimbat chiar şi câteva obiceiuri foarte vechi din oraş. Oamenii cărora seara le plăcea să se plimbe de-a lungul malului îşi continuau acum hoinăreala puţin mai departe, până la poiana dintre sălcii, unde părea să se fi desfăşurat întâlnirea fatală. Iar tinerii părăsiseră locul tradiţional de scăldat şi se scufundau până la epuizare la locul înecului, sperând să găsească ceasul lui Goleţ, un ceas greu de aur, cu o acvilă bicefală pe capac...

Febra investigaţiei a fost generală. Totuşi, fiecare dintre cele două populaţii din Villiers-la-Forêt, cea franceză şi cea rusă, reconstituia de fapt o poveste foarte diferită.

Pentru francezi, aventura acelui cuplu ciudat a marcat, înainte de toate, adevăratul început al perioadei de după război. Dacă puteai să cobori din nou pe râu în voia apei, într-o barcă veche, strângând în braţe o femeie, cu o sticlă de vin sub bancă, însemna că vremurile de pace reveniseră definitiv. Deznodământul mortal nu făcuse decât să confirme această impresie. Căci o scurtă dare de seamă asupra înecului, făcută de un ziar parizian, reuşise pentru prima oară să concureze cu rubrica „Epurări", care se repeta de la un număr la altul şi informa adesea

despre condamnările la moarte... De altfel, în acelaşi ziar, era anunţat începutul Turului Franţei din '47, primul de după război.

Şi ruşii vedeau în moartea lui Goleţ un eveniment, să zicem, istoric. Cei care în după-amiaza aceea de iulie îl devorau din priviri pe bărbatul întins în iarbă şi pe însoţitoarea lui cu trupul apărând gol de sub pânza fină şi udă, toţi acei locuitori ruşi din cartierul de jos al oraşului simţeau aproape fizic că, pentru ei, curgerea zilelor, liniştită şi lipsită de neprevăzut, se întrerupea acolo, pe malul acela. Da, au simţit în cronologia lor personală naşterea unui înainte şi a unui după.

Începutul acelei cronologii mergea până la Revoluţie, la războiul civil, la fuga de-a curmezişul Rusiei incendiate de bolşevici. Apoi venise pentru ei epoca înrădăcinării la Paris, la Nisa şi, pentru unii, în monotonia somnoroasă din Villiers-la-Forêt. Mai târziu, în 1924, cumplita decizie a francezilor de a recunoşte regimul sovietic. În 1932, şi mai grav: emigrantul rus Pavel Gorgulov îl asasinează pe preşedintele Paul Doumer! Timp de câteva săptămâni toată partea rusească a oraşului trăise cu frica represaliilor... Apoi izbucnise războiul şi, paradoxal, îi reabilitase întrucâtva în ochii francezilor – datorită victoriei aceloraşi bolşevici asupra lui Hitler. În fine, cel din urmă eveniment, legătura incredibilă dintre prinţesa Arbelina şi caraghiosul de Goleţ.

Femeia aceasta marcase cronologia rusească din Villiers-la-Forêt prin simpla ei stabilire în oraş în primăvara lui 1939. Încă din prima zi emigranţii începuseră să aştepte o schimbare miraculoasă, pe care o prinţesă trebuia negreşit să o producă în viaţa lor. Ştiau deja că Olga Arbelina aparţinea uneia dintre familiile cele mai ilustre din Rusia şi purta numele soţului ei, un oarecare prinţ georgian care nu de mult o părăsise, lăsând-o singură, fără mijloace de trai, cu un copil mic în braţe. S-o primească printre ei, oameni de origine modestă, li se înfăţişa ca o revanşă asupra diasporei pariziene, pătrunsă de importanţa titlurilor sale, arogantă şi inaccesibilă. Visau, pentru o clipă, să trăiască într-o frumoasă melodramă. Prinţesa în exil... Dar prinţesa aceasta era probabil o actriţă netalentată. Parcă nu suferea din cauza surghiunului ei la Villiers-la-Forêt, trăia la fel de sărăcăcios ca şi ei şi îi trata cu o simplitate care îi dezamăgea. Ar fi preferat-o trufaşă, le-ar fi plăcut să-i ierte orgoliul de castă, erau gata să-i împărtăşească repulsia faţă de noii stăpâni ai Rusiei! Dar ea rămânea foarte discretă la acest capitol şi chiar afirmase, pare-se, într-o bună zi, spre marea nemulţumire a bătrânelor din azilul rusesc: „Revoluţia a fost zămislită nu atât în noroiul din cartierele populare, cât în murdăria din palate..."

Îi pândea o dezamăgire şi mai vie: boala copilului ei. Sau, mai degrabă, încă o dată, calmul cu care o trăia prinţesa. Cuvântul hemofilie facuse să apară în minţile coloniei ruseşti umbra nefericitului ţarevici. Toată lumea se apucase să caute un mister dinastic, bătrânii de la azil citau, unul după altul, numele descendenţilor reginei Victoria, vinovaţi de pătrunderea acestui flagel în atâtea

case nobile. Aşteptau un sfârşit tragic foarte apropiat, o şi dichiseau pe prinţesa Arbelina cu un doliu de mamă neconsolată. Dar când evocaseră foarte precaut (cu o precauţie studiată, care este mai rea decât orice stângăcie) obârşia britanică, Olga răspunsese aproape râzând: „Nu, nu, nu am aşteptat-o pe regină ca să facem rost de comoara asta." Pe deasupra, cazul copilului ei părea să nu aibă, de departe, gravitatea bolii care îl urmărise pe fiul ţarului. Băiatul nu afişa, de altfel, nici un fel de suferinţă deosebită şi vorbea atât de puţin, încât putea foarte uşor să treacă drept mut…

Astfel, minunea pe care o aşteptaseră cu toţii se mărginise la îmbogăţirea considerabilă a bibliotecii pe care o conducea prinţesa şi la scoruşul plantat în faţa treptelor casei ciudate în care doar ea acceptase să locuiască, un şopron lung din cărămidă roşie, lipit de zidul fostei fabrici de bere în care se stabiliseră emigranţii la începutul anilor douăzeci, amenajându-şi locuinţe, un azil pentru persoanele în vârstă, o sală de lectură, o cantină… Da, prinţesa îi dezamăgise crunt!

Totuşi, nici o frustrare nu o putea egala pe ultima: întâlnirea de vodevil cu acel… Cineva şi-a amintit atunci că Goleţ lucrase ca hingher. Aşadar, cu hingherul care, fără îndoială, ca să-şi bată joc de ei, facuse prostia să se înece!

Ipotezele avansate de locuitorii din Villiers-la-Forêt păcătuiau vizibil prin lipsa de nuanţe. Vecinătatea morţii şterge forfota amănuntelor şi păstrează, din fizionomiile umane, doar conturul general. Astfel, Goleţ devenea când „pensionarul rus fără probleme", când „hingherul", uneori „fostul ofiţer". Prietenul prinţesei Arbelina (se pare că fusese găsită una din scrisorile lui, semnate L.M.) – „poet şi ziarist cunoscut, dar care se temea de soţia lui şi de bârfele emigraţiei pariziene". Iar soţul Olgăi – „un chefliu dat naibii, erou fără voie, don Juan georgian". Moartea, asemenea unui proiector violent, a decupat aceste trei profiluri simplificate, dar, la urma urmei, destul de exacte, poate: soţul, amantul şi pretendentul, comentau ucenicii detectivi din Villiers-la-Forêt.

În cursul anchetei a fost nevoie să se recurgă la serviciile unui traducător, un rus. Şi probabil el a pricinuit câteva scurgeri de informaţii, pe care locuitorii nu au întârziat să le ţeasă în fabulaţiile lor. De altfel, informaţiile divulgate păreau destul de verosimile şi aveau să pară şi mai verosimile când cazul va fi închis. Una dintre ele era citată mai des decât celelalte. Era transmisă imitându-i-se, pentru mai multă autenticitate, forma dialogată:

— Aşadar, tot mai pretindeţi că aţi dorit moartea domnului Goleţ?

— Da, intenţionam să nu las să trăiască un om ca el.

— Puteţi să-mi spuneţi când v-a venit ideea să-l omorâţi?

— În seara în care m-a silit să merg la plimbare cu el în parc.

— Cum putea să vă silească?

— Ştia că-i voi da ascultare…

Şi atunci versiunile ţâşneau în toate direcţiile, propunând mii de motive

posibile ale misterioasei dependenţe a Olgăi Arbelina faţă de Goleţ.

Se întâmpla şi ca în toiul acelor discuţii pasionate, la Royal sau sub plopii din piaţă, cineva să încerce să acrediteze o minciună absolut năstruşnică. După unul din falsificatorii aceia, prinţesa rusă ar fi descris relaţiile ei cu hingherul într-un mod sibilin: „Omul acesta a adunat în el toată urâţenia din lume. Iar eu trăiam încă frumuseţea iernii trecute. Vedeam înca urma unei mâini pe geam printre florile de gheaţă. . . ”

Şi cel mai surprinzător era cât de mult alimenta şi replica ei, inventată probabil în întregime, supoziţii foarte rezonabile. Cine lăsase oare urma aceea? Iubitul parizian, acel vag L.M.? Sau un necunoscut, căruia anchetatorii nu ştiuseră să-i descopere existenţa? Cât despre cititorii bibliotecii ruseşti, ei interpretau aceste cuvinte ca pe un semn de nebunie incipientă. „Oh, ştiţi, exclamau bătrânele de la azil, de câtăva vreme prinţesa nu mai era în toate minţile!”

În încâlceala interpretărilor personale exista totuşi un subiect care îi intriga fără deosebire pe toţi locuitorii din Villiers-la-Forêt, atât pe francezi, cât şi pe ruşi; imposibilitatea de a-şi imagina trupurile contopite ale celor doi protagonişti ai dramei. Într-atât erau de incompatibile fizic trupurile lor. Un astfel de act de iubire, pentru mulţi aproape împotriva firii, aducea în conversaţie, mai ales printre bărbaţi, o întrebare derutantă, care s-a răspândit apoi prin oraş: „Cum a putut să i se dăruiască lui?” Aceasta era, cu siguranţă, varianta epurată a celor spuse în realitate. . .

De altminteri, să şi-o imagineze pe prinţesa Arbelina în braţele acelui rus îndesat, chel şi lipsit de eleganţă le permitea bărbaţilor din Villiers-la-Forêt să se răzbune oarecum pe ea. Cei mai mulţi încercau un regret plin de invidie: făptura cu trup de statuie fusese aşadar atât de uşor de abordat, de vreme ce mujicul acela îi făcuse curte cu atâta succes! Cei mai înăcriţi au evocat atunci vârsta femeii – patruzeci şi şase de ani. . . Împingeau trupul ei definitiv inaccesibil spre bătrâneţe, spre inapetenţa bătrâneţii. Un bărbat poate fi nemilos cu femeia al cărei trup i-a scăpat, mai ales dacă e din cauza propriei lui laşităţi.

Apoi, orgoliul masculin odată domolit, revenea întrebarea esenţială: „Dar la urma urmei, prin ce neverosimil capriciu al sorţii s-au putut ei afla împreună?”

De altfel, după ce a fost rodat neobosit, scenariul dramei a sfârşit prin a încremeni în concizia unei maxime. Acesta a fost, printre altele, cazul cuvintelor pe care zvonurile le atribuiau judecătorului de instrucţie: „Este pentru prima oară în viaţa mea că trebuie să conving o persoană că nu a ucis.” Un alt crâmpei, de aceeaşi scurtime aforistică, raporta răspunsul dat de judecător traducătorului. Acesta din urmă se mira: „Dar nu credeţi că, acuzându-se de crima aceasta, ar vrea să ascundă alta?” Răspunsul era tranşant:

— Un ucigaş sparge o vitrină, mărturiseşte şi, închis, tăinuieşte o crimă. Dar nu te acuzi de crimă ca să ascunzi o vitrină spartă. . .

Aşa era imaginată povestea în lunile acelea de vară la Villiers-la-Forêt. Cei

puţini la număr care plecau în concediu descopereau la întoarcere noi amănunte, dezvăluiri ciudate, pe care vecinii se grăbeau să li le împărtăşească... Jocul lor reîncepea şi mai înteţit...

Şi, cu o mare întârziere, la începutul toamnei au aflat o ştire aiuritoare: de câtva timp, un ordin de încetare a urmăririi penale pusese capăt poveştii amanţilor ruşi. Abia atunci au constatat că locuinţa prinţesei Arbelina era goală şi că nimeni nu-i mai vedea nici pe ea, nici pe copilul ei.

Da, căzuse cortina în momentul în care punerile lor în scenă se concretizau tot mai mult, în care erau atât de aproape de a cunoaşte adevărul!

Locuitorii din Villiers-la-Forêt nu prea reuşeau să-şi ascundă dezamăgirea. Se obişnuiseră cu atmosfera plăcut de febrilă, pe care dragostea şi moartea hingherului o făceau să domnească în oraş. Regretau mai ales, dar adesea fără să-şi dea seama, viaţa secretă pe care le-o revelaseră nefericiţii ocupanţi ai bărcii aceleia vechi. Se dovedise că în orăşelul lor lipsit de strălucire putea să se înfiripe o viaţă cu totul diferită – cu pasiuni sfâşietoare, criminală, complexă, imprevizibilă. O viaţă în care un pensionar obscur era în stare – puţin contează cu ce preţ – să strângă în braţe o femeie de o frumuseţe tulburătoare şi care, din motive obscure, se lăsa sedusă. O viaţă subterană, liberă, plină de promisiuni şi tentaţii. În orice caz, aşa au resimţit majoritatea locuitorilor legătura fulgerătoare dintre prinţesă şi hingher.

Dar evenimentul cel mai surprinzător s-a produs mai târziu, când, dimineaţa, au început să pătrundă primele ceţuri în oraşul de jos. Într-o zi, ca prin farmec, toată lumea a uitat de drama din barcă, de femeia aşezată pe mal, de bărbatul înecat, întins în iarbă. Ca şi cum n-ar fi existat niciodată!

Locuitorii din Villiers-la-Forêt au vorbit despre întreruperile de curent, cărora ziarele le publicau orarul, despre carnea care începea să lipsească, despre căsătoria prinţesei Elisabeta, despre actorii din „Cei mai frumoşi ani ai vieţii noastre"... Iar dacă cineva ar fi găsit de cuviinţă să amintească de ancheta din vară, ar fi făcut o gafă de neiertat, asemenea unui banc răsuflat după râsete tot mai puţin sincere.

De altfel, curând viiturile de toamnă au inundat locul întâlnirii tragice şi malul pe care, sub ochii spectatorilor, bărbatul şi femeia înţepeniseră în poziţiile lor involuntar teatrale. Barca, a cărei margine le plăcea locuitorilor din Villiers s-o pipăie acolo unde se afla urma adâncă a coliziunii, a ajuns printre alte ambarcaţiuni degradate, iar extraordinara ei singularitate s-a pierdut printre carcasele scorojite, estompate în ceaţă.

Întinderea pajiştilor acoperite cu apă era atât de mohorâtă, crengile arinilor atât de înfrigurate şi de chinuite, încât nimănui nu-i mai venea în minte la Villiers-la-Forêt să cerceteze ce fel de dragoste sau de ură îi adusese împreună pe malul acela pe cei doi ciudaţi vilegiaturişti ruşi.

S-a înnoptat. Bătrânul paznic a tăcut de câtva timp. Cu mâna pe încuietoarea

porţii aşteaptă acum ca bărbatul cu haină de student să plece. Dar acesta pare să nu-i observe gestul. Prin ochii lui nemişcaţi se perindă o droaie de siluete, de locuri, de figuri schimonosite, de strigăte, de zile.

Povestea a fost spusă cu simplitatea anecdotelor precedente: un bărbat, o femeie, o legătură inexplicabilă, o moarte sau o crimă. Şi uitarea. Totuşi, acest ultim vizitator a ştiut să distingă tulpina subţire de algă lipită de fruntea celui înecat. A ghicit acuitatea tulburătoare pe care prezenţa trupului fără viaţă o transmitea miresmelor de vară, freamătului insectelor din iarba de pe mal. A auzit replicile şoptite de cei curioşi. A simţit teama nespus de plăcută cu care, mai târziu, aveau să vină să-şi vâre degetele în spărtura de pe marginea bărcii.

Cu privirea uimită de lumea aceea ghicită rămâne înmărmurit, încordat spre vorbele pe care parcă le desluşeşte încă acolo: vocea ciudat de cadenţată a femeii care îi răspunde judecătorului. Crede că înţelege acum chiar şi frazele împiedicate ale bâlbâitului.

Bătrânul scoate o legătură grea de chei, o scutură. Dar celălalt nu aude. Intuiţia lui îl izolează în noapte: „Să vezi ce nu văd ceilalţi, nu vor să vadă, nu ştiu să vadă, se tem să vadă – ca toţi vizitatorii acestui cimitir, care se perindă de o veşnicie prin faţa bătrânului. Da, să ghiceşti că rochia femeii aşezate pe mal, rochia sfâşiată în timpul unei lupte scurte şi atroce, îşi pierdea încetul cu încetul, uscându-se, transparenţa de pânză udă şi începea să-i ascundă mai bine trupul. Să vezi opacitatea crescândă a pânzei înseamnă deja să trăieşti în femeia aceea. . . ”

Bătrânul trage încet poarta, răsuceşte cheia în broască. Rămân amândoi în cimitir.

—Хотите чаю?[1]

Invitaţia de a bea ceai pare să-l trezească pe bărbatul cu haină de catifea. El acceptă şi, mergând alături de bătrân, observă că pe cruci mai multe candele, în gemuleţele lor minuscule, strălucesc încă, împrăştiate în noapte. De departe, fereastra aprinsă de la casa paznicului seamănă şi ea cu o candelă care se măreşte pe măsură ce ei se apropie şi îi lasă să intre, cum face flacăra unei lumânări când o priveşti îndelung, pătrunzând în viaţa ei suplă şi violentă.

II

Ea ştia că durerea, şi fizică şi morală, se datorează pe jumătate indignării noastre în faţa durerii, mirării noastre în faţa ei, refuzului nostru de a o accepta. Ca să nu sufere, folosea întotdeauna acelaşi şiretlic: enumerarea. Da, trebuia să constaţi, cu o privire cât se poate de indiferentă, prezenţa obiectelor şi a fiinţelor reunite de o situaţie dureroasă. Doar să le numeşti, unele după altele, până ce

[1]Doriţi ceai? (în original, în limba rusă)

totala lor incredibilitate sare în ochi. Aşa cum le enumera ea acum, observând mai întâi perdelele trase, ale căror margini erau prinse unele de altele cu o jumătate de duzină de cârlige de rufe. Perdelele întunecate, tavanul luminat pieziş de o lampă aşezată pe un scaun. Iar pe tavan şi pe perete, cele două umbre colţuroase, de un negru contrastant: cea în formă de M majusculă, picioarele îndoite ale unei femei culcate pe spate. Şi o altă formă, însă mobilă: un cap gigantic cu două coarne, apărând din când în când printre triunghiurile picioarelor îndoite. Da, două femei unite prin activitatea tăcută pe care una din ele o desfăşura asupra trupului celeilalte în camera aceea sufocantă, la sfârşitul unei după-amieze de august...

O durere precisă, ascuţită, ca aceea provocată de o injecţie, a făcut-o să strângă tare din pleoape, întrerupându-şi enumerarea. Trebuia s-o reia repede, ca să nu-şi lase timp să se indigneze. Da, deci soarele de august, căruia îi recunoşti încetineala prăfuită, în ciuda perdelelor trase şi a ferestrelor închise. Iar dincolo de obloane, pe trotuar, la câţiva centimetri de interiorul camuflat al încăperii, întâlnirea dintre doi trecători, cuvintele lor („Vă spun eu, n-o să prea vedem carne la anul...”), apoi zăngănitul unui tramvai şi, drept răspuns, ţârâitul sonor al paharelor din dulap. Iar ca o amplificare a acestui zgomot prea uşor – clinchetul unui instrument metalic pe o tavă.

Capul, acoperit cu un pătrat mare, alb, cu două coarne, a reapărut la capătul mesei de operaţie improvizate. „Nu-ţi fac prea mult rău?” Şi s-a aplecat din nou între genunchii îndepărtaţi ai pacientei.

Şi zâmbetul acela tăcut trebuia să-l adauge la inventarul ei. Şi să-l reia, căutând cea mai mare precizie a detaliilor. O încăpere strâmtă, o incredibilă îngrămădire de mobile: un dulap de lemn aproape negru, un scrin, un pian cu sfeşnice prinse de fiecare parte a claviaturii, două fotolii înghesuite ca într-o sală de cinema, un gheridon, nişte etajere – toate ticsite de cărţi, statuete, bibelouri, vaze cu mănunchiuri de tulpini uscate. Pe pereţi, marchetăria tablourilor, portrete vechi cu trăsături abia vizibile, peisaje luminoase, aeriene şi, brusc, o geometrie abstractă. În colţ, aproape sub tavan, dreptunghiul brun şi aurit al unei icoane camuflate sub o fâşie lungă de pânză... În mijlocul acelei harababuri, cearceafurile aspre, răcoroase, mirosul de spirt, masa asemănătoare cu o banchiză. Dincolo de fereastră, câteva strigăte scandate, ecouri rătăcite, pe care participanţii le duc maşinal cu ei după o manifestaţie sau o sărbătoare. Un crâmpei muzical se întreţese printre ele – hohotul vesel al unui acordeon care lasă să se ghicească, prin tonalitatea lui, priveliştea bulevardului în căldura de august...

Durerea s-a schimbat, devenind mai puternică, mai umilitoare în banalitatea ei fiziologică. Olga a simţit că înlăuntrul ei zvâcneau deja cuvintele şi urmau, într-un plânset indignat, mut, s-o învinuiască de propria ei prostie („Ce tâmpită! La vârsta mea!”), de perfidia vigilentă, meschină a vieţii („Momentul a fost bine ales, nimic de zis! Sau, mai degrabă, eu am fost bine aleasă, altfel aş fi putut să

mai păstrez câteva iluzii despre cea mai bună dintre lumi...”). S-a grăbit să-şi reia jocul de-a inventarul. Da, strigătele sărbătoreşti de dincolo de fereastră: cea de-a doua aniversare a eliberării Parisului... Dimineaţa, ducându-se la prietena ei, observase mulţimea de drapele de pe faţade... Da, oraşul animat şi somnoros totodată, casa cu etaj la periferia arondismentului cincisprezece, soarele care se striveşte de obloanele închise de la parter. Iar într-o cameră izolată de lume, două femei. Prima, întinsă pe o masă acoperită cu un cearceaf, a doua, aplecată asupra pântecelui celei dintâi, cu capul mărit de o enormă bonetă albă cu coarne, provocând un avort clandestin.

Olga a simţit că absurditatea situaţiei îi zădărnicea indignarea. S-ar fi putut indigna dacă durerea ar fi contravenit logicii, ar fi ameninţat dreptatea. Dar nu exista în jurul ei nici o logică. Doar frânturi răzleţe: înţepăturile neplăcute, care-i făceau pielea de găină pe coapse, după-amiaza sufocantă de 25 august 1946, încăperea înţesată de mobilă, femeia care îi făcea celeilalte o operaţie considerată criminală. Olga a repetat în minte: „Un avort clandestin” şi s-a gândit că incredibilitatea situaţiei sale ar fi putut fi şi mai izbitoare. Ar fi fost de ajuns să-şi imagineze ce aproape era trupul ei pe jumătate gol de trecătorii de dincolo de obloane. Da, trupul care tocmai fusese amputat de o minusculă viaţă înfiripată în el, un trup atât de singular, dar care, începând de a doua zi, avea să dispară în mulţimea celorlalte trupuri, fără să se deosebească de masa lor.

A auzit un nou clinchet al metalului pe tavă. Capul cornut al prietenei sale s-a ivit la capătul mesei:

— Gata?!

Au spus-o într-un glas, într-o coincidenţă involuntară dintre întrebare şi afirmaţie, cum li se întâmplă persoanelor care se cunosc de foarte multă vreme şi sfârşesc prin a urma, inconştient, firul gândurilor celuilalt...

„Şi totuşi, s-a gândit Olga, vom rămâne întotdeauna mute în privinţa esenţialului. Nici măcar despre enumerarea aceasta care te face să uiţi durerea n-am să-i vorbesc niciodată. A doua aniversare a eliberării, moartea minusculă din pântecele meu, portretul care mă priveşte de pe perete. Cum să explic? Ar trebui să pot întreba dacă ea are asemenea idei, dacă toate nimicurile acestea îi umplu şi ei viaţa interioară şi îi par importante...” Notele acordeonului, cu puţin înainte, au trezit o poftă bruscă de bucurie simplă, năucitoare, foarte franţuzească, sau pe care, cel puţin, aşa ţi-o imaginezi. Dorinţa momentană, dar arzătoare, de a fi fară trecut, fără gânduri, fără probleme, de a fi veselă, îmbătată de bucuria de a trăi, să trăiască aici şi acum. Şi, numaidecât, ruşinea de a fi simţit această dorinţă. Cenzura vigilentă care veghează asupra fericirii noastre. O voce nemiloasă, mereu la pândă. O voce care i-a vorbit din nou despre mica viaţă curmată în pântecele ei – ca s-o pedepsească imediat pentru dorinţa de a fi fericită. Da, toate crâmpeiele de bucurie şi de teamă care ne alcătuiesc şi despre care nu vorbim niciodată.

Nu, nimic din toate acestea în conversaţia lor care, la amiază, precedase

operaţia. Îşi amintiseră de moaşa pariziană care fusese ghilotinată cu câţiva ani în urmă pentru că provocase avorturi clandestine. Pălăvrăgeau pe un ton glumeţ, cu o expresie care simula o spaimă teatrală: „Francezii o să ne ghilotineze!” Întâmplarea aceea le permitea să treacă sub tăcere ceea ce aveau pe buze, în ochi, vieţile lor adevărate, alcătuite din nimicuri grave, esenţiale, de nemărturisit.

— Îmi strâng instrumentele de tortură şi o să te poţi scula. Capotul tău îl pun aici, pe fotoliu...

Prietena ei a atins-o pe umăr, i-a zâmbit, apoi a plecat, ducând cu ea tava acoperită cu un prosop mototolit. „Zâmbetul ei l-am adăugat deja la inventarul meu împotriva durerii.” Da, ziua aceea de 25 august 1946, încăperea transformată în talcioc cu vechituri ruseşti şi chipul zâmbitor al unei femei – un chip mutilat, care purta din adolescenţă o cicatrice adâncă, înfiptă în obrazul stâng, asemănătoare cu un fluture mare, roz, cu aripile rupte. Zâmbetul acesta care mişcă fluturele, zâmbetul cel mai copilăresc, cel mai dezarmat din lume şi de care necunoscuţii îşi feresc privirea, ca să nu lase să li se vadă sila... Chipul lui Li. Li, liliac... În timpul unei petreceri din copilăria lor în Rusia de odinioară o copilă de zece ani plânge în hohote – ceilalţi sunt travestiţi în flori, iar costumul ei, o rochie-ciorchine de liliac, a fost rătăcit. Se aude plânsetul ei: „Li-li-liac”.

Lumea râde, îi născoceşte o poreclă. Copila devine Li. Este consolată cu un costum de împrumut – unul de magician, cu un turban cu pană de păun, o mantie înstelată, o baghetă fermecată. Li se îndrăgosteşte de rol. La fiecare petrecere, de acum încolo ea e cea care se ocupă cu magia, învaţă scamatorii, ştie să lanseze focuri de artificii. Lumea aproape că a uitat numele ei adevărat, Alexandra... Într-o seară de sărbătoare, o rachetă multicoloră o loveşte în faţă, înainte de a cădea în iarbă şi de a exploda într-o jerbă de scântei care îi face pe copii să ţipe de bucurie. Strigătul ei se pierde în ropotul de aplauze şi de râsete. Li are cincisprezece ani.

În enumerarea ei, adineauri, Olga a introdus-o şi pe copila aceea. O copilă desfigurată, pentru că cineva îi găsise un costum de magician. Copila care avea să străbată războaie, foamete, indiferenţa şi dezgustul din ochii celorlalţi şi să se pomenească într-o încăpere sufocantă, pierdută în mijlocul furnicarului parizian, la 25 august 1946, făcând să sufere prin intervenţia ei trupul dezgolit al unei femei.

O dată cu răcoarea de la ferestrele în sfârşit deschise, seara a adus şi minunata senzaţie de calmare a durerii. Culcată pe o canapea înghesuită între pian şi fotolii, Olga îşi auzea prietena trebăluind în bucătărie. Clinchetul veselei, şuieratul apei. Li... În plăcuta destindere trăită de o femeie seara, adormită de succesiunea maşinală a gesturilor. Li... Atât de apropiată, cunoscută de atâta vreme şi totodată inaccesibilă. Celălalt este alcătuit din întrebări pe care nu îndrăzneşti să i le pui...

Li şi-a vârât capul prin uşa întredeschisă:

— Nu te plictiseşti?

„Deci se gândea la mine. Iată una dintre întrebările de nerostit: ce crezi despre mine? Şi totuşi, ne petrecem timpul presupunând cum ne văd ceilalţi, imaginându-ne pe noi înşine trăind în mintea lor. Iar eu trăiesc cu siguranţă în mintea ei. Dar ce stranie creatură trebuie să fiu!”

A încercat să şi-o închipuie pe Olga aceea imaginată de Li, o Olgă îndrăgostită şi foarte iubită, trăind o pasiune furtunoasă cu amantul ei. („Îl numeşte probabil «amant»”.) Sarcina, pentru Olga aceea visată, este un adevărat zbucium. Iubitul, căsătorit, este prea renumit în colonia rusească din Paris, ca să recunoască un copil nelegitim. Aşadar, un avort. Eroina unei frumoase drame sentimentale...

A ciulit urechea. O melodie fredonată se amesteca acum cu zgomotul vaselor. „Buna şi vechea mea prietenă Li, s-a gândit Olga, probabil că în mintea ei sunt cam aşa: amant, pasiuni şi frământări. Iar dacă ar şti că ceea ce m-a agasat de fapt în povestea asta e că nu-mi amintesc când a venit să mă vadă ultima oară acest «amant». Adică, sunt aproape sigură că nu a venit în iunie şi nici mai târziu. Şi, în concluzie, sarcina seamănă foarte mult cu o neprihănită zămislire. Nu, sigur a venit în iunie, ca dovadă... Dar nu mai ţin minte, nu-mi mai amintesc deloc. Da, acolo unde Li îşi imaginează un zbucium există doar o confruntare deznădăjduită a datelor uitate, a întâlnirilor şterse din memorie... Ceilalţi ne fac să trăim în lumi surprinzătoare. Iar noi trăim în ele, ei vin să ne întâlnească acolo, le vorbesc acestor dubluri pe care ei înşişi le-au inventat. De fapt, nu ne întâlnim niciodată în viaţa asta.”

Noaptea, râsul lui Li a trezit-o. Râsul uşor, ascuţit şi copilăresc al prietenei sale, care dormea în fotoliile aşezate, în împrejurarea dată, faţă în faţă. Olgăi i-au trebuit câteva clipe înainte de a înţelege că prietena ei plângea potolit în somn. Luna năvălea pe capacul pianului, mobilele, obiectele parcă aşteptau ceva, întrerupându-şi existenţa pe care o duceau cu o clipă mai înainte. Iar plânsul lui Li răsuna foarte aproape şi totodată în depărtarea nesfârşită a acestei vieţi zăvorâte în visele ei. Olga a stat un lung moment trează, ascultând cum se linişteşte puţin câte puţin respiraţia lui Li.

Dimineaţa, negăsind-o pe prietena ei nici în cameră, nici în bucătărie, Olga a ieşit în curticica din spatele casei. S-a aşezat pe un taburet vechi, în soarele blând, străveziu, şi nu s-a mai mişcat, cu privirea aţintită asupra unui copăcel pirpiriu, care se încăpăţâna să crească într-o crăpătură, sub streaşină. Nu voia nicidecum să curme fericirea aceea simplă, absenţa gândurilor, adierea uşoară, care păstra încă răcoarea pavajului rece, a nopţii, adăugându-i însă mirosul de ceapă prăjită. Olga şi-a lipit ceafa de suprafaţa aspră a peretelui. I s-a părut brusc că e în stare să trăiască doar urmărind năvala mirosurilor, să trăiască în lumina aceea, cu senzaţia imediată, corporală, de fericire. Pe peretele din faţă, câteva ferestre înguste, străpunse în dezordine, evocau vieţi necunoscute, care îi păreau înduioşătoare în simplitatea lor...

Fericirea a durat atât cât i-a trebuit să-şi dea seama de realitatea ei. Exista, dar deja o năpădeau gândurile din ajun, gândurile dintotdeauna, în veşmântul lor de ieri: „amantul” acela, cu siguranţă ultimul bărbat din viaţa ei, minuscula moarte provocată în trupul ei. Toate acestea aveau să stârnească în ea, în zilele ce urmau să vină, o lungă dispută inutilă, cu argumente care aveau s-o justifice sau s-o condamne. Auzea cum se şi înfiripau cuvintele, vocea vigilentă care îi supraveghea momentele de fericire: „Ai avut clipa ta de bucurie datorită unui mic omor. Bucuria din curtea asta din dos care miroase a ceapă. Bravo!”

S-a ridicat, s-a apropiat de copac, a mirosit corolele micuţe şi luminoase care-i presărau crengile... Cuvintele prietenei sale s-au auzit la celălalt capăt al curţii, venind din pivniţă – atelierul lui Li. Olga a coborât treptele, fără să înţeleagă însă cui puteau să i se adreseze replicile acelea insistente şi voioase.

— Nu, nu, domnule dragă, nu uitaţi că sunteţi un satir! Hai, oferiţi-mi o grimasă de concupiscenţă! Da, foarte bine, uitaţi, o privire înflăcărată de dorinţă, nişte buze umezite de desfrâu... Perfect! Rămâneţi aşa... Iar dumneavoastră, doamnă, speriaţi-vă, tresăriţi! Sunteţi nimfa care simte deja în ceafă răsuflarea acestui monstru lubric... Bine! Nu mişcaţi...

Pivniţa era scăldată într-o lumină tăioasă, teatrală. Li, încremenită după un trepied, cu ochiul lipit de aparat, viza un panou mare de placaj. Acesta înfaţişa, într-o pictură exuberantă cu plante şi frunze, o nimfă frumoasă, cu trupul alb şi arcuit, pe care, ţâşnind dintre sălcii, o înlănţuia un satir. Nimfa clipea din ochi cam convulsiv. Satirul a tuşit uşor. „Nu mi-i-şcă-ă-m!” a repetat Li, cu o voce de scamator, şi s-a auzit un ţăcănit.

Chipul satirului şi al nimfei s-au desprins de placaj şi au lăsat în locul lor nişte rotocoale negre, goale. Li s-a îndreptat şi, zărind-o pe Olga, i-a făcut cu ochiul. Un bărbat şi o femeie au ieşit din spatele panoului. Era amuzant să le vezi capetele părăsind trupurile personajelor pictate şi aterizând pe nişte trupuri îmbrăcate foarte corect: o rochie de vară, o cămaşă de culoare deschisă cu o cravată. Ei înşişi păreau puţin derutaţi de transformarea aceea subită.

— Fotografiile vor fi gata poimâine, pe la prânz, a precizat Li, conducându-i până la ieşire.

Au prânzit în pivniţă, unde erau înşirate mai multe panouri de-a lungul pereţilor. Pe unul din ele Olga a recunoscut un donjon în flăcări, un muşchetar care ieşea pe fereastră strângând în braţe o tânără frumuseţe evanescentă. Puţin mai încolo, un cuplu de înotători bronzaţi se tolănea pe malul unei întinderi de azur, sub nişte palmieri. Găurile pentru chipurile lor absente se decupau bizar pe fundalul cerului tropical. În prim-plan, Olga a zărit cu mirare o dâră de nisip adevărat, o scoică mare... Li i-a urmărit privirea.

— Asta-i veche! De pe vremea când căutam cu orice preţ iluzia de volum, un trompe-l’oeil. Am observat că oamenii preţuiesc mult asemănarea...

Olga o asculta, gândindu-se cu o uimire înduioşată: „Aşa e Li. Insesizabilă.

Cine-i ea? Scamatoarea? Pictoriţa? Fotografa? Infirmiera? Trei ani pe front în primul război. Iar sub Ocupaţie – închisă, torturată, da, mâinile ei pline de arsuri... Astă-noapte a plâns în somn. Oare ce visa?"

Li s-a ridicat şi, uitând de mâncare, a tras un panou, apoi altul, le-a instalat pe suporturi. Nu era pentru prima oară când îi arăta Olgăi colecţia, dar, ca la toţi marii entuziaşti, pasiunea ei se reînnoia de fiecare dată şi le dădea spectatorilor impresia că descoperă ceea ce văzuseră deja.

— Trebuia să inventez tot timpul, explica ea, vârându-şi capul într-un rotocol decupat. Acesta reprezintă perioada mea mitologică. Îl recunoşti?

O fată, îmbrăcată cu o tunică transparentă, se apropia de un pat şi îl lumina cu o lumânare. Un efeb înaripat dormea acolo, într-o voluptuoasă uitare de sine. Chipul lui Li se ivea când în nimbul lumânării, când pe pernă.

— Iar apoi, într-o zi, o revelaţie! Şi începe perioada mea literară. Uite!

De data aceasta era un bărbat cu o barbă stufoasă, cu o cămaşă lungă, ţărănească, un uriaş ce stătea lângă o izbă, sprijinit de coarnele unui plug. Personajul care poza alături de el părea, în hainele lui de oraş, chiar tipul de om mediu.

— Vezi, a exclamat fotografa, vârându-şi chipul în tăietură, un oarecare domn N., făcându-i o vizită lui Tolstoi la Iasnaia Poliana. Şi nu-ţi poţi închipui câţi domni N. au reuşit să dea impresia că erau per tu cu scriitorul! Şi nu numai francezii, ci chiar şi ruşii se lasă prinşi în cursă...

Olga a simţit cum o cuprinde o uşoară beţie. Nu era gustul uitat al vinului bun pe care i-l servise Li, ci exaltarea produsă de nonşalanţa cu care prietena ei mânuia viaţa.

— Mi-am fabricat şi o mică teorie în legătură cu toate mirajele acestea. Pe domnul N., care a vrut (mai ales în glumă, dar nu doar în glumă) să fie fotografiat în compania lui Tolstoi, ce l-a împiedicat oare în viaţă să-i strângă mâna? Micile întâmplări ale existenţei. Nici măcar originea lui modestă. Tolstoi se plimba pe jos ca şi el şi trăia la Moscova pe strada vecină. Nici măcar vârsta: domnul N. avea douăzeci de ani când a murit Tolstoi. Pe scurt, ceea ce i-a despărţit este lipsa de noroc cea mai banală. Aceeaşi care face ca un trecător să alunece pe o coajă de banană şi să-şi rupă un picior, atunci când cel dinaintea lui tocmai a reuşit să o evite.

— Aşadar, ai hotărât să-i dai o mână de ajutor destinului?

— Nu, aş vrea doar ca oamenii care vin aici să înveţe să-şi încerce norocul. Să se elibereze. Să nu considere că viaţa lor e singura existenţă posibilă. Ştii, am găsit chiar şi o deviză. Ascultă! „Tolstoi umblă pe trotuarul din faţă... Traversaţi!" Fotografiile acestea şi le trimit unul altuia de 1 aprilie. Iar eu vreau ca ele să le schimbe viaţa, să-i facă să trăiască aşteptând neprevăzutul, miracolul. Vreau ca...

Olga era gata s-o întrebe: „Dar Amor şi Psyche? E puţin probabil să-i întâl-

nească clienţii tăi, fie şi traversând strada.” N-a spus nimic. În ciuda tonului glumeţ, simţise în vocea lui Li o intonaţie vibrantă, încordată. Aşa îţi împărtăşeşti crezul unui prieten, protejându-te printr-o zeflemea.

Chipul lui Li a apărut în clipa aceea în tăietura următoare, dând viaţă trupului unei doamne care ţinea în lesă un şpiţ alb. Bărbatul care o însoţea purta în ovalul gol al feţei un pincenez fixat cu ajutorul unui arc foarte subţire. „Ingenios, nu?!” a exclamat fotografa râzând şi, părăsind doamna cu căţelul, şi-a înfundat capul în gaura cu pincenez.

Le-a apucat râsul când Olga s-a dus să se instaleze în spatele panoului cu nimfa. S-au privit de la cele două capete ale pivniţei – Li în postură de scriitor cu pincenez, Olga în postură de satir ţâşnind dintre trestii. După aceea a urmat întâlnirea dintre satir şi doamna cu căţelul, apoi dintre Psyche şi vilegiaturistul gras, în costumul lui de baie vărgat... Râzând, îşi vârau capul în panouri, improvizau conversaţii între personaje. „Satirul umblă pe malul din faţă... Traversaţi!” a exclamat Li între două hohote de râs...

A sosit un client pentru o simplă fotografie de identitate. Şi, fără să şi-o mărturisească, amândouă au constatat că prezenţa bărbatului încremenit în costumul lui de culoare închisă, cu o expresie serioasă, în faţa obiectivului nu era de fapt cu nimic mai ciudată, în misterul ei personal anonim, decât toate nimfele, toţi satirii şi muşchetarii...

Când lumina a început să scadă, împreună cu razele din ce în ce mai alungite a pătruns şi senzaţia că o paranteză veselă şi spontană lua sfârşit. Timpul s-a inversat şi s-a scurs, nu din izvorul lui matinal, ci spre momentul în care va trebui să te ridici, să-ţi iei rămas-bun, încercând să păstrezi un ton glumeţ şi voios. Era momentul scurt în care se dezvăluie singurătatea, în care te simţi dezarmat, incapabil să stăvileşti fuga substanţei uşoare, impalpabile, a fericirii. Poate pentru a opri în loc încă puţin bucuria acelei după-amieze a făcut Li demonstraţia cu aparatul de fotografiat. Mecanismul lui era camuflat într-un volum compact, foarte bine imitat, cu scoarţe groase şi cotor aurit. Abia se vedea licărirea unui obiectiv minuscul...

— L-am cumpărat de la un ofiţer american, îi explica Li. Îl pui pe o etajeră, reacţionează automat la schimbarea luminii. Face cinci poze la interval de trei secunde...

Olga abia o asculta. Când Li a tăcut şi liniştea nu a mai putut fi lăsată să se prelungească, vorbiră deodată, încrucişându-şi repede cuvintele, privirile, gesturile:

— Ştii, îl părăsesc definitiv pe L.M!

— Ştii, mă întorc să trăiesc în Rusia... Cuvintele pline de surpriză, comentariile s-au încrucişat şi ele într-un du-te-vino grăbit de întrebări şi răspunsuri:

— În Rusia? Chiar crezi că ei vor fi sensibili la fotografiile tale fanteziste? Toţi satirii aceştia acolo...

— Sunt sigură, Olga, că încă te mai iubeşte! Reciteşte-i ultima carte, despre tine e vorba... De ce să te grăbeşti s-o rupi cu el aşa?

— Cum să nu, o să meargă ca pe roate! Înţelegi tu, Olga, sub regimul acesta au devenit prea serioşi, trebuie să înveţe din nou să râdă!

— Vezi, simţi că s-a terminat totul când nu mai poţi suporta anumite detalii. Ne vedem întotdeauna în camere de hotel. Şi de fiecare dată aduce pentru mine o pereche de papuci de casă brodaţi, un fel de escarpeni de pânză. Iar dimineaţa, la plecare, îi ia cu el până la întâlnirea următoare. E talismanul lui. Escarpenii stau ascunşi, probabil, într-un sertar din biroul lui... Înţelegi?

Olga era deja pe stradă, în drum spre gară, când îi veni o idee: de luni de zile fiecare dintre ele se pregătea să anunţe ruptura cu trecutul. Bărbatul acela, L.M., pe care urma să-l părăsească. Rusia, pe care Li avea s-o regăsească. Iar când sosise momentul, declaraseră totul într-un glas, într-un dialog încâlcit, gâfâit, fals. Când şi-au luat rămas-bun, erau grăbite să se întoarcă la singurătatea lor, ca să cerceteze viitorul neaşteptat al celeilalte – „zbuciumul" pe care şi-l imagina Li, Rusia, hăul alb care devenea dintr-odată o destinaţie imaginabilă. S-au despărţit şi a început în mintea lor adevărata conversaţie, o discuţie nesfârşită cu umbra celeilalte. „Schimbul de cuvinte cu care ne petrecem jumătate din viaţă", şi-a spus Olga, ieşind din casa lui Li.

Strada nu a despovărat-o, aşa cum sperase. Cele două zile petrecute la Paris s-au concentrat într-o oboseală obtuză, i-au împuiat capul cu un zumzet de reflecţii începute de o mie de ori în timpul operaţiei. Reflecţii durabile, masive ca nişte pietre cioplite, de care gândurile ei se iritau tot timpul: vârsta ei, aparenţa de dragoste vlăguită, care era probabil ultima ei dragoste, nevoia de a considera totul singura viaţă posibilă... Şi, de acum încolo, neantul ameţitor al Rusiei, care îi tăia respiraţia şi despre care nici măcar nu ştia ce să creadă.

Într-un culoar al metroului, schimbând trenul, a zărit un grup mic, nişte capete ridicate spre o plăcuţă comemorativă fixată în perete. S-a apropiat, a citit inscripţia: „În locul acesta, la 23 august 1941, colonelul Fabien l-a împuşcat pe primul neamţ..." Ziarul pe care l-a despăturit în vagon publica un reportaj despre a doua aniversare a eliberării Parisului. Una din fotografii îl înfăţisa pe Molotov, care, cu o figură jignită, părăsea tribuna invitaţilor în semn de protest. „Era ieri, s-a gândit ea, în timp ce Li se ocupa de mine..." I s-a părut că atinge însăşi esenţa vieţii: incredibilitatea haotică, absurditatea caraghioasă a întregului amestec de destine, de date, de întâmplări...

Şi-a deschis poşeta, a scos un volum gros, legat în piele, aparatul de fotografiat camuflat pe care, în momentul despărţirii, cu o curiozitate copilărească, îi ceruse lui Li să i-l împrumute. Pielea mirosea bine, iar obiectul atrăgea prin eficacitatea lui compactă de mecanism inteligent. Dar, mai ales, îi amintea de panourile din atelierul lui Li. Da, de minunata simplitate a subiectelor lor. „Trebuie să trăim ca personajele de pe placaj, s-a gândit Olga cu o bucurie subită. Eu complic totul,

scormonesc. Toţi escarpenii ăştia brodaţi, ce fleacuri! Nu, are dreptate Li: două personaje, o situaţie. Ar trebui să mă picteze: o femeie care îşi părăseşte amantul. Pe placaj, fără detalii, fără psihologie, căci acolo începi să-ţi debitezi bazaconii!"

Scurta izbucnire de mânie voioasă i-a dat puterea să urce scara de la ieşire, să traverseze piaţa fară să se prăbuşească pe banca pe care o aţintise privirea ei. Şi chiar să înăbuşe mica voce veninoasă care şuiera în ea: „Femeie bătrână şi obosită, faci pe grozava şi provoci tu ruptura, ca să nu fii părăsită de amantul tău!" A reuşit să reziste acelei voci şi chiar s-o apostrofeze: „Ce afurisită!" Era o voce tânără, venită din altă epocă a vieţii ei, unul din vechile euri, care nu îmbătrânise şi o irita adesea cu observaţiile lui cinice. Răneau întotdeauna cu precizie. „Afurisită mică! Într-o zi va trebui să mă războiesc cu ea. . . ", îşi repeta, şi cuvintele acelea i-au stăvilit lacrimile de oboseală, care îi şi ardeau pleoapele. . .

În trenul cu vagoanele aproape goale, cele două zile petrecute la Paris i s-au părut foarte îndepărtate, trăite de altcineva. Zile pline de cuvinte şi de gânduri febrile, exagerate. Un fel de fugă înainte, un angrenaj de greşeli care trebuiau îndreptate făcând alte gesturi greşite.

Dincolo de fereastră se răspândea încet somnolenţa amurgului. În gările mici bălţile de apă de pe peroane reflectau înaltul cerului de un gri uşor mov, un cer de iarnă, parcă, în ciuda căldurii blânde a serii de august şi a îmbelşugatei vegetaţii întunecate şi grele.

Numele satelor se succedau în plăcuta lor perindare ştiută pe de rost: Cleanty, Saint-Albin, Buissieres. Din când în când, pe fereastra deschisă intra mirosul unui foc de vreascuri aprinse în fundul vreunei grădini de zarzavat, evocând o viaţă tihnită şi ispititoare în simplitatea ei imaginată.

În liniştea aceea profundă i-a revenit în minte copilul ei, fiul ei. În cele două zile pariziene el era înlăuntrul ei, în fiecare clipă, în fiecare fior al sufletului ei, dar protejat, separat de ceea ce trăia ea. Acum era prezent, el îi aducea calmul în care, ca după o fugă îndelungată, îşi regăsea încet suflul. . . Îl şi vedea cum se întoarce acasă a doua zi la prânz, din tabără, împreună cu alţi copii de emigranţi ruşi. Mai mult decât o fiinţă concretă, îl simţea în ea asemenea unei atmosfere foarte fizice, alcătuită dintr-o mie de fragilităţi, dintr-un freamăt necontenit de fragilităţi, din zvâcnetul sângelui pe care trebuia să-l asculte cu un auz profund, instinctiv, pândind cea mai vagă tulburare a acestui echilibru. Îşi auzea trupul, sângele, viaţa, muzica aceea tăcută, căreia o notă falsă putea să-i întrerupă ritmul. O auzea aşa cum, pe drumul acela de întoarcere, auzea cerul, liniştea câmpului. . . A uitat de Paris.

Şi-a amintit că într-o zi, primăvara, spăla geamurile, iar el era cât pe ce să spargă unul, căţărându-se pe pervazul unei ferestre, pe care o crezuse deschisă, din cauza transparenţei atât de noi. Geamul scosese un zăngănit vibrant, dar rezistase. Cu un gest rapid ea împinsese ambele canaturi, zărind în ochii înfricoşaţi ai copilului reflectarea propriei spaime. Li se părea că aud trosnetul sticlei, vedeau

o jerbă de cioburi tăioase. Ştiau ce însemna asta pentru un copil ca el. „Voiam să te sărut…” a spus el foarte încet şi, ruşinat, a coborât de la fereastră.

Mergând pe peronul din Villiers-la-Forêt, unde se şi lăsase noaptea, Olga a auzit din nou în tâmple, în gât (nu ştii niciodată unde se piteşte), vocea zeflemitoare, agresivă, pe care o numea „mica afurisită”. Vocea spunea că liniştea aceea va fi de scurtă durată, că noi temeri, meschine, îndărătnice, aveau să macine rapid seninătatea acelei seri şi că… Olga a izbutit să scape de ea dându-şi părul pe spate, parcă pentru a simţi mai bine răcoarea ploii pe frunte.

Într-o seară de septembrie (îşi pregătea infuzia de flori de hamei), Olga a înţeles în sfârşit ce amintire îi trezeau personajele pictate din atelierul lui Li. Amintirea balului mascat…

În timpul războiului, infuzia aceea care te ajuta să dormi dădea iluzia unei cine sau, măcar, înlocuia ceaiul. Mai târziu, prepararea lui se transformase într-un ritual care, seara, prin repetarea gesturilor devenite inconştiente, domolea gândurile neliniştite, te lăsa să trăieşti într-o intimitate tăcută cu tine însuţi. Îi plăcea ora aceea vagă pe care nici un timp nu izbutea s-o măsoare, plutirea aceea în odihnă. Florile, asemenea unor minuscule conuri de pin, îşi înfoiau petalele în apa clocotită, apoi se răceau, coborau una câte una pe fundul crăticioarei de aramă. Privirea se pierdea în imperceptibila transmutaţie a lichidului auriu, se limpezea, urmărindu-i decantarea…

În seara aceea, vocea „micii afurisite” a reuşit să risipească plăcuta vacuitate a gândurilor ei. Mai întâi, Olga aproape că s-a bucurat auzind ce-i reproşa persecutoarea ei, atât de anodine îi erau cuvintele. „Nici măcar în ritualul acesta stupid nu eşti destul de consecventă. Ba îţi bei infuzia în fiecare zi, ba trece o săptămână fără să-ţi mai aminteşti de ea. O bei când eşti tulburată. Încă un vicleşug, un şiretlic ca să scapi de durere…” Olga nu a replicat, sperând că reproşurile aveau să se oprească aici. Dar vocea a continuat, ghicindu-i speranţa: „După viaţa pe care ai avut-o, cu copilul pe care îl ai, ar fi trebuit să fii de mult de piatră, invulnerabilă la toate aceste mici răni ale existenţei. Ar trebui să fii o mater dolorosa… zâmbitoare, da, cu un uşor zâmbet dispreţuitor, pentru a sfida destinul. Iar pe tine te răneşte un cuvânt, o replică a vreunui nebun bătrân de la bibliotecă te urmăreşte săptămâni întregi. I-ai vorbit lui Li despre escarpenii brodaţi, iar acum ţi-i imaginezi de fiecare dată când îţi pui papucii de casă… mater dolorosa în papuci brodaţi. Ţi-ai ratat genul!”

De data aceasta Olga a obiectat: „Dar mi-am trăit aproape toată viaţa”. Ştia că argumentul acesta înăbuşea vocea micii afurisite, când toate celelalte motive se dovedeau zadarnice. „Da, mă apropii de vârsta la care nimic cu adevărat nou nu mi se mai poate întâmpla înainte de a muri. Nici o minune. O foarte improbabilă ultimă întâlnire? Cea pe care o ai, mai ales ca să-ţi dovedeşti că este încă posibilă. Mater dolorosa în escarpeni brodaţi…”

Mica afurisită tăcea şi Olga simţea în tainiţa aceea a minţii ei un fel de

mulţumire tăcută a cuiva căruia ar fi trebuit să i se recunoască superioritatea. Cel puţin acum putea să-şi reia plutirea de-a lungul serii. A amestecat distrată florile din infuzie, a pregătit cana şi o strecurătoare mică. „Până când se răceşte"... s-a gândit ea, bucurându-se de plăcuta lenevie din clipele acelea.

Copilul dormea deja în camera lui. Iar liniştea şi puritatea somnului său erau din când în când parcă adâncite de un ecou îndepărtat al orologiului de pe turla din Viliers-la-Forêt. Olga a sfârşit prin a-şi potrivi gândul cu ritmul acela nocturn. Nu mai rămânea în mintea ei obosită decât resemnare. Acceptarea casei bizare, lipită pe toată lungimea ei de fabrica de bere, în care locuiau alţi emigranţi şi pe care ei o numeau Hoarda de Aur. Acceptarea vieţii ei de aici, din orăşelul fără vreun farmec aparte, loc cu totul întâmplător şi cu toate acestea predestinat, singurul care voia să o primească după fuga ei din Paris, ruptura cu emigraţia pariziană, plecarea soţului ei. Unicul loc sub soare. Casa dintre zidul Hoardei de Aur şi malul râului. A zâmbit: locul ei aici pe pământ.

Ţinând grămăjoara aurie de flori cu o linguriţă, a început să toarne infuzia în cană. Încă mai zâmbea, spunându-şi că Li putea foarte bine să o picteze în postură de vrăjitoare în faţa licorii sale fermecate...

Deodată, în mintea ei s-a produs o apropiere rapidă: personajele de pe panouri, Li şi... balul mascat! Cum de nu remarcase mai devreme asemănarea aceea?

Mulţi dintre invitaţii travestiţi aveau să se regăsească, după mai bine de treizeci de ani, pe panourile unei fotografe extravagante instalate în subsolul unei vechi case pariziene. Da, în vârtejul febril al petrecerii de altădată, Olga zărise un muşchetar de operetă, o regină cu conciul ei înalt, medieval, o fantomă care-şi unduia echipamentul alb. Ba chiar, în una din săliţele goale ale conacului, un Othello, un bărbat gras şi mânjit ţipător cu negru, care, probabil beat, îi smulgea pianului o arie de bravură disperată, pătându-i clapele albe cu amprentele tuciurii ale degetelor sa1e...

... Adolescenta de doisprezece ani care se strecoară pe furiş prin vasta proprietate inundată de muzică şi râsete este chiar ea, o imagine îndepărtată a ei înseşi. Adulţii sunt prea ocupaţi cu mascarada lor pentru a-i remarca umbra ce lunecă de-a lungul zidurilor, ferindu-se de vâltorile costumate. Copila, care a părăsit adineauri, fără învoire, mica dependinţă în care trebuia să petreacă noaptea de sărbătoare, îşi simte cu o acuitate tulburătoare autonomia, libertatea, ciudăţenia în lumea aceea de o veselie nebunească. Şi mai ales singularitatea debutului ei în viaţă: tatăl i-a fost ucis în războiul ruso-japonez, mama „s-a îngropat de vie" (spun adulţii) într-o izolare ferventă, alcătuită din rugăciuni, din lungi ceasuri petrecute la mormântul soţului, din şedinţe nocturne cu o spiritistă celebră, care o ruinează şi o face să întrezărească trăsăturile defunctului. Copila trăieşte în familia unchiului său, care „îşi va vinde şi cămaşa de pe el ca să dea o petrecere". Balul mascat deschide, într-o frumoasă seară de iunie, un lung şir de petreceri, de partide de vânătoare, de spectacole de amatori pe o estradă, la intrarea în

grădină... Copila ghiceşte că libertatea de care se bucură dovedeşte că ceva s-a dereglat în conacul acela mare. Ea ştie că pe vremea bunicii sale nu s-ar fi acceptat vreodată ca un copil să ia parte la o petrecere a adulţilor. Nepăsarea aceea o nelinişteşte şi totodată o surescită... Într-un salon dă peste un personaj ciudat: o fată foarte tânără, costumată în magician, doarme aşezată în colţul unei canapele mici. Turbanul ei înalt, plin de stele, tronează lângă ea, bagheta fermecată a alunecat pe duşumea. Copila ia de pe jos instrumentul magic şi, neştiind ce să facă, atinge uşor cu capătul lui fruntea magicianului. Fata scoate o şoaptă, dar nu se trezeşte. Magicianul este „o fată de oameni săraci", însărcinată la petreceri cu focurile de artificii şi scamatoriile... Copila îi fură bagheta şi pleacă să-şi continue explorarea. Pe coridoare este îmbrâncită de cete de personaje care năvălesc brusc, cu izbucniri de strigăte, foşnet mânios de mătăsuri, pocnet de tocuri... În sfârşit obosită, aproape somnambulică, ajunge la un fel de salon strâmt, fără geam, un loc retras, căruia niciodată nu i-a ştiut rostul. Este luminat de un sfeşnic în jurul căruia ceara topită formează deja o băltoacă lucind pe lacul mesei. Copila se opreşte în prag. Prima impresie o fascinează: un bărbat, un adevărat colos, deghizat în ţăran din poveştile populare, stă pe jumătate lungit într-un fotoliu lat şi animă cu mâinile lui o marionetă mare, pe care şi-a instalat-o pe burtă. Dar marioneta începe să vorbească, cu o voce feminină, muzicală, ciudat de muzicală şi parcă înlăcrimată... Da, este o femeie aşezată călare pe trupul enorm al bărbatului, care şi-a întins mâinile pe braţele fotoliului. Din când în când femeia îşi întrerupe murmurul, iar chipul i se transformă în al unei păsări de pradă: ciuruie faţa somnoroasă a bărbatului cu înţepăturile unor sărutări rapide, insistente... Toate acestea sunt atât de bizare, mai ales în încăperea aceea în care parcă se mai aude tusea bătrânului valet al bunicilor. Copila ar vrea să atingă trupul femeii, un trup foarte subţire, nervos şi învăluit în învolburarea muslinului. Trupul acela mobil ţâşneşte parcă direct din pântecele bărbatului. Ai zice că nu are picioare – doar voalul de muslin care ascunde bustul gol al unei marionete. Iar ţigara subţire şi lungă, pe care o ţine într-o mână împinsă departe de trupurile lor, dă impresia că zboară încoace şi încolo singură prin întuneric... Deodată, chipul bărbatului se trezeşte, scoate un suspin zgomotos. Mâinile i se crispează pe braţele fotoliului. Iar copila înţelege că nu sunt braţele fotoliului, ci picioarele femeii, coapsele ei lungi sub luciul negru al ciorapilor. Bărbatul, pe jumătate lungit în fotoliu, se mişcă greoi, îşi înfundă mâinile în muslin şi scutură femeia cu atâta violenţă, încât ţigara lungă se rostogoleşte pejos. Mâinile lui enorme se îmbracă în haina uşoară a femeii ca într-o rochie goală de marionetă. Ideea de trup absent înspăimântă. Copila se pregăteşte să fugă, se trage doi paşi înapoi şi, deodată, cu un zgomot care îi pare asurzitor, scapă bagheta magicianului. Femeia se întoarce, răsucindu-se pe trupul bărbatului...

Olga şi-a băut infuzia în camera ei. Când punea cana pe noptieră, a auzit din nou vocea „micii afurisite": „Ai toate ticurile unei femei în pragul bătrâneţii.

Cana aceasta, în curând sticluţe cu medicamente, o cutiuţă cu moaşte de sfârşit de viaţă. . . ” Dar cuvintele sale răneau mai puţin ca de obicei. Acum ştia unde se ascundea vocea zeflemitoare: în marele conac în sărbătoare, unde o adolescentă descoperea complexitatea găunoasă a vieţii. Da, în fuga ei de-a lungul coridoarelor mai era şi lacheul pe care îl surprinsese bând şampanie din paharele invitaţilor. . .

Gândurile i se încâlceau deja. „Chiar că-i eficace infuzia asta, a mai avut ea timp să-şi spună, trebuie să i-o recomand lui Li, care se îndoapă cu somnifere şi apoi plânge în coşmarurile ei. . . ” Somnul a năpădit-o atât de repede, încât mâna ei întinsă spre lampă şi-a întrerupt mişcarea la jumătatea drumului.

Luni dimineaţa, la bibliotecă, perindarea cititorilor era neîntreruptă, ai fi zis că se înţeleseseră anume dincolo de uşă şi intrau unul după altul, ca să-i spună fiecare povestea lui. E drept că biblioteca era pentru mulţi dintre ei, singuratici şi adesea ruşinaţi de singurătatea lor, unicul loc unde exista cineva, ea, Olga Arbelina, care să-i asculte.

Mai întâi a venit infirmiera de la azilul de bătrâni, din „azilul rusesc”, situat la parterul fostei fabrici de bere. O femeie deşirată şi uscăţivă, a cărei tinereţe nu se mai vedea de sub aerul de doliu orgolios şi mohorât pe care şi-l impusese. Purta doliu după o persoană care nu existase niciodată şi care se născuse întâmplător într-o conversaţie, când, pentru a-şi ascunde singurătatea, schiţase un iubit îndepărtat, pilot de vânătoare englez, despre care nu putea, în plin război, să spună mare lucru din motive foarte evidente. De la o confidenţă la alta, fantoma aceea îşi trăise viaţa invizibilă, îmbogăţindu-se în inima celei care o născocise cu o mulţime de amănunte, sporindu-şi faptele de vitejie, urcând în grad. . . Viaţa i-a luat inevitabil sfârşit o dată cu terminarea războiului. Altfel, infirmiera ar fi trebuit ori să-şi mărturisească minciuna, ori să-l transforme într-un amant nu prea grăbit să-şi revadă iubita. . . Nici unul dintre imigranţii ruşi din Villiers-la-Forêt nu se lăsase păcălit, dar sfârşiseră prin a-l iubi pe pilotul doborât în ultimele lupte din război. . .

Uşa, abia închisă după infirmieră, s-a deschis din nou. Un bărbat cu capul întors înapoi îşi continua discuţia cu cineva de pe coridor. Nu a întrerupt-o, ci pur şi simplu şi-a îndreptat cuvintele spre Olga, aşezată la biroul ei. Asta nu a schimbat cu nimic sensul istorisirii lui, căci povestea era mereu aceeaşi, fără început şi fără sfârşit, şi putea fi ascultată din orice moment al ei. Fostul ofiţer de cavalerie îşi evoca bătăliile împotriva bolşevicilor. Lupte singulare, ofensiva mai multor divizii, capcane, răniţi şi moartea unor cai de care îi părea rău, parcă mai mult decât de a celor mai buni prieteni ai săi. . . Din când în când, povestirea lui interminabilă era întretăiată de şuierul unei săbii care se înfunda în carnea inamicului. Chipul i se contracta într-o strâmbătură sălbatică şi el striga un scurt „hârş-ş-ş!”, rotunjindu-şi ochii pentru a imita, în acelaşi timp, expresia unui cap tăiat. . .

Cititorii intrau, îşi propteau coatele pe birou, comentau cărţile pe care le

aduceau înapoi, cereau sfaturi şi, inevitabil, ajungeau la propria lor poveste… însă nu toţi. Unul, de pildă, a fost discret şi rapid. Olga îl numea „doctorul-între-noi" în amintirea primei lor întâlniri: într-o zi îi îngrijise fiul, dar, la plecare, murmurase: „Vreau să rămână între noi. Ştiţi, practicarea ilegală în ţara asta…"

Cu puţin timp înainte de închidere, Olga a primit vizita unei tinere drăguţe, care se căsătorise cu doi ani în urmă cu un bătrân colecţionar de tablouri şi proprietar al mai multor galerii de artă. Pentru o femeie care-şi petrecuse tinereţea în mizeria de la Hoarda de Aur, lucrase acolo ca ospătăriţă la cantină şi purta numele banal de Maşa, căsătoria aceasta semăna cu apariţia unui prinţ frumos, cu toate că soţul ei nu era nici frumos, nici prinţ, ci urât şi morocănos. Ruşii din Villiers-la-Forêt încercau să nu vadă această latură a lucrurilor, ştiind ce rare erau minunile, chiar şi imperfecte, pe lumea asta… Povestirea Maşei era alcătuită dintr-un catalog de personalităţi pariziene pe care le întâlnise în galeriile soţului ei. Efortul, foarte vizibil, pe care-l făcuse ca să reţină toate numele acelea, adesea cu particulă nobiliară, era egal cu cel pe care-l făcea acum, străduindu-se să le spună cu o indiferenţă foarte mondenă. Se simţea că, dacă revenea din când în când la Villiers-la-Forêt, la Hoardă, era pentru a gusta delicioasa ei eliberare de locurile acelea, de trecutul ei de mizerie, pentru a se plimba printre toţi oamenii aceia ca într-un vis urât, pe care putea să-l curme în orice moment, întorcându-se la Paris…

Directoarea casei de bătrâni a fost, în ziua aceea, chiar ultima care a venit. A trebuit să aibă răbdare, aşteptând ca Maşa să-şi termine lista de celebrităţi. Când ea a părăsit sala, directoarea şi-a arătat zgomotos uşurarea:

— Uf! Credeam că abia la vârsta noastră devii vorbăreţ. În aşteptarea bătrâneţii, când nu vom mai avea altceva de făcut… Dar aţi auzit-o pe gaiţa asta! Sunt sigură că nouă amândurora ne-ar trebui o săptămână să flecărim cât ea…

Cuvintele directoarei s-au transformat într-o şoaptă interioară, care a urmărit-o pe Olga toată seara. „La vârsta noastră… în aşteptarea bătrâneţii…" În astfel de conversaţii gratuite, într-o replică nesemnificativă întâmplătoare se dezvăluie realitatea şi răneşte de moarte. Între cele două femei, Maşa şi directoarea, ea se credea bineînţeles mai apropiată de prima, care avea treizeci şi cinci sau treizeci şi şase de ani. Şi iată că aceea care trecuse de mult de cincizeci de ani o târa, pe ea, care urma să împlinească doar patruzeci şi şase, spre aşteptarea bătrâneţii.

În baie a petrecut un moment scrutând oglinda. „De fapt, e foarte simplu, îşi spunea ea, un păr ca al meu devine repede argintiu. Ar trebui să-i explic fiecăruia: vedeţi, eu am părul aşa, dar nu sunt la fel de bătrână ca părul meu…" A scuturat din cap ca să alunge imaginea stupidă a unei femei care pleda în favoarea singularităţii părului ei.

Când a intrat în bucătărie, şi-a văzut infuzia care se răcea în crăticioara de aramă şi dintr-o dată a simţit o linişte plăcută, egală cu resemnarea. Da, să te

resemnezi, să te instalezi în „aşteptarea bătrâneţii”, cu mici ritualuri cam maniace. Să-ţi sfărâmi vechile idealuri în crâmpeie minuscule, foarte vagi, uşor accesibile – ca momentele de blândă melancolie seara, ca firicelul de lichid pe care de îndată o să-l toarne în cană...

Olga n-a înţeles ce s-a revoltat brusc înlăuntrul ei. A acţionat cu bucuria celui dintâi impuls încă iraţional. Infuzia a fost vărsată în chiuvetă, grămăjoara de petale adunată într-un bulgăre şi aruncată pe fereastra deschisă. S-a gândit la Li şi şi-a spus că gândul acela provocase revolta ei: „Ea e mai în vârstă decât mine (din nou aritmetica asta: cu trei ani mai în vârstă!) şi totuşi se lansează într-un plan nebunesc. Într-o nouă viaţă!”

A fost cuprinsă de veselia puţin cam nervoasă a celei care ar fi vrut să sfideze spiritele rezonabile. „Nu, dar Li asta, ce femeie dată naibii! Ea ştie ce vrea!” repeta, învârtindu-se prin cameră. Apoi se oprea, apuca un obiect, îl freca parcă pentru a-l curăţa de praf, îl punea la loc, aranja lucrul de mână de pe măsuţă, trăgea cu putere de colţurile pernei. „A naibii Li!” Brusc i-a căzut privirea pe volumul gros, legat în piele. Aparatul de fotografiat! Aparatul spion pe care i-l împrumutase Li şi care, uitat între timp, fusese gata să se transforme, prin obişnuinţa privirii, într-o carte cu totul banală, în rând cu celelalte cărţi. Olga şi-a simţit degetele străbătute de o furnicătură de surescitare voioasă, în timp ce mânuiau interiorul nichelat al falsei cărţi. A stins lumina, a pus aparatul pe etajeră, a apăsat pe butonul neted de pe cotor, cum o învăţase prietena ei...

Şi-a adus aminte de toate acestea doar după trei zile, când răzvrătirea ei din seara cu infuzia vărsată îi părea îndepărtată şi inutilă, cum sunt adesea marile hotărâri exaltate pe care le iei noaptea târziu şi din cauza cărora te simţi încurcat a doua zi.

În ziua aceea trebuia să meargă la Paris: i se promisese mijlocirea unei întâlniri cu cineva care putea să-i facă probabil cunoştinţă cu un mare specialist în bolile sângelui, care ar putea eventual... Făcând acest lung ocol al unor vagi cunoştinţe continua să caute doctorul miraculos pe care părinţii unor copii condamnaţi nu pierd niciodată nădejdea să-l găsească... Ştia că va trece pe la Li şi a hotărât, cu aceeaşi ocazie, să-i înapoieze aparatul spion.

O săptămână mai târziu a fost foarte mirată când a primit un bilet care însoţea trei poze alb-negru. „Primele două sunt ratate, nu era destulă lumină”, comenta Li.

Olga le-a întins pe marginea ferestrei şi imaginea propriului ei trup, timp de câteva secunde, i-a tăiat respiraţia.

De altfel, în prima fotografie ea nu se vedea. Spaţiul era luminat oblic şi lăsa să se vadă în partea ei reuşită pisica lor, care dormea de obicei în bucătărie. De data aceasta era trează şi părea surprinsă în flagrant delict într-o activitate misterioasă, nocturnă. Urechile îi erau ciulite, pândind zgomotele, ochii ei, cu pupilele ca lamele unui brici, decupau lumina slabă care se proiecta asupra ei.

Întreaga siluetă îi era încordată, pregătind o fugă silenţioasă, în salturi... Olga s-a silit să râdă uşor, ca să scape de impresia tulburătoare pe care o lăsa, dintr-un motiv necunoscut, veghea atentă a pisicii.

Examinând celelalte două poze, şi-a amintit că în noaptea revoltei sale voioase, când instalase aparatul spion, a trebuit să se scoale ca să-şi scoată cămaşa şi să deschidă fereastra, atât era de caldă noaptea de septembrie. În momentul acela nu avea nici cea mai vagă amintire despre aparatul ascuns pe etajeră. Şi totuşi, minusculul obiectiv se animase şi, cu o discreţie desăvârşită, făcuse cinci poze la interval de trei secunde.

În fotografia următoare, Olga s-a văzut din spate, aşezată pe marginea patului, cu braţele ridicate, cu capul înfundat în turbanul cămăşii scoase... În ultima stătea în picioare în faţa uşii-fereastră, cu trupul aplecat, cuprinzându-şi cu o mână sânii, parcă pentru a-i feri de priviri, cu cealaltă pe clanţă. Conturul feţei nu era precis. Din ochii ei poza nu păstrase decât un triunghi de umbră. Totuşi, se ghicea că privirea i se umplea de liniştea aerisită a nopţii, că de-a lungul arcuirii albe a braţului se prelingea o răcoare aproape palpabilă.

Femeia goală din faţa ferestrei deschise îi părea foarte diferită de ea, străină. Îi era uşor să recunoască frumuseţea acelui trup. Şi chiar tinereţea lui care, la prima vedere a fotografiei, îi tăiase respiraţia. Şi încă o ciudăţenie, pe care nu izbutea s-o definească, un secret care trecea dincolo de cuvinte şi al cărui gust, ca şi cel de mentă, îngheţa mirosul, ridica pieptul...

Tot timpul cât a examinat pozele, vocea „micii afurisite" n-a încetat să sublinieze incoerenţe stranii: „De ce primele două sunt complet negre, a treia abia e luminată, iar ultimele două – reuşite? — Taci, e probabil din vina aparatului... — Şi de ce e deschisă uşa? — Curentul. — Şi pisica? — Taci, nu vreau să ştiu nimic!"

Altercaţia aceea nu i-a diminuat mirarea în faţa femeii fotografiate. Doar seara târziu (a auzit un zgomot uşor dinspre camera copilului şi s-a ridicat iute, gata să vină la cea mai vagă chemare) i-au răsunat din nou în minte reproşurile „micii afurisite": „Toate fotografiile astea, e foarte frumos, dar ar fi preferabil să te gândesti din când în când la fiul tău... "

Olga nu a răspuns. S-a dus la uşă, a deschis-o, a ascultat liniştea de pe coridor. Casa lor ciudată se compunea din coridorul acela, având la un capăt camera ei, bucătăria şi baia, iar la celălalt camera copilului. O debara prevăzută cu o lucarnă îngustă se afla la jumătatea drumului şi servea drept bibliotecă. Copilul spunea: încăperea cu cărţi...

Nemaiauzind nimic, s-a culcat din nou. Ce putea să-i răspundă vocii care o urmărea cu reproşurile ei? Să-i spună că în „încăperea cu cărţi" exista, pe raftul cel mai de sus, inaccesibil copilului, o duzină bună de volume consacrate bolii lui? Şi că ea le cunoştea fiecare paragraf, toate tratamentele descrise, cea mai infimă etapă a evoluţiei maladiei? Să-i răspundă că i se întâmpla să viseze că

mersul bolii se accelera şi se sfârşea într-o singură zi? Iar dacă s-ar fi gândit la asta tot timpul ar fi însemnat să nu mai trăiască, să-şi piardă minţile, aşadar să nu-şi lase copilul să trăiască? El avea nevoie de o mamă pur şi simplu normală, adică unică, statornică în tandreţea şi în calmul ei, statornică în tinereţea ei...

Mica afurisită tăcea. Olga s-a ridicat din nou (regreta că nu-şi preparase infuzia), s-a dus spre oglindă şi, adunându-şi părul într-o coadă groasă, a început să-l scurteze cu o foarfecă mare... Îşi spunea că fotografiile, poveştile cititorilor de la bibliotecă, interminabilele certuri cu mica afurisită, aritmetica anxioasă a vârstelor feminine, tot fluxul acela care îi umplea zilele era de fapt singurul mijloc de a nu se gândi întruna la volumele cocoţate pe raftul interzis copilului în încăperea cu cărţi. Cufundarea în fluxul acela era felul ei de a părea o mamă ca celelalte. De a părea ei înseşi o femeie ca celelalte, ca să poată imita mai bine o astfel de mamă.

Înainte de a adormi, a repetat în mai multe rânduri, într-o şoaptă mută, încercând să ajungă la cea mai desăvârşită naturaleţe. „Ştii, o să mergem, poate mâine sau poimâine la Paris, aş vrea să te arăt... Nu! Aşadar, o să mergem la Paris, am cunoscut un doctor care... Nu! Cineva care este într-adevăr simpatic, un mare specialist în boa... Nu. În problemele tale...” De obicei, mintea îi lucra fără ştirea ei. Acum şi-a dat seama de exerciţiul acesta aproape inconştient. „Totuşi, mă gândesc la el tot timpul”, şi-a spus ea, ca şi cum era vorba de o amară victorie asupra vocii care o persecuta.

A doua zi dimineaţa, la bibliotecă, se grăbea să termine cu pregătirile obişnuite de la începutul zilei. Îi era imposibil să-şi stăpânească pofta comică de a etala, pe furiş, în spatele biroului ei, cele trei poze şi de a le examina încă o dată, înainte de sosirea primilor cititori. Da, să le examineze acolo, într-un loc indiferent, ceea ce trebuia să pună fotografiile într-o lumină neutră. Exista în dorinţa ei o parte din tentaţia maniacă pe care o provoacă unele poze spre care privirea este atrasă cu dependenţa morfinomanului, ca pentru a se asigura că farmecul lor misterios nu a dispărut sau, din contră, cu speranţa că descoperă în ele un nou amănunt, care va transforma lumea lor instantanee.

A deschis cele două pachete cu noutăţi, dar, nerăbdătoare, a hotărât să le înregistreze mai târziu şi a început să broşeze ziarele franţuzeşti şi ruseşti. De obicei, îşi dădea osteneala să le răsfoiască, deşi era sigură că le va afla conţinutul din interminabilele comentarii ale cititorilor. De data aceasta a parcurs doar titlurile de pe primele pagini. „Furtul bijuteriilor ducesei de Windsor”... „Josephine Baker, ofiţer al Rezistenţei”... „Frământarea algeriană: acces de febră sau criză de creştere?”... „Începând cu 7 octombrie, accelerarea vitezei trenurilor, un nou efort al Căilor ferate. Paris - Bordeaux în 6 ore şi 10, Paris - Marsilia în 10 ore şi 28...”

În sfârşit, a putut examina liniştită cele trei poze. Femeia fotografiată a intrigat-o din nou cu frumuseţea şi tinereţea ei. Pândind cu urechea paşii de după

uşă, scruta trupul acela, încercând să fie nemiloasă. Dar necunoscuta care îşi scotea cămaşa de noapte şi, în fotografia următoare, se ridica în faţa ferestrei, nu avea în trupul ei nimic care să fi putut trăda o ofilire, un declin. Spatele care se dezvelea sub cămaşa ridicată era de o supleţe aproape juvenilă. Şi cu toate că momentul acela din viaţa ei era desprins la întâmplare, aparatul sesizase ceea ce, pentru ea, îi deosebea trupul de trupurile femeilor pe care le observase în viaţa ei: gleznele, ale căror încheieturi foarte fine erau parcă prinse între arătătorul şi degetul mare al unui sculptor uriaş, precum şi fragilitatea claviculelor, prea uşoare, parcă, pentru a suporta rotunjimea sânilor plini, grei. Da, nişte particularităţi despre care nu ştii, adesea până la moarte, dar ceilalţi le văd, le preţuiesc sau le consideră lipsite de graţie.

Şi mai intens decât în ajun, femeia surprinsă în faţa ferestrei întunecate dădea impresia că şovăie în pragul unei revelaţii uimitoare. „Este cu totul... cum să zic... de nerecunoscut? Alta? În fine, eu eram alta în clipa aceea..." Înclina poza ca să schimbe unghiul luminii, sperând că vorbele aveau să se desprindă brusc de suprafaţa ei şi să-i condenseze misterul într-o formulă... Primii cititori din ziua aceea apăreau deja în uşă.

Mai întâi a pătruns în sală o bătrână foarte vârstnică de la azil. De obicei, cărţile îi erau duse de o infirmieră. Dar în dimineaţa aceea a avut puterea să vină personal, foarte mirată, foarte radioasă că putuse îndura traseul lung de la un etaj la altul şi foarte încântată de luminozitatea soarelui de toamnă care strălucea la ferestre. Se ghiceau isprăvile pe care a trebuit să le înfăptuiască trupul acela mărunt, aproape transparent, în capotul lui, ca să urce nişte trepte lunecoase, să străbată nişte coridoare în care năvălea curentul mirosind a bucătărie, a stradă, a umezeală de la râu. S-a luptat îndelung cu uşa care, închizându-se, era gata s-o tragă după ea cu violenţa resortului său, să-i smulgă braţul. În privirea pe care a ridicat-o spre Olga se afla, amestecat cu încântarea, ecoul neliniştit şi totodată orgolios lăsat de toate primejdiile învinse... „Trebuie... trebuie neapărat ca la primăvară... să vă arăt florile acelea, îi spunea ea, sufocându-se uneori, Olgăi, care o însoţea în camera ei. O să vedeţi, cresc aproape la picioarele copacilor, străpungând frunzele moarte. Sunt sigură că nici francezii nu le cunosc. La primăvară. O să mergem împreună. O să vedeţi. Sunt de un alb palid. Şi de o frumuseţe!" Să meargă în primăvara următoare să caute în pădure florile acelea albe era o promisiune pe care Olga o auzea de mai mulţi ani...

A reînceput perindarea cititorilor. Ofiţerul de cavalerie a spus povestea celui mai bun cal al său, cel care era dresat să se culce şi să se ridice la un fluierat anume. Apoi a mimat din nou o luptă cu sabia şi i-a imitat hârşâitul.

Au fost apoi câţiva cititori pe care Olga îi numea, în sinea ei, „candidaţi". Erau cei care reuşiseră să părăsească locuinţele, foarte părăginite, ale fostei fabrici de bere şi se stabiliseră în partea de sus din Villiers-la-Forêt, visând, în taină sau fără să se ascundă, să se ducă într-o bună zi să trăiască la Paris.

A venit şi Maşa şi, aplecată deasupra biroului, îi murmura pe un ton de confidenţă: „Nu mă voi întoarce decât peste vreo cincisprezece zile. Plec la Nisa. Cu el…” Olga ştia că acest „cu el” însemna: nu cu soţul.

În această intermitenţă volubilă de personaje s-a strecurat fostul farmacist, care trăia într-o lenevie forţată, după ce aviaţia aliată îi distrusese oficiul. După catastrofă, se apropiase de comunitatea emigranţilor din oraşul de jos, începuse chiar să le înveţe limba şi, puţin câte puţin, adoptase rolul de francez prin excelenţă, pe care orice francez şi-l asumă trăind printre străini. Inconştient, poate, exagera unele trăsături care sunt considerate tipic franţuzeşti şi se bucura dacă locuitorii Hoardei de Aur exclamau în faţa jocurilor lui de cuvinte licenţioase sau a galanteriei lui: „Vai, francezii aceştia! Sunt incorigibili!” După ce a plecat, Olga şi-a spus zâmbind: „Orice s-ar spune, doar el a remarcat că mi-am tăiat părul.” Şi a repetat în minte cuvintele farmacistului: „Oh, doamnă, ce lovitură le daţi inimilor noastre! Gâtul dumneavoastră nu are nevoie de nimic, curba lui perfectă îi ajunge. Sper că nu este ultima din comorile pe care le oferiţi ochilor noştri…” S-a dus să pună la loc cărţile înapoiate de farmacist şi, amintindu-şi gesturile largi şi mimica bărbatului, s-a gândit: „sunt totuşi incorigibili francezii aceştia.”

Infirmiera înaltă şi ursuză, mereu îndoliată, a venit la sfârşitul dimineţii şi i-a cerut o carte publicată recent unde, spunea ea, existau probabil hărţi după care s-ar putea stabili locul precis al ultimei bătălii aeriene a iubitului ei britanic…

Olga nu a simţit cum a trecut ziua. Sau, mai degrabă, a petrecut-o cu poveştile tuturor cititorilor care o copleşeau cu vorbăria lor. „M-au alungat din propria mea viaţă”, îşi spunea ea plină de ranchiună.

A avut impresia că se întoarce la viaţa ei doar la sfârşitul zilei, după închidere. De obicei, pleca la ora opt fix, dacă nu, biblioteca se transforma într-un salon de dezbateri: cititorii, mai ales cei care locuiau chiar în clădirea Hoardei, nu plecau de acolo decât la miezul nopţii, după ce băuseră mai multe ceşti de ceai, refăcuseră toate revoluţiile şi toate războaiele din lume şi spuseseră, pentru a nu ştiu câta oară, povestea vieţii lor… În seara aceea Olga a închis uşa cu cheia şi a rămas un lung moment aşezată la biroul pe care se îngrămădeau cărţile restituite. Chipurile din timpul zilei încă mai pluteau ca nişte fantome în penumbra din încăperea goală. Se vedea aşa cum o vedeau probabil toţi cititorii: bibliotecară pe viaţă, femeie părăsită de soţ şi privată de casta ei, mamă a unui copil condamnat…

Un scârţâit uşor i-a întrerupt acest tête-à-tête tăcut. A ridicat ochii. Clanţa de la uşă se lăsa încet în jos. Fără motiv, încetineala acelei mişcări înfricoşa. Câteva zgâlţâieli pe care o mână le-a transmis uşii aveau şi ele forţa aceea lentă şi sigură. După o secundă de tăcere, o voce de bărbat, care nu se adresa nimănui şi totuşi nu excludea ca cineva să se fi închis în bibliotecă, aproape că fredona: „Şi pasărea a zburat! Uitând să stingă lumina. Ciudat…” Iar mai spre capătul coridorului, aceeaşi voce îi răspundea unei cititoare întârziate: „Prea târziu, drăguţă! Doamna

Arbelina este punctualitatea întruchipată. Este ora opt şi un sfert. Punctualitatea, după cum ştii, este politeţea regilor şi... a prinţeselor..."

Olga a încercat să lege vocea aceea de cutare sau cutare chip cunoscut, apoi a renunţat. O voce nemaiauzită până atunci. A luat ultima carte de pus la loc, volumul care disimula pe lemnul de culoare deschisă al biroului ei o pată de cerneală albastră neplăcută la vedere, căci era asemănătoare cu un bărbat burtos, şi pe care o ascundea întotdeauna cu o foaie de hârtie sau o carte. Deodată, ca un fluture de noapte care scapă din faldurile unei perdele, au alunecat jos cele trei poze. Uitase de ele de dimineaţă, în zumzetul vorbelor. Sângele i-a opărit obrajii. „Şi dacă un cititor, mâine, ar fi luat cartea asta?" Şi-a imaginat scena, ruşinea, râsetele, bârfele...

Iar când privirea i s-a cufundat din nou în încăperea nocturnă, în care o femeie goală stătea în faţa unei uşi-ferestre negre, misterul acelei clipe i s-a dezvăluit foarte simplu. Nimeni nu ştia că femeia era acolo, în toiul nopţii, în răcoarea ce urca dinspre râu. „Aşa cum nimeni nu ştie că sunt în biblioteca asta goală, luminată doar de o lampă mică de masă. Am trăit o jumătate de ceas de viaţă care le va rămâne necunoscută." Şi-a spus că femeia fotografiată ar fi putut să iasă pe uşa-fereastră, să facă vreo câţiva paşi pe pajiştea care cobora spre curentul apei... Libertatea aceea a ameţit-o. O femeie goală care umblă prin iarbă în noaptea fără lună şi care nu mai e nici bibliotecară, nici soţie părăsită, nici o anume prinţesă Arbelina...

La întoarcere se oprea din când în când şi privea în jurul ei căsuţele din oraşul de jos, copacii, primele stele printre crengile lor.

Descoperea cu o vie uimire prezenţa foarte apropiată a acelei vieţi care putea să le rămână necunoscută celorlalţi.

La două zile după seara aceea stranie, ascunsă celorlalţi, a primit o scrisoare de la L.M. („amantul ei parizian", cum îl numeau – ştia asta – locuitorii Hoardei). Prin astfel de scrisori de o jumătate de pagină o invita el la Paris. Ultima se deosebea de cele precedente printr-un ton grav şi, ai fi zis, uşor vexat. Se citea printre rânduri un fel de reproş: eu mă întorc din Germania, unde am fost dus să vizitez iadul, iar voi, aici, în Franţa, vă trăiţi viaţa voastră măruntă de operetă. Tonul acela mai voia să spună: da, ştiu, nu ne-am văzut de mai multe luni, dar tu nu ai dreptul să mă judeci, munca mea de ziarist are întâietate asupra tuturor sentimentalismelor din lume.

Seara a scris un răspuns în ciornă. O scrisoare ce punea capăt lungului şir de întrevederi pe care ei le numiseră, cel puţin câtva timp, „dragoste". În rândurile pe care le trasa, ştergea, rescria, cuvântul nu mai apărea. Şi, lipsit de pivotul acesta, tot ceea ce trăiseră se transforma într-o grămadă de date, de inflexiuni ale vocii, de camere de hotel, de capete de stradă, de diferite tăceri nocturne, de plăceri, din care nu mai rămânea decât carapacea amintirii. A încercat să-i spună toate acestea... Cadenţa frazelor se transmitea trupului ei şi îi impunea un du-te-vino

maşinal de-a lungul coridorului casei sale înguste. În antreu, privirea i s-a oprit asupra comodei vechi. Colţul tăbliei îi fusese tăiat cu ferăstrăul, rotunjind-o neregulat. L.M. o făcuse pentru ca băiatul să nu se rănească jucându-se, explica el. Era foarte mândru de serviciul făcut. „Ca toţi bărbaţii care oferă un ajutor manual unei mame singure", s-a gândit ea. Când venea s-o vadă la Villiers, pipăia de fiecare dată, când intra, colţul tăiat, pentru a-şi verifica parcă munca, iar uneori chiar o întreba: „Aşadar, e eficient? Nu ezita să-mi spui dacă e nevoie să tai ceva cu ferăstrăul..." Acum, traversând antreul, îşi spunea că ar fi trebuit, îndrăznind să-i dezvăluie adevărul, să-i vorbească în scrisoare despre colţul tăiat – unul dintre adevăratele motive de ruptură! Dar ar fi înţeles-o el oare? Da, să nu vorbească decât despre colţul acela. Sau poate şi despre următoarea punere în scenă: un bărbat cu pieptul palid, lungit în întuneric lângă ea, vorbeşte mult, când încurajat de dorinţă, când enervat de absenţa ei... Întregul adevăr s-ar fi rezumat în cele două crâmpeie.

Ciorna odată terminată, s-a dus la bucătărie, unde, pe soba stinsă, i se răcea infuzia. Scrisoarea ei de ruptură deschidea o nouă epocă, parcă. Poate tocmai aceea în care va fi ocupată cu „aşteptarea bătrâneţii", cum spunea directoarea. Tot ce părea trecător, încă în stare să se schimbe, avea să devină definitiv – bucătăria cu scorojeala familiară a zugrăvelii învechite de pe pereţi, clădirea joasă şi lungă de cărămidă, casa ei, prezenţa ei din ce în ce mai surprinzătoare la Villiers-la-Forêt, în perindarea anotimpurilor aproape nediferenţiate, cum sunt ele în Franţa, unde vara întârzie îndelung în plină toamnă şi unde iarna, fără zăpadă, nu este decât o toamnă prelungită. Viaţa ei avea să semene de acum încolo cu lunecarea aceea vagă... Înainte de a se duce la culcare (infuzia nu avea nici o putere în seara aceea asupra emoţiei sale), i-a cârpit cămăşuţa fiului său. Întinsă pe genunchi, pânza s-a impregnat rapid de căldura trupului, a mâinilor ei. Cămăşuţa cu gulerul tot scămoşat venea vizibil din noua epocă a vieţii ei, în care nimic străin nu se va mai interpune între ea şi copil. Nici o vizită, nici o pasiune. Avea să alunge orice gând care ar îndepărta-o de el. Însă el nu va observa schimbarea aceasta, aşa cum nu va zări dimineaţa mulţimea de cusături cu aţă albastră de pe gulerul cămăşii lui...

Doar la câteva zile după seara în care a fost compusă scrisoarea definitivă şi luată marea hotărâre cu o amărăciune vie şi tandră, Olga avea să uite cu totul de ele. Hotărârile ei, reculegerea ei cuminţită, resemnarea ei – toate aveau să fie şterse de un singur gest.

Într-o seară luminoasă şi răcoroasă de toamnă târzie, într-un moment de mare seninătate, avea să-şi surprindă fiul lângă micul vas de aramă în care se decanta infuzia de flori de hamei. Avea să-l zărească încremenit în aşteptarea scurtă şi crispată ce urmează după un gest pe care-l vrei cu orice preţ secret. Da, fixitatea hipnotică intercalată între gestul periculos sau criminal şi dezinvoltura exagerată a mişcărilor, a vorbelor ce urmează. Ceea ce avea să creadă că ghiceşte atunci îi

va părea de o monstruozitate atât de neverosimilă, încât instinctiv se va retrage câţiva paşi. Ca şi cum ar fi vrut să dea timpul înapoi, presimţind că revenirea la viaţa lor de altădată devenea, chiar în clipa aceea, imposibilă.

Mai târziu, i se va întâmpla să tresară la gândul că, surprinzându-l, ar fi putut fi descoperită de el printre perdelele date uşor la o parte de la fereastra bucătăriei...

Cerul era încă senin şi copacii se profilau în transparenţa lui cu o claritate de acvaforte. Luminozitatea mov a văzduhului le dădea siluetelor lor o aparenţă de irealitate. Din când în când, Olga aduna o frunză moartă sau un ciob de spat şi le examina la lumina aceea translucidă, înşelătoare. Chiar şi degetele ei, care strângeau coada unei lopeţi, aveau, în rozul acela fluid, un luciu supranatural. Un asemenea început de amurg, rece şi pur, promitea – ea o ştia – o noapte liniştită şi limpede. O noapte frumoasă de toamnă târzie.

Lucra pe îndelete, în ritmul luminilor şi culorilor care se îmbogăţeau cu un albastru din ce în ce mai închis, bătând spre violet. Tulpinile uscate pe care le smulgea de pe straturi de-a lungul zidului cedau cu o uşurinţă plăcută, cu resemnarea unor flori de vară stinse. Din pământul răscolit urca un miros înţepător, ameţitor. Se întunecase, dar ea prelungea ceremonia muncilor simple care lasă mintea să se odihnească...

Era într-o sâmbătă. În timpul după-amiezei, copiase pentru a doua oară scrisoarea de adio către L.M. Şi pentru a scăpa de tentaţia de a o începe din nou, o vârâse într-un plic, hotărând s-o pună la poştă luni dimineaţa. De două zile, mulţumită acestui fapt împlinit, avea impresia că trăieşte într-un reflux liniştitor al sentimentelor. Da, era ca şi cum ar fi mers când se retrage apa pe fundul degajat al mării, adunând distrat ba o pietricică, ba un ciob de scoică...

Distrată şi fericită, îşi continua munca. Aplecată spre pământ, a ajuns în cele din urmă la fereastra bucătăriei şi s-a îndreptat.

Prea brusc! Ameţeala a asurzit-o şi a făcut să se legene fereastra luminată şi perdelele. Trupul i-a fost cuprins de o slăbiciune mată, vaporoasă. Zidul de care îşi sprijinea palma a părut să se îndoaie uşor. Ca să oprească plutirea aceea, şi-a fixat privirea asupra distanţei luminoase dintre perdele. A văzut un necunoscut, un bărbat foarte tânăr, care stătea lângă sobă...

I-a văzut gestul. Cu precizia pe care o au mişcările şi obiectele dincolo de fereastra unei încăperi observate din exterior noaptea, pe vreme rece. O precizie aproape halucinantă din cauza ameţelii.

Mâna tânărului necunoscut a fluturat repede deasupra crăticioarei de aramă. Apoi degetele lui au mototolit un dreptunghi subţire de hârtie şi l-au strecurat în buzunarul pantalonului. S-a îndepărtat de sobă şi a aruncat o privire îngrijorată spre uşa bucătăriei....

Clătinându-se încă, s-a dat înapoi câţiva paşi. În spatele ei s-a ivit un arbust, împingând-o suplu cu crengile lui. S-a oprit, neauzind decât zvâcnetul surd al

sângelui ei la tâmple, nevăzând decât crăpătura luminoasă dintre perdele.

Ghicind totul, neînţelegând încă nimic, a văzut adunându-i-se sub pleoape frânturi răzleţe: degetele fluturate deasupra florilor de hamei infuzate, cele trei fotografii ale femeii goale, uşa deschisă în noaptea în care fuseseră făcute, două zile petrecute la Li, avortul... Ochii ei înecaţi în profunzimea pufoasă a ameţelii desluşeau deja cu oroare sensul acelui mozaic dezasamblat. Dar mintea, amorţită de năvala sângelui, tăcea.

Ceaţa se risipea totuşi încetul cu încetul, mozaicul devenea din ce în ce mai clar. Bucăţile lui colorate aminteau de o reptilă mare, de un roşu închis, care se umfla rapid în creierul ei. În momentul acela ameţeala a dispărut, s-a făcut din nou lumină. Olga a avut o fracţiune de secundă pentru a înţelege... Dar reptila umflată cu sânge plesnea, îi ardea ceafa, îi amorţea pe buze un strigăt. Mozaicul a rămas sfărâmat: trei fotografii, uşa deschisă, ea complet goală, în picioare, infuzia care îi dădea uneori un somn atât de lung. A fost ca un cuvânt uitat, care lasă să i se întrevadă, o clipă, literele, tonalitatea şi dispare imediat, oferind doar certitudinea existenţei sale.

Da, reptila lipicioasă, umflată cu un sânge brun exista. Pe ea a reţinut-o mintea ei limpezită, ca pe o dovadă de nebunie momentană. Şi chiar şi vocea „micii afurisite" tăcuse, îngrozită de ceea ce tocmai fusese ghicit.

Privirea îi era acum aţintită asupra tânărului necunoscut care, în bucătăria luminată, răsfoia nepăsător un caiet deschis pe masă. Era fiul ei!

Dar, înainte de a înţelege cum putuse să crească atât de mult copilul de şapte ani care rămânea el de atâţia ani pentru ea, vederea i s-a acomodat rapid, îndurerându-i ochii. Chipul tânărului aplecat deasupra caietului şi chipul copilului care trăia în ea au fremătat în aceeaşi secundă şi au plutit unul spre celălalt, pentru a se contopi în nişte trăsături intermediare. Cele ale unui adolescent de paisprezece ani, la jumătatea drumului dintre unul şi celălalt.

Înţelegea acum că tânărul se ivise în momentul ameţelii, cu trupul şi chipul maturizate de oroarea mozaicului care dezvăluise ceva de neconceput. Da, bărbatul acela foarte tânăr, subţirel, palid, cu umbra străvezie, aproape invizibilă a celei dintâi mustăţi, aparţinea lumii mozaicului care, în contact cu gândul, se transforma într-o reptilă lucioasă, cu ochii sticloşi, indescifrabili. O lume care îngrozea, dar nu se lăsa nici spusă, nici ghicită.

Lumina dintre perdele s-a stins. În întuneric, cu mâna călăuzită de perete, s-a îndreptat spre uşă. Piciorul i se lovea de bulgări de pământ, de tulpini smulse. Parcă se întorcea acasă după o absenţă de ani de zile... În antreu, desenele de pe tapet au mirat-o, ca şi cum le vedea pentru prima oară. S-a aplecat şi, maşinal, a făcut gestul pe care-l repeta aproape în fiecare zi. Apucând o pereche de pantofi prăfuiţi, şi-a vârât mâna într-unul, apoi în celălalt, le-a pipăit interiorul, pentru a le găsi vârful vreunui cui pitit în talpă. Brusc, pantoful i-a scăpat şi a căzut pe jos. Mâna îi intrase atât de uşor sub pielea ponosită! Şi-a dat seama că încă

rămânea cu amintirea degetelor care i se răsuceau cu greu în pantofii strâmţi de copil.

S-a îndreptat, păstrând în mână senzaţia acelei lărgiri progresive. „Paisprezece ani. Are paisprezece ani...", s-a pomenit ea murmurând încet. Chipul adolescentului în care îl recunoscuse adineauri pe fiul ei i se întipărise foarte adânc în ochi. Îl vedea în invizibila mutaţie care lega chipul de copil de cel de tânăr. Totul era încă maleabil în trăsăturile lui, totul păstra plasticitatea copilărească... Şi totuşi, era o fiinţă nouă. Şi aproape la fel de înalt ca ea! Da, peste câteva luni va avea înălţimea ei... o perioadă întreagă din viaţa copilului ei trecuse deci neobservată!

A pus la loc pantofii şi a ieşit din nou în întuneric. „Nu l-am văzut crescând... Era un copil extrem de discret, tăcut... Un copil absent. Şi apoi, plecarea tatălui său l-a ţintuit la vârsta lui de atunci. Şi în plus, războiul, golul acela de patru ani. Dar mai ales boala lui, eram mai atentă la o zgârietură decât la zece centimetri câştigaţi. Şi independenţa lui sălbatică. Şi singurătatea lui. Şi văgăuna asta pierdută de Villiers-la-Forêt..."

Cuvintele au liniştit-o. Le prelungea debitul exagerat de logic, căci nu ştia ce o să poată face când se vor epuiza. Nu, nu ştia. Mergea în întuneric, pe povârnişul acoperit cu iarbă ce despărţea casa lor de râu. Şi murmura motivele acelea, care, simţea acest lucru, nu vor spune niciodată esenţialul despre ceea ce îi unea, pe ea şi pe copilul ei... Creanga unei sălcii a întrerupt-o brusc. O creangă care i-a atins obrazul cu un pipăit foarte viu. Olga s-a oprit. Salcia aceea cu cascada ei mută de ramuri. În mreaja lor câteva stele. Licărirea lunii în adâncitura plină de apă a urmei unui pas. Mirosul reavăn, nocturn al tulpinilor adormite de pe malul curentului, mirosul de lut ud...

„Şi dacă aş rămâne aici? Să nu mă mai întorc, să nu mai revin în viaţa acestei case... Să merg în neştire pe iarba argintată..." Dar paşii o şi purtau spre uşă. Urcând pe treptele mici de lemn, a revăzut fâşia de pământ răscolit de-a lungul peretelui, unde grădinărise doar cu o oră în urmă. Timpul acela i se părea imemorial şi plin de o fericire şi o simplitate paradiziace.

În antreu, agăţată de cuier, atârna haina fiului ei, cu una din mânecile în pliuri suflecată, comic de scurtă. Olga a tras-o cu o mişcare rapidă, ca şi cum ar fi vrut să corecteze discret o stângăcie. Nici un gest nu va mai fi anodin...

A apăsat pe întrerupător şi şi-a stăpânit un „ah!" ducându-şi mâna la buze, atât de micşorat i-a părut interiorul bucătăriei. Înălţimea tânărului, chiar invizibilă, se impunea în faţa pereţilor, mobilelor, reducându-le ca şi visele neplăcute care ne fac să pătrundem într-un apartament familiar ce se restrânge vizibil şi imită în cele din urmă lăcaşul figurinelor dintr-o cutie muzicală... Da, când s-a oprit în mijlocul bucătăriei, avea impresia că examinează interiorul unei case de păpuşi, a cărei micime, seducătoare şi totodată denaturată, degaja o ameninţare obscură. Chiar şi crăticioara de pe sobă părea mai mică decât înainte şi îşi dezvăluia în sfârşit forma adevărată – uşor evazată, pântecoasă.

Olga ştia că avea să verse de îndată lichidul brun al infuziei, să arunce grămăjoara de flori. A deschis robinetul, pregătindu-se să se spele pe mâini, dar în momentul acela i-a căzut privirea pe creionul portocaliu care, ca semn de carte, era strecurat în caietul uitat pe masă. L-a scos, i-a studiat culoarea. Tonul portocaliu evoca stăruitor o amintire. „Nici un gest nu va mai fi anodin", a repetat în ea un ecou şoptit. Şi, repede, fără să-i poată opune nici cea mai mică rezistenţă, mozaicul văzut cât a fost ameţită a început să-şi adune laolaltă bucăţile: o mână anxioasă care zboară deasupra sobei, pisica din prima fotografie, care supraveghează o femeie adormită, uşa deschisă prin care animalul a putut să se strecoare, tânărul care va trăi de acum înainte sub acelaşi acoperiş cu ea… A simţit cum i se umflă în cap o băşică mare de piele vâscoasă, cocoşată. Reptila… Mozaicul se reconstituia din ce în ce mai repede: mâna de deasupra infuziei, somnul ei de moarte din unele zile, copilul care era la fel de înalt ca ea, creionul portocaliu… încă un tur şi frânturile acelea aveau să încremenească într-o certitudine fără ieşire…

A aruncat o privire spre sobă. Florile macerate prea îndelung se întunecaseră la culoare şi semănau, sub un strat subţire de lichid, cu pielea udă a unui animal chircit, acelaşi care, umflat la maximum, îi spinteca creierul. Mozaicul a început iarăşi să se rotească: mâna, tânărul de lângă sobă, somnul…

Olga a apucat micul vas, cu un gest febril a turnat infuzia în cana cea mare şi a băut-o cu înghiţituri mari… Mozaicul a dispărut. Reptila din creierul ei a plesnit fără zgomot, înfigându-i sub pleoape o mulţime de ace roşii. Bucătăria îşi recăpăta dimensiunile obişnuite. Încerca o uşurare derizorie, ca şi cum tocmai ar fi convins un interlocutor sceptic.

Străbătând coridorul, a zărit lumină în interiorul încăperii cu cărţi. O lampă rămăsese aprinsă acolo pe o masă îngustă, înghesuită între rafturi. Un volum gros, vechi, i-a atras privirea cu ilustraţia de la pagina deschisă. Era unul din tomurile enciclopediei zoologice, pe care fiului ei îi plăcea să o răsfoiască. S-a aplecat asupra ilustraţiei, a citit înscripţia: „Un boa constrictor atacând o antilopă." Ilustraţia, de un realism migălos, producea un efect neaşteptat, ca orice exces de zel. Căci, chiar dacă se vedeau cele mai mici smocuri de peri din blana tărcată a antilopei, aspectul ei amintea de o fiinţă vag omenească: expresia ochilor, poziţia trupului înconjurat de inelele şarpelui gigantic. Cât despre boa, trunchiul lui musculos, plin de arabescuri şi uimitor de gros, semăna cu o coapsă groasă de femeie, un picior durduliu, indecent de plinuţ şi acoperit cu un ciorap împodobit cu desene…

S-a aşezat ca să o poată examina mai bine. Ilustraţia o amuza: copilul sigur nu intuia imaginea dublă a şarpelui boa-femeie. Era liniştitor. Deci greşise alarmându-se adineauri. Atâta timp cât el nu vedea decât un şarpe mare, bălţat…

Imaginea a început să se legene încet dinaintea privirii ei. Oboseala era plăcută, mângâietoare pentru ochi. A vrut să-şi coboare pleoapele, să prelungească

minutele acelea împăcate. Ochii i se închideau de la sine. Crezând că era pur şi simplu oboseala de seară, a încercat să-şi revină, dar reuşit doar să trezească un ultim gând: „Trebuie să mă scol, am încă mâinile pline de pământ, o să pătez cartea…"

Somnul a cuprins-o numaidecât, cu o violenţă calmă, irezistibilă. S-a amestecat cu mirosul delicat şi plăcut al paginilor vechi. Paginile pe care le sorbea cu nesaţ, închizând ochii.

Au trezit-o doar ultimele ciocănituri în uşa de la intrare. Nişte lovituri insistente cărora, sătul de aşteptare, le imprimi un fel de melodie răpăită, sperând că schimbarea cadenţei va atrage atenţia.

A sărit de pe scaun, a încercat să recompună în ordine decorul înconjurător: soarele care orbea fereastra minusculă, pendula ale cărei ace se aflau într-o poziţie ciudată, arătând aproape ora unsprezece, şi mai ales ea, femeia aceea în rochie şifonată, cu mâinile acoperite cu dâre de pământ, o femeie care se învârte într-o debara mică, făcând să cadă cărţile şi neizbutind să găsească o oglindă…

Răpăit de câteva măsuri în tact militar care apoi a încetat. Olga a ieşit pe coridor, apoi s-a întors şi, fără să prea ştie de ce, a închis volumul din enciclopedie.

„Şi dacă ei au ghicit?" s-a întrebat ea perplexă. „Dar ce să ghicească ?" În mod absurd, şi-a închipuit că ceilalţi puteau să descopere că le ascunsese vârsta fiului ei. Da, teama aceea stupidă i-a trecut prin mintea încă amorţită: se va constata brusc că băiatul nu mai era un copil, ci un adolescent aproape la fel de înalt ca ea…

În faţa oglinzii, în antreu, şi-a potrivit repede rochia, şi-a aranjat părul şi parcă şi-a regăsit trăsăturile. Cu toate acestea, când a deschis uşa, se aştepta, fără voia ei, să vadă un ciorchine întreg de fizionomii animate de o curiozitate răuvoitoare şi batjocoritoare.

Uşa s-a deschis în vidul luminos al cerului. Nu era nimeni pe trepte, iar pajiştea ce cobora spre râu strălucea de bobiţele de promoroacă topită, pustie şi ea. Răcoarea însorită a aerului spăla plămânii, pătrundea în trup. Măcar de-ar fi fost posibil! Da, aceeaşi dimineaţă, dar eliberată de toate, de vocile care se contraziceau în fiecare clipă în capul ei, de privirile celorlalţi, care o goleau de ea însăşi, de nenumăratele temeri, cele din ajun mai ales…

Speranţa aceea nu a durat mai mult decât o lungă inspiraţie cu miros de iarbă îngheţată… Apoi privirea i-a lunecat de-a lungul peretelui şi a văzut o femeie care, sprijinită de pervazul ferestrei, încerca să vadă înăuntru. Teama i-a revenit atât de brusc, încât a dat naştere unei idei neverosimile: „Dar sunt eu! Ieri…" Da, într-o străfulgerare de nebunie, Olga s-a recunoscut în femeia aplecată spre geam. Dar numaidecât, un alt gând, mai puţin bizar, dar mai tulburător, a alungat asemănarea aceea: „Spionează!"

Femeia a început să bată în geam cu arătătorul îndoit, punându-şi cealaltă mână streaşină la ochi, ca să nu se oglindească în el…

Olga a strigat-o. Femeia s-a îndreptat: era infirmiera de la azilul de bătrâni. „I s-a întâmplat ceva copilului!” – spaima asta a stârnit, ca o rafală de vânt, un vârtej de alte crispări anxioase: „Dacă i s-a întâmplat ceva e din cauza mea, din cauza clipei de fericire de acolo, de pe trepte...” Nici măcar nu erau gânduri, ci un şir de imagini – curgerea sângelui care va trebui comprimată pe trupul acela de copil şi greşeala pe care va trebui s-o ia asupra ei, ca să îmblânzească soarta.

Infirmiera s-a apropiat, a salutat-o cu un aer mâhnit şi rece. „Nu, e altceva, altfel ar fi vorbit imediat”, s-a gândit Olga. Îi văzuse de atâtea ori sosind pe vestitorii unei nenorociri...

I s-a părut că surprinde în clipa aceea privirea curioasă a infirmierei. Îi remarcase probabil chipul destins de somn, urmele de pământ de pe mâini. Olga a strâns din degete, le-a ascuns la spate şi, făcând semn cu capul, a poftit-o pe infirmieră înăuntru. Pe coridor anxietatea i-a sporit. Infirmiera s-a oprit, punându-şi mâna pe comodă, exact în locul unde fusese tăiat cu ferăstrăul colţul periculos. „A mirosit ceva”, s-a gândit din nou Olga şi s-a dojenit: „Tâmpito! Ce e de mirosit în cocioaba asta?”

— Beţi un ceai cu mine?

Vocea Olgăi a răsunat ca o replică dintr-un rol învăţat foarte bine.

În bucătărie a văzut crăticioara de aramă, iar pe masă creionul portocaliu. Infirmiera i-a urmărit privirea de la un obiect la celălalt. Olga a apucat crăticioara, a vârât-o în chiuvetă, a pus la loc caietul şi creionul. Simţea că vizitatoarea nu o mai slăbea din ochi şi avea o poftă răutăcioasă s-o pună la punct: „Toate acestea nu vă privesc!”

— Mulţumesc pentru ceai, n-o să am timp. Vin să vă spun... să vă spun că astă-noapte... Xenia Efimovna...

Xenia, bătrâna de la azil, care de ani de zile îi promitea Olgăi să-i arate faimoasele „flori albe” necunoscute de toţi ceilalţi, murise... Şi acum trebuia, îi spunea infirmiera, să meargă la Paris, să-i vadă pe fiul şi pe nora ei, să-i anunţe. În mai multe rânduri, Olga, în calitate de prinţesa Arbelina, îndeplinise asemenea misiuni delicate.

— Ştiu că e duminică, se scuza tânăra femeie. Asta vă strică toată ziua. Ştiu... Dar nimeni în afară de dumneavoastră nu va găsi cuvintele potrivite...

Olga a ascultat-o, gustând plăcuta simplitate a vieţii. Bunul-simţ al acestei vieţi, sănătos şi robust, care ţine cont chiar şi de moarte...

În tren, amintirea florilor albe de sub copacii unei păduri visate a salvat-o de gândul care a agresat-o brusc: „Şi dacă azi-dimineaţă m-aş fi trezit singură după acest lung somn anormal?”

A înţeles că trebuia din toate puterile să se agaţe de aparenţele clare şi fruste ale vieţii...

La Paris s-a achitat de misiunea ei cu un fel de fervoare. Murmurul grav al condoleanţelor, expresia necăjită a fiului, suspinele soţiei lui au avut, de data

aceasta, valoarea unei dovezi. Da, intermediul pe care s-au străduit să-l joace toţi trei demonstra că ea rămânea pentru ceilalţi doar „prinţesa Arbelina”. Şi că nimeni nu ghicea în ea prezenţa femeii care, doar în ajun, pândea, încremenită sub fereastra casei sale, gesturile unui adolescent...

O altă dovadă a constituit-o strada. Olga înainta prin mulţime, spiona expresia de pe chipuri aşa cum face o persoană operată la prima ei plimbare, încercând să înţeleagă, din privirile trecătorilor, dacă sechelele sunt vizibile sau nu.

A trecut şi pe la Li. În duminica aceea prietena ei picta. Pe un panou de placaj se conturau trăsăturile unui cuplu: o femeie în rochie albă, cu umerii goi, un bărbat ceva mai mic decât ea, cu un păr buclat, care aureola rotocolul gol al chipului său...

— Apropo, voiam să te întreb – vocea Olgăi s-a colorat cu o nepăsare apăsată. Infuzia pe care ţi-am recomandat-o are vreun efect asupra insomniilor tale?

— Oh, da! Şi cum încă... Li i-a răspuns pe acelaşi ton distrat, fără să-şi dezlipească privirea de pe suprafaţa tabloului...

Pe drumul de întoarcere, Olga a avut impresia că toţi pasagerii deschiseseră ziarul la aceeaşi pagină.

A aruncat o privire spre cel pe care-l citea vecinul ei. Da, duzina aceea de portrete îi intriga pe toţi. „Verdictul tribunalului de la Nürnberg” anunţa titlul mare de deasupra fotografiilor. Condamnaţii aveau ochii închişi, portretele lor erau acolo pentru a le atesta moartea. În josul paginii se vedea un soldat american, care făcea o demonstraţie cu un laţ de care se folosiseră la execuţie. Grosimea funiei foarte albe, foarte frumoase chiar, părea nemăsurată. Ai fi zis că era parâma unei nave sau un lung sucitor destinat unui covrig gigantic... Vecinul Olgăi a ieşit, lăsându-şi ziarul pe banchetă. Olga a parcurs articolul. Într-un chenar, două coloane de cifre indicau, pentru fiecare dintre condamnaţi, ora şi minutul începutului spânzurării şi pe cele ale morţii. „Adică timpul în care se zbăteau în covrigul acela”, s-a gândit Olga. Cifrele îi aminteau de cele, plictisitoare sau sibiline, ale cursului bursei:

Ribbentrop, Keitel, Rosenberg

Trapă deschisă la: 1 şi 14, 1 şi 20, 1 şi 49

Declarat mort la: 1 şi 32, 1 şi 44, 1 şi 59...

A ridicat ochii. Pasagerii îşi comentau lectura, interpelându-se de la o banchetă la alta, îndreptându-şi degetul spre cutare sau cutare pasaj din articol. „Nu, nu cursul bursei. Mai degrabă rezultatul unui meci”, şi-a spus Olga, privind cu atenţie animaţia aceea. În dreapta ei, un bărbat care te ducea cu gândul la un tată de familie prost interpretat într-o comedie de moravuri se apleca spre persoana din faţă, cu siguranţă soţia lui, şi îi citea darea de seamă de la proces cu voce tare. Femeia avea însă un aer vizibil jenat de declamaţia prea surescitată a soţului ei. Stătea foarte dreaptă, cu poşeta pe genunchi, domina capul aplecat al celui care citea şi, din când în când, ridica din sprâncene şi suspina, dându-şi ochii

peste cap. Soţul, fără să observe aceste mici strâmbături condescendente, îi ridica arătătorul, ca să sublinieze ce citea:

— Toţi au murit demn... demn, vorba vine! În afară de Streicher, care a proferat invective la adresa asistenţei... Doar Herman Göring a reuşit să scape de spânzurătoarea dezonorantă... Emmy Sonnemann – Frau Göring – şi-a sărutat soţul printre gratii şi i-a trecut, de la gură la gură, fiola cu cianură de potasiu... Uite, au pus fotografia fiolei...

Mica gară din Villiers-la-Forêt era pustie. Panoul cu mersul trenurilor i-a amintit cu un caraghioslâc crud (sosire-plecare) de cifrele din chenarele cu spânzurările. A traversat piaţa mărginită de platani, s-a întors spre cartierul de jos al oraşului. În liniştea serii a plutit, o clipă, vibraţia şinelor...

Ziua pe care o trăise deborda de un delir extrem. Un delir totuşi liniştitor, căci toţi îl acceptau ca viaţă. Trebuia să-i imite. Să fie fericită ca în dimineaţa aceea, jucându-se de-a prinţesa Arbelina care-şi prezenta condoleanţele. Să-i accepte pe pasagerii pasionaţi de fiola care trecuse printre gratiile unui vorbitor, în timpul unui lung sărut umed. De luni de zile descopereau în ziarele lor zeci de milioane de oameni ucişi, gazaţi, arşi de vii. Şi iată că Istoria se chircea într-o minusculă fiolă, pe care o femeie o împingea cu limba între buzele unui bărbat...

S-a întors acasă aproape senină. Urcând micile trepte de lemn a reuşit să privească stratul de lângă perete fără vreo emoţie deosebită...

Cu toate acestea, chiar în seara aceea, un amănunt aparent inofensiv i-a străpuns toropeala... Îşi netezea părul în faţa oglinzii din camera ei. Lunecarea pieptenelui îi risipea plăcut gândurile. Şi în oglindirea aceea adormitoare a văzut uşa bătându-se încet şi oprindu-se la jumătatea drumului. Întredeschiderea ei silenţioasă, care lăsa să intre adierea de la o fereastră deschisă, a provocat o aşteptare stranie. Olga şi-a adus aminte de noaptea în care o trezise un curent de aer, făcând să-i scârţâie uşa camerei. Da, noaptea celor trei poze executate de aparatul-carte. De când îşi amintea, uşa scârţâia încet (există întotdeauna într-o casă un cuţit care taie mai bine decât celelalte şi un scaun pe care te fereşti să-l dai musafirilor). De data aceasta, uşa s-a deschis fără zgomot... Olga a pus jos pieptenele şi, cu sentimentul acut că, din capriciu, comite un act periculos, a ieşit pe coridor, a tras de clanţă, apoi a împins-o. Uşa şi-a descris lent curba şi a venit să se lovească de mica piedică fixată în podea. În linişte. Fără să scoată nici un scârţâit... Olga a simţit la tâmple o încordare glacială, ca şi cum părul i-ar fi fost plin de zăpadă. A repetat gestul. Uşa a alunecat, s-a deschis larg. Mută... Olga simţea că toate acestea se petreceau în afara vieţii ei obişnuite. Da, într-o stranie sală din dos a acestei vieţi. S-a aplecat, a pipăit ţâţâna de jos, apoi, îndreptându-se, pe cea de sus. În nimbul lămpii îi luceau degetele. Uleiul era transparent, aproape fără urmă de păcură. Recent... Zăpada din părul ei parcă s-a topit într-o învolburare de scântei mărunte, fierbinţi. A împins uşa încă o dată cu o mişcare lentă, somnambulică. Cu ochii aţintiţi asupra ţâţânilor, ţinându-şi

respiraţia, a aşteptat o secundă interminabilă. Uşa luneca înăbuşit, reducându-şi suplu umbra de pe perete, cum îşi micşorează unghiul acul pe cadranul unui orologiu. Chiar înainte de a atinge piedica, a scos un geamăt scurt. Olga şi-a lipit mâna de perete, s-a aşezat pe un taburet scund, pe coridor. Respira sacadat. Camera ei, dincolo de uşa deschisă, avea un aspect neobişnuit. Ai fi zis că era o cameră de hotel căreia poţi să-i prevezi dinainte interiorul, dar care pare, cu toate acestea, străină. Patul, lampa de pe etajeră, dulapul cu oglindă... Ea însăşi, aşezată de cealaltă parte a pragului, părea gata să plece din nou. I-a trebuit un efort muscular pentru a-şi alunga de pe chip zâmbetul încordat – bucuria de a fi respins, sau măcar întârziat, concluzia definitivă...

Nu a mai îndrăznit în seara aceea să se atingă de clanţă şi a dormit cu uşa larg deschisă.

A petrecut zilele care au urmat înscriind în catalog cărţile întârziate. Şi munca aceea mecanică răspundea ordinii care s-a făcut treptat în mintea ei. Chiar şi broşarea zilnică a ziarelor, care fusese întotdeauna o corvoadă pentru ea, o ajuta la împăcarea cu viaţa. I se întâmpla acum să citească repede pasaje întregi din cutare sau cutare articol. Se bucura de zădărnicia lor, în care găsea cea mai bună dovadă că nimic nu putea tulbura bunul simţ al rutinei omeneşti...

„Führer-ul simula o criză de nervi de fiecare dată când era contrariat..." Deranjată de vreo vizită, nu regăsea imediat textul întrerupt şi ochii ei parcurgeau rubricile vecine. Plângerea unei parizience care în rubrica „Cititorii au cuvântul" se indigna că „plăcuţele indicatoare ale străzilor erau ascunse de marchizele cafenelelor". Apoi prezentarea unei tinere actriţe: „Crescută la mânăstirea Oiseaux, joacă în Antoine şi Antoinette..." Dând din nou de primul text, constata că era vorba de ultimele confidenţe ale lui Ribbentrop: „Nu reuşesc să înţeleg. Hitler era vegetarian. Nu suporta să mănânce carnea unui animal mort. Ne numea Leichefresser, mâncători de cadavre. Când mergeam să vânez, trebuia s-o fac de-a dreptul în secret, pentru că el dezaproba vânătoarea. Atunci cum a putut un asemenea om să ordone masacre în masă?"... Iar pagina următoare era ocupată de schema mare a „bombei cu plutoniu", cu explicaţii aproape savuroase despre puterea ei ucigaşă. Înainte de sosirea cititorului următor, Olga a avut timp să vadă fotografia unui tânăr muzician cu părul dat cu briantină. Inscripţia spunea:

„Romano Mussolini cântă admirabil de bine la chitară. Fiul Ducelui este un tânăr cumsecade, care a uitat tot trecutul şi care ar vrea ca lumea întreagă să facă la fel"...

Cititorii intrau, îşi depuneau cărţile pe birou şi gestul acela servea ca pretext pentru a începe o conversaţie. Fostul ofiţer de cavalerie îi blama pe americanii „care l-au lăsat pe Göring să scape". Maşa povestea în şoaptă despre călătoria ei secretă la Nisa, aruncând spre uşă priviri exagerat de neliniştite... Ei luau zâmbetul bibliotecarei drept un semn de interes, dar Olga zâmbea fără să ştie, răspunzând în minte ecourilor profunde ale propriilor sale gânduri. „Eu credeam

că înţelepciunea constă în izgonirea acestui delir pe care ceilalţi nu-l observă. Şi se dovedeşte că este exact invers. Înţelept e cel care ştie să rămână oarecum orb. Care nu-şi sfâşie inima urmărind cu înverşunare toată nebunia cotidiană. Care acceptă liniştitoarea falsitate a cuvintelor: război, criminali, triumful justiţiei, tânărul chitarist nevinovat care a uitat trecutul şi Maşa asta, căreia puţin îi pasă de acest trecut, pentru că are un corp frumos, care se bucură de viaţă şi îi bucură şi pe alţii...

S-a trezit brusc din gândurile ei. În faţa biroului, directoarea azilului vorbea despre înmormântarea Xeniei, a doua zi dimineaţa: „Oh, ştii, draga mea Olga, la vârsta noastră (eşti bineînţeles mai tânără decât mine) te şi întrebi: următoarea plecare va fi poate a mea?”...

În zilele acelea de punere în ordine a putut să clarifice şi maturizarea bruscă şi neobservată de ea, a fiului său. Argumentul războiului a dobândit o simplitate aritmetică: 39-45, şase ani. Şase ani de ciudată supravieţuire, în care tot ce-i putea proteja copilul dispăruse. Medicamente, hrană, complicitatea celorlalţi, din ce în ce mai parcimonioasă... Îndeosebi, o amintire revenea cu insistenţă: întoarcerea de la piaţă, rebegită de ploaie, într-o zi mohorâtă. O piaţă tristă, pustie, unde un vânător îi vânduse neverosimil de scump, cum se vindeau toate alimentele pe atunci, o pasăre cu penajul pestriţ, cu ciocul pătat de sânge uscat. Înfăşurată într-o bucată de hârtie, pasărea părea călduţă încă, în ciuda vântului de toamnă. Trupul îi era suplu, ai fi zis chiar fluid, din cauza penelor foarte netede şi a cărnii puţine pe care o acopereau. La un moment dat, pe drum, Olga a trebuit să se tragă pe margine, ca să se ferească de noroiul ce ţâşnea de sub roţile unei coloane de camioane militare. Râsul strident al unei muzicuţe i-a şfichiuit urechile. Şi-a continuat drumul, sub cerul jos, în ploaie. Trupul păsării încălzite în căuşul mâinii ei era unica fărâmă de viaţă ocrotită din universul acela noroios şi rece. A avut timp să pregătească masa înainte ca s-o roage copilul, culcat cu piciorul în ghips, să-i arate pasărea...

Da, tot războiul s-a condensat în întoarcerea aceea de la piaţă, în teama ei ca nu cumva copilul să vadă pasărea cea frumoasă transformându-se în ceva de mâncare... Avea şapte ani când, în primăvara lui 1939, părăsiseră Parisul şi veniseră la Villiers-la-Forêt. Şapte ani plus şase ani, deveniţi invizibili din cauza războiului. Plus anul 1946, care avea să se termine în curând. Paisprezece ani.

De altfel, timpul în care trăia emigraţia, mai ales înăuntrul Hoardei de Aur, era foarte singular şi el. Un timp făcut din trecutul lor rusesc, din care ei se iveau uneori, în mijlocul vieţii franţuzeşti, rătăciţi, stângaci, continuând cu un monolog conversaţia începută în viaţa lor de altădată. Aveau cu toţii vârsta din ultimii lor ani ruseşti. Şi nimeni nu se mira văzând un bărbat cu părul cărunt agitându-se ca un copil şi mimând lupte cu sabia, cavalcade impetuoase, capete tăiate...

Într-o zi, gândindu-se la copilul care nu se schimbase înlăuntrul ei timp de atâţia ani, şi l-a imaginat travestit în tânără santinelă... Cu câtva timp

înainte de despărţirea lor, soţul ei îl învăţase pe copil să facă de gardă în antreul apartamentului lor parizian. Copilul îşi punea o tunică de soldat, pe care ea i-o făcuse din vechea uniformă a soţului, îşi lua puşca lui de lemn şi încremenea într-o poziţie solemnă de drepţi, pândind zgomotul paşilor de pe scară. După despărţirea lor şi plecarea tatălui, continuase să stea de strajă timp de mai multe săptămâni. Ea îi vedea silueta măruntă nemişcată în antreul întunecos, dorea să-i explice tot, dar îi lipsea curajul: tatăl plecase, chipurile, într-o lungă, foarte lungă misiune. Copilul ghicise singur şi pusese capăt gărzilor lui. Ca şi cum ar fi priceput impasul mamei şi ar fi vrut să o cruţe de o nouă durere...

Da, rămăsese pentru ea copilul tăcut, care face de gardă tainic şi disperat.

În ziua înmormântării Xeniei, toată lumea din mica biserică rusească din Villiers-la-Forêt a încercat o surpriză aparent banală, dar cu atât mai izbitoare: se murea la Hoarda de Aur ca oriunde altundeva, creşteai acolo şi deveneai bătrân şi o întreagă generaţie rusă se născuse pe pământ străin, toţi tinerii aceia care nu văzuseră niciodată Rusia. Ca fiul prinţesei Arbelina, de pildă, care stă acolo, după un stâlp, examinând curios o icoană înnegrită de flăcările lumânărilor...

Olga asculta, fără să audă cu adevărat, vocea preotului şi vibraţiile răsunătoare ale corului şi se mira de insignifianţa gândurilor pe care un moment atât de grav nu izbutea să le alunge. Şi-a amintit iar de visul Xeniei: să meargă la primăvară să culeagă misterioasele flori din pădurea din spatele Hoardei. „Ce mai rămâne acum din visul acesta?” Întrebarea părea stupidă. Totuşi Olga ghicea că răspunzând: „Nimic!” ar fi trădat pe cineva care-i asculta gândurile. Vedea conturul chipului palid al Xeniei în mijlocul ornamentelor albe ale sicriului. Iar întrebarea care o agasa prin naivitatea ei: „Dar ce va rămâne din pădurea aceasta primăvăratică?” ajungea brusc la esenţa vieţii ei, a vieţii tuturor acelor oameni atât de diferiţi, înghesuiţi sub bolta joasă a bisericii, a vieţii din ziua aceea albastră de toamnă, al cărei cer apărea când un întârziat deschidea timid uşa...

În momentul acela şi-a văzut fiul pe jumătate ascuns de un stâlp. A trebuit să închidă ochii, într-atât imaginea acelui adolescent amestecat printre ceilalţi, detaşat de ea, independent şi uitând de sine, a umplut-o de o tandreţe luminoasă şi sfâşietoare.

În seara aceea, la apropierea nopţii, a zărit Olga sub bufetul vechi din bucătărie un creion portocaliu care se rostogolise până în colţul strâmt şi prăfuit, inaccesibil acelui du-te-vino al cârpei de şters pe jos...

Infuzia de flori de hamei se răcea în crăticioara ei de aramă. Ca înainte... Orele sunau în depărtare, copacii goi din jurul Hoardei nu-şi mai puteau stăpâni vibraţia muzicală. Profitând de aşteptare, Olga ştergea duşumeaua: dimineaţa, intrând într-o bucătărie împrospătată, îi va fi mai uşor să-şi înceapă ziua, se gândea ea, şi îşi reproşa toate micile slăbiciuni care-i vor umple, de acum încolo, zilele.

A zărit creionul fără să-i recunoască numaidecât culoarea. Mâna ei a bâjbâit

prin praf la câţiva centimetri de ascunzătoarea lui, dar nu l-a ajuns. S-a aplecat mai mult, cu faţa aproape la pământ, cu braţul întins, cu umărul apăsat de colţul bufetului. Un fel de capriciu superstiţios îi impunea căutarea aceea… Câteva mişcări largi ale cârpei au sfârşit prin a împinge creionul. S-a rostogolit pe podea cu un zgomot ascuţit. Era creionul pe care-l văzuse strecurat în caietul fiului său. Un creion portocaliu… L-a curăţat de praf, s-a spălat pe mâini. Şi brusc a orbit-o culoarea aceea înviorată. „Dar e aceeaşi care…", a murmurat ea şi deja, traversând culoarul, împingea uşa încăperii cu cărţi.

Urcată pe un scaun, a scos din colţul cel mai îndepărtat al raftului câteva volume la întâmplare. A deschis unul, apoi altul. Când un paragraf cu o linie verticală, când o frază cu o linie orizontală erau subliniate acolo pe fiecare pagină aproape. Erau cărţi de medicină tratând despre bolile sângelui. Boala fiului ei mai ales.

Crezuse întotdeauna că liniile acelea subliniate apăsat fuseseră lăsate de lecturile soţului ei. Şi-l imagina astfel: un bărbat cu fruntea brăzdată de o cută mică, dureroasă, cu ochii îndureraţi, care căutau în paragrafele acelea motive de speranţă. Îi ierta multe, aproape totul, pentru paginile acelea marcate cu portocaliu… Ultimele două volume din raftul acela fuseseră cumpărate după ruptura lor. Ridicându-se în vârful picioarelor, a reuşit să le apuce. Paginile i s-au animat sub degete într-un evantai grăbit. Purtau şi ele urma de creion portocaliu…

Conţinutul celor două cărţi îi era cunoscut, inclusiv decupajul în capitole, iar cât despre acesta, până şi pata transparentă de la pagina 42, asemenea celei de stearină topită. Nu citea, dar recunoştea intonaţia propriei sale voci, care rostise, în gând, de atâtea ori, fiecare din cuvintele acelea, sperând să… Acum, simţea aţintindu-se pe paginile acelea privirea fiului. Ridica ochii şi, nevenindu-i să creadă încă, murmura: „Prin urmare, el ştie toate acestea…" Apoi relua frazele pe care le subliniase el.

„Hemofilul trebuie să fie un om de birou şi să nu facă o meserie grea"…

„Nouăzeci la sută din hemofili nu ating vârsta de douăzeci de ani"…

„Transmiterea poate sări peste una sau două generaţii"…

„Unul din hemofilii ţinuţi sub observaţie de profesorul Lacombe era anchilozat la cele patru articulaţii de la genunchi şi de la coate, încât era de-a dreptul neputincios"…

„Aceste sângerări i-ar fi provocat cu siguranţă moartea, dacă nu s-ar fi repetat transfuziile"…

„A intrat într-o altă secţie, unde nu i s-a făcut transfuzie şi a murit de hemoragie"…

„Injecţia de clorură de calciu nu provoacă nici un fel de tulburare la bărbaţi, în timp ce ajunge să se introducă 50 de centigrame din aceeaşi sare în fluxul sangvin al unui câine foarte mare, pentru a-l ucide în câteva secunde"…

„În urma unei simple luări de sânge apare brusc un hematom mergând de la umăr până la mijlocul antebraţului"...

„Trebuie să li se interzică bolnavilor căsătoria"...

„După Carriere, 45% din hemofili mor înainte de a fi atins vârsta de cinci ani, doar 11% ating vârsta de douăzeci şi unu de ani"...

„În timpul nopţii bolnavul a vărsat de câteva ori sânge negru"...

Pe o pagină, un semn mare, tot cu creionul portocaliu, marca un straniu arbore genealogic : antecedentele ereditare şi familiale ale unui hemofil. Olga cunoştea familia aceea anonimă ca pe a sa, cu care o comparase adesea. Privirea ei a parcurs dintr-o ochire liniile de înrudire, care semănau cu vasele ce transmit sângele bolnav:

Bunicii din partea mamei, sănătoşi. Urmaşi:

I. fiu – mort la şase ani de hemoragie

II. fiu – mort la zece ani de hemoragie

III. fiu – mort la unsprezece ani de hemoragie

IV. fiică – sănătoasă (mama bolnavului) Urmaşi:

I. fiu – hemofil (bolnavul)

II. fiică – sănătoasă

Şi-a ridicat ochii deasupra lămpii şi i s-a părut că întâlneşte o privire tânără, calmă şi fără iluzii. „Aşadar, el ştia tot. Ştie tot", a repetat ea. Privirea părea să încuviinţeze printr-o uşoară clipire a pleoapelor.

Dacă nu ar fi ghicit secretul acelei însemnări cu creionul portocaliu, ar fi intervenit cu siguranţă a doua zi, seara, când l-a surprins din nou pe bărbatul foarte tânăr, firav şi cu mişcări de dansator, care a dat târcoale pe lângă sobă.

Jocul necunoscutului acela a repetat cu fidelitatea unei halucinaţii scena deja văzută: o palpitare rapidă a mâinii deasupra vasului de aramă, un stânga-mprejur spre masă, spre caietul-pretext, o secundă de nemişcare, o nonşalanţă exagerată a degetelor ce răsfoiau paginile...

Da, remarcând acrobaţia mişcărilor prin uşa întredeschisă de la baie l-ar fi întrerupt cu un strigăt dojenitor, o chemare la ordine... Nu, mai degrabă cu câteva cuvinte neînsemnate, ca să-l ferească de ruşine.

Va rămâne mută. Şi totuşi, asemănarea cu seara de septembrie, cu seara grădinăritului, a fost totală.

Cu o diferenţă de nuanţă, poate: de data aceasta, nu i-a trebuit decât o clipă ca să-l recunoască în acel tânăr necunoscut pe fiul său. Da, o clipă, cât să-şi înăbuşe strigătul de pe buze, să-l transforme în cuvinte anodine şi, în cele din urmă, în tăcere. Dar mai ales, de data aceasta, nu a mai existat nici o îndoială.

Mai târziu, avea să înţeleagă că strigătul i s-a oprit în gât mai cu seamă din cauza unei amintiri...

Era în urmă cu doi ani. Ultima primăvară sub Ocupaţie. Pe fereastra deschisă a bucătăriei îşi vede fiul care aleargă spre casă. Nu vede, de altfel, decât mâna lui

lipită de piept. În timp ce înota, s-a lovit de o scândură de la fostul debarcader... El fuge în camera lui. Ea intră, îl obligă să-i arate ceea ce voia să ascundă. „Nimic grav, te asigur!” Vocea lui de copil este disperat de calmă. Îşi dă totuşi mâna la o parte. Pe piept, deasupra inimii, o vânătaie care devine aproape o umflătură violacee, apoi o întreagă pungă cu sânge. Hematomul acela aminteşte de un sân de femeie, neted, negru. Ea simte că, nelămurit, băiatul este jenat de asemănare... În timpul vindecării ea îşi aminteşte de sfaturile date într-unul din volumele ce ocupă partea de sus a rafturilor din încăperea cu cărţi. Părinţii unui copil hemofil trebuie, spunea autorul, „să-i câştige încrederea”, să-l facă să înţeleagă că „nimic nu-l deosebeşte de ceilalţi”, să ştie, pe un ton amical, „să dezamorseze frica”... Începe să-i vorbească fiului ei pe tonul acela nefiresc, care le-a fost întotdeauna străin. Politicos, el tace, îi evită privirea. Cu fiecare nou cuvânt ea are impresia că se împotmoleşte într-o minciună care va fi greu de înghiţit. Pentru a întrerupe dialogul acela fals, inventat pentru un părinte şi un copil abstract, exagerează tonul de confidenţă: „Ţi-era frică? I-am scris tatălui tău, dar...” El sare şi fuge. Zece minute mai târziu, un locatar al Hoardei soseşte cu sufletul la gură, ca s-o anunţe. Aleargă amândoi spre ruinele podului. Fiul ei, o siluetă subţire şi zveltă, face echilibristică pe o grindă de oţel de deasupra râului. Un mic grup disparat îi urmăreşte înaintarea şovăitoare. Olga se opreşte cu privirea hipnotizată de unduirile trupului care-şi caută drumul deasupra vidului. Strigătul îi amorţeşte pe buze. E un somnambul al cărui pas atârnă de răsuflarea tăiată a celorlalţi... Ajungând la capătul grinzii, se întoarce, se clatină, îşi agită braţele, agăţându-se de cerul care se solidifică sub privirile încremenite ale martorilor, se îndreaptă, ajunge înapoi la punctul de plecare, coboară... Se duc acasă fără să schimbe nici un cuvânt. Doar când se închide uşa după ei spune foarte încet: „Nu mi-e frică de nimic.” Ea nu-l ascultă. Urmăreşte pe antebraţul lui, subţire şi pătat cu rugină, minusculul firicel roşu care şerpuieşte printre aluniţe. O mică zgârietură foarte recentă, pe care ea o va apăsa, recunoscând sub degete consistenţa unică a acelui sânge.

Văzându-l, într-o străfulgerare a memoriei, pe somnambulul de deasupra hăului şi-a stăpânit ea strigătul...

În seara aceea n-a izbutit să-şi interzică să înţeleagă. Totul era prea evident: vasul de aramă, o mână care zboară deasupra lui cu nervozitatea precisă a unui act criminal, scuturând un mic dreptunghi de hârtie peste lichidul brun, umbra lui ce se şi îndepărtează de sobă, se răsuceşte, se refugiază într-o poză cu totul neutră.

A tras uşa de la baie. După o secundă, paşi repezi au străbătut coridorul. În oglinda uşor aburită şi-a zărit chipul. Înconjurat de şuviţe ude, ovalul lui a izbit-o prin expresia de tinereţe temătoare, de nerecunoscut. Dar mai ales satisfacţia trupului ei a fost neliniştitoare, extrema sensibilitate a fiecărui muşchi al ei sub pânza capotului. Şi-a simţit, aproape cu groază, greutatea suplă a sânilor, căldura

umezită a pielii...

În bucătărie a băut infuzia în câteva înghiţituri, întrerupându-se doar ca să scoată petalele ce i se lipeau de limbă... Apoi, instalată în încăperea cu cărţi, a început să aştepte, ca o condamnată, năvala somnului. Spasmul acela nu a durat, de altfel, decât câteva minute. Un gând foarte firesc, dar de un firesc pe care-l găseşti în demenţă, a făcut-o să tresară: „Dar... înainte de a adormi, trebuie neapărat ca eu să... dacă nu...” Şi-a văzut mâinile crispate pe masă într-o nemişcare insolită, ca şi cum nu-i aparţineau. Privirea i s-a zbătut în mijlocul spaţiului acela îngust, lovindu-se de rafturile cu cărţi, de geamul placat cu un negru opac. Da, înainte de a se cufunda în somn, trebuia cu orice preţ să înţeleagă de ce devenise posibil ceea ce se întâmpla cu ea. Tânărul cu părul negru, cu faţa trasă de o lungă suferinţă ţinută secretă, mâinile care zburătăceau deasupra sobei... Gândul a părăsit-o fără a putea numi ce însemna gestul acela pentru ea şi pentru el. A revăzut reptila rotofeie, umflată cu sânge. Trebuia să înţeleagă imediat cum putuse bestia aceea să pătrundă în viaţa ei, în viaţa lor. Simţea deja cum îi înceţoşează privirea primele valuri de somn. Trebuia să înţeleagă. Altfel, trezirea va fi de neconceput. Pentru ce fel de viaţă să se trezească? Cum să o trăiască? Cum să trăiască alături de fiinţa misterioasă care străbătuse adineauri coridorul cu paşi furişaţi? Trebuia, în acele ultime minute de veghe, să găsească vinovatul. Să desemneze persoana, gestul, ziua care deviaseră cursul normal al lucrurilor.

Nu mai era în stare nici să gândească, nici să-şi amintească. Trecutul, în scurte fascicule de lumină şi de zgomote, o lovea în ochi, în obraz...

Un bărbat, frumos şi cu o statură de uriaş, urca într-un taxi. Vinovatul. Soţul ei... Înainte de a se strecura în maşină se întorcea şi, ghicind cu o precizie nemiloasă fereastra la care ea îi urmărea, pe ascuns, plecarea, o saluta milităreşte, în semn de adio bufon. Iar în zilele următoare, în antreul apartamentului parizian, un copil travestit în soldat lua poziţie de drepţi, pândind paşii familiari pe scară...

Nici măcar nu a avut timp să înţeleagă cum erau legate plecarea bărbatului şi salutul lui bufon de noaptea cumplită pe care o trăia ea acum. Deja se ivea un alt crâmpei dintr-un trecut şi mai îndepărtat... Un muribund, stăpânindu-şi cu greu tremurul buzelor uscate, îi mărturisea crima lui: scăpase de o execuţie (hidra contrarevoluţiei, şoptea el), împingând la moarte un camarad... Muribundul ce se spovedea era acelaşi personaj care, la câteva luni după mărturisirea aceea, avea să-i trimită un salut milităresc ironic femeii ascunse pe după perdele. Acelaşi care, mai înainte, se sprijinea cu toată greutatea de masa de ruletă, într-o sală unde plutea un miros de ţigări şi de mare nocturnă. Acelaşi, doar cu puţin mai tânăr, care, cu un aer grav şi amar, în uniformă de ofiţer, cu patru cruci ale Sfântului Gheorghe pe piept, asculta cântecele din biserica rusească de la Paris, strângând o lumânare prea subţire pentru degetele lui puternice. Acelaşi care...

Alte măşti lunecau pe chipul ofiţerului care asculta slujba funebră. Perindarea lor reîncepea din ce în ce mai rapid. Bărbatul saluta femeia de după perdele, se instala pe bancheta taxiului, închidea ochii şi îşi lăsa capul să se legene uşor pe spate, urmând elanul maşinii… Nu, nu mai este el, ci muribundul care-şi răstoarnă capul pe spate, căzând iarăşi pe perne cu un horcăit tânguitor… Nu, este bărbatul de la cazinou, care râde gutural, cu capul dat pe spate, cu degetele strânse pe ultima bancnotă rămasă… Aceleaşi degete frământă ceara unei lumânări şi ofiţerul îşi lasă capul pe spate, ca să-şi stăpânească lacrimile din ochii ca două mici lacuri prea pline…

Olga s-a smuls din amintirile ei cu violenţă: urmarea metamorfozelor i se pierdea deja în somn. „Suntem amândoi vinovaţi", s-a auzit ea şoptind. Şi, din nou, nici un gând nu a putut să explice când, cum, din care greşeală se pomenise ea pândindu-l pe tânărul adolescent care dănţuia nervos lângă sobă. Pur şi simplu, acel „noi doi" i-a amintit brusc de mirosul înţepător ce stagna la parterul unei clădiri pariziene şi urca greoi până la apartamentul lor, la etajul trei: un miros a cărui densitate lăsa să se ghicească bucăţi de peşte devenite sticloase în şuieratul furios al uleiului ordinar… Se întorc de la spital. Copilul a putut în sfârşit să se scoale şi să facă vreo câţiva paşi, cu braţele depărtate, ca să-şi asigure un echilibru mai bun. I-au promis că revin a doua zi… Pe scări, mirosul acela. „Pentru totdeauna", îşi spun ei în sinea lor şi îşi ghicesc gândurile unul altuia. Izbucneşte cearta de îndată ce au închis după ei uşa apartamentului. „O viaţă irosită", „laşitate", „răbdare", „după atâţia ani", „melodramă", „pentru binele copilului", „eşti liber", „moartea". Cuvintele, prea cunoscute ca să rănească, se deosebesc, de data aceasta, prin tonul lor categoric. Dacă îndârjirea lor obosită ar putea fi întreruptă de o singură clipă de adevăr, ar trebui să-şi spună: ne sfâşiem între noi din cauza sfarei de pe scări…

Aşadar, în duhoarea aceea unsuroasă se prefigurase totul. O săptămână mai târziu soţul ei avea să devină bărbatul care, înainte de a se năpusti în taxi, îi va trimite un salut clovnesc.

„Amândoi suntem vinovaţi…" Dovada era găsită. Trebuia, înţelegea acest lucru dintr-un instinct la fel de profund ca instinctul de supravieţuire, să se mulţumească cu atât. Să nu caute nimic altceva. Dar deja sfara care-i umplea încă nările se atenua, se distila, se parfuma cu un nor de trabuc de calitate, se înfăşura în rotocoale sidefii în jurul mobilelor din camera mare de hotel cu ferestrele deschise spre noapte, spre un eucalipt al cărui frunziş răsună în vântul cald şi saturat de ploaie… El şi-a pus trabucul pe marmura căminului şi râde. Tot trupul de uriaş îi este zguduit de un râs foarte tineresc. Tineresc prin beţie, prin nepăsare, prin dorinţa lui pentru ea. Scoate din buzunare evantaie de bancnote ce se împrăştie pe covor, la picioarele lui, alunecă sub pat, se rotesc în vântul care răscoleşte aerul în camera luminată de o lustră mare de cristal. „Ai câştigat?", îl întreabă Olga, cuprinsă şi ea de veselia lui. „Mai întâi am câştigat, apoi am pierdut

totul, şi eram bun de spânzurat, sau mai degrabă de înecat, ar fi mai hazliu. Şi deodată soseşte banditul de Hodorski, care aduce toate astea! Îţi aminteşti, i-am vândut acum o lună o casă în apropiere de Moscova unui englez! Ha, ha, ha!... Şi dacă nu m-am apucat din nou să joc e pentru că te doream prea tare..." E îmbrăcată doar pe jumătate, ca adesea când îi aşteaptă întoarcerea şi nu ştie dacă va reveni exagerând expresia unui om decavat sau îmbătat de joc, de râs, ca astăzi, uşurându-şi buzunarele de prada ce va face să mai dureze o săptămână sau două sărbătoarea veselă şi frivolă care este viaţa lor. Unele haine rămân pe ea până la sfârşit, altele – corsetul ai cărui nasturi pocnesc desfăcându-se – zboară, cad jos, pe covorul de bancnote şifonate. Ridicată de uriaşul acela, ea, care pare înaltă, se simte dintr-o dată fără greutate, firavă şi total încorporată în el. În picioare, el parcă se loveşte peste burtă cu trupul acela de femeie ce pare mărunt şi compact în braţele lui enorme. Un escarpen se leagănă atârnat în vârful piciorului, cade răsucindu-se de mai multe ori. Seara aceea, asemănătoare cu multe altele, îi va rămâne în minte doar din cauza unui gând ce sfâşie brusc miezul voluptăţii: „Într-o zi va trebui să plătim pentru toate astea"... Ea scoate un geamăt mai vibrant, ca să alunge umbra aceea. Bărbatul o face să cadă peste el, cu furia unei plăceri deja coapte... „Amândoi vinovaţi"... Frunzele lungi de eucalipt scrâşnesc în vântul trezit. Mirosul de trabuc se limpezeşte, îşi afânează substanţa, se transformă într-un miros de tămâie. Lumânarea pe care o ţine el în mână lasă să-i curgă ceară pe degete. El dă capul pe spate, ochii îi sunt plini până la marginea pleoapelor. Ea îl priveşte atentă cu coada ochiului, şi nu ajunge s-o ia înaintea vocii zeflemitoare, juvenile, care răsună în ea: „Eşti sigură că nu joacă teatru?"... Un an după aceea el dă capul pe spate, prăbuşindu-se în pat, trăgând-o după el, pe ea, care rămâne lipită de el de plăcere. Îşi revine încet pe trupul mare de bărbat, încă fremătând de dragoste, se îndepărtează de el, îi observă mâinile, înspăimântătoare prin forţa lor, lăsate în cutele cearceafului. Una din ele se animă, înaintează pe pipăite, îi găseşte sânul, îl strânge cu o violenţă oarbă şi drăgăstoasă... Degetele acelea frământă ceara lumânării stinse. Şi apoi se adună într-o palmă care îi şfichiuie obrazul. Iar mai târziu schiţează un salut milităresc. Şi face repede semnul crucii deasupra copilului întins pe patul lui de spital. Şi...

Ea nu mai vedea decât frânturi de gesturi, de trupuri, de lumini. Totul se fluidiza sub privirea ei. Chiar şi ea? În divagarea ei, s-a agăţat de punctul acela în sfârşit sigur, indiscutabil. „Eu sunt singura vinovată." Ea şi adolescentul surprins în crima lui, nu exista nimic altceva, nici un intermediar. Era vinovată că nu acceptase scuzele bărbatului îngenuncheat, care înainte o pălmuise. Şi, mai înainte, vinovată că nu a spus : „Mirosul de peşte prăjit ne face arţăgoşi, hai să nu ne mai certăm degeaba." Vinovată, la spital, că nu şi-a spus: „I se pot ierta multe acestui bărbat pentru semnul crucii făcut de un necredincios ca el". Şi, cu mult mai înainte, vinovată că s-a bucurat de vântul cald al nopţii încurcat în frunzişul

răsunător al eucaliptului, că a ghicit înaintarea mâinii lui oarbe ca să-i tortureze drăgăstos sânul. Şi cu câteva minute şi mai înainte, când a auzit în sinea ei: „Într-o zi va trebui să plătim pentru toate astea”. Vinovată că s-a gândit: „Puţin îmi pasă”, la adresa cuiva care părea să aştepte răspunsul ei. Vinovată că nu a crezut în ochii ridicaţi spre naosul bisericii. Vinovată că era ea aşa cum era.

Dar cine era ea? Femeia care se ascundea după perdele ca să urmărească plecarea unui bărbat. Care, mai târziu, străbătea drumul noroios, strângând în mână trupul suplu al unei păsări ucise. Care avea impresia că rămăsese ani îndelungaţi nemişcată, comprimând cu degetele ei înţepenite sângele dintr-o rană veşnic nouă. O femeie căreia, cu mulţi ani înainte de veghea aceea interminabilă, îi plăcea să observe la restaurant mişcarea mâinilor soţului ei: strângeau cristalul, pregăteau un trabuc – mâinile care adineauri îi ridicau trupul. O femeie care, văzându-l pe bărbatul în tunică de ofiţer dând capul pe spate, nu s-a putut stăpâni să nu spună: „Ce drăcuşor se ascunde în mine? Dorinţa asta nebună de a începe să râd şi de a auzi ecoul şi de a le vedea figurile ofuscate!” O femeie în zdrenţe, plină de jeg şi de purici, cu picioarele goale, care se clatină pe o pasarelă instabilă, priveşte apa înţesată de peşti morţi, de lemn putred, fără să înţeleagă că părăseşte pentru totdeauna Rusia. . .

Avea impresia că aleargă de la o femeie la alta, că le recunoaşte, că traversează gonind o zi, o cameră, un compartiment de tren.

În goana aceea şi-a dat seama că tot nu dormea. . .

Atunci a împins ferestruica dintre rafturile cu cărţi. Răcoarea nopţii a înţepat-o în nări. Lumina galbenă a abajurului făcea întunericul de nepătruns, lucios. Doar creanga golaşă întinsă spre fereastră venea din noapte şi surprindea prin prezenţa ei vie, înzestrată cu o privire. Şi din creanga aceea, din respiraţia aceea a aerului nocturn se degaja o fericire timidă, dar intensă, de sfârşit de boală. Pe ceasul de perete: miezul nopţii trecut de cinci minute. . . Ea tot nu dormea. Nu adormise. Nu-i era somn. Tânărul care se răsucea pe lângă sobă, infuzia, reptila – toate nu erau aşadar decât un delir. Născut în capul unei femei care nu voia să-şi accepte viaţa epuizată. O femeie care mai spera. O femeie care refuza să aştepte bătrâneţea şi să moară înaintea morţii. Era o nebunie ce durase mai puţin de o oră şi care o dusese la hotarul unei lumi deformate, de unde nu te mai întorci. Gestul bizar şi suspect al adolescentului din bucătărie? Nimic altceva decât unul din gesturile, adesea maniace, ale celui ce se crede singur în încăpere. „Bărbatul burtos de pe biroul meu, pata de cerneală pe care o ascund totdeauna sub o carte este o astfel de manie. Singurătatea noastră este alcătuită din pantomimele acestea. . . ”

A închis fereastra şi s-a aşezat din nou în faţa măsuţei. Noaptea i se dăruia şi părea nesfârşită. Un timp vast, neocupat şi care îi era destinat personal. Gândul ei avea acum transparenţa insomniilor exaltate. Îi rămânea să înţeleagă cum îşi putuse imagina în spatele gestului anodin al unui adolescent ceea ce îşi imaginase.

Să-şi înţeleagă în sfârşit viaţa.

La foarte puţine zile după noaptea albă care parcă i-a risipit definitiv îndoielile înăbuşitoare, Olga avea să ghicească de ce, în seara aceea de noiembrie, nu au avut efect somniferele. Avea să înţeleagă că praful pe care adolescentul îl vărsa în infuzie nu avusese timp să se dizolve şi că, grăbită să-şi dezmintă oribila intuiţie, înghiţise lichidul fără să-l fi amestecat. Avea să înţeleagă totul.

Dar atât de nemărginite vor fi deja intensitatea şi plenitudinea pasiunii ei, imensitatea şi puritatea durerii ei, încât micul secret dezvăluit nu o va mai mira decât prin inutilitatea lui materială. O ridicolă curiozitate chimică, o piesă de prisos la dosar. Amănuntul acela meschin nu va mai avea nici un sens în curgerea cu totul nouă a zilelor şi a nopţilor, pe care nici măcar nu va mai îndrăzni să o numească „viaţa mea".

III

Un conac mare, nobiliar, cu două etaje, patru coloane albe la faţadă, dar mai ales grădina aceea stranie, în care sunt legate perne de trunchiurile copacilor. Da, meri în floare şi nişte perne albe, strânse cu o frânghie groasă...

Are şase ani, ştie deja că pernele protejează nu copacii, ci pe băiatul de zece ani, palid şi capricios, vărul ei. Şi-a dat deja seama că zgârieturile şi vânătăile pe care şi le face ea jucându-se atrag mult mai puţin atenţia decât o simplă pişcătură de ţânţar de pe braţul băiatului. Ciudăţeniile acelea nu o împiedică să guste din plin infinita blândeţe a zilelor ce trec fără să dea impresia că trec. În fiecare seară, când soarele întârzie pe crengile merilor, aroma ceaiului se răspândeşte în jurul terasei. Un bătrân servitor se plimbă încet de la un pom la altul, adunând pernele...

Celelalte bucurii ale acelui început de viaţă sunt observate prea târziu, când nu mai rămâne din ele decât amintirea. Ea creşte... Şi, aproape în acelaşi timp, află (surprinzând conversaţiile adulţilor) trei lucruri uimitoare. Primul: mama ei nu-şi va reveni niciodată după moartea soţului, căci „îl iubeşte şi mai mult decât atunci când era în viaţă", spun ei. Al doilea: pricepe, foarte vag deocamdată, în ce constă boala vărului ei şi ghiceşte că şi ea participă inconştient la un mister tulburător şi rar totodată. În sfârşit, al treilea: descoperă că bunica ei, înmormântată într-o frumoasă zi de primăvară, a fost întotdeauna „conservatoare şi reacţionară", cuvinte pe care limba ei de adolescentă reuşeşte cu greu să le articuleze, dar care îi plac datorită sonorităţii lor... Schimbările care încep aproape îndată după înmormântare îi dezvăluie micile bucurii dispărute: nu se mai leagă perne de copaci, vărul are cincisprezece ani, se tem mai puţin pentru sănătatea lui, iar seara ea nu mai regăseşte clipa aceea fericită în care bătrânul servitor se învârtea încet prin grădină deznodând frânghiile, clipa în care plutea mirosul de ceai şi

prima răcoare a pădurii. . .

Dar noua ei viaţă îşi are avantajele sale. Nimeni nu mai este atent la adolescenta care îşi petrece vara aici, la Ostrov, pe domeniul moştenit de unchiul ei. Este liberă să meargă în sat, unde ţăranii nu-şi mai scot şapca când îi întâlnesc pe foştii stăpâni. Adulţii se felicită pentru aceasta: pe vremea bunicii, bătrâna aceea reacţionară, spun ei, sătenii se aplecau până la pământ când o salutau. Ei vorbesc adesea de Popor, pe care „orice om cinstit" trebuie să-l lumineze, să-l ajute, să-l slujească. Şi asta-i tot o noutate. Bunica vorbea de Zahar cizmarul, de fierarul Vasili, de Stiopka beţivul, care fura găini. Ea cunoştea şi prenumele tuturor copiilor lor. Dar nu vorbea niciodată de „Popor". Ostrovul a fost una din rarele moşii neincendiate în timpul răscoalelor din anul precedent. Adulţii văd în aceasta consecinţa despotismului bunicii. . .

Dar noutatea principală e că se trăieşte într-o aşteptare nervoasă, surescitând noutatea. Este începutul secolului nou, al „erei noi", spun unii prieteni ai unchiului. Ei nu ştiu cum să accelereze mersul prea lent, după gustul lor, al unei ţări prea greoaie.

Din nerăbdarea aceea probabil, din dorinţa de schimbare le vine ideea balurilor mascate. Cel mai bun prieten al unchiului, cel care vorbeşte de Popor mai des decât ceilalţi, se deghizează de obicei în ţăran. Olga remarcă de altfel că ei vorbesc despre el cu cea mai mare pasiune exact înainte de petrecerile care îi adună laolaltă pe proprietarii moşiilor vecine şi pe oamenii veniţi din Capitală. Da, ca şi cum prin conversaţiile acelea generoase ar vrea să-şi facă iertate excesele balului. . .

Ea are doisprezece ani când, în timpul unei petreceri, surprinde perechea aceea neobişnuită în unica încăpere în care locuia bătrânul servitor însărcinat cu agăţarea pernelor de copaci, mort între timp. Bărbatul deghizat în ţăran şi femeia într-un nor de muslin, un liliac. . . Casa parcă unduieşte sub valurile muzicii, trosneşte de petarde, răsună de hohote de râs. Este pentru prima oară că trece neobservată – înălţimea ei, deja mare, plus o simplă mască neagră, îi oferă o invizibilitate care o îmbată. Întâlneşte un cavaler care-şi ridică viziera coifului ca să înghită o gură de şampanie, o femeie costumată în toreador – Olga ghiceşte că este o femeie după liniile trupului („sunt mare dacă pot să ghicesc asta", se gândeşte ea foarte mândră). . . Într-un salon, un bărbat întins pe un divan, cu cămaşa desfacută larg, cu faţa lividă, pe care femeile o tamponează cu şerveţele ude. În încăperea vecină, o masă cu resturile de la cină şi un musafir, singur, care şi-a scos peruca şi masca şi mănâncă, având aerul că spune: „Puţin îmi pasă de ce zice lumea. Sunt obosit, mi-e foame şi mănânc!" O trupă pestriţă năvăleşte brusc în încăpere, izbucnesc râsete, mai multe mâini îi toarnă în pahar vinuri diferite, îi umplu farfuria cu mâncăruri care se amestecă. El se zbate, mormăielile i se înăbuşă în gura plină. Pisălogii dispar, luând cu ei peruca lui. . . Furtul acela îi trezeşte invidia, ar vrea şi ea să facă o mică năzbâtie. Dând peste

un tânăr magician adormit, Li, îi ia bagheta fermecată. Câteva minute mai târziu bagheta îi alunecă din mână, iar zgomotul căderii ei îi smulge pe falsul ţăran şi pe doamna în muslin din lupta lor tandră şi sălbatică. Ochii bărbatului culcat în fotoliu se deschid larg, i se ridică partea de sus a trupului. Femeia călare pe pântecele lui se răsuceşte, ca să nu-şi piardă echilibrul... La capătul coridorului, sala cu masa pentru dineu: un lacheu bea pe ascuns din paharul bărbatului căruia i s-a furat peruca... Pe scări, portretul bunicii, agăţat pe dos, cu capul în jos – gluma preferată a musafirilor la petreceri. Olga ia din cui portretul, îl inversează. În momentul acela, la celălalt capăt al coridorului apare falsul ţăran. Ea se năpusteşte spre vacarmul unui pian, sperând să se piardă în mulţimea de dansatori. Dar pianistul e singur. Este un Othello, peste măsură de maur, beat, şi care îneacă sala sub o avalanşă de bravură şi disperare. Clapele albe sunt toate pătate cu negru... Oboseala, noaptea, cele două pahare de şampanie care i-au fost servite fără să i se recunoască chipul sub mască fac solul grădinii instabil. Spuma perlată a merilor invadează cărările, o fac să se rătăcească prin albul înmiresmat al crengilor. Deodată, în străfundul desişului nocturn se aude galopul unui cal. Se apropie, se îndreaptă spre ea nevăzut, din ce în ce mai ameninţător, parcă o urmăreşte, gata să ţâşnească în trosnetul crengilor rupte. Ea se lipeşte de trunchiul unui copac şi, în aceeaşi clipă, apare călăreţul. Este un elev ofiţer care a venit la petrecere fără să se gândească la o deghizare şi, plictisit repede de bucuria îmbibată cu vin a celorlalţi, a fugit şi zboară peste grădină şi câmpul adormit. Uniforma lui neagră scânteiază de petale albe. Ea înţelege că pe el îl căuta inconştient prin săli...

A doua zi simte la adulţii care vorbesc cu ea o uşoară ezitare jenată, în vocea, în privirea care ba fuge de a ei, ba pare să-i pună întrebări. Pentru prima oară în viaţă se bucură de slăbiciunea lor.

Constată că lumea lor este cu mult mai puţin sigură decât pare şi că te poţi folosi de incertitudinile ei. O voce necunoscută răsună în ea: o voce batjocoritoare, agresivă, care de acum înainte îşi propune să detecteze ungherele ruşinoase ale fiecărui gând, ale fiecărui gest, să zgândăre drojdia groasă din inimi... Seara, când una din verişoarele ei începe să cânte o poloneză melancolică, se trezeşte vocişoara aceea: „Şi dacă i-aş spune că ieri, într-o încăpere, la zece metri de aici, o femeie semănând cu un liliac se agita ca o posedată călare pe un bărbat, bărbatul de care biata mea verişoară este îndrăgostită nebuneşte..."

Lumea e aşadar jocul acela excitant, crud. Un joc cu combinaţii inepuizabile, cu reguli pe care le poţi schimba tu însuţi în timpul partidei.

Trei săptămâni după aceea începe o nouă petrecere, cu un foc de artificii, ca adesea. Li, cu capa ei de magician, oficiază fericită de aplauzele şi de strigătele ce însoţesc fiecare salvă. Bucuria este în toi când o rachetă violetă îşi ratează avântul şi revarsă pe peluză, până la rădăcina merilor, o violentă jerbă de scântei. Li se alătură veseliei generale, vocea i se pierde în corul dezordonat al musafirilor.

Le trebuie câteva minute ca să înţeleagă că râsul ei este de fapt un oribil plânset de durere. Rana albă care îi brăzdează chipul de la bărbie până la tâmplă se umple deja de sânge… Noaptea, în casa împovărată de tăcerea unei petreceri ratate, Olga se gândeşte din nou la regulile nesigure şi schimbătoare ale jocului care se numeşte viaţă. Li este ceea ce lumea numeşte „o fată de oameni săraci". După toate cărţile, după bunul simţ, după bunele sentimente cu care era hrănită copilăria lor, Li avea dreptul la o minunată revanşă, care i-ar fi răsplătit bunătatea, modestia. Şi iată că este lovită cumplit, pe viaţă… Aşadar, poate aveau dreptate să inverseze portretul bunicii? Rana aceasta e poate o ocheadă pe care le-o aruncă viaţa, viaţa adevărată, complicată, ascunsă, provocatoare, nemiloasă, batjocoritoare şi care se distrează sfidând bunele sentimente.

Olga pare să priceapă logica vieţii: „Dacă nu aş fi scăpat jos bagheta lui Li în uşa încăperii în care se sărutau ţăranul şi liliacul, bărbatul acela nu ar fi rânjit în faţa tuturor în momentul focului de artificii, spunând că «magicianul îşi vâră nasul acolo unde nu trebuie şi ascultă pe la uşi». Li nu i-ar fi auzit cuvintele jignitoare şi nedrepte. Mâinile nu i-ar fi tremurat. Racheta i-ar fi pornit spre cer… Totul depindea aşadar de capriciul micului băţ care s-a rostogolit pe parchet!"

„Li nu ar fi fost desfigurată, dacă dorinţa nu i-ar fi împerecheat pe falsul ţăran şi pe liliac…" Olga repetă lucrul acesta după patru ani, în primăvara lui 1916. Are şaisprezece ani, ca şi secolul. Între timp, unchiul s-a sinucis, moşia a fost vândută, vechiul conac ras de pe faţa pământului, grădina distrusă. În locul casei rămâne dreptunghiul fundaţiei acoperite de buruieni. Nişte cărăbuşi mici, roşii aleargă de-a lungul bârnelor roase de cari, pe lespezile de granit colorate de licheni galbeni. Iar deasupra, în vidul primăvăratic al cerului, ochii nu se pot abţine să nu revadă, ca într-un miraj, casa dispărută, ferestrele cu privirea lor foarte vie, cele patru coloane ale faţadei, pereţii de lemn înnegrit de vreme. Perplexă, recunoaşte parcă în casa străvezie înşiruirea încăperilor, orientarea coridoarelor. Cubul acela mare de aer conţine o densitate inimaginabilă de vieţi de odinioară, un lung şir de generaţii, dar şi camera în care rămâne timp de trei zile sicriul bunicii, şi zarva petrecerilor, toată avalanşa de cuvinte efemere ce te făceau însă fericit sau sfărâmau inimile, şi toate nopţile de dragoste, şi toate naşterile, şi chiar şi încăperea pierdută la răspântia galeriilor şi coridoarelor, în care un bărbat cu haine de ţăran priveşte cu un aer somnoros o femeie a cărei respiraţie sacadată cadenţează plăcerea. Şi patul pe care este întinsă o adolescentă, căreia i se vor scoate în curând de pe faţă pansamentele roase de mâna ei nerăbdătoare…

Vederea casei aeriene plină de atâtea existenţe o ameţeşte. Zidurile dispar pe cer, ferestrele se estompează în albastrul lui – are timp doar să vadă cămăruţa de sub acoperiş în care trăia bătrâna servitoare a bunicilor, o debara mirosind a răşină de lemn ars, luminată de o candelă aprinsă în faţa icoanei şi a cărei fereastră îngustă părea mereu că dă, în orice anotimp, spre o noapte cu zăpadă…

Un tânăr de vreo douăzeci de ani, vărul ei, căruia viaţa îi era apărată cu ajutorul pernelor atârnate de pomi, o cheamă în trăsură, ridicându-se de pe scaun, trăgând de hăţuri. Se întorc la Sankt-Petersburg.

Vărul acela rămâne una din ultimele umbre de la petrecerile de altădată. Olga îl întâlneşte uneori la serile de poezie, în restaurantele unde se adună boema artistică a Capitalei. În poemele lui vorbeşte despre „boala princiară” care îl afectează şi îl macină. Doar un mic cerc de iniţiaţi ştie că este vorba de hemofilie. Cei care nu sunt la curent îi găsesc versurile ridicol de bombastice şi lacrimogene. Alte versuri sunt la modă, Olga le declamă adesea ca pe un excitant înainte de nopţile pline de cuvinte ritmate, de vin, de senzualitate, de cocaină: Ananas cu şampanie! Ananas cu şampanie! O savoare insolită, spumoasă, înţepătoare! Sunt deghizat: un norvegian în Spania! Iar inima mea se avântă şi pana mi-e beată!

Da, adesea are impresia că balurile mascate nu au încetat şi că, în prezent, întreaga Rusie se dedă acestei nebunii a deghizării. Nu se mai ştie care cine este. Marele vânt anarhist îi îmbată. Poţi să omori un ministru şi să te trezeşti achitat. Poţi să insulţi un poliţist, să-l scuipi în obraz, că el nu se va clinti. Se pare că poetul care se ridică în fundul sălii cu un pahar de şampanie în mână este un revoluţionar cunoscut. Iar bărbatul care-i înlănţuie mijlocul unei femei cu sânii aproape goi este un informator al poliţiei. Cântăreţul care îi face semn pianistului participă la complotul împotriva imundului favorit al ţarinei. Iar femeia foarte tânără, cu chipul ciudat de palid, cu ochii încercănaţi cu negru, este fiica uneia dintre cele mai vestite familii din Rusia. A rupt-o cu mediul ei, este muza mai multor poeţi, dar nu i s-a dăruit nici unuia dintre ei din cauza unui legământ mistic. . .

Olga se priveşte în oglinda prelungă ce reflectă sala restaurantului şi chipul acela livid cu cearcăne negre în jurul ochilor – ea însăşi. . .

Balul continuă. Favoritul ţarinei este omorât. Ţarul este răsturnat de la putere. Acum taie lemne, ajutat de copiii lui. Ţara pare să răspundă în sfârşit viselor făurite odinioară în casa unchiului. Mersul ei se accelerează, tradiţiile arhaice se fac ţăndări, şeful noului guvern are braţul drept bandajat pentru că a dat mâna cu zeci de mii de concetăţeni entuziaşti. Dar curând suflul ţării devine sacadat, lăsând să se audă horcăieli ameninţătoare.

Ea participă la balul acesta cu nerăbdarea tinereţii. Gustă din toate: din decadenţă, din futurism, din şcolile de duminică pentru muncitori, învaţă să fie originală într-o lume care nu se mai miră de nimic. În jurul ei desfrâul este cotidian, fără haz. Unul dintre poeţi, înainte de a-şi poseda iubita, îi atârnă de degete nişte gheare de urs. Lucrul acesta va părea repede banal. . . Olga le explică bărbaţilor îndrăgostiţi de ea că nu se va dărui decât celui care o va ucide şi o va avea moartă. Asta surprinde mai mult decât ghearele de urs, din cauza tinereţii ei, poate, sau a chipului ei livid, cu o privire ce se vrea infernală, sau a seriozităţii cu care anunţă prostiile acelea. . . În taină, îşi aminteşte încă de tânărul călăreţ

de acum cinci ani, care galopa în noapte prin spuma albă a merilor, îşi interzice să mai spere, dar speră totuşi că prima ei dragoste va avea prospeţimea aceea de nea. Iar mica voce agresivă şi zeflemitoare pitită în ea nu încetează să persifleze această ultimă insuliţă de sensibilitate din inima ei...

Într-o zi, înciudată de platitudinea unui peisaj de pe şevaletul ei, îl haşurează sălbatic cu o pensulă – un prieten pictor vorbeşte glumind despre „haşurism". Timp de câteva săptămâni se află în fruntea unei noi mişcări artistice. Până când acelaşi mucalit acoperă un portret cu linii curbe şi lansează, la rândul lui, „curbismul"...

Ea crede că a învăţat toate regulile jocului numit „viaţă". Cu doi ani mai devreme, Li intra la Facultatea de Medicină. „Iată revanşa ei de faţă de oamenii săraci", s-a gândit Olga cu un zâmbet şi, cunoscând regulile jocului, a început să aştepte o răsturnare caraghioasă de situaţie. A sosit o dată cu războiul: Li şi-a abandonat studiile şi, cu o raniţă de infirmieră pe umăr, s-a cufundat în noroiul tranşeelor.

Cât despre tânărul călăreţ acoperit tot cu petale de flori de măr, va afla de moartea lui într-o zi de toamnă, încercând să înţeleagă dacă indiferenţa ei este adevărată sau falsă. Cu toţii îşi mimaseră atât de des emoţiile... Nehotărâtă, va începe atunci să cânte un cântec german, ceea ce ar fi trebuit, dacă ar fi existat justiţie divină, să facă să i se prăbuşească cerul pe cap. Cerul nu se va prăbuşi. Doar evantaiul de manifeste proaspăt tipărite pe care cineva le va arunca de pe acoperiş. Va ridica de pe jos unul, la ieşire. „Preluarea puterii. Decretul de pace. Revoluţia", va citi ea distrată şi va scoate un suspin: „Încă una..." Va zâmbi chiar: să afle în aceeaşi zi de sfârşitul războiului şi de moartea călăreţului de odinioară îi va părea foarte potrivit cu nemiloasa şiretenie a vieţii. Vocea zeflemitoare se va trezi în ea şi va şopti: „Uite o mască pentru diseară – dansul în faţa unui sicriu încă deschis!"

Va plânge, totuşi, ceasuri îndelungate, mirată ea însăşi de abundenţa şi de sinceritatea foarte mare a lacrimilor sale. Dar va fi prea târziu.

Prea târziu, căci brusc Istoria pare să se sature de deghizările şi de pretenţia lor de a-i schimba cursul, de a-i accelera mersul. Istoria, sau pur şi simplu viaţa, se pune în mişcare greoi, ca o fiară uriaşă deranjată în plin somn, şi începe să-i zdrobească, într-un monstruos du-te-vino al forţelor sale, pe toţi aceşti homunculi capricioşi, nevrozaţi, împotmoliţi în reflecţiile lor sterile. Poporul, căruia îi invocau numele între două pahare de şampanie, între două strofe, se arată dintr-o dată sub înfăţişarea unui enorm matelot din Marea Baltică, care le sparge uşa cu patul unei puşti, le străpunge măruntaiele cu baioneta, le violează femeile, înăbuşă scâncetele copilului lor sub călcâiul lui cu ţinte. Şi iese sătul, zâmbitor şi mândru, căci simte vântul Istoriei. E greu să rezişti farmecului puterii ei primare...

Unii, vrăjiţi, se deghizează din nou, imitând în costumul lor vântul Istoriei.

Alţii fug, travestiţi şi ei. Şeful guvernului îşi scoate şapca de prieten al Poporului, îşi pune o haină de infirmieră şi evadează din palatul lui ce era gata să-i devină mormânt. Iar mascarada continuă. Cei care se costumau în cerşetori la petrecerile de altădată cerşesc în zdrenţe. Cei care se jucau de-a fantomele sau de-a liliecii se ascund prin poduri, pândind zgomotele tocurilor cu ţinte. Cei care purtau gluga de călău devin călăi sau, mai adesea, victime... Olga va afla mai târziu, în timpul exodului, că unul dintre lacheii lor, personaj important acum, a torturat şi împuşcat sute de persoane. „Fără îndoială, acela, se va gândi ea, care bea pe furiş din paharul unui musafir. Nu putea să le ierte asta stăpânilor lui...” Iar bărbatul pe care l-a surprins împerecheat cu o femeie-liliac, cel căruia îi plăcea atât de mult să vorbească despre Popor va scăpa deghizându-se în ţăran şi lăsând să-i crească o barbă lungă...

Istoria le va depăşi cu mult aşteptările. Din rapid, mersul ei va deveni furios. Otrăvurile mortale ale existenţei, pe care le cântau poemele lor, vor avea gustul cotidian si înţepător al foamei, al terorii permanente, meschine, năclăite de sudoare. Cât despre egalitatea al cărei nume a răsunat atât de des pe terasa casei din Ostrov, o vor cunoaşte pe deplin – în fluxul nesfârşit al surghiuniţilor care va curge din oraş în oraş, spre sud, spre neantul exilului.

În una din etapele acelea, într-un orăşel necunoscut, cu străzile ciuruite de împuşcături dezordonate, ea găseşte adăpost într-o izbă mare, care o surprinde prin ciudăţenia şi tihna încăperilor ei, unde se aude tic-tac-ul somnoros al unei pendule şi scârţâitul paşnic al podelelor sub paşi. Deodată, uşa apărată de un cârlig greu începe să răsune sub zgâlţâieli violente. Cârligul cedează. Fiinţa care apare în prag seamănă cu o femeie foarte înaltă. Din cauza hainelor desperecheate pe care le poartă şi mai ales a paltonului de blană, un palton de damă, descheiat, fiind prea strâmt la umeri. Sub palton, mai multe straturi de cămăşi, din care una împodobită cu dantele. Este unul din soldaţii care, cu câteva minute în urmă, trăgea pe stradă... O ajunge din urmă în fundul casei. Ochii lui beţi se opresc asupra unui medalion de sub gulerul pe care mâna lui l-a sfâşiat adineauri. Îl smulge cu lănţişor cu tot, îl vâră în buzunar si încremeneşte un moment, parcă nehotărât, privind-o cu un aer ofensat. Ea se miră de vlăguirea mată a strigătului pe care plămânii ei izbutesc să-l scoată. Într-o secundă trupul îi este îndoit, frânt în două, zdrobit pe podea de o povară care se agită greoi. De luni de zile a auzit ameninţările soldaţilor aceia învingători. „O să vă scoatem maţele şi o să vă spânzurăm de ele!”, îndeosebi imaginea asta a impresionat-o... Durerea care îi arde acum pântecele îi pare aproape derizorie în comparaţie cu torturile de care se teme. Suferă mai mult din cauza mirosului înţepător al crucii de aramă care se desprinde de pe pieptul roşcat al violatorului şi pe care o simte pe buze. Precum şi din cauza mirosului acru al trupului mare, murdar. În ciuda răsuflării care o înăbuşă, distinge brusc un pas iute şi, cu coada ochiului, are timp să zărească un genunchi ce atinge pământul, podeaua. O împuşcătură de revolver îi umple capul

de o surditate moale, o face să strângă din pleoape. Unica senzaţie care îi rămâne este lenta înmuiere a cărnii întărite înfipte în pântecele ei... Şi şuvoiul gros care începe să-i curgă pe obraz din tâmpla soldatului. Trupul acela enorm devine şi mai greu şi, în sfârşit, o eliberează, alunecând deoparte, ca o masă flască. Se refugiază într-o altă încăpere. Senzaţia de membru încordat ce se destinde în adâncul pântecului i se împrăştie în trup... Când traversează din nou casa îşi vede paşii îmbibaţi cu sânge. În curte, un bărbat, un adevărat uriaş, cu ochi întunecaţi de oriental, îi face semn să aştepte. Împuşcăturile se îndepărtează încet. Îmbrăcămintea bărbatului nu se prea deosebeşte de echipamentul soldatului ucis. O priveşte insistent, aproape zâmbind. „Prinţul Arbelin", murmură el, înclinând capul, înainte de a dispărea în direcţia împuşcăturilor. Ea nu ştie dacă l-a auzit. Trupul retrăieşte moartea înlăuntrul ei a cărnii celuilalt. „Era prima ta dragoste", îi suflă în minte o voce zeflemitoare. „Mica afurisită!" – găseşte ea brusc denumirea aceasta şi se simte subit îmbătrânită... Durerea ei este repede risipită de alte dureri.

La Kiev, unde petrece mai multe săptămâni ascunsă într-un subsol plin cu apă până la glezne, află de moartea vărului ei. Când roşiii sunt alungaţi, doar pentru câtva timp, din oraş, rudele victimelor se duc la locul execuţiilor. Este curtea fostei şcoli. Zidurile de înălţimea unui om sunt acoperite cu un strat gros de sânge uscat, de bucăţi de creier, de fâşii de piele cu smocuri de păr. În rigolă sângele bălteşte, negru... Mai târziu, când este din nou în stare să gândească, îi revine amintirea poemelor care vorbeau despre „boala princiară". Sângele de hemofil, sursa atâtor versuri patetice, se amestecă cu terciul sângelui tuturor acelor anonimi într-o rigolă înfundată cu rămăşiţe de carne.

La un moment dat, crede că i-a dispărut orice urmă de sensibilitate... Se succed oraşe pustiite de incendii, case spintecate de jafuri, felinare cu ciorchini de trupuri spânzurate (într-o zi, unul din cadavre, deja vechi probabil, cade şi o atinge uşor cu braţele lui zdrenţuite). Ca s-o mai poată răni, durerea trebuie să fie deosebit de vie – pânza rochiei sale lipite de o rană şi pe care trebuie s-o smulgă. Sau prea meschină – arsura obsedantă a pişcăturilor de păduchi. Sau prea stupidă – aşteptarea, printre alte femei, a torturii pe care trebuie să o inventeze un bărbat pipernicit, îmbrăcat cu o manta de piele şi devenit astfel „comisar", care suferă de o durere de dinţi şi le cercetează pe prizoniere cu şi mai multă ură, până când una dintre ele îi întinde o sticluţă de parfum (ultimul ei talisman de feminitate) ce-i alină suferinţa şi le aduce o eliberare nesperată.

Se recunoaşte din ce în ce mai puţin în fiinţa aceea flămândă, în zdrenţe, cu ochii inflamaţi. Văzându-şi imaginea în vitrina spartă a unui magazin, aproape de port, o salută înainte de a o întreba încotro este cheiul de îmbarcare. Umblă desculţă, nu mai are nimic de purtat. Oraşul acela de pe litoralul Mării Negre este ultimul punct încă liber. Se duc deja lupte în cartierele mărginaşe. Din când în când trebuie să ocolească un mort, să se ascundă în spatele unui zid ca

să nu fie mitraliată. În faţa vitrinei, înţelegându-şi greşeala, percepe o scurtă trezire a conştiinţei, simte o uşoară crispare a buzelor – un zâmbet! – şi îşi spune că libertatea pe care a visat-o atât este dobândită, absolută în acest oraş aflat în război. Ar putea să ia arma soldatului mort întins lângă perete, să-l ucidă pe primul venit. Sau să se alăture asediatorilor, căci zdrenţele ei o fac atât de apropiată de ei. Sau, dimpotrivă, să se adăpostească într-o casă goală şi să reziste absurd până la ultimul cartuş. Sau să intre în teatru, să se instaleze pe un scaun capitonat cu pluş, să aştepte. Sau, în fine, să se omoare...

Secunda aceea de raţionament limpede îi reînvie frica, suferinţa. Şi, mai ales, instinctul de supravieţuire. Cuprinsă de panică, se rătăceşte la răspântia străzilor, aleargă, face cale întoarsă, îl vede iar pe soldatul ucis – cineva i-a şi luat puşca. Deodată, crâmpeie de muzică. Parterul unui restaurant pustiu, cu geamurile în ţăndări, cu uşile smulse. Înăuntru, un bărbat îmbrăcat cu o şubă cu mânecile descusute, cu o căciulă de blană pe cap, cântă la pian. Gura unei sobe de faianţă scuipă afară fum negru, umplând încăperea şi muzicianul cu scame negre de funingine. El interpretează o arie de bravură tragică, ştergându-şi din când în când obrajii uzi de lacrimi. Picioarele umflate îi sunt goale, îi alunecă de pe pedale, bărbatul se strâmbă şi degetele i se năpustesc cu şi mai multă violenţă. Chipul îi este aproape negru. „Othello!" exclamă în ea o amintire foarte veche. Iese şi, la capătul străzii, vede portul. Nu se mai grăbeşte. Indiferenţa şi toropeala revin. Traversând pasarela, îşi cufundă privirea în apa murdară, între granitul cheiului şi vapor. Se simte de aceeaşi consistenţă ca lichidul rece, verzui, mânjit cu petrol, cu scânduri rupte, cu peşti morţi. Este imensă ispita de a dispărea în materia atât de apropiată de ea, ca să nu mai sufere, ca să nu mai aibă de dezlipit pleoapele împovărate de o crustă galbenă, uscată.

Şi când, confundându-se cu tangajul greoi al vasului surprins de viscol, va plânge cu ochii ei torturaţi, nu va fi nici din cauza suferinţelor trupului său, nici din cauza fricii care le va smulge rugăciuni şi ţipete celorlalţi fugari. Va simţi foarte intens că nu există nimeni în universul acesta căruia i-ar putea adresa rugăciunea ei. Fiinţa i se va reduce la rănile care-i mustesc, la pielea roasă de păduchi. Toate gândurile îi vor ajunge la o unică înţelepciune: lumea este totuna cu răul, un rău mereu mai viclean decât poate bănui omul, iar binele este una din vicleniile lui. „Sufăr", va geme ea, şi va şti că nu va exista nimeni sub cerul acesta de la care să poată spera compasiune. Singurul cer pe care-l va vedea va fi un dreptunghi de frig, de împroşcături sărate şi de rafale urlând în spatele uşii pe care o vor deschide în goană mateloţii. Unicul ei cer. Căci lumea aceasta ea a vrut-o aşa. Şi aşa a devenit.

Nu, va plânge în clipa în care vecinul ei, cu faţa suptă, cu privirea moartă, va şovăi o secundă, apoi îşi va împărţi cu ea pâinea...

Mai târziu, va afla că cel din urmă vapor va părăsi Rusia la câteva ore după plecarea lor, ducându-i pe cei din urmă fugari şi pe cei din urmă apărători ai

oraşului, printre care o va recunoaşte, la Constantinopol, pe femeia îmbrăcată în soldat şi înarmată, cu o cicatrice adâncă ce-i brăzdează obrazul de la bărbie până la tâmplă. Li...

Sosită la Paris, după lungi ocoluri de-a curmezişul Europei, rămâne mai multe luni într-o înduioşare dureroasă în faţa lucrurilor celor mai simple: o bucată de săpun parfumat, pe care-l miroase adesea cu nesaţ pe ascuns, simţind un fior uitat furnicându-i pielea, dulcea arsură a primei înghiţituri de cafea fierbinte în tihna matinală a unui bistrou, limba, gesturile care nu agresează, priviri în care nu mai trebuie să caute să-şi ghicească condamnarea sau punerea în libertate. Parisul seamănă cu gâtul unei pâlnii – imensa Rusie îşi transvazează masa de oameni. Este imposibil să nu dai peste cei pe care i-ai întâlnit în viaţa de odinioară. O regăseşte pe Li. Şi, puţin mai târziu, pe bărbatul care l-a ucis pe violatorul ei şi care s-a prezentat înainte de a dispărea (pentru totdeauna, se gândea ea): „Prinţul Arbelin".

Această nouă întâlnire este prea frumoasă, prea romanţioasă pentru a putea fi ratată. Ei simt că perechea pe care o formează, prinţesa ruinată şi curajosul luptător în exil, face parte din visele emigranţilor, care nu supravieţuiesc decât datorită viselor şi amintirilor. Şi, fără nici o ipocrizie, amândoi trăiesc acest vis pentru ceilalţi. Foarte sincer, ea crede că nu va mai putea să zâmbească, nici să simtă bucuria, nici să-şi permită să fie fericită după ceea ce a trăit şi a văzut. Dar, mai ales, ajunge să se convingă că viaţa ei (are douăzeci şi doi de ani în acel an, 1922) va fi până la sfârşit o gravă şi melancolică celebrare a trecutului.

De ce într-o bună zi nu mai crede acest lucru? Sunt la biserică, încă în rolul lor de prinţesă şi de luptător exilat, el îşi dă capul pe spate pentru a-şi stăpâni lacrimile, ea se surprinde îndoindu-se de sinceritatea rolului lor... În ziua aceea, ca şi cum şi el ar fi presimţit o schimbare, mănâncă cu pofta voioasă a celui care revine la viaţă...

Câteva luni mai târziu, într-o seară, ea e surprinsă la vederea unui picior lung de femeie, al său, pe care trage în sus un ciorap de mătase. Sau, mai degrabă, de vâltoarea micilor gânduri frivole care o preocupă în momentul acela: oare ciorapii nu sunt prea închişi la culoare? În restaurantul în care o va duce el n-o să fie prea cald, ca ieri, la Saint-Raphael? Probabil că el îşi pierde răbdarea, suntem în întârziere, o să bată din nou la uşă... El ciocăneşte, o ceartă. Ca să-i potolească mânia, îi spune să intre. El intră, ridică mâinile cu o indignare teatrală şi, brusc, se schimbă la faţă când vede albul mat şi proaspăt dintre ciorapul pe care şi-l prinde ea şi arcuirea pântecelui ei... Îi simte înţepătura mustăţii pe insuliţa aceea goală de pe trup.

Cu mult mai târziu va începe să înţeleagă cum de a putut să-i tenteze această nouă deghizare şi încă atât de uşor. Molipsitorii „ani nebuni", îşi va spune ea, veselia unui popor care voia să uite de război, trezirea emigraţiei după şocul dezrădăcinării. Primele serate literare, viaţa mondenă renăscută în Parisul

acela atât de rusesc şi chiar balurile mascate! Totuşi, adevăratul motiv, avea să recunoască ea în silă, era pur şi simplu carnal. Da, frumuseţea şi forţa piciorului încorsetat în mătase gri, trupul care se eliberează de ultimele urme de suferinţă şi îşi cere drepturile. Dar şi bărbatul acela, care îşi reproşa slăbiciunea sentimentală de moment, lacrimile de la biserică şi care, într-o bună zi, s-a debarasat de masca lui de luptător melancolic, ca să redevină chefliul dintotdeauna cochetând cu moartea.

Viaţa lor, replica nouă a mascaradelor de odinioară, va fi ritmată de acum înainte de ciocănitul nerăbdător al degetelor lui în uşă, când ciorapul de mătase urcă încet pe piciorul ei, de rotirea zbârnâitoare a ruletei şi, într-o noapte, de unduirea puternică a unui imens eucalipt în ploaie, în faţa ferestrei lor.

Iar apoi, într-o zi, are loc sinuciderea aceea; Hodorski, al cărui prieten cel mai apropiat şi totodată complice este prinţul Arbelin, îşi vinde casa din copilărie şi se omoară. „Bea prea mult... nervii...", scapă prinţul cu o voie bună dispreţuitoare. Dar ei înţeleg că moartea aceea azvârle în trecut o parte întreagă din viaţa lor. „Sfârşitul anilor nebuni...", va crede ea mai târziu. În realitate, în anii aceia frivoli şi fugari şi-au epuizat pur şi simplu rolul. Iar dacă se căsătoresc chiar în anul morţii lui Hodorski e pentru a-şi da iluzia unei iubiri necontenite. Se instalează la Paris iarna, într-un apartament ale cărui ferestre filtrează o lumină sticloasă. „O zi numai bună să te spânzuri", declamă el, imitându-l pe eroul unei piese cunoscute şi începe să repete, din când în când, fraza aceea, cu tot mai puţină ironie, iar, în curând, cu o acreală agresivă.

Copilul se naşte în 1932, anul în care emigrantul rus Pavel Gorgulov îl împuşcă pe preşedintele Paul Doumer. Ruşii îşi transimt ultimele cuvinte ale condamnatului târât spre eşafod: „Lumea trebuie să fie condusă de Troica verde!" Se spune că a înnebunit cu mult înainte de crimă. Da, în acelaşi an: e greu să nu te gândeşti la vâjâitul cuţitului ghilotinei şi la sângele ţâşnit. Ea se gândeşte la asta aflând de hemofilia copilului (o minusculă zgârietură apărută în timpul naşterii lasă să şerpuiască un firicel de sânge interminabil). Cunoaşte deja ingenioasa cruzime a vieţii: zgomotul ghilotinei este pecetea artistului în disperarea care o înăbuşă.

Disperarea devine rapid modul lor de viaţă. Iar când, după şase ani şi jumătate de rutină sfâşietoare, soţul pleacă, îi este în taină recunoscătoare. Trăieşte apoi câteva luni o suferinţă în sine cu totul pură, pe care nici un cuvânt nu o diluează. În exaltarea ei tragică sfârşeşte chiar prin a justifica plecarea lui („trădarea aceea", spunea ea înainte): boala copilului făcea să pară criminală bucuria celorlalţi, el devenea judecătorul lor fără voia lui, martorul tăcut şi de temut. Mai târziu, odată stabilită la Villiers-la-Forêt, i se va întâmpla să regrete că a părăsit Parisul, că a refuzat orice ajutor...

Cu toate acestea, acolo, în orăşelul acela adormit, unde toată lumea recunoştea după ureche scârţâitul uşii micii brutării din cartierul de jos, în monotonia lungilor

zile provinciale, pentru prima oară din copilărie încoace va avea impresia că nu mai joacă un rol, că este în sfârşit ea însăşi, că ajunge din urmă, după un ocol întortocheat şi inutil, viaţa care îi era hărăzită.

Clădirea fostei fabrici de bere, năpădită de buruieni şi de împletituri lungi de hamei, a devenit, la începutul anilor douăzeci, primul punct de ancorare pentru o comunitate rusească restrânsă, ajunsă din întâmplare la Villiers-la-Forêt. Clădirea de cărămidă roşie, înnegrită de mai mult de un secol de soare şi de ploi, semăna oarecum cu o fortăreaţă: cu pătratul pereţilor închizând o curte interioară, cu ferestruicile ei înguste, pe jumătate creneluri, pe jumătate lucarne. Apropierea râului care curgea în spatele fabricii accentua impresia de izolare fortificată. Primii sosiţi au pus în amenajarea acestei construcţii atât de puţin prevăzute pentru locuit un zel entuziast de exploratori, o încredere nestăvilită de colonişti. Halele de producţie au fost împărţite în apartamente neobişnuite, cu totul în lungime. Partea de sud a fabricii a găzduit locatarii viitorului azil de bătrâni. Într-o încăpere situată deasupra intrării principale, dând spre oraşul de jos, au fost instalate primele rafturi ale bibliotecii. Fabrica s-a umplut repede de locatari şi, în primele luni, ei credeau că în spaţiul acela ferit, departe de oraş, avea să se ivească o nouă formă de existenţă umană – fraternă, dreaptă şi aproape familială. Un vechi vis rusesc...

Cu anii, aceste prime speranţe s-au stins, iar fabrica s-a transformat într-o locuinţă îndepărtată şi lipsită de confort. Oamenii se grăbeau să plece, de îndată ce aveau posibilităţi, ca să se instaleze sau pe străduţele din oraşul de jos sau, şi mai bine, în cartierul primăriei, sau, în sfârşit, la Paris. Diferitele plecări trasau un fel de ierarhie a reuşitei personale, dădeau naştere invidiei şi rivalităţii, pe care le ştergea uneori o cu totul altă plecare: moartea. Ea reunea pe toată lumea în jurul sicriului unei bătrâne locatare ce avea să părăsească clădirea de cărămidă roşie, făcând să pară, pentru câtva timp, celelalte mutări derizorii şi toate la fel.

Marele vis iniţial nu a lăsat, în cele din urmă, decât o singură urmă vizibilă: o ciudată construcţie lunguiaţă de vreo douăzeci de metri, o anexă lipită de zidul fabricii, cu faţa spre râu. În ignoranţa lor arhitecturală, emigranţii sperau să dubleze fară greutate numărul de apartamente, înconjurând clădirea cu un şopron lung, care nu va avea nevoie decât de un singur perete. Dar materialele de construcţie s-au dovedit a fi prea scumpe, unii locatari rău platnici, iar primăvara râul umflat a inundat tronsonul deja construit. Un fel de şalupă mică, târâtă de curent, s-a lipit de uşă. Nămolul a îngroşat partea de jos a clădirii. Emigranţii au înţeles atunci de ce localnicii din Villiers lăsau neocupat terenul acela întins dintre fabrică şi râu...

Casa-şopron a rămas fără viaţă până la sosirea, în 1939, a prinţesei Arbelina. Ea a fost aceea care a curăţat-o şi a amenajat-o, a sădit flori sub ferestre şi un scoruş lângă trepte. În anii următori nu a avut de înfruntat năvala apelor.

Depreciată tocmai din cauza aerului ei familial, care ar fi trebuit, după spusele

primilor veniţi, să-i asigure gloria, fosta fabrică de bere a căpătat două porecle ironice, pe care emigranţii le foloseau fără nici o deosebire şi pe care, cu timpul, le-au adoptat chiar şi francezii: Hoarda de Aur şi Caravanseraiul.

Doar câteva asamblaje mecanice acoperite de mai multe straturi de ghips şi de vopsea mai aminteau destinaţia iniţială a clădirii: o bară de oţel care traversa tavanul sufrageriei din azilul de bătrâni, un mecanism mare, înfipt între ferestrele de pe un coridor. Dar mai ales enorma roată de scripete înţepenită în zidul bibliotecii. Nimeni nu şi-a asumat riscul de a o desprinde de suporturile ei, de teama de a vedea prăbuşindu-se un etaj. De altfel, de multă vreme, locuitorii Hoardei nu mai remarcau vestigiile de fier care îşi arătau ici şi colo grinzile sau pârghiile inutile.

Trăind în anexa aceea ciudată, Olga avea impresia că se afla foarte departe de viaţa comunitară a Hoardei. Casa ei, lipită de spatele fostei fabrici, nu avea astfel nici o legătură cu curtea interioară, în care se încrucişau toţi nervii căminului de exilaţi. Pentru a se duce în fiecare dimineaţă la bibliotecă era obligată să meargă de-a lungul peretelui paralel cu malul, să înconjoare două colţuri ale fabricii şi chiar să facă uneori un ocol pe una din străduţele întortocheate ale oraşului de jos, ca să evite locurile îmbibate cu apă şi grămezile de moloz acoperite de urzici, rămăşiţe ale lucrărilor abandonate. Astfel, intrând pe uşa principală, avea de fiecare dată impresia că soseşte de foarte departe. În plus, în momentul instalării ei, jumătate din apartamentele altădată suprapopulate erau nelocuite. În timpul războiului, risipirea Hoardei avea să se amplifice. Mai rămâneau aici doar locatarii care nu erau destul de bogaţi ca să plece, ca bătrânul spadasin, sau cei care nu erau încă destul de bogaţi, ca tânărul pictor cu halatul întărit de straturile pestriţe de vopsea. Mai erau şi bătrânele de la azil, care nu plecau pentru că-şi aşteptau moartea. Şi câţiva proprietari de grădini de zarzavat, care aşteptau recolta.

În fine, câţiva originali, care nu aşteptau nimic şi nu făceau nici o deosebire între Hoardă, Paris sau Nisa. Din când în când, pe fereastra bibliotecii, Olga îl vedea pe vreunul din visătorii aceia oprindu-se în mijlocul curţii şi urmărind îndelung goana norilor.

La sfârşitul toamnei anului 1946, casa ei părea, mai mult ca de obicei, îndepărtată de Hoarda de Aur, de oraş, străină de lume. Ploile au izolat-o, transformând cărarea care înconjura peretele fabricii într-o linie punctată de smocuri de iarbă. Apoi, într-o dimineaţă, frigul a început să acopere cu polei drumul acela efemer. Întreruperile de curent anunţate regulat în ziare nu surprindeau mai mult decât pâlpâitul lumânărilor dincolo de geamurile negre ale Hoardei.

Gândurile şi temerile care o chinuiseră atât în lunile precedente se transformaseră de atunci într-un dialog mut, pe care şi-l imagina între ea şi Li. Ea îi mărturisea prietenei sale, foarte înţelegătoare, aşa cum sunt totdeauna interlocutorii noştri în convorbirile imaginare, că atunci când era tânără avea impresia

că trăieşte nu pentru a trăi, ci pentru a dovedi cuiva că era liberă să-şi schimbe dintr-un simplu capriciu cursul vieţii. Un capriciu! Da, toată tinereţea îi fusese măcinată de enervarea aceea, de o agitaţie schimonosită, de voluptatea de a sfida, de a provoca, de a nega. O viaţă greşită, risipită, rătăcită, începută prost... Li avea să găsească negreşit cuvântul potrivit.

Dialogurile acelea mute nu erau, de altfel, decât scurte intermedii în urzeala deasă şi totodată transparentă prin care vedea ea totul pe lumea asta: viaţa fiului său. A sfârşit prin a-l accepta sub înfăţişarea adolescentului care apăruse într-o seară de septembrie şi ale cărui reculegere şi discreţie se învecinau cu absenţa. Câteodată, urzeala gândurilor din care copilul nu lipsea niciodată se îngroşa, o sufoca: asta se întâmpla atunci când, adesea imprevizibil, îi revenea boala.

A avut aceeaşi senzaţie de sufocare în timpul ultimei întrevederi cu doctorul. Îi plăcea bărbatul acela uscăţiv şi aproape dezagreabil. Cu el nu se temea că i se ascunde ce e mai rău... De data aceasta, în tonul încurajărilor cam stângace, pe care i le-a adresat băiatului, au existat note discordante. I s-a părut că aude intonaţia voit veselă, ce serveşte la redarea încrederii în sine unui bolnav în vârstă. Da, unui pacient căruia îi urmăreşti declinul şi-i mai promiţi câţiva ani cu generozitatea unui binefăcător...

A doua zi a fost din nou o întrerupere de curent. Ea se bucura – în penumbră se ghicea mai puţin pe chipul ei răsfrângerea mutilantă a conversaţiei cu doctorul. Cititorii au plecat. Ea a rămas o bună bucată de vreme în faţa ferestrei, care se stingea vazând cu ochii. În amurg, un punct mic, luminos înainta încet prin vasta curte interioară a Hoardei. Vreo bătrână de la azil, cu siguranţă, cu lumânarea în mână, care îi făcea o vizită unei prietene ce locuia în partea opusă a clădirii. În bătaia vântului, un vârtej de frunze moarte descria cercuri largi de-a lungul zidurilor, târând şi paginile înnebunite ale unui ziar. În mijlocul curţii luminiţa a rămas pe loc. O altă siluetă s-a desluşit vag în faţa celei care ducea lumânarea. Chipurile lor s-au aplecat spre flacăra ocrotită de o mână slăbită, aproape translucidă... Olga şi-a spus că întâlnirea aceea, pe un vânt de toamnă, în jurul unei flăcări plăpânde, era poate un ecou înăbuşit al visului pe care-l îndrăgeau primii locuitori ai Hoardei de Aur.

A fost tot o zi petrecută fără lumină... o sâmbătă. Săptămâna care o precedase fusese străbătută de averse reci, care făceau să pară sticlos aerul mohorât. În ultima noapte, sticla aceea fluidă a încremenit. Pământul plin de urme de paşi îngheţaţi şi de făgaşuri tari ca piatra îngreuna mersul. Cititorii se grăbeau să se întoarcă acasă cât timp se mai vedea puţin unde să calci în curtea înţesată cu creste mici şi tăioase de pământ îngheţat... Olga a ieşit din Hoardă, a remarcat ce rare erau ferestrele în care pâlpâiau lumânările, s-a gândit la fortăreaţa aceea stranie care se golea tot mai mult an de an. În cele din urmă, încet, pipăind asperităţile solului, şi-a început traseul zilnic. Mai întâi, printr-un pasaj din oraşul de jos, apoi de-a lungul pereţilor fostei fabrici... Când a ajuns la colţul casei, a

simţit schimbarea nelămurită care se produsese în natură de puţină vreme. O îmblânzire timidă, o domolire surdă, tăcută. Chiar şi tonalitatea aerului era alta – plină de o vagă luminozitate mov. Vântul, care încă la prânz îţi sfărâma vederea în ace de lacrimi, încetase. Dincolo de rămurişul sălciilor, râul avea consistenţa cerului. Şi, cu o veche bucurie, Olga a recunoscut clipa de aşteptare, respiraţia tăiată a naturii care anunţa, în copilăria ei, unduirea ninsorii...

A văzut-o în ferestruica deschisă din tavanul băii. Fulgii pătrundeau în penumbra caldă şi dispăreau într-o scurtă scânteiere irizată. Era atâta linişte, încât se auzea freamătul lumânării aşezate pe dalele mari şi poroase ale podelei...

Ea îşi bea ceaiul cu privirea pierdută în nimbul portocaliu şi fluid din jurul fitilului când a bătut cineva la uşă. Mirată şi nu prea de vizita aceea târzie, a străbătut coridorul ducând cu ea lumânarea, cu pasul ritmat de tremurul flăcării. Era unsprezece seara. Numai un rus putea să vină atât de târziu fără alt motiv decât cheful de vorbă. Sau un francez, dar atunci cu un motiv urgent, serios. Ideea că putea fi vreo haimana i-a venit în ultima clipă. A răsucit cheia, rostind maşinal „Cine-i acolo?" şi a deschis uşa. Lumânarea s-a stins. Nu era nimeni... A ieşit pe trepte şi, parcă pentru a-şi potoli o uşoară strângere de inimă, a făcut câţiva paşi de-a lungul zidului. Nimeni. Fulgii moţăiau în atmosfera gri, răspândind o lumină cenuşie, îmbătătoare. Pământul era pe jumătate alb. Mai ales el lumina noaptea. Pajiştea înzăpezită părea mai întinsă şi vidul acela pătrundea, la fiecare inspiraţie, în piept, cu o prospeţime înţepatoare şi amară. Şi totodată foarte veche în amintirea ei.

Fără să-şi întrerupă visarea, a băut pe îndelete ceaiul abia călduţ, s-a dus în camera ei. Mirosul scoarţei de copac care ardea în sobă a ameţit-o. A vrut să dea la o parte perdelele, pentru a umple încăperea cu licărirea albastră a zăpezii... Dar gestul ei a fost prea brusc. Unul din inele, un inel greu, de bronz, a alunecat pe covor. Camera a părut tăiată în două jumătăţi, una scăldată într-o albeaţă lăptoasă, cealaltă mai neagră ca de obicei. A apropiat un scaun. Apoi s-a gândit că trebuia mai întâi să găsească inelul. S-a aplecat. Şi-a dat seama că, fără lumânare, nu se vedea destul de clar în jumătatea neagră a camerei... Deodată s-a simţit năpădită de o sfârşeală plăcută, care confunda succesiunea mişcărilor ei: să caute, să aprindă, să urce pe scaun, să aranjeze. Nu, mai întâi să aprindă lumânarea... să găsească inelul... N-a avut putere. O somnolenţă rapidă îi apăsa deja pleoapele, îi toropea trupul. Lumina perlată a lunii o vrăjea. S-a îndepărtat de fereastră. Marginea patului s-a ivit brusc în spatele ei, a făcut să i se îndoaie genunchii. S-a aşezat. Să rămână trează îi cerea acum un efort din ce în ce mai susţinut. Încă mai credea că zăpada, mirosul de scoarţă arsă, intensitatea amintirilor o cufundaseră în oboseala aceea ceţoasă. S-a lungit, şi-a dezlegat cordonul de la capot. Mişcările îi erau îndeplinite cu încetineala ultimilor paşi ai unei figurine dintr-o cutie muzicală. Olga se împleticea pe panta lunecoasă a somnului, cu certitudinea absolută că trebuia, cu orice preţ, să prelungească

clipele de veghe...

Când el a pătruns în cameră, pentru ea a fost ultima clipă de luciditate. Clipa în care înotătorul ce se îneacă izbuteşte, pentru ultima oară, să revină la suprafaţă şi să mai vadă soarele, cerul, viaţa lui încă atât de apropiată...

El s-a oprit la hotarul argintat şi negru care împărţea camera în două. Argintat ca zăpada de dincolo de fereastră, ca transparenţa albăstruie de pe uşă, de pe scaun, de pe covor, neagră ca întunericul care se condensa în jurul patului. A făcut un pas, şi, păcălit de fosforescenţa înzăpezită a nopţii, şi-a pus piciorul pe marginea perdelei care alunecase adineauri. A mai căzut un inel. Mai întâi imperceptibil, pe covor, apoi începând subit să se rostogolească pe scândurile goale cu un clinchet asurzitor – paralizant!

Au existat atunci câteva secunde interminabile de nefiinţă. Adolescentul încremenit sub fulgerul de magneziu. Ea, care concentra în jurul trupului său tot întunericul din încăpere... Inelul, urmându-şi traiectoria perfidă, a început să se învârtă lent, zornăind. Cercurile se strângeau încet în jurul unui centru – în jurul liniştii care părea să nu mai vină niciodată... În clipa aceea de nefiinţă, cadenţată de parcursul din ce în ce mai redus al inelului, ea a avut timp să înţeleagă tot. Nu, mai degrabă să fie orbită de un ajur fulgurant: gestul unui tânăr necunoscut, surprins la începutul toamnei, reptila, uleiul de pe ţâţânile uşii... Până şi podul distrus, grinda de oţel pe care un adolescent înaintează ca un somnambul. Un strigăt l-ar fi făcut să cadă. Ca acum, când traversa camera...

Inelul a tăcut. După un alt minut nesfârşit, ea a văzut o umbră prelungă, subţiratică, profilându-se pe fundalul ferestrei albite de zăpadă. Conturul acelei apariţii se pierdea în penumbra albastră. Crengile acoperite cu promoroacă se îndepărtau la trecerea ei. Cristalele se roteau încet, li se presărau pe trupuri, li se topeau pe piele. Ea trăia toate acestea deja dincolo de somn.

Perdelele erau trase cu grijă, inelele aranjate pe vergea. A fost primul lucru pe care l-a văzut când s-a trezit, şi ultimul pe care l-a putut înregistra aproape calm: „Probabil s-a gândit că perdelele s-au desprins din vina lui şi..."

A dat la o parte pătura, s-a sculat, şi-a privit cu atenţie trupul sub poalele desfăcute ale capotului, ca şi cum nu l-ar fi văzut niciodată. Apoi s-a întors în pat. Pătura! Cineva o aruncase pe picioarele ei goale... Cineva? S-a pomenit că mai spera într-o greşeală, o neînţelegere, în intervenţia misterioasă a acelui „cineva"... Soba era închisă – totuşi rămăsese larg deschisă în ajun... Toată camera era minată de obiecte vorbitoare, de dovezi ale unei prezenţe care nici nu mai trebuia demonstrată.

Dincolo de catifeaua groasă a perdelelor se ghicea o zi strălucitoare. Cutele ţesăturii, deşi întunecate, se umflau de o lumină caldă şi riscau să cedeze dintr-o clipă în alta sub şuvoiul ei orbitor. Camera, izolată într-o linişte obscură şi suspectă, avea să fie inundată de soare, spintecată de zgomote... Ea s-a apropiat de uşă şi, cu mâna pe clanţă, a şovăit îndelung. Dincolo de uşa aceea nu putea să

fie decât un vid orbitor, vibrând cu o sonoritate ascuţită, insuportabilă.

A apăsat pe clanţă. Coridorul lung a izbit-o prin infinita banalitate a înfăţişării lui terne, a cuierului vechi, a mirosului familiar. La celălalt capăt pereţii erau luminaţi de valul strălucitor ce venea din camera fiului ei... S-a dus acolo absentă, cu ochii măriţi, cu încrederea nesăbuită că totul se va rezolva, ca prin farmec, fără cuvinte, de îndată ce li se vor întâlni privirile.

Nu era nimeni în camera aceea foarte înveselită de soare. Nimeni, şi totuşi el era prezent – prin creionul însemnând pagina unei cărţi, prin cămaşa de pe spătarul unui scaun... Ca de obicei. Ca în ajun, ca peste două zile. Permanenţa blajină a lucrurilor a înspăimântat-o. Iar când, ca în fiecare zi, a început să-i infuzeze ceaiul în cană, a ieşit repede din bucătărie, şi-a înşfăcat paltonul şi a părăsit casa.

Dacă ar fi continuat micul ritual al gesturilor zilnice, s-ar fi transformat într-o fiinţă monstruoasă: femeia căreia i s-a întâmplat asta. Asta fusese cu o seară în urmă, noaptea. Înţelegea, dar izbutea încă să n-o numească: doar asta.

Totul răsuna în jurul ei. Jerbele de soare, scânteierea picăturilor de zăpadă topită care curgeau de pe acoperişul Hoardei, cioburile de gheaţă de sub paşi. Şi, în zarva aceea, un singur gând se zbătea în ricoşeuri neîntrerupte de la o tâmplă la alta: să plece! Soluţia de salvare i-a tăiat mai întâi respiraţia prin simplitatea ei. Da, să plece! Bordeaux, Marsilia... S-a şi văzut instalată într-un tren, fugind de ceea ce tocmai i se întâmplase. Dar, deodată, o reminiscenţă absurdă: „Mărirea vitezei trenurilor. Bordeaux... Marsilia..." Aşadar, articolaşul zărit într-un ziar îi sugera destinaţia fugii. Şi apoi, cum să plece? Lăsând copilul cu cine? Copilul?

Ciocănitul din tâmple a reînceput şi mai intens. Da, trebuia să plece, dar să plece devansând seara din ajun, dejucând-o, înainte ca asta să capete un nume definitiv. Presimţea existenţa unui loc în care noaptea pe care tocmai o trăise nu va mai părea o oroare şi o monstruozitate. Un loc, sau mai degrabă un timp, care era totodată acum şi în ajun, dar şi o zi viitoare, foarte îndepărtată. Un timp în care totul se împăca, se repara, găsea o justificare. Un scurt moment, i s-a părut că respiră seninătatea aerisită a acelui timp prefigurat.

Realitatea a revenit când a tresărit la întrebarea pe care i-o punea o trecătoare:

— Plecaţi?, a repetat femeia, mirată că nu aude nici un răspuns.

Era o cititoare de la bibliotecă.

— Plecaţi la Paris?

— Nu, de ce?

Olga a aruncat o privire în jurul ei. Pornise pe o stradă pe care locuitorii Hoardei o luau ca să meargă la gară.

— Ah, bine, credeam...

— Nu, nu, mă plimbam...

A pornit pe altă stradă şi numaidecât a dat de un grup de ruşi. Apoi de un cuplu în vârstă, care locuia la parterul Hoardei. Câţiva paşi mai încolo – o

bătrână de la azil. Se opreau, o salutau, o examinau cu un interes aparte, aşa i s-a părut. Nu mai ştia cum să evite perindarea de chipuri zâmbitoare, îmbunate de prisosul de soare, de strălucirea sărbătorească a zăpezii. Cotitura următoare a fost o fundătură. Brutăria era închisă. A avut impresia că este un animal hăituit şi mai uşor pe pământul albit. Iar cuvintele lor nu erau anodine decât în aparenţă, privirile lor o scrutau. Oare ce ghiceau ei? Până unde putea merge curiozitatea lor? Trecând pe lângă procesiunea lor, a ajuns în cele din urmă la sursa ei – capela ortodoxă. Aşadar, era sărbătoare. Deci cuvintele erau anodine şi privirile nu descoperiseră nimic. Cufundându-se în întunericul punctat de lumini a simţit în trup o destindere plăcută. Capela era pustie. Se auzea doar prezenţa invizibilă a unei bătrâne care, suspinând, curăţa în spatele unui stâlp pardoseala plină de urme de zăpadă topită şi de nisip. Olga s-a refugiat în partea cea mai retrasă, s-a oprit în faţa unei icoane. Nu avea de formulat nici o dorinţă. Doar nevoia de a se ghemui într-un colţ fără lumină, ca un animal ce tocmai fusese rănit şi care, fără să simtă încă durerea, se şi pregăteşte pentru năvala ei. Din neatenţie, a atins suprafaţa scorojită a icoanei, şi-a aţintit privirea asupra chipului inexpresiv, obtuz, al copilului, apoi al mamei, cu ochii miraţi, cu pleoapele grele, orientale. Deodată, un detaliu grotesc a făcut-o să se dea înapoi cu un pas: Fecioara de pe icoană avea trei braţe! Da, două mâini ţineau copilul, iar a treia, netezind cutele rochiei, rămânea nemişcată, făcând semnul crucii. Era faimoasa Fecioară rusească cu trei braţe…

Şi-a petrecut după-amiaza învârtindu-se încet printre copacii care se înălţau în spatele Hoardei. La apropierea serii, zăpada a încetat să se topească. Soarele s-a încastrat printre crengi, s-a colorat în roşu. Sunetele se distilau în văzduh cu o claritate de note muzicale răzleţe… Era absolut singură – pe suprafaţa albă paşii ei se adăugau doar urmelor în formă de săgeată ale păsărilor şi ale unui copil, ale băiatului cu părul roşcat care arunca pietre în pânza de apă îngheţată, între pădure şi râu. Familia lui părăsise Hoarda în primăvara precedentă, dar roşcovanul, cu un fel de fidelitate copilărească, se întorcea încă la vechile lui locuri de joacă. Pietricelele pe care le arunca nu izbuteau să spargă gheaţa şi traversau balta de la un capăt la altul cu un clinchet melodios.

Ea urmărea o clipă lunecarea aceea sonoră, apoi îşi relua plimbarea fără ţintă prin zăpadă.

Uneori, ascultând de o poruncă bruscă, se oprea şi încerca să simtă groaza, să tresară, să se lase orbită de monstruozitatea celor întâmplate. „Ce monstruos, ce monstruos… Cum? De ce? Trebuie să mor! Să fug. Să strig, să strig, să strig!” Dar această incantaţie febrilă răsuna în ea oarecum de formă, fără să zgâlţâie amorţeala opacă din mintea ei. Încerca să curme somnolenţa, să mimeze, neputându-le trăi, sentimentele pe care ar fi trebuit să le încerce. Dar nu existau sentimente! Un neant de nenumit…

Iar alături de vidul acela, liniştea amplă şi aerisită ce domnea în jur, asprimea

scoarţei pe care o atingea mâna ei sprijinită de un trunchi. Şi prospeţimea amară, înţepătoare a zăpezii şi imperceptibila trecere a luminilor pe suprafaţa ei. Luciul albastru-deschis al pământului înzăpezit, discul portocaliu al soarelui coborât în plasa rămurişului. Şi o femeie, ea, care avea să petreacă sfârşitul acelei zile rătăcind prin zăpadă, oprindu-se din când în când, ca acum, cu o mână turtită de scoarţa unui copac, cu un picior desculţ şi cu degetele care alungă micile cioburi de gheaţă lipite între piele şi ciorap. Pe pânza de apă îngheţată roşcovanul îşi continuă jocul. Îl întrerupe când zăreşte prezenţa străină – intrusa aceea adultă a cărei plecare o aşteaptă. Pietricelele îşi reiau lunecarea răsunătoare. Cu o acuitate intensă, ea are impresia, o clipă, că vede ceea ce vede copilul. Sub gheaţă, fundul întunecat cu ierburile şi frunzele prinse în cristalul apei brune. Apoi, o lungă privire pierdută printre crengile învăpăiate de asfinţit pe cer. O uitare atât de profundă, încât pietrele adunate încep să-i scape printre degete şi cad una câte una în zăpadă...

A păstrat ecoul acelei priviri pe când se întorcea încet acasă. Şi, cu o voce foarte calmă, deschizând uşa, şi-a chemat fiul... Nu era acolo. Venise să prânzească, apoi plecase din nou. A presimţit în absenţa aceea o generozitate prea apăsată a destinului, în care nu trebuie să te încrezi niciodată. S-a trezit înspăimântată. Şi, aproape imediat, privirea i-a căzut asupra pantofilor. Aceia pe care-i cumpărase la negru cu câteva luni în urmă, după ce îşi vânduse verigheta. Nişte pantofi destul de fini, eleganţi, în ciuda pielii cam uzate. El visa (ea ştia că-i încerca uneori) să-i poarte din primăvara viitoare.

Perechea aceea de pantofi se transforma acum sub ochii ei în ceva indecent, ambiguu... Erau aşezaţi lângă perete în poziţia unor paşi mărunţi, foarte vioi şi sprinteni. Sprinteneala unui tânăr mascul care ghiceşte că prezenţa lui sperie şi incită totodată. Olga s-a aplecat şi, luptând cu repulsia care făcea să-i tremure degetele, a ridicat unul din pantofi. Apoi şi-a vârât mâna înăuntru. Un gest maşinal de atâţia ani, un pipăit în căutarea unui cui, al cărui vârf putea provoca o sângerare...

Nu a avut timp să-şi termine verificarea. Pantoful i s-a smuls din mâini, a căzut jos. Şi în aceeaşi clipă un ţipăt i s-a sugrumat în gât:

— Era în mine!

Şi alte ţipete înăbuşite de şuieratul sângelui la tâmple i-au făcut ecou: „Era în trupul meu..." Înţelegea acum de ce asta rămăsese nenumit. Căci, pentru a numi, nu trebuia să vorbeşti de sentimente, ci să spui cuvintele acelea aspre, urâte, fruste care se transvazau într-un şuvoi lipicios în gâtlejul ei: „Mă viola. Mă poseda când avea chef. Mă dezbrăca, mă poseda iar, mă îmbrăca la loc..."

Oroarea acelor cuvinte era atât de mare încât, înnebunită, a încercat să se întoarcă la după-amiaza cu linişte şi zăpadă, petrecută sub copaci. A întredeschis uşa de la intrare. Un amurg albastru, limpede, colora pajiştea ce cobora spre râu... Nu, dupa-amiaza aceea tihnită nu existase niciodată!

O amăgire, o iluzie de fericire. Vedea acum că, în realitate, nu era o hoinăreală visătoare, ci o fugă cu sufletul la gură, poticnită. O rotire în cerc nebunească printre trunchiurile negre. Alergase, învârtindu-se pe loc, scăpase. Apoi se oprise ca să-şi scoată zăpada din pantofi şi se gândise la pacea pe care ţi-o dădea moartea. Se născuse o femeie, cu totul alta decât ea: cea care putea contempla îndelung – o veşnicie! – soarele apus, încurcat printre crengi, lunecarea pietrelor aruncate pe cristalul de apă îngheţată şi ochii copilului rătăciţi pe cer…

Da, doar transportată în moarte putuse ea să întrevadă fericirea nespusă de la sfârşitul acelei după-amieze de iarnă.

În cădere, pantoful negru se aşezase foarte sprinten lângă celălalt, imitând de data aceasta nişte paşi mărunţi, căutaţi. Olga şi-a spus că, dintre toate soluţiile care se iviseră, încă de dimineaţă, în gândul ei fărâmiţat – să plece, să se explice, să nu spună nimic –, moartea era cea mai tentantă, cea mai uşor de acceptat şi cea mai puţin reală. Căci trebuia în fiecare zi să continue să facă o mie de gesturi preventive, semănând cu căutarea cuielor pitite înăuntrul pantofilor. L-a luat din nou pe cel care căzuse, ca să-şi termine verificarea… În clipa aceea a bătut cineva la uşă.

Fără să-şi piardă cumpătul, cu sufletul amorţit, îngheţat, s-a dus să deschidă, văzând deja ochii fiului său. A străbătut coridorul cu un pas regulat, încordat, ca şi cum ar fi urcat pe eşafod.

Apariţia în prag a băiatului cu părul roşcat, a micuţului aruncător de pietre, părea să fie o halucinaţie care trebuia acceptată cu calm. Figura exagerat de serioasă a copilului anunţa vădit că era trimis ca mesager şi că era conştient de gravitatea misiunii. A spus ceea ce i se ceruse să spună, într-un amestec de propoziţii ruseşti şi de cuvinte franţuzeşti, frecvent la copiii născuţi la Hoarda de Aur. Totodată, un amestec de solemnitate a împrejurării şi de zâmbete nervoase care-i întindeau buzele. Prea emoţionat, a confundat ordinea logică: „Lângă pod… spital… s-a rănit… sunteţi rugată să veniţi…”

Ea fixa gura roşcatului, ca şi cum gura aceea ar fi existat separat. Iar privirea ei a sfârşit prin a-l înspăimânta pe copil. „Nici măcar nu a plâns!”, a exclamat el şi a început să alerge, nemaiputând suporta violenţa privirii care-i zdrelea buzele.

La sfârşitul săptămânii a putut deja să-şi aducă fiul acasă. Convalescenţa lui a fost o perioadă de regăsire tăcută. Nemişcarea şi suferinţa îl făceau din nou copil. Ea se simţea mai mamă ca oricând.

Noaptea primei ninsori – noaptea aceea – alcătuia în mintea ei un tărâm întins de surditate, pe care a învăţat să-l evite în gând şi din care răzbăteau până la ea doar câteva frânturi răzleţe. Ele semănau cu şirurile de bule de aer pe care le scot din când în când apele stătătoare. A înţeles, de pildă, de ce noaptea aceea avusese loc în ajunul unei duminici, ca şi aceea în care adormise în încăperea cu cărţi. Da, într-o duminică, atunci când somnul anormal de lung căpăta uşor înfăţişarea unei sculări târzii. Îşi amintea şi că unul din rarele jocuri care îi plăceau copilului

ei taciturn la vârsta de şapte sau opt ani consta în a suna la uşa de la intrare şi a se ascunde, pregătind surpriza sosirii unui vizitator absent. În farsa aceea se găsea probabil, îşi spunea ea, aşteptarea reîntoarcerii tatălui, a cărui „călătorie” nu se mai termina…

Amintirile o tulburau, dar nu durau. Exact ca şi reflexul fugitiv de a se da înapoi, pe care l-a avut când a văzut piciorul fiului ei, piciorul acela palid de pe care tocmai s-a scos ghipsul. Genunchiul şi mai ales piciorul rămâneau încă tumefiate, iar degetele mici, strânse, erau de o drăgălăşenie copilărească şi ciudat de echivocă pe carnea umflată şi cenuşie, pe piciorul mare de bărbat… Medicul pipăia piciorul cu gesturi sigure şi precise, care aminteau de cele ale unui meşteşugar mânuind o bucată de lemn. Uscăţiv şi nu prea vorbăreţ, parcă se delecta puţin cu concizia categorică a constatărilor lui. „Va trebui să-l operăm, să-i îndreptăm genunchiul, explica el pe un ton preocupat să evite orice sentimentalism. Dar o vom face mai târziu, după ce se va odihni…” Chiar seara a recitit pentru a mia oară paginile consacrate parcă special cazului acela al bolii, tocmai din ziua aceea a vieţii fiului ei. Avea adesea impresia absurdă, când citea volumele, că autorii lor îi cunoşteau copilul şi îi prevedeau evoluţia bolii. Iluzia era deosebit de puternică în seara aceea, în rândurile pe care le rostea în minte, recunoscându-le pe de rost după conturul paragrafelor: „Piciorul mai mult sau mai puţin îndoit spre coapsă nu permite decât un mers greoi şi obositor, în vârful picioarelor. Muşchii membrului inferior se atrofiază…”

Noaptea, înainte de a adormi, şi-a imaginat, însă foarte fizic, infinita complexitate a anilor pe care-i trăise, încâlceala lor fără început şi sfârşit, fără nici o logică. Amintirea copilului s-a întreţesut în mănunchiul lor ca o venă dezgolită, fierbinte. L-a văzut din nou pe adolescentul palid care, în cabinetul doctorului, îşi punea hainele cu o bruscheţe grăbită. Îi vedea încheieturile fragile ale mâinilor şi, când el îşi ridicase faţa, minusculele vinişoare albăstrii de sub ochi… N-a putut să stea culcată, s-a dus la fereastră şi, cu ochii închişi, cu fruntea lipită de geam, şi-a spus că era logica acestei vieţi dureroase şi haotice: adolescentul care va împlini cincisprezece ani la primăvară, dacă va mai apuca primăvara…

Iar apoi, într-o seară de decembrie, a zărit pe stratul subţire care se forma întotdeauna la suprafaţa infuziei o urmă uşoară de pulbere albă. Mirată şi ea de calmul său, a golit lichidul, a spălat crăticioara de aramă, a pus-o pe uscătorul de vase. Şi, simţindu-se urmărită de toate obiectele, de pereţi, s-a dus în camera ei.

Viaţa s-a concentrat în arcadele ochilor, în linia încordată a gurii. Amprenta aceea incompletă, asemenea schiţei unei măşti mortuare – chipul lui –, se desena singură pe pernă. Din profil. Trupul dispăruse, amestecat cu pliurile îngheţate ale cearceafului. Şi, pierdută în absenţa aceea, în adâncurile albeţii insensibile, inima îi bătea cu un foşnet de chibrituri ude.

Vedea doar luciul prelung al oglinzii din faţa patului. Era colorat de licăririle roşiatice care pâlpâiau în sobă, dincolo de uşiţa ei întredeschisă. În adâncul

adormit al oglinzii cadranul mare al pendulei îşi rotunjea distinct chipul de smalţ. Iar acele, dându-se înapoi, epuizau pe dos straniul timp reflectat. S-a gândit, cu o uşoară iritare, la goana minutelor inversate. Şi a fost surprinsă că mai poate gândi sau fi iritată. A apucat-o pofta de a înţelege logica acelui cadran inversat: dacă în oglindă arăta unu fără un sfert dimineaţa, atunci, în realitate... Gândul i s-a cufundat cu uşurare în lunecarea cifrelor. Dar s-a dovedit greu de ghicit ora după poziţia reflectată a acelor. S-a simţit dintr-o dată hărţuită de capriciul impus uneori de micile gesturi inutile, pe jumătate toane, pe jumătate superstiţii. I-a devenit imposibil să nu se întoarcă, să nu vadă cadranul. Şi-a dezlipit capul de pe pernă... Şi chiar în clipa aceea a văzut, tot în luciul întunecat al oglinzii, că o lungă felie de umbră se lărgea încet între uşă şi toc...

Capul i-a încremenit, ridicat uşor, prins în capcană de capriciul curiozităţii. A închis ochii şi, cu o încetineală nesfârşită, a început să-şi lase în jos faţa spre urma de pe pernă. Milimetru cu milimetru. Gâtul i-a înţepenit, i s-a îngreunat ca plumbul. Tâmpla îi sonda distanţa care rămânea de redus. Distanţa aceea părea ameţitoare, ca şi cum capul i s-ar fi prăbuşit într-un hău fără fund. Totuşi, obrazul îi ardea, presimţind căldura foarte apropiată a pernei, recunoscând chiar textura pânzei. Şi, prin pleoapele închise, ghicea că în uşa deschisă o prezenţă vie se manifesta, se insera lent în încăpere, modificându-i volumul, raporturile familiare dintre obiecte şi parcă până şi ecoul regulat al pendulei...

Camera s-a umplut de liniştea vâscoasă a încăperilor nocturne zăvorâte asupra unei împerecheri lente sau asupra unei crime, sau asupra muncii minuţioase care trebuie să facă dispărute urmele crimei. Da, surditatea unei camere în care, în străfundurile nopţii, trupurile se deplasează într-o pantomimă amoroasă sau criminală.

Când tâmpla i s-a atins în sfârşit de pernă, a clipit fără să vrea. Şi a urmat ultima imagine lucidă din toată noaptea: în fundul încăperii, paltonul lung şi întunecat s-a desfăcut pe un trup gol, un trup alb, subţire şi care nu semăna cu nici un alt trup, care nu semăna cu nimic din ceea ce văzuse în viaţa ei...

Pleoapele îi erau din nou închise, parcă moarte. Chipul – pe jumătate înfundat în puful fierbinte din pernă. Trupul ei – inexistent. În afară de ea nu mai rămânea decât întunericul purpuriu în care camera dispărea şi care se amesteca cu întunericul de dincolo de geamuri.

În cerneala aceea sangvină s-a schiţat brusc linia totodată fierbinte şi îngheţată a unui umăr, apoi a unui sân de femeie. Şi sfârcul sânului – tare, întins. O altă curbă a sinuat rapid, cea a braţului, şi, într-un interval scurt, cea a şoldului. Nu era o senzaţie, nici o atingere uşoară. O picătură de ploaie ar fi putut marca traseul acela fugitiv pe pielea ei...

Linia s-a întrerupt subit. A urmat o rapidă mişcare a aerului, un vârtej care a traversat camera. Un scrâşnet uşor al uşii închise la loc a făcut-o să-şi dea seama că aude din nou. Pe pielea ei, sub pielea ei, simţea acum schiţa carnală a unui

trup necunoscut, un contur dureros în frumuseţea lui neterminată.

A adormit când geamurile începeau să pălească. Şi s-a trezit imediat. Apoi şi-a explicat foarte calm – doar un scurt abis i-a tăiat respiraţia – de ce fugise. Probabil că remarcase tensiunea neobişnuită a trupului adormit în letargia lui prea perfectă... Îşi înhăţase paltonul, se năpustise spre uşă. Şi, cu mâna pe clanţă, trăise frământarea momentană, dar atroce, cunoscută de toţi criminalii: să fugă sau să se întoarcă să şteargă urmele, cu riscul de a se pierde? Se întorsese la pat, acoperise trupul inert cu o pătură, aliniase papucii de casă pe care, în fuga lui, îi călcase în picioare...

Criminală... repeta ea neîncetat de-a lungul nopţii albe. Criminală era tăcerea pe care o păstrase. Acceptarea ei. Resemnarea ei. Tot criminală – goliciunea adolescentină ascunsă sub un lung palton bărbătesc. Criminală – toată noaptea aceea...

Totuşi, exista în silabele ameninţătoare ceva fals. „Prea inteligent”, s-a gândit ea. Crimă, perversiune, monstruozitate, păcat... S-a surprins căutând cuvintele din ce în ce mai chinuitoare. Dar cuvintele păreau scrise pe pagina unei cărţi. Semne tipografice fără vlagă.

Dimineaţa, a observat că perdelele erau, de data aceasta, date la o parte (rămăseseră trase în prima noapte). Ziua era cenuşie şi vântoasă (soarele de la cealaltă deşteptare)... A simţit că apropierile acelea ascundeau un adevăr de temut, pe care avea să-l cunoască dintr-un minut în altul. Un adevăr fizic, carnal, care îi crispa muşchii pântecelui, urca spre inimă şi o strângea, cum strânge o mână un ciorchine de struguri în hăţişul frunzelor. Adevărul pe care cuvintele repetate toată noaptea nu vor izbuti să-l spună.

Nu au mai existat cuvinte, ci obiecte care se înfăţişau privirii sale cu misterul lor, aproape cu un zâmbet misterios. Cu zâmbetul rece al celui care cunoaşte deja secretul. Perdelele, lampa cu abajurul mare, portocaliu, care trona pe etajeră, papucii de casă, cărora picioarele ei le regăseau confortul uzat, dar deodată, insolit, clanţa de la uşă... Fulgerată de o presimţire, a deschis dulapul, a scormonit printre hainele atârnate pe umeraşe, a luat rochia neagră, unica toaletă elegantă care-i mai rămânea. Cutele ei, decolteul tivit cu o panglică de mătase... Şi rochia aceea rostea în tăcere un secret gata să mijească...

A ieşit pe coridor, fără nici o teamă de data aceasta. Şi cum toate obiectele parcă voiau să i se confeseze, i-a atras privirea cutia mare de sus, din dulapul vechi. De ani de zile, când ştergea praful sau zugrăvea pereţii, se întreba ce putea să conţină şi o uita până la o nouă curăţenie... A apropiat un taburet, a tras cutia spre ea, a deschis-o. Lucrul pe care îl conţinea s-a dovedit a fi ciudat de singur, asemenea unei relicve pe fundul unei racle. Era un ghips, probabil unul din primele pe care le confecţionase pentru fiul ei şi pe care învăţase şi el, încă de mic, să şi le facă singur. Acesta era de o mărime atât de redusă, încât, la prima vedere, nu a ştiut dacă ghipsul acela se mulase pe un picior sau pe un braţ. Da,

un picior de copil, căruia îi recunoştea conturul de o fragilitate înduioşătoare... A pus ghipsul la loc în cutie, a închis-o, apoi, neputându-şi înfrâna dorinţa, a înhăţat din nou mulajul din ghips, l-a lipit de obraz, de buze. Şi atunci a răsunat secretul: „Incestul!”

Cuvântul s-a sfărâmat în mai multe ecouri, din ce în ce mai vechi. Ele vibrau în noaptea primei ninsori şi chiar înainte de noaptea aceea. În noaptea în care somniferele nu-şi făcuseră efectul. Şi chiar mai demult, când, pentru prima oară, îl surprinsese pe tânărul necunoscut lângă sobă. Şi chiar şi mai demult în amintirile ei. Paltonul acela vechi, al soţului ei, pe trupul gol al adolescentului. Iarna trecută îl retuşase şi, văzându-l pe umerii fiului său, a trebuit să facă un efort rapid, violent, ca să nu se gândească la trupul soţului ei... Şi unica ei rochie de seară. Şi unica ocazie de a o purta – serile în care L.M. o ducea la teatru. Sosea la Li, îi încredinţa copilul şi începea să se pregătească. Când ieşea îmbrăcată de gală, cu părul ridicat şi parfumat, cu gâtul şi decolteul foarte luminoase, copilul o observa cu o privire insistentă şi ostilă. Asta o făcea să râdă. Îl săruta, învăluindu-l în parfumul ei, răsfirându-i părul, gâdilându-i urechea, imitând cu vocea ei caldă vocea de îndrăgostit, care imită la rândul ei vocea cu care li se vorbeşte copiilor... La fel şi cu papucii de casă. Când era mic, şi-i pusese într-o zi în joacă, atunci când ea era încă în pat, şi ieşise pe coridor, făcând să le sune tălpile pe podea. Ea protestase slab, el n-o ascultase. Rămăsese năpădită de o voluptate intensă, aceea de a se simţi dominată tandru, de a nu şti şi a nu voi să reziste...

După ce a împins cutia în partea de sus a dulapului, a coborât de pe taburet. Acum totul era spus. Nu mai era nimic de înţeles. Ştia totul, chiar şi asta: cuvântul „incest” răsunase deja în ea, dar în asemenea străfunduri cavernoase ale gândului său, încât, urcând până la limbaj, se transformase în „crimă”, în „monstruozitate”, în „oroare”. Ca peştii din fundul mării, care, traşi la suprafaţă, explodează sau se transformă într-un boţ de carne de nerecunoscut. Chiar şi spasmul ritmic pe care-l provoca în ea descoperirea ei definitivă îi era de acum înainte familiar. Da, mâna care i se ridică în pântece, îi apasă plămânii, curmându-i răsuflarea, şi pune stăpânire pe inima ei, un ciorchine de strugure pe care, la fiecare gând, mâna îl strînge, îl lasă sau, brusc, îl zdrobeşte, până când îi pulsează fierbinte tâmplele. Ştia şi că toate mijloacele de salvare imaginate de atunci încoace nu alcătuiau de fapt decât unul singur. Pentru a rupe blestemul acelor nopţi, trebuia să fugă şi să rămână, să se explice şi mai ales să nu spună nimic, să-şi schimbe viaţa şi să continue, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, să moară şi să trăiască, interzicându-şi orice gând de moarte.

„În cursul primei nopţi perdelele erau trase, în cea de a doua, date la o parte”, şi-a amintit ea fără motiv. Ba da, motivul era fuga aceea tot înainte, ca dovadă că trăia deja viaţa în care nu putea nici trăi, nici muri.

Cu sentimentul că se angaja, din gest în gest, în această nouă viaţă, Olga şi-a băut ceaiul, lăsându-i un bilet fiului său, şi a ieşit, ca în fiecare duminică dimineaţa.

A umblat pe străzile din oraşul de jos, străzi cenuşii, cu trotuarele presărate cu bobiţe de zăpadă. Fără să şi-o mărturisească, spera un semn, o cutremurare în calmul acela provincial, care să fi putut atesta deformarea iremediabilă şi atât de cotidiană a vieţii ei. O locuitoare a Hoardei a apărut la capătul străzii, a ajuns în dreptul ei şi a întrebat, după ce a salutat-o:

— Mergeţi la Paris?

— Nu, mă plimbam...

Olga a aşteptat ca strada să redevină pustie, apoi a cotit-o spre gară.

În tren, urmărind cu privirea goală legănarea câmpurilor mohorâte, a târgurilor fără viaţă, a repetat de mai multe ori, cu inima ca un ciorchine de strugure zdrobit: „Totul e spus. Imposibil de trăit, imposibil de murit..."

Trenul s-a oprit câteva minute într-o gară mică, în spatele căreia se îngrămădeau casele triste şi terne ale unui sat asemănător cu Villiers-la-Forêt, dar şi mai neînsufleţit în ziua aceea cu frig şi vânt. Doar o fereastră înghesuită în intrândul unei curţi mici i-a atras privirea. Labirintul străduţelor, dezordinea naivă a uşilor, a acoperişurilor, a balcoanelor şi o fereastră cu lumina slabă a unui bec, cu tihna dimineţii de duminică...

Olga s-a îndepărtat de geam, atât de bruscă i-a fost intuiţia: aşadar, putea să existe undeva, în lume, un loc în care ceea ce ea avea de trăit era suportabil! O viaţă de după „Totul e spus". O viaţă secretă, inaccesibilă celorlalţi. Ca aceea pe care o ascundea fereastra zărită de o călătoare distrată.

La Paris, la ieşirea din metrou, a fost cuprinsă din nou de oboseală şi de epuizarea nervoasă din ultimele săptămâni. Treptele scării i-au fugit brusc de sub picioare, s-a agăţat de balustradă. Şi, cu ochii pe jumătate închişi, a ascultat în ea o voce plângăreaţă, aproape copilărească, rugătoare: „De-ar înţelege Li! De-ar înţelege totul şi de mi-ar spune ce-i de făcut! De-aş avea măcar o clipă de linişte..." Reluându-şi drumul, Olga a recunoscut în tonul acela aproape înlăcrimat vechea voce a „micii afurisite". „Îţi mai aduci aminte, la şcoală, înainte de Revoluţie, de scândura pe care pedagoga-şefă o lega de spatele celor care se cocârjau? Ca să stea drept. Le remarcai de departe pe bietele răstignite, cu umerii lor pătraţi, cu spatele lor ţeapăn... Şi apoi, într-o zi, nici urmă de scânduri! Ziarele vorbeau de libertate şi de emancipare..."

Încerca să-i explice lui Li impresia care îi însoţise imperceptibil toate gândurile încă din adolescenţă. Impresia că într-o bună zi viaţa îşi pierduse o anumită rectitudine, justeţe, regularitate. Într-o zi în care se vârâse în viaţa lor rusească, în toată ţara, un straniu capriciu. Brusc, îi apucase pofta să arate că rectitudinea aceea nu era decât o himeră, o prejudecată de negustori. Şi că se putea trăi fără să o respecţi, ba chiar sfidând-o. Pe deasupra, viaţa părea să le dea dreptate: un ţăran siberian numea şi alunga miniştrii, „purifica", aşa cum numea el acele împerecheri, doamnele de onoare ale ţarinei şi, după gurile rele, chiar şi pe ţarină, subjugate toate de forţa lui trupească inepuizabilă. Ziarele îl înfăţişau pe ţar

în chip de enorm oval fesier purtând o coroană. A ucide un poliţist devenea o faptă de glorie în numele libertăţii... Iar apoi, într-o zi, încetaseră să mai agaţe scânduri de spatele elevelor cocârjate.

Explicând, Olga a crezut deodată că se înţelege pe sine. Da, după ce scândurile au fost scoase, totul s-a prăbuşit în ţară. În mintea ei exista amintirea unei delăsări pur corporale. Pentru câtva timp, a fi sucit şi deşelat devenise ultima modă... Chiar în primăvara în care li se eliberaseră spinările participase pentru prima oară la un bal mascat. Străbătând coridorul (portretul bunicii era atârnat cu capul în jos), surprinsese un bărbat şi o femeie împerecheaţi într-un fotoliu. Şi ca milioane şi milioane de persoane în perioada aceea, descoperise că ordinea lucrurilor se fisura, gata să se prăbuşească, sau că, de fapt, nu exista nici o ordine, nici o rectitudine, doar obiceiul servil care îi lega, ca şi scândura de pe spate, de legile numite naturale... Un an mai târziu îl ascultase pe poetul care îi agăţase de degete nişte gheare de urs. Un alt poet pretindea că bea şampanie din tigva iubitei lui care se sinucisese. Apoi – un mecena care comandase o icoană, reprezentând o enormă iazmă goală...

Şi capriciile acelea, ca un drog, dădeau pentru câteva zile o senzaţie ameţitoare de eliberare, dar cereau doze din ce în ce mai puternice, amestecuri din ce în ce mai neobişnuite. Aspirau cu toţii la capriciul suprem, care i-ar fi eliberat de ultimele simulacre din lume. Simţise asta într-o seară, la Sankt-Petersburg, pe când se întorcea de la o petrecere nocturnă cu un bărbat care se prefăcea că dă crezare celor povestite de ea cu o voce funebră şi extatică. Spunea că era gata să se dăruiască doar celui care ar accepta s-o omoare după aceea. Sau înainte? Dedată cu totul jocului său, uita ea însăşi versiunea iniţială. Bărbatul, pictorul care inventase recent „haşurismul”, ştia că fata aceea de şaptesprezece ani avea să devină una din numeroasele lui amante şi că, desigur, nu o va omorî, nici după şi, mai ales, nici înainte. Dar se juca şi aproape că nu-şi mai remarca jocul. Cât despre ea, tot gândindu-se şi tot vorbind despre „blestemul care îi lovea sângele”, sfârşise prin a crede că-l va transmite viitorului ei amant şi nu copilului...

Olga simţea că, de câtva timp, Li o asculta cu o uşoară nelinişte – teama cuiva care presimte o mărturisire capabilă să-l ia pe nepregătite, să-i dea chipului atât de familiar al prietenului nişte trăsături necunoscute, tulburătoare. Şi chiar să mineze o prietenie veche. Din când în când începea să povestească mai apăsat, cu un zel şi o pasiune care nimereau de fiecare dată prost. Era indignată de chinul la care erau supuse elevele îndreptate cu scândura, îşi bătea joc de perechea surprinsă într-un fotoliu... Iar când Olga a vorbit despre viaţa denaturată din capitala tinereţii sale, Li bâiguise, parcă scuzându-se: „Ştii, eu nu am prea cunoscut viaţa aceea. În tranşee vedeai mai ales moartea...”

Fluieratul ceainicului a ajuns la ele din bucătărie. Conversaţia lor ezitantă s-a întrerupt. Rămasă singură câteva minute, Olga s-a simţit uşurată. Nu mai spera miracolul de a fi înţeleasă... Şi totuşi, parcă ghicise că Li, momentan

singură şi ea, se apropia temător de mărturisirea ei de nerostit. Şi când a intrat cu o tavă cu două ceşti şi un ceainic vechi cu ciocul ştirbit, când, cu un aer exagerat de preocupat, a început să aranjeze tava, să toarne ceai, să se agite inutil pentru fiecare amănunt („Aşteaptă, o să-ţi schimb linguriţa...”), Olga a înţeles că dincolo de vorbele ei se contura un cuvânt grav, greu de rostit.

— Ştii, a spus Li, fără să-şi întrerupă rotirea mâinilor în jurul tăvii, ţi-am vorbit adineauri despre tranşee, despre soldaţi. Am trăit totuşi trei ani printre ei. Aşa că ştiu despre ce vorbesc. Cei mai mulţi erau tineri. Şi am remarcat că unii dintre ei, foarte puţini, mureau fără să le vină să creadă. Şi în clipa morţii, cel puţin câteva momente, nu ne venea nici nouă să credem...

Vocea i s-a stins şi, aproape în şoaptă, ferindu-şi privirea, a murmurat:

— Dar pentru tine nu-i acelaşi lucru. Căci este vorba despre un copil. De copilul tău... Scuză-mă, sunt o proastă...

Şi, neştiind cum să rupă vraja tăcerii provocate de cuvintele ei, a dispărut în încăperea vecină şi s-a întors cu un teanc de ziare în braţe.

— O să spui că nu sunt obiectivă, a anunţat ea cu un ton aproape vesel, care voia să contrasteze cu fraza precedentă, dar, vezi tu, în domeniul ştiinţific şi... medical (vocea i-a lunecat din nou spre teama de a nu răni), ruşii, în fine, sovieticii, sunt foarte avansaţi. Ascultă ce am citit ieri, şi nu în Pravda, ci în Le Figaro: „Un savant rus, profesorul A. A. Isotor, a făcut o descoperire senzaţională, conform căreia raza terestră ar măsura cu 800 de metri mai mult decât se credea, iar pământul nu ar fi sferic, ci eliptic...” Mi-am spus că ai putea, probabil, cu fiul tău... În fine, să-l duci acolo măcar pentru o consultaţie... O săptămână sau două...

Olga nu şi-a putut stăpâni un zâmbet. Şi, pentru a evita un nou moment de linişte, a întrebat:

— Plecarea ta, pentru când ai prevăzut-o?

— Cred că totul va fi gata la sfârşitul lui aprilie. Ultimele zăpezi se vor topi în Rusia până atunci şi voi putea merge pe drum...

„Ultimele zăpezi... în Rusia...” Cuvintele acelea s-au rătăcit în mintea Olgăi, revenind din când în când în drum spre casă. De fiecare dată, ecoul aducea cu el un mic răgaz de visare. Apoi, asprimea cuvintelor seci şi definitive îi sfărâma aura ninsă. Definitivă era certitudinea că nu-i va putea spune niciodată, nici măcar prietenei sale celei mai apropiate, ce i se întâmplase. Cel mai rău lucru pe care şi-l putea imagina Li era agravarea bolii copilului. Dar asta...! Nu, pentru o persoană sănătoasă la minte era de neconceput... Ca pentru toţi călătorii care o înconjurau în tren. A simţit cum se înalţă un zid transparent între ea şi aceia, o cupolă de sticlă care o transforma pe ea, cu dorinţa ei furioasă de a se confesa, într-un peşte de acvariu. O clipă i s-a părut că şi dacă ar fi scos un strigăt lung de nefericire, nici unul dintre vecinii ei nu ar fi întors capul.

„Ultimele zăpezi... în Rusia...” A încercat să le păstreze în ea ecoul, să-l facă

să dureze. Şi să-i spună (lui Li, altcuiva) ceea ce le era interzis cuvintelor. „Vezi tu, eu ţi-am povestit tinereţea mea pentru a mă justifica. Totul se descompunea, se deregla, iar vieţile noastre erau aidoma acelui început de secol bolnav. Voiam să-i semănăm. Şi astfel, în loc să trăim, ne jucam de-a viaţa denaturată, capricioasă. Aveam impresia că, paralel, viaţa obişnuită, demnă de dispreţ, căci era prea rectilinie, continua şi că vom putea oricând să ne întoarcem la ea când ne vom sătura de jocurile noastre. Dar, într-o bună zi, am văzut că cele două vieţi ale mele se bifurcaseră prea mult şi că va trebui acum s-o urmez până la capăt pe aceea pe care o alesesem în joacă, aşa, ca o sfidare tinerească. Şi am trăit viaţa aceea prost aleasă, cu privirea aţintită asupra celeilalte. Iar ceea ce mi se întâmplă astăzi – ai ghicit, nu-i aşa, fără să-ţi explic, ai ghicit totul şi nu ţi-ai întors privirea – da, lucrul monstruos, criminal, odios, pe care-l trăiesc eu, este însăşi natura acelei vieţi denaturate... Spune-mi doar ce trebuie să fac. Spune-mi că pe faţa mea nu se vede nimic, nici în expresia ochilor mei, nici în vocea mea. Crezi că într-o zi o să mai pot privi copacii aceştia, şinele acestea, aerul acesta ca înainte?"

Era noapte când a ajuns la Villiers-la-Forêt. În antreu, când şi-a scos ghetele, a observat că perechea de pantofi bărbăteşti îşi schimbase locul. „Probabil i-a încercat din nou în aşteptarea primăverii, când îi va putea purta..." Şi l-a închipuit pe bărbatul extrem de tânăr, brunet, subţirel, cu o pereche de pantofi foarte bine lustruiţi în picioare, legănându-se în absenţa ei în faţa oglinzii...

„Toate astea parcă aduc a nebunie", şi-a spus Olga, ducându-se în camera ei.

Două săptămâni mai târziu, într-o seară de decembrie, totul s-a repetat cu o fidelitate fără greş, maniacă: urma de pulbere albă de la suprafaţa infuziei, rigiditatea cam mecanică cu care mâna ei a golit lichidul şi a spălat crăticioara de aramă. Iar în camera ei, faţa familiară a cadranului, care măsura, reflectat în oglindă, timpul pe dos...

O uşoară înfiorare era gata s-o trădeze. Prea fusese violentă ivirea cărnii – gâtul, umărul, sânul – sub arsura degetelor îngheţate care au atins-o. Nu simţea nici o legătură cu trupul acela de femeie. Trupul necunoscut se dezvăluia în vidul violet, dincolo de pleoapele ei. Un trup amestecat cu mirosul de promoroacă adus în cutele unui palton lung de bărbat... O scurtă înfiorare şi un „ah!" stăpânit erau s-o trădeze că nu dormea. Degetele şi-au întrerupt mângâierea, apoi s-au însufleţit din nou. Încă şi mai inexistentă, ea a descoperit sub degetele ce se încălzeau încet fragilitatea claviculei şi greutatea compactă a sânului, care a păstrat mângâierea. Era culcată pe o parte, cu chipul pe jumătate înfundat în pernă. Poză ideală, se gândea ea, pentru un somn prefăcut şi care îi permitea să nu împărtăşească ceea ce i se întâmpla trupului acela de femeie mângâiată. Dar deodată degetele i-au apăsat puţin mai ferm umărul, apoi şoldul, ca pentru a o face să basculeze. S-a simţit din nou prezentă febril în trupul acela, zăvorâtă în el. O dată răsturnată pe spate, prea expusă, nu va mai putea să mintă...

Încleştarea degetelor pe umărul ei a slăbit. S-a auzit un scârţâit scurt la celălalt capăt al camerei. Fără să deschidă ochii, a recunoscut zgomotul. Un tăciune în cădere a împins uşiţa sobei. Printre gene a zărit luciul oglinzii. Un adolescent gol, ghemuit lângă sobă, aduna cărbuni mici, stinşi sau încă roşii şi îi arunca în jăratic…

Dimineaţa, când el a intrat în bucătărie, a observat un pansament discret la unul din degetele lui. „Te-ai tăiat la mână?", l-a întrebat fără să se gândească, cum ar fi făcut altădată. „Nu, a răspuns el simplu, nu…"

Ea nu avea să-şi dea seama imediat că, din dimineaţa aceea, aveau să se întâlnească din ce în ce mai rar.

Au urmat câteva nopţi, nişte nopţi liniştite, petrecute cu ochii deschişi, abia punctate de scurte momente de uitare în somn. Cât despre zile, ele se scurgeau într-o somnolenţă rătăcită, pe care o străpungeau chipurile locatarilor Hoardei, ale cititorilor de la bibliotecă. Nişte ochi insuportabili prin insistenţa lor, nişte buze prea apropiate, nişte cuvinte articulate într-un supt umed care îi atrăgea privirea şi nu permitea să sesizeze sensul cuvintelor… Ea se distanţa într-o retragere excesivă, începea să vorbească pentru a-şi estompa stângăcia. O asurzea propria ei voce, răsunând parcă undeva, în spatele ei. Şi, un gând obsedant, ca un fir de aţă scămoşat pe care îl împingi în zadar în urechea unui ac, i se răsucea în mintea somnoroasă: „Şi dacă n-aş mai face nici o infuzie seara? Ar înţelege totul… Nu, trebuie să continui, dar să o beau în cameră. Nu, nu pot. O să ghicească…"

În seara următoare a dus crăticioara în camera ei. Şi, după câteva minute, aruncând o privire prin uşa întredeschisă, a zărit o umbră care a străbătut coridorul şi s-a strecurat în bucătărie. Sau poate i s-a părut doar că o zăreşte? Nu mai era chiar sigură de ceea ce vedea. A doua zi dimineaţa n-a mai găsit micul vas pe noptiera ei. „Aşadar, nu l-am adus", a remarcat ea amorţită de somn, dar deodată a înţeles că povestea cu ceaşca se întâmplase în noaptea precedentă sau chiar în noaptea dinainte. În memoria ei zilele se încălecau, apoi se frângeau, lăsând să se întrevadă o materie opacă, fără ore, fără zgomote.

Şi când, într-o seară, a văzut din nou pulberea fină şi albă la suprafaţa infuziei, acest lucru i-a apărut nu ca o repetare, ci ca o urmare a gestului întrerupt cu câteva zile mai devreme, în noaptea în care scânteile cărbunilor ţâşniseră din sobă. Da, degetele îngheţate au continuat să-i apese umărul, şoldul. Trupul i s-a răsturnat încet pe spate… Iar oboseala ei, epuizarea ei au fost atât de mari, încât nu a trebuit să imite somnul. Momentan s-a simţit moartă. În locul gândurilor încâlcite, al cuvintelor febrile, care de săptămâni întregi răsunau în ea zi şi noapte, a copleşit-o un zumzet grav, regulat – asemenea foşnetului vântului prin creştetul unei păduri iarna…

Liniştea aceea de moarte s-a sfărâmat numaidecât. Cu toate că pleoapele îi erau închise, s-a văzut, a văzut camera, patul, trupurile lor amândouă. Moartea ei fugitivă a luat sfârşit. O mişcare, o uşoară încremenire, nu a ştiut clar ce,

probabil a trădat-o. A auzit foşnetul paşilor, a avut timp să zărească flacăra unei lumânări, o flacără prelungă, întinsă orizontal, absorbită de întunericul de pe coridor.

Lumânarea avea să-i permită să evite nebunia. Avea să petreacă dimineaţa explicându-şi pe îndelete că, din cauza întreruperilor de curent, toată lumea era constrânsă să folosească lumânări şi că trebuia să te temi de incendii, mai ales în familiile cu copii mici şi că... Îi era frică să se îndepărteze o secundă de la logica protectoare a acelor banalităţi. Timp de mai multe zile avea să poarte pe trup senzaţia unei poveri suple şi temătoare.

Iar după aceea avea să urmeze o noapte în care, fără să fi băut infuzia presărată cu cristale albe, va adormi, total neputincioasă în faţa muntelui de nesomn care îi apăsa ochii. Avea să adoarmă exact în momentul în care, în lunecarea surdă a uşii, apărea flacăra unei lumânări. Şi să se trezească după o clipă, singură, în întuneric. Cu o acuitate bolnăvicioasă, avea să simtă mirosul fitilului şi suflul rece, de gheaţă, de noapte, pe care îl purta în cutele lui paltonul lung de bărbat. Avea să-şi dea seama că privirea care se aţintise adineauri asupra ei simţise chinul trupului adormit şi că vizita aceea nocturnă nu fusese decât o scurtă compasiune mută.

A doua zi după noaptea aceea s-a surprins în faţa oglinzii – un chip schimonosit de grimase şi, pe buze, o lungă şoaptă gâfâită: „Tarantela, tarantela, tarantula, ta-ra-ta-ra, tarantas..." Nu exista nici o posibilitate să se oprească, pentru că imediat începeau să şuiere în ea alte cuvinte, fraze foarte logice, de o exactitate infailibilă, cum au adesea raţionamentele alienaţilor mintali. Da, aceleaşi fraze al căror bun simţ îi păruse salvator cu câteva zile în urmă. Acum, intonaţia lor, obtuză şi imperturbabilă, o îngrozea.

— A venit aducând o lumânare. E periculos. Ce este periculos? Că a venit... Paltonul acela. Şi-l pune ca să-şi poată ascunde rapid trupul gol, dacă mă trezesc brusc. Dacă m-aş trezi, ar putea spune că s-a deschis uşa şi că a venit s-o închidă. Fără îndoială, s-a gândit deja la toate răspunsurile posibile... N-a făcut decât să-mi atingă trupul, un trup de femeie care îl intrigă. Da, aşa trebuie spus. A mângâiat trupul unei femei. Dacă aş putea deveni femeia aceasta fără nume! Ba, mai mult, fără chip. Un accident? Un chip acoperit cu pansamente, invizibil. Şi un trup adormit, iresponsabil... Ceea ce s-a petrecut până acum este, la urma urmei, anodin... Trăiesc cu speranţa că totul va rămâne anodin. Aşa că accept, mă obişnuiesc cu asta, nu am nimic împotriva urmării, cu condiţia să nu se depăşească o anumită limită. Care limită?

A reluat şi mai febril refrenul „tarantula-tarantela", cu ochii pe jumătate închişi, cu capul însufleţit de trepidări uşoare. Trebuia cu orice preţ să împiedice să se înfiripe gândul care şi prindea contur...

Acestei rugăminţi fără noimă i-a răspuns brusc un ciocănit în uşa de la intrare. Nu, în realitate bătăile se auzeau de câtva timp şi zgomotul lor provocase

acel „tarantela-tarantula". Căci, auzind pe cineva bătând la uşă, îşi înăbuşise probabil gândul de neînţeles: „Şi dacă e cineva care... ta-ra-ta-ra... cineva care vine... tarantela, tarantela... vine să spună că... taci... tarantela... tarantula... copilul... taci... s-a... taci... chipul acoperit cu pansamente... ta-ra-ta-ra... chipul meu, al meu, al meu, al meu... tarantela-ta-ra-ta... numai nu el... şi dacă e el... luni întregi la spital... nu... nu... tu speri un accident... taci... ta-ra-ta-ra..."

A deschis uşa. Din telegrama pe care i-a întins-o poştaşul a aflat de întoarcerea la Paris pe care i-o anunţa cineva. Rămasă singură, nu a reuşit imediat să-i aplice iniţialele L.M. şi, cu stupefacţie, şi-a spus că, pentru ceilalţi, literele acelea îl desemnau pe „prietenul ei" sau pe „amantul ei"... Ştia că, întotdeauna după o lungă absenţă, L. M. trimitea telegrame – un fel de a sări peste etapele reîntâlnirii, reducând timpul reproşurilor, justificărilor, răcelii şi iertării în sfârşit consimţite. „O grămadă de lucru. Voi fi la Paris sâmbătă", scria el de data aceasta. Olga a auzit printre rânduri o voce al cărei ton voia să prevină orice obiecţie. „Ce ciudat, s-a gândit ea. Toate acestea continuă deci. În viaţa lor. Acolo..."

Înţelegea că de acum înainte „acolo" începea dincolo de uşa casei sale.

Ştia ce urma să se întâmple. El va lăsa maşina sub şirul de platani de lângă gară, va ajunge în oraşul de jos luând-o pe străduţele pustii şi va fi fericit să o anunţe că nu dăduse peste nici un locatar al Hoardei de Aur. În antreu, după ce o va săruta, îşi va trece degetele peste tăblia comodei, peste colţul tăiat cu ferăstrăul cu mulţi ani în urmă. Şi se va interesa de sănătatea fiului ei, cu aerul că participă foarte intens. Vor pleca la Paris. La volan, el va vorbi mult, fără să reuşească să-şi ascundă uşoara lipsă de siguranţă, nervozitatea – nesiguranţa jenată a unui bărbat în faţa unei femei care trebuie să accepte frânturile de viaţă pe care i le acordă... Va vorbi şi mai mult o bună parte din noapte, liniştit de tandreţea ei, de absenţa reproşurilor, de fidelitatea trupului acela de femeie care va şti, după o lungă despărţire, să reînvie fără greş delicata memorie amoroasă a celor mai neînsemnate cuvinte şi mângâieri... Dimineaţa, ea va părăsi prima hotelul, evocând unul din pretextele obişnuite (o vizită la o prietenă, nişte cumpărături...), iar el, tot propunându-i să o ducă înapoi la Villiers-la-Forêt, nu va izbuti să-şi şteargă din voce o notă de uşurare recunoscătoare...

Ei îi plăcea nespus de mult să ghicească urmarea micilor puneri în scenă ale reîntâlnirii lor. El a intrat, a sărutat-o, a atins colţul comodei, apoi, coborând vocea, a promis că-i va trimite adresa unui „excelent practician, aproape un prieten, din păcate pierdut din vedere". În maşină a vorbit despre lagărele pe care le vizitase în Germania, despre poleiul care făcea dificil şofatul, despre compatrioţii care se întorceau din Rusia, despre preţul cărnii. Simţea că vorbea prea mult, îi era ciudă pe femeia aceasta pentru tăcerea ei, se enerva, lăsând să i se strecoare în vorbe un ton tăios, care părea să spună: „Nu are rost să te îmbufnezi. Nu pot să-ţi propun nici un alt mod de viaţă. Dacă accepţi, bine, dacă

nu, nu.”

Dar dacă ea tăcea, n-o făcea deloc din ranchiună. Constata aproape cu admiraţie soliditatea acestei lumi a rutinei. „Practicianul”, fantoma care revenea de fiecare dată în primele minute ale întâlnirilor lor, asemenea unei formule de politeţe silită. Nervozitatea pe care ea o făcea să dispară brusc atingându-i uşor mâna de pe volan cu mâna ei. Da, nervozitatea agresivă, care se metamorfoza în înduioşare volubilă, plină de viaţă... Dimineaţa, soliditatea asta a făcut-o să zâmbească. „Pot să te conduc, ştii doar... ”, a spus el, lăsând la sfârşitul frazei mica ezitare în care ea s-a grăbit să-şi plaseze refuzul obişnuit.

Ieşind din hotel, s-a gândit că pentru el obligaţia de a o conduce ar fi fost la fel de penibilă ca şi datoria bărbatului de a mângâia imediat după epuizarea amoroasă... Pe stradă, luând-o de două ori la întâmplare, a intrat într-o cafenea, s-a aşezat lângă geam şi, după cel mult un minut, l-a văzut mergând pe trotuar. Bărbatul care o sărutase adineauri, spunându-i câteva cuvinte de rămas-bun... A mers de-a lungul cafenelei, aproape atingându-i colţul, dar nu a zărit-o. L-a văzut uitându-se la ceas şi făcând o mică grimasă înciudată. Puţin mai încolo s-a oprit şi, înainte de a urca în maşină, şi-a frecat tălpile pantofilor acoperiţi cu zăpadă de marginea trotuarului.

„Un bărbat a venit ieri într-un orăşel noroios şi trist, remarca ea distrată, urmărindu-i gesturile, şi a făcut-o să vină la Paris pe o femeie căreia, timp de câteva ceasuri, i-a strâns în braţe trupul, i-a frământat sânii, i-a strivit pântecele. Iar acum îşi curăţă cu grijă pantofii sub privirea acelei femei, pe o stradă rece, cu casele parcă peticite cu cenuşiu şi negru. Un bărbat care, noaptea, aşteptând următoarea năvală a dorinţei, a vorbit despre miile de cadavre dezgropate din gropile comune din Germania. Spunea că voia să scrie o culegere de poeme pe tema asta, dar că «materia rezista». Vorbea cu o surescitare neliniştită, vădit ca să compenseze prin cuvinte întârzierea dorinţei... ”

Ea s-a întrerupt, simţindu-se deja antrenată spre panta vecină cu nebunia. Nu, era mai bine să rămână în... Era gata să creadă „în lumea lor”. În lumea în care se numea „dragoste” ceea ce tocmai se petrecuse între bărbatul care îşi freca pantofii şi femeia care îl observa prin geamul unei cafenele...

Nu s-a dus s-o vadă pe Li tocmai de teamă ca ea, convinsă de intensitatea acelei „iubiri”, să n-o descoasă despre bărbatul care tocmai plecase.

Noaptea petrecută la Paris a fost, totuşi, de mare ajutor. Întâlnirea lor a semănat cu cele anterioare, deci nimic nu trăda la ea, pentru ceilalţi, ceea ce trăia acasă, la Villiers-la-Forêt...

Abia a doua zi după întoarcere a îndrăznit să-şi mărturisească sieşi adevăratul motiv al binefacerii tainice a nopţii pariziene: în nici un moment, nici un gest, nici o mângâiere, nici o plăcere simţită sau dăruită nu îi amintise ceea ce îi unea de acum înainte pe ea şi pe fiul ei.

IV

De n-ar fi fost teama de a părea ridicolă în propriii ei ochi, s-ar fi antrenat, înainte de seara de revelion, să-şi facă mai fireşti gesturile, zâmbetele, cuvintele de care avea să aibă nevoie în timpul acelei mese în doi. Însă doar buzele-i fremătau uşor, repetând cuvintele pe care i le adresase adineauri fiului său, pentru a-i cere să meargă să caute câteva crengi în pădurea din spatele Hoardei. Vorbise cu o dezinvoltură atât de falsă, pare-se, încât el plecase înainte ca ea să-şi fi terminat fraza. Iar acum, în tăcere, îşi remodela fără încetare cuvintele acelea care, prin tonul lor artificial, trădaseră probabil ceea ce era de nemărturisit... Din când în când se ridica, aranja faţa de masă pusă în bucătărie, deplasa uşor tacâmurile, farfuriile, coşuleţul cu felii foarte subţiri de pâine. Apoi, ieşind pe coridor, se privea în oglindă, între uşa de la intrare şi comodă. Rochia ei neagră, pe care şi-o punea ca să meargă la teatru, îi părea prea mulată pe corp, cu decolteul prea adânc. Îşi scotea cordonul, îl punea la loc, îl scotea din nou. Apoi îşi acoperea umerii cu un şal. Întorcându-se în bucătărie, pipăia capacul tigăii de pe maşina de gătit. „Totul o să fie rece acum. Unde ai dispărut?" Se bucura auzind înlăuntrul ei întrebarea destinată fiului său. Cuvintele îşi regăseau parcă nevinovăţia...

Sfârşitul acela de an sosise prea repede. Ea era să uite că existau sărbătorile de iarnă. De obicei, mai multe familii din Hoarda de Aur se reuneau în sufrageria azilului şi petreceau revelionul împreună, copiii laolaltă cu bătrânele. Dar, după iarna precedentă, unii locatari se mutaseră, ca familia roşcovanului, două dintre bătrâne, printre care şi Xenia, muriseră, şi, în seara aceea, pe coridoarele goale din clădirea neluminată se auzea doar zăngănitul discret al clanţelor: un locatar sau altul îşi întredeschidea uşa şi asculta îndelung, sperând să recunoască zgomotele unor comeseni...

A fost nevoită de mai multe ori să scurteze fitilul celor două lumânări care începeau să pâlpâie şi să răspândească filamente mici de funingine. Capacul de pe tigaie abia mai era călduţ. „Unde ai dispărut? Acum va trebui să reîncălzesc totul", a repetat ea, dar vocea i-a părut din nou crispată şi deja marcată de nelinişte. Frigul se instala repede în bucătăria fară foc. A adunat câteva surcele, apoi un pumn de praf negru, cel de la cărbunele terminat de mult, a aruncat totul în fundul sobei. S-a spălat pe mâini şi, nemaiputându-se stăpâni, s-a dus în antreu, a împins uşa. Noaptea îngheţată, limpede, i-a tăiat respiraţia. A vrut să-l strige, s-a răzgândit, a închis la loc uşa. Şi, străbătând din nou coridorul, s-a oprit nehotărâtă în camera ei. Răsfrângerea rochiei sale negre în oglindă îi trezea pe ascuns o amintire tandră şi obscură...

Uşa de la intrare s-a trântit, nişte paşi au lovit podelele, iar din bucătărie a ajuns la ea scârţâitul gol al unei găleţi. Un strigăt, atât de neobişnuit în gura copilului, un strigăt totodată nerăbdător, vesel şi autoritar a căutat-o parcă prin casă:

— Mămico, poţi să mă ajuţi? E foarte urgent! Dacă nu, o să moară...

Ea a străbătut coridorul, şi-a luat paltonul şi, fără să ceară explicaţii, şi-a urmat fiul, care sărea deja treptele.

Pe întuneric, a dus-o în josul unei pajişti mari, înzăpezite, la marginea pădurii. El alerga printre primii copaci, dispărea din când în când pe după un trunchi, se întorcea să vadă dacă îl urma. Ea venea după el, ca într-un vis straniu, orbită de luna care străpungea din loc în loc hăţişul crengilor.

S-au întâlnit lângă o baltă mare, la iazul care ba forma o buclă mică a râului, ba, când ploua mai puţin, se închidea într-o minusculă căldare plină de alge. Eleşteul pe marginea căruia, şi-a amintit ea, se juca roşcovanul în ziua primei zăpezi...

— Uită-te! Vocea fiului ei era de data aceasta scăzută, cum sunt cuvintele de care te temi să nu aibă ecou într-un loc neliniştitor sau sfânt.

— Încă o noapte de ger şi vor fi toţi morti... Suprafaţa micului eleşteu era acoperită cu gheaţă, doar o copcă mai mică decât un pas lăsa să apară apa neagră. Iar luciul ei întunecat era striat de mişcări neîntrerupte, de scurte zvâcniri frenetice, apoi de o lentă rotire somnoroasă. Uneori, în reflexia lichidă a lunii, solzii străluceau, se vedeau conturându-se aripioarele, plăcuţele argintate ale urechilor...

Au început să-i salveze cu o grabă excesivă, ca şi cum ar fi fost vorba de ultima clipă pentru cei câţiva peşti prinşi în cursă de frig. Îşi vedea fiul vârându-şi mâna până la cot în apa îngheţată, scoţând trupurile lunecoase, înţepenite de lipsa de aer şi care aproape că nu se mai zbăteau. Le dădea drumul în găleata pe care i-o întindea ea şi, culcându-se din nou pe zăpadă, îşi relua pescuitul. Ca să-i uşureze sarcina, înlătura din apă cioburile de gheaţă, scotea smocurile de alge şi, uneori, îl ajuta să-şi suflece mânecile hainei foarte îmbibate cu apă. Graba lor voită a amestecat într-un tot febril gesturile, scârţâitul zăpezii sub paşi, scânteierea lunii sfărâmate în apa neagră a copcii, trosnetul gheţii, clipocitul picăturilor,replicile lor scurte, ca ordinele de pe o navă în toiul furtunii. În agitaţia aceea ochii li se întâlneau uneori pentru o fracţiune de secundă – şi surprindeau ce străină era liniştea din privirile lor de zorul acela... Ea a observat că mâna dreaptă a fiului avea pe falange câteva zgârieturi. Dar în jur era atâta gheaţă, atâta apă rece, încât sângele abia colorase în roz pielea şi nu mai curgea. Pentru prima oară, poate, de la naşterea copilului s-a gândit la sângerarea aceea fără nelinişte şi nu i-a spus nimic...

El le-a dat drumul peştilor, unul câte unul, apropiindu-se cât se poate de mult de malul îngheţat al râului. Trupurile lor au palpitat o clipă în mâna lui, apoi şi-au contopit viaţa lor fremătătoare cu fluxul negru căruia i se simţea apăsarea rece, compactă... La sfârşit a răsturnat găleata, lăsând să curgă din ea restul de apă cu câteva mlădiţe de alge şi sloiuri de gheaţă. Clipocitul ultimelor picături a fost de o sonoritate rară, de o puritate de cristal, care a cizelat contururile

copacilor, a însufleţit din nou reflexia lunii într-un hârtop îngheţat. S-au privit muţi: două umbre cu chipurile argintate de lună, cu hainele în dezordine, două siluete nemişcate, în noapte, pe malul unui şuvoi domol, de nepătruns... O pală de vânt a adus brusc un imperceptibil zumzet de viaţă, un amestec stins de strigăte şi de muzică. Ea şi-a întors privirea spre oraşul de sus.

— Oamenii petrec acolo, a spus el ca prin vis şi fără să-şi ia ochii de la apa care sclipea la picioarele lui.

„Acolo, a repetat ea în sinea ei, mergând alături de el. Acolo... Aşadar, şi el era conştient că trăia altundeva."

În noaptea aceea pe malul râului, probabil fără să-şi dea seama, în agitaţia operaţiei de salvare, s-a rănit la genunchi. A doua zi s-a format o pungă cu sânge, s-a umflat rapid. Seara i-a urcat brusc temperatura. De mai multe ori doctorul stabilit în oraşul de sus refuzase să vină. Nu mai exista nici un drum accesibil între Villiers-la-Forêt şi Hoarda cufundată în întuneric. Chiar şi ei i-a trebuit un sfert de ceas doar ca să ocolească clădirea şi să ajungă la poarta mare. Cărarea ce mergea de-a lungul zidului dispăruse, pe alocuri vijeliile sculptaseră lungi troiene de zăpadă care barau drumul.

A bătut la uşa „doctorului-între-noi". El i-a deschis imediat, cu toate că trecuse de miezul nopţii, ca şi cum ar fi aşteptat vizita ei. În timp ce o însoţea, a întreţinut cu o viclenie profesională o conversaţie despre „iarna cea mai aspră din ultima sută de ani". Ca şi în celealte dăţi, a scos de-a lungul intervenţiei sale mici chicoteli şuşotite. Ai fi zis că nu credea ce i se povesteşte şi că îşi avea părerea lui despre boala adolescentului. „E o nimica toată, dar chiar o nimica toată", repeta el, fără să-şi întrerupă cârâielile. Şi, la fel ca altădată, şi-a comentat gesturile pe un ton de scamator de bâlci. „Ia uite, o minunată p-u-u-u-ncţie-e-e! Şi acum un superb pansament cu ser..." Înainte de a pleca, şi-a aplecat faţa spre adolescent şi l-a anunţat, tot cu aerul unui iluzionist: „Iar mâine umbli, ne-am înţeles? Ca un om mare..." În timp ce ieşea, a spus din nou, dar de data aceasta cu vocea lui obişnuită: „Toate acestea rămân, evident, între noi".

A doua zi copilul s-a sculat... Ea şi-a dat seama că se ruga doar în momentele de convalescenţă neaşteptată, nesperată. În restul timpului, dorinţele ei alcătuiau un zumzet continuu de vorbe, pe care aproape că nu-l mai observa. Pe când acele rare rugăciuni conştiente erau de o violenţă ameninţătoare la adresa celui care le primea şi pretindeau o schimbare totală în viaţa fiului ei, o însănătoşire imposibilă, care trebuia să fie posibilă, de vreme ce era vorba de fiul ei. Aşa că, în seara aceea, strângându-şi faţa în mâini, cu buzele uscate de suflul cuvintelor mute, implora, pretindea o minune... Mai târziu, noaptea, calmată, şi-a dat seama, cu o dureroasă amărăciune, că minunea era legată de personajul acela ciudat, de „doctorul-între-noi", care îi deschisese uşa îmbrăcat cu un smoching vechi, bine călcat, cu un papion sub mărul lui Adam, ca şi când, la miezul nopţii, în fortăreaţa îngheţată şi neagră a Hoardei se pregătea să se ducă la o petrecere.

„Un biet nebun, aşa cum suntem toţi aici”, s-a gândit ea. Cuvintele rugăciunii ei febrile reveneau acum ca nişte ecouri obosite. Ea le asculta şi îşi mărturisea în silă că speranţa ei secretă era măcar să amâne momentul noii recidive, noii sângerări. Da, să câştige câteva zile în timpul cărora putea trăi cu iluzia unei minuni împlinite, fără să-i fie prea ruşine de slăbiciunea ei.

În zilele acelea, într-o seară, el a apărut din nou în camera ei...

Ultima săptămână a anului constituia întotdeauna o perioadă foarte singulară în viaţa locatarilor Hoardei de Aur. Zilele care urmau după Crăciun şi Anul Nou făceau parcă brusc cale întoarsă, căci Crăciunul şi Anul Nou rusesc soseau cu o întârziere de două săptămâni faţă de sărbătorile franţuzeşti şi creau iluzia unui nou sfârşit de an. Întârzierea aceasta dădea naştere unei uimitoare confuzii temporale, unei paranteze de negăsit în calendare, unei bucurii, adesea inconştiente, de a nu aparţine vieţii care-şi relua trista ei cadenţă din ianuarie.

În iarna lui 1947 cele două săptămâni rătăcite între sărbători în ultimele zile de decembrie le păreau emigranţilor şi mai pustii ca de obicei, şi mai rupte de viaţa de zi cu zi din Villiers-la-Forêt. La parterul ocupat de azilul de bătrâni, într-un hol mic de lângă sala de mese aşezaseră un brad, ca în fiecare an. Dar, de data aceasta, prezenţa copacului în clădirea mohorâtă şi rece nu avea nimic festiv şi te făcea să te gândeşti mai degrabă la invazia pădurii într-o casă părăsită... Într-o seară, când pleca de la bibliotecă, Olga a surprins în întuneric prezenţa unui bărbat ce se învârtea încetişor în faţa pomului. Auzindu-i paşii, a fugit. A înţeles că valsa de unul singur, în nimbul de lumină al unei lumânări prinse strâmb pe o creangă. A vrut s-o stingă, dar n-a făcut nimic, gândindu-se că bărbatul îi pândea, poate, plecarea, ca să-şi reia rotirea singuratică.

Într-o zi, într-o dimineaţă deosebit de rece, s-a dus în oraşul de jos să caute pâine. Când a părăsit Hoarda, a observat că pe suprafaţa netedă a zăpezii urmele ei erau cele dintâi din ziua aceea. Brutăria era închisă, a trebuit să urce până la cea care se afla în oraşul de sus, lângă biserică. A încercat de mai multe ori să-şi strângă gulerul paltonului, dar degetele înţepenite n-o mai ascultau, vântul se năpustea în gulerul descheiat, în mâneci. În faţa brutăresei s-a simţit dintr-o dată mută, buzele ei îngheţate abia mai mişcau. Aceasta a ascultat-o cu răbdarea ostentativă şi dispreţuitoare pe care o ai pentru bâlbâiţi, apoi i-a întins o pâine mare, rotundă. Olga n-a îndrăznit să-i spună că ceruse altceva. Şi a păstrat toată ziua în colţul buzelor senzaţia tulburătoare de cuvinte încremenite.

În noaptea aceea, timp de câteva secunde fără sfârşit, el a adormit, lipit de trupul inert de femeie – lipit de ea.

Era tot una din zilele rătăcite între două calendare, o zi cu culorile spălăcite, estompate de frig şi de vânt, un amurg prelung, care a durat de dimineaţa până seara... La începutul nopţii, l-a văzut apărând din nou în pragul camerei. S-a mulat aproape fără efort în moartea momentană, care-i făcea trupul insensibil. Braţul pe care el i l-a ridicat cu precauţie pentru a-l deplasa i-a căzut la loc, cu

greutatea domoală a somnului. Moartea aceea nu cerea de la ea decât un lucru: să se simtă total străină de mişcările furişe transmise trupului ei, de mângâierile abia perceptibile şi parcă mereu mirate de ele însele, de toată vraja lentă şi temătoare a gesturilor şi a respiraţiei ţinute. Da. Să se îndepărteze de trup, să fie intens moartă înăuntrul lui…

Un sunet infinit de îndepărtat, dangătul unui orologiu pierdut în noapte, a ajuns-o în moartea ei, a trezit-o. Genele i-au fremătat, trasând un interstiţiu subţire, irizat. A văzut o lumânare pusă pe jos într-un pahar îngust de faianţă, mişcarea roşiatică a flăcărilor dincolo de uşiţa sobei… Şi cele două goliciuni pe care le-a contemplat îndelung cu o privire încă străină, exterioară, ca cineva care i-ar fi observat de afară, pe fereastră. Un trup de femeie, întins pe spate, mare, frumos, într-o tihnă desăvârşită. Şi, ca o coardă destinsă brusc, trupul de adolescent, firav şi foarte luminos, lungit pe o parte, cu capul dat pe spate, cu gura întredeschisă. Dormea…

În cele câteva clipe cât a durat somnul lui a avut timp să înţeleagă tot. Sau, mai degrabă, ceea ce avea să ghicească a doua zi dimineaţa, lucrul la care avea să se gândească în zilele următoare, toate acestea, presimţite, s-au concentrat în ochii ei încă uimiţi că puteau să rămână larg deschişi. A înţeles inumana oboseală a trupului tânăr, epuizarea acumulată de săptămâni, de luni de zile. O scurtă sincopă hipnotică după nenumărate nopţi de veghe. A crezut că măsoară, graţie scurtei uitări de sine, abisul pe care-l purta în el, fără a lăsa să se vadă nimic. Adormise, cum fac copiii, la jumătatea gestului, la jumătatea cuvântului… Dangătul îndepărtat al orelor a tăcut. Nu mai existau decât clinchetul cristalelor de la geam, valurile de aer invizibile, venind, calde, de la foc, şi reci, de la fereastră, mirosul atenuat de lemn ars. Şi cele două trupuri goale. Aflate dincolo de cuvinte, dincolo de orice judecată. Gândul le atingea uşor, le insera albeaţa în întuneric, în linişte, în mirosul pătrunzător al focului şi se sfărâma de un prag dincolo de care nu mai exprima nimic.

De foarte departe, la câteva secunde după primul dangăt al orologiului, a ajuns şi replica lui, aceleaşi douăsprezece vibraţii, când estompate, când şlefuite de vânt. Ea a închis repede ochii. El s-a sculat atât de brusc, încât a dat impresia că zboară – traversând camera, apucându-şi paltonul, lumânarea, trăgând uşa…

Somnul lui a durat cât intervalul dintre miezul nopţii şi replica lui în noaptea de Anul Nou care nu exista decât în vechiul calendar.

A doua zi după sărbătoarea fantomă, dimineaţa a început pentru ea cu mult înainte de ivirea zorilor, încă în somnolenţa tulbure a nopţii, cu o flacără lunguiaţă fumegând înecat într-un capăt de lumânare topită. Tiptil, se ducea şi venea prin cameră, deschidea cutii pline de scrisori, de hârţoage vechi, le tria, le arunca pe cele mai multe într-o ladă de placaj, lângă sobă, unde se îngrămădea tot ce folosea la înteţirea focului. Locul care se elibera puţin câte puţin pe dulapul ticsit de cutii, pe rafturile etajerei îi provoca, prin golul său, o bucurie vagă, dar reală.

Senzaţia unei călătorii apropiate sau a unei mutări...

Şi-a auzit fiul deschizând uşa de la intrare, apoi coborând treptele mici de lemn – câteva vinişoare de apă îngheţată dintre scânduri i-au ţipat sub paşi. Ascunsă după perdea, l-a urmărit cu privlrea de-a lungul cărării pe care o luase. Cine era el oare?

Adolescentul îmbrăcat cu un palton bărbătesc prea larg şi încă prea lung. Fiul ei, care avea să-i salute, când îi întâlnea, pe locatarii Hoardei, iar în oraşul de sus, pe unii francezi cunoscuţi, şi să primească salutul lor cu aerul cel mai firesc din lume. Sau fiinţa tânără, de nerecunoscut, dintr-o clipă fugitivă de somn petrecută lângă un trup de femeie, în camera aceea nocturnă devenită unduitoare, instabilă, la flacăra unei lumânări aşezate pe jos?

Când privirea i s-a obişnuit cu ritmul mersului siluetei ce înainta de-a lungul zidului, a remarcat că, la fiecare pas, piciorul ei, călcâiul ei parcă lovea mânios cărarea îngheţată. Olga şi-a putut înăbuşi la timp gândul care se răspândea ca un acid: „Şchiopătează...” Cuvintele i s-au curmat. Îşi amintea acum că noaptea, când privea trupul firav întins lângă al ei, zărise în jurul genunchiului o pată vânătă şi galbenă, urma ultimului hematom... La o rafală de vânt care a îndepărtat pulpanele paltonului, silueta s-a lăţit şi a dispărut după colţul clădirii. Ea şi-a imaginat din nou toate chipurile pe care ochii adolescentului aveau să le întâlnească pe drum şi în oraş. Semănau ciudat cu cele, indignate sau dispreţuitoare, care, în mintea ei, puteau într-o bună zi să condamne viaţa cuplului lor straniu. Atunci, cu o voce înăsprită, a murmurat, auzind altceva decât cuvintele pe jumătate nechibzuite:

— Să se ducă toţi naibii cu revelioanele şi cu brutăriile lor! Ei nu vor înţelege niciodată...

A doua zi poştaşul n-a lăsat ziarele la care era abonată biblioteca Hoardei. Câţiva rari cititori care înfruntau încă frigul şi drumurile înzăpezite au vorbit despre greva ziariştilor sau a tipografilor, nu se prea ştia. Poştaşul a repetat explicaţia încă de trei sau patru ori, apoi lumea a sfârşit prin a nu mai remarca absenţa ştirilor... Trenul care mergea în fiecare dimineaţă la Paris a avut, din cauza căderilor de zăpadă, mai multe întârzieri şi, într-o zi (apa îngheţată, se povestea, strâmbase îmbinările şinelor), a rămas imobilizat toată ziua. Capitala, lumea exterioară păreau de acum înainte improbabile. Întreruperile de curent cufundau chiar şi oraşul de sus în întuneric încă de la şase seara. Cât despre fortăreaţa fostei fabrici de bere, localnicii se întrebau dacă mai stă cineva în ea.

Biblioteca rămânea adesea pustie. Nu mai vedeai pe nimeni nici în curtea denivelată de troiene. Adăpostiţi la ei acasă, locatarii trăiau scurtele zile crepusculare pândind cele mai mici zgomote de pe coridoare, interpretându-le, închipuindu-se unii pe alţii la pândă, zgribuliţi sub o pătură sau cu pumnii lipiţi de cărămizile sobei încălzite cu zgârcenie. Iar dacă apăreau totuşi la bibliotecă, plecau acasă aproape imediat, fără să-şi spună măcar povestea lor obişnuită,

exagerând doar informaţia culeasă dintr-un ziar vechi de o săptămână: „Iarna cea mai rece de optzeci de ani încoace... De o sută de ani... De o sută douăzeci de ani..."

În zilele acelea fără viaţă gândurile ei reveneau adesea la adolescentul îmbrăcat cu un palton greu, bărbătesc şi care, când mergea, lovea pământul îngheţat cu piciorul, ca într-un gest de mânie copilărească. „N-a avut copilărie", îşi spunea ea. Nici una din bucuriile simple pe care lumea le datorează unui copil. Grădina din jurul casei părinteşti, călătoriile la bunici... Sau şi... Nu, nimic din toate acestea. Durerea. Aşteptarea anxioasă a noii dureri. Un răgaz nesigur, care nu dura decât atât cât să-i îngăduie speranţei să se nască şi să piară.

Într-o zi, ea a încercat să salveze din vidul acela ceea ce mai putea fi salvat, frânturi neînsemnate, când un zâmbet, când o clipă de linişte. Erau atât de puţine! Mai nimic! Poate o reminiscenţă vagă: o zi însorită şi rece – ecoul unei alte ierni pierdute în primii ani ai acelei copilării sărace, care trecuse pe nesimţite pentru ea... El are cinci sau şase ani şi vede zăpadă pentru prima oară în viaţă. Aleargă spre ea făcând să scrâşnească frunzele moarte presărate cu cristale şi îi arată un ciob de gheaţă cu câteva fire de iarbă şi o minusculă corolă de floare încătuşată în transparenţa ei umedă. Ea se pregăteşte să se extazieze sau să se lanseze în comentarii fizice. Dar intuiţia îi stăvileşte cuvintele. Rămân unul lângă celălalt, tăcuţi, urmărind prelingerea lentă a frumuseţii şi eliberarea tulpinilor care, fără gheaţă, devin moi şi lipsite de farmec.

Uitarea de sine în clipa aceea din trecut a fost atât de adâncă, încât avea să-i trebuiască un moment ca să-şi obişnuiască privirea cu amurgul de iarnă, cu cărarea ce ocolea Hoarda. Se întorcea de la bibliotecă. Într-un loc, ca să se urce pe o movilă mare de zăpadă, trebuia să se sprijine bine de piatră, aproape să se lipească de suprafaţa ei aspră. A executat seria de mişcări anevoioase cu o încetineală maşinală, simţindu-se iarăşi altundeva... într-o lungă seară de vară, cu mulţi ani în urmă. La lumina unui asfinţit voalat, cald. Zidurile Hoardei sunt călduţe şi, ca în fiecare vară, întreţesute cu hamei. Ea şade pe treptele lor de lemn, nemişcată, visătoare, urmărind din ochi paşii copilului, băiatul de şapte ani care merge pe mal, se apleacă, scormoneşte în nisip. Apoi se îndreaptă spre ea radios. „Uite ce pecete!" E o bucată de calcar cu o volută adâncă, lată, punctată de paietele sidefii ale unui amonit. Scobitura aceea aminteşte de un obiect şi asemănarea este neliniştitoare. „Ai zice că e un ghips pentru genunchiul meu", murmură copilul. Ea îi întâlneşte privirea, se simte descumpănită, se preface că e veselă: „Oh, ştii, ghipsul tău..." Copilul o întrerupe. Cu urechea lipită de amprenta de pe scoică ascultă: „Se aude zgomotul mării... O mare care nu mai există..." El îi întinde descoperirea lui. Ea o lipeşte de ureche, ascultă. Se aude liniştea serii, strigătul unei păsări, respiraţia discretă, reţinută a copilului...

Ivirea clipelor de odinioară a durat până noaptea. Abia conştientă, a împins uşa, şi-a scos paltonul, s-a dus să aprindă cuptorul, să pregătească ceaiul... Dar

dincolo de gesturi, crâmpeie de trecut, mereu neînsemnate şi, a fi zis, inutile, se dezvăluiau, o lăsau să trăiască în timpul lor luminos. Ea se apropia de masă, îşi lua cana, ceainicul... (Într-o zi de primăvară, pe când era încă la Paris, într-un apartament întunecos unde o singură rază de soare pătrunde la sfârşitul după-amiezei, reflectându-se în ferestrele casei din faţă. Apartamentul în care se şi presimte plecarea apropiată. Raza palidă lunecă pe masă, umple un buchet de crengi de măr înflorit. Oprită în prag, îl surprinde pe copilul care, cu chipul cufundat în ciorchinii albi, şopteşte, imitând mai multe voci, cu o intonaţie rând pe rând rugătoare sau înflăcărată. Face un pas înapoi, o trădează scârţâitul unei lame de parchet. Copilul îşi ridică faţa. Se privesc îndelung în tăcere...) Ea s-a trezit în mijlocul bucătăriei, neînţelegând ce să facă oare cu cana, cu ceainicul pe care le ţinea încă în mână ca pe nişte obiecte cărora nu le cunoşti întrebuinţarea...

Mai târziu, în cursul serii, şi-a dat seama de o neglijenţă supărătoare, şi-a pus din nou paltonul, a ieşit pe scări şi, cu ajutorul unui topor vechi, a acoperit cu crestături stratul gros de gheaţă de pe trepte. Apoi, luând-o iar pe cărăruia ce înconjura zidul, a brăzdat panta lunecoasă a micului urcuş în locul cel mai periculos...

Înainte de a adormi, au mai fost câteva căderi luminoase în trecut. Şi, încă o dată, revenindu-şi, revăzând într-o singură privire toate acele licăriri pe care memoria ei le reţinuse în taină, i-a venit o idee care a uimit-o prin evidenţa ei: „Aşadar, n-am uitat nimic, n-am pierdut absolut nimic..." Somnul îi amorţea deja mintea. Înţelegea doar că, fără ştirea ei, păstrase esenţialul din copilăria aceea, partea ei tăcută, adevărată, unică.

... Dimineaţa avea să-şi aducă aminte că în ajun, cufundată în visarea ei, băuse infuzia fără să-i examineze suprafaţa. Avea să-şi dea seama că el venise şi o surprinsese în uitarea de sine a unui somn care nu era prefacut.

În dimineaţa aceea, o dimineaţă viorie de frig, pentru ea timpul şi-a pierdut cadenţa orelor, zilelor, săptămânilor.

A văzut trecând pe sub fereastră silueta juvenilă cu palton lung, bărbătesc, şi-a imaginat cărarea îngheţată, lunecoasă, pe care trebuia s-o urmeze, a alergat afară, şi-a făcut mâinile căuş. Prea târziu. El se şi căţăra pe povârnişul îngheţat – cu sprinteneala cam brutală a adolescenţilor, prin care se afirmă forţa lor crescândă. Victorios, a grăbit pasul şi a dat colţul Hoardei.

Liniştea transparentă ce domnea în jur a pătruns-o încetul cu încetul. Lângă trepte, creanga pe care băiatul tocmai o atinsese tremura, revărsând un văl uşor de cristale de promoroacă irizate în văzduh. Nu se gândea la nimic, dar toată fiinţa ei simţea că ar fi putut să rămână o veşnicie pe trepte, în faţa pajiştii înzăpezite care cobora spre râu, în faţa presărării lente de cristale ce cădeau de pe o creangă animată de vibraţii deja invizibile. Da, să rămână în somnolenţa însorită a acelei dimineţi care nu aparţinea nici unui an, nici unei epoci, nici unei

ţări. Care nu aparţinea nici măcar vieţii ei, ci unei vieţi cu totul altfel, unde contemplarea scânteierii fulgilor în tăcere, în absenţa oricărui gând, devenea esenţială...

A privit alte crengi, mai înalte, întinse spre albastrul palid al cerului, apoi cele din pădurea din spatele zidurilor Hoardei. Soarele, încă jos, rotunjea cu o licărire uşor violetă liniile lor negre şi colţuroase. I se părea că nu se simţise înainte niciodată atât de misterios apropiată de copacii aceia, de scoarţa lor, de crengile lor golaşe. Nici atât de intens expusă în faţa cerului, atât de intens ea însăşi în faţa acelei aşteptări imense, răbdătoare...

Scânteierea promoroacei şerpuia mereu în aerul îngheţat. Liniştea părea infinită. Şi totuşi, în luminozitatea aceea mută se auzea parcă un clinchet uşor, neîntrerupt – ecouri imperceptibile îşi răspundeau cu o puritate şi o exactitate fără greş. Aerul abia colorat în roz, conturul negru al crengilor, învolburarea cristalelor, fortăreaţa Hoardei aflată încă în umbra albastră a nopţii, soarele care atingea uşor zăpada în mijlocul copacilor... Echilibrul aerian alcătuit din lumini şi din linişte trăia, îşi proteja transparenţa, nu se îndrepta nicăieri. Nemişcată pe treptele mici de lemn, ea făcea parte din el şi se simţea ciudat de necesară în tot ce o înconjura...

Silueta care a apărut la celălalt capăt al aleii era a poştaşului. A adus o telegramă semnată L. M., care propunea două date la alegere pentru următoarea lor întâlnire. Ea a intrat şi a citit încă o dată cuvintele impersonale. Datele îi păreau la fel de caraghioase ca lunile calendarului revoluţionar, toate acele nivoze, pluvioze[1] foarte evocatoare, dar cu totul perimate. Parisul, o dimineaţă cenuşie, un bărbat care-şi curăţă tălpile de bordura trotuarului înainte de a urca în maşină... „Toate acestea continuă aşadar undeva", şi-a spus ea, cu impresia că-şi aminteşte de o viaţă pe care ar fi părăsit-o de vreo zece ani. Bărbatul acela continua să umble prin Parisul aferat, jilav, mirosind a căldură afumată din cafenele, a umezeală de metrou. Intra în redacţii, discuta, gesticula, vorbea la telefon şi, în fiecare seară, îşi făcea să vibreze maşina de scris sub ţăcănitul nervos şi sec al degetelor. Apoi alegea din carnetul lui cele două date încă libere şi trimitea o telegramă...

Când, după câteva minute, a ieşit din nou pentru a se duce la Hoardă, luminozitatea aerului, umbrele, crengile, cerul, mirosul frigului remodelaseră imperceptibil echilibrul care îi unea mai înainte. Schimbarea aceea a fost pentru ea ca o emoţie foarte intimă. Ca şi cum fizic împărtăşea cu trupul ei trecerea aceea de la o tonalitate la alta.

În nemişcarea vremii de iarnă a existat o zi în care a ghicit, parcă tocmai graţie acelor tonalităţi, că va veni fiul ei...

În seara aceea vântul se zbătea zgomotos în horn, întărâta focul în sobă.

[1] Nivôse, respectiv Pluviôse sunt numele date celei de-a patra (21 dec. - 19 ian.) şi a cincea (20 ian. - 18 febr.) luni din calendarul revoluţionar francez (n. red).

Flăcările ba se turteau, îngrozite, ba se umflau, scoţând limbi subţiri, albastre, prin deschizătura uşiţei de fontă. Apoi, dintr-o dată, absenţa zgomotului te asurzea, ca şi cum casa, smulsă de o rafală, zbura deja prin noapte, departe de pământ, într-o transparenţă insonoră şi neagră. Unduirea lumânării împietrea, reţinea umbrele pe pereţii camerei. Focul tăcea. Mirosul de lemn ars îi dădea întunericului reliefuri invizibile, pe care le puteai însă recunoaşte închizând pleoapele, respirând adânc.

Aşa, cu ochii pe jumătate închişi, cu respiraţia îmbătată, s-a cufundat în noua clipă de linişte... Cu un minut mai devreme, văzând bucăţile dintr-o creangă groasă puse lângă sobă, şi-a spus că lemnele acelea puţine vor ajunge exact cât să-şi dea iluzia, la începutul nopţii, că adoarme într-o casă locuită. A dârdâit, închipuindu-şi trezirea, cu mult înainte de ivirea zorilor, în camera mirosind a fum mort, îngheţat... Acum, chiar şi creanga aceea, resturile de scoarţă pline de muşchi împrăştiate pe podea răspândeau o fericire de nedesluşit. Da, exista o bucurie necunoscută în asprimea acelei scoarţe de copac, în acreala înmiresmată a fumului, în mânia tunătoare a vântului şi apoi în liniştea la fel de desăvârşită ca şi conturul flăcării nemişcate a lumânării... S-a ghemuit jos, a pus o parte din creangă pe foc, a aranjat cu grijă restul de lemne lângă sobă. O bucată de scoarţă ar fi putut să trosnească sub piciorul celui care avea să umble pe întuneric...

Ştia că el va veni în noaptea aceea. Totul îl anunţa. În bucătărie a zărit o uşoară urmă albă pe suprafaţa brună a infuziei, a golit-o în chiuvetă, a plecat. Când s-a întors în cameră, a ezitat o clipă, apoi a împins altă aşchie din creangă în fundul sobei.

Plecarea lui, tot bruscă, semănând cu o fugă, a sfâşiat noaptea. Clipa s-a sfărâmat. Trupul speriat a dispărut sub pulpanele paltonului, picioarele, într-un balet de mişcări fulgerătoare, s-au ferit de scândurile ameninţate de scârţâieli... S-a oprit în pragul camerei, s-a întors spre sobă cu aceeaşi sprinteneală de dansator pe sârmă, a apucat ultima bucată de creangă, a vrut s-o arunce în jăratic, apoi, hotărând altfel, a pus lemnul la loc, a aruncat o privire spre pat, a traversat camera, s-a pierdut după lunecarea precaută a uşii.

Ea a aşteptat un lung moment, fără a avea noţiunea orelor sau a minutelor. Apoi s-a sculat, a aruncat în flăcările aproape stinse restul de lemne, s-a culcat din nou. Reveria ei, devenită când veghe, când vis, a însoţit înteţirea, apoi istovirea focului. Toată noaptea se condensa în unica senzaţie pe care i-o lăsase vizita aceea grăbită: trupul tânăr îngheţat, care se umple de un flux cald, mai întâi degetele, ceva mai târziu buzele, braţul care i se aşază o clipă pe umăr, pe piept... Amintirea aceasta, foarte recentă, se lăsa respirată ca mirosul focului, ca şuvoaiele de aer îngheţat ce pătrundeau în cameră la fiecare vijelie.

A trebuit să se scoale iar în întuneric. Frigul devenea insuportabil. Ai fi crezut că se pitise în hainele ţepene şi parcă strâmtate. Pântecele aspru al sobei nu mai păstra nici o scânteie de viaţă... Afară, vântul se potolise sau, mai degrabă,

se înălţase cu mult deasupra pământului şi târa norii la o înălţime neobişnuită, într-o goană rapidă, ameţitoare. Din când în când vălurirea lor se umfla cu o paloare lăptoasă, se ivea luna, apoi o stea, de îndată ascunse. În întunericul acela mişcător a traversat pajiştea, o carapace trosnind de zăpadă întărită. N-a găsit nimic. Încă de mult tot ceea ce putea fi ars fusese adunat de locatarii Hoardei... S-a îndreptat spre pădure şi, după o lungă raită inutilă, a scos din zăpadă o creangă noduroasă – derizorie când şi-a imaginat flăcările care vor supravieţui câteva minute pe surcelele acelea. S-a îndreptat, cu capul vâjâind, cu privirea înceţoşată de efort. Priveliştea care se contura în ochii ei era cu totul interioară: o casă lipită de zidul unei clădiri mohorâte, pe jumătate nelocuită, într-o noapte de iarnă, izolarea nesfârşită şi, în străfundul acelei singurătăţi, o cameră, viaţa silenţioasă a focului. Şi cuplul acela, o femeie cufundată într-un somn mai de neclintit decât o letargie, un adolescent cu gesturi lente, cu privirea uimită, el însuşi surprins de vraja crimei lui. O mamă şi fiul ei.

„Deci sunt nebună”, şi-a spus ea cu o resemnare liniştită, observând bucăţile din creanga pe care tocmai o rupsese. Privirea i s-a aventurat printre trunchiurile negre din jurul ei, printre mărăcinii tasaţi, apoi s-a ridicat spre vârful copacilor. A văzut că cerul se degajase pe tot cuprinsul lui nocturn. Ultimii nori, într-un interminabil şir vaporos, păreau să se îndepărteze vertical de pământ, parcă atraşi de lună, şi să dispară în nimbul ei uşor irizat.

Atunci, cu privirea aţintită asupra acelei fugi ascendente, şi-a imaginat ea întreg pământul, globul acesta, lumea aceasta locuită de oameni. Da, toţi oamenii care vorbeau, zâmbeau, plângeau, se strângeau în braţe, se rugau la zeii lor, ucideau milioane de semeni de-ai lor şi, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, continuau să se iubească, să se roage, să spere, înainte de a traversa stratul subţire de pământ care despărţea toată agitaţia aceasta de nemişcarea morţilor.

Vorbele pe care s-a auzit rostindu-le au mirat-o mai puţin decât vălul uşor al respiraţiei sale, care a strălucit sub o rază de lună: „Ei sunt cei care trăiesc în nebunia cea mai desăvârşită. Ei, acolo, pe globul lor...” S-a aplecat şi a început să adune bucăţile din creanga ruptă... Dincolo de ultimii copaci din pădure a zărit casa lor – luna, făcând ocolul zidurilor Hoardei, lumina treptele mici, înzăpezite, albăstrea una dintre ferestre. A zărit-o tot cu privirea aceea îndepărtată, aruncată din fuga verticală a norilor. Tot, planeta aceasta în întregime, şi, în partea ei neagră, nocturnă, o locuinţă în lungime, lipită de perete. Şi cuplul acela uitat de lume. O femeie şi un adolescent. O mamă şi fiul ei... Un văl uşor a urcat din nou dintre buzele ei. Murmurul cuvintelor s-a topit în aerul îngheţat... Un cuplu straniu. Un adolescent care va muri în curând. Ultima lui iarnă, poate. Ultima primăvară. El se gândeşte la asta. Şi trupul acela de femeie pe care-l iubeşte, primul trup din viaţa lui. Şi ultimul...

Minuscula nebulozitate a cuvintelor din jurul buzelor ei s-a risipit. Nu mai exista decât albastrul lunii pe treptele acoperite cu zăpadă. Puţină zăpadă şi pe

creanga de deasupra cărării. Urmele de sub copaci, ale ei, ale altcuiva. Liniştea. Noaptea în care a venit el, a rămas, a plecat. O noapte atât de sfâşietoare de viaţă, atât de apropiată de moarte.

Totul trebuia să fie exact aşa, înţelegea ea acum: femeia, adolescentul, intimitatea lor indicibilă în casa suspendată pe marginea unei nopţi de iarnă, pe marginea unui hău, străină de globul mişunând de vieţi omeneşti, grăbite şi crude. Ea a simţit totul ca pe un adevăr suprem. Un adevăr care era spus cu transparenţa albăstruie de pe trepte, cu freamătul unei constelaţii chiar deasupra zidului Hoardei, cu singurătatea ei în faţa cerului. Nimeni pe lume, în univers, nu ştia că ea stătea acolo, cu trupul transparent de frig, cu ochii larg deschişi... Înţelegea că, spus în cuvinte, adevărul acela însemna nebunie. Dar cuvintele, în clipa aceea, se transformau într-un abur alb şi nu spuneau decât scurta lor scânteiere în lumina stelară...

A vrut să-şi ardă trofeele în soba din bucătărie, ca să pregătească în acelaşi timp ceaiul şi să aştepte ivirea zorilor, când căutarea lemnelor va fi mai uşoară. Nu i-a venit să-şi creadă ochilor când a văzut crengile strânse într-un mănunchi gros lângă sobă. Pe coaja lor străluceau încă picături de zăpadă topită... Şi-a amintit de privirea pe care o aruncase el spre focul muribund din sobă când fugea din cameră. Aşadar, cu o oră sau două înaintea ei rătăcise prin întuneric, printre copaci. Urmele lui le văzuse ea pe zăpadă... Ceea ce o surprindea cel mai mult era să ştie că priviseră acelaşi cer nocturn, că zăriseră acelaşi văl ieşindu-le printre buze. La un interval de câteva minute insondabile.

Nu i-a mai scris o nouă scrisoare lui L.M., ci i-a trimis-o pe cea veche, scrisoarea laborioasă de ruptură, pe care a uitat chiar să corecteze data.

Ceea ce trăia ea nu mai era împărţit în zile sau în ore, nici în dus şi întors, nici în gesturi, nici în temeri, nici în previziuni, nici în cauze şi efectele lor. Se făcea brusc o lumină aparte (ca paloarea liniştită de deasupra căii ferate dezafectate, pe care a trebuit s-o urmeze într-o după-amiază de moină), vederea i se dilata, distingând toate nuanţele din aer (tenta argintie a câmpului, aurul neaşteptat al soarelui pe acoperişurile oraşului, deja îndepărtat), şi ea trăia lumina aceea, imperceptibilele colorări ale aerului ca pe nişte evenimente deosebite din viaţa ei.

Pentru a evita drumul obişnuit, înecat în zăpada poroasă a dezgheţului, s-a întors în ziua aceea ocolind gara şi a sosit la Hoardă din partea opusă. A trecut un tren, ea şi-a continuat drumul de la o traversă la alta, auzind mult timp vibraţia descrescândă a şinelor. Apoi calea ferată s-a bifurcat. Cea veche, care deservea odinioară fabrica de bere, s-a împotmolit curând într-un tampon... În depărtare, acoperişurile oraşului, înghesuite în jurul bisericii, s-au învăluit într-o transparenţă aurită, ce răzbătea printr-o crăpătură fugitivă dintre nori. Aici, lângă tampon, era aproape întuneric. Cu coatele sprijinite de barieră, a rămas o clipă nemişcată, cu privirea rătăcită pe întinderea câmpului care avea, în lumina aceea palidă, o catifelare de piele de căprioară. Tuşa de soare de pe

oraş s-a stins… Era singură, la capătul acelui drum uitat. Se simţea îngemănată în taină cu depărtările ceţoase, apropiată de arbustul golaş care creştea printre şine. A început ploaia, contopind-o şi mai mult cu cerul jos, cu zăpada moale ce răspândea o prospeţime vie, îmbătătoare…

Seara, un alt moment a absorbit-o în armonia lui pătrunzătoare. Ploaia continua să şiroiască abundent, dar cascadele ei erau prinse de revenirea frigului, care punea capăt unei zile de moină. Pământul se întărea şi firicelele de apă îngheţau parcă în zbor. Se sfărâmau pe pământ, pe luciul de gheaţă al câmpului, pe acoperiş, pe crengile copacilor – iar noaptea răsuna de interminabile clinchete variate la nesfârşit. Căderea aceea cristalină ştergea toate celelalte zgomote, nimicea cu mărgelele ei de sticlă orice înfiripare a gândului, îi umplea trupul cu şiroirea ei firavă.

Aproape că nu mai auzea duduitul focului din cauza acelei sonorităţi ameţitoare. Doar flăcările cele mai înalte scăpau din hăţişul lemnelor şi străbăteau necontenitul torent de gheaţă. Clinchetul o asurzea prin fluiditatea lui de ploaie, ţinând-o trează prin claritatea sunetului. Iar flăcările ţâşneau când dincoace de somn, în camera nocturnă împresurată de o aversă rece, când deja din vise, printre jeturile nenumărate, călduţe, suple, parfumate cu răşină…

Când, ferind lumânarea cu mâna, a intrat el, paşii lui, gesturile lui, albeaţa trupului, pe care i-o ghicea fără să ridice pleoapele, pâlpâiau şi ele între cele două nopţi, înecându-se uneori în vis, apoi sfărâmându-i brusc hotarul cu o mângâiere incredibil de vie. Mâna ezitantă dădea parcă la o parte lungi şiroaie sonore pentru a-i acoperi sânul, pentru a se linişti pe el, aşteptând un reflux spre vis. Acolo unde trupurile lor nu vor mai fi decât acelaşi val nesfârşit, o umbră cu miros de zăpadă, ambra mişcătoare a focului.

A rămas în ea nemişcat, cu respiraţia oprită, cu trupul fără greutate. Un zbor imobil deasupra unui lac adormit… L-a simţit apăsând în vintrele ei, în pântecele ei, când el nu mai era acolo, când, încet, ea străbătea din nou şuvoiul de foc şi de cristal şi se găsea din nou într-o cameră împresurată de o noapte de iarnă ploioasă.

… Dimineaţa, treptele mici ale scărilor răsunau sub picioare ca sticla. Ea a coborât şi a înaintat pe cerul răsturnat, o oglindă colorată în roz de ivirea zorilor. Copacii, ferestrele casei, zidul Hoardei de Aur se reflectau cu o precizie de gravură. Arbuştii împovăraţi de mii de picături îngheţate semănau cu nişte stranii lustre de cristal părăsite ici şi colo în zăpadă. A făcut câţiva paşi, şi-a pierdut echilibrul, dar a avut timp să înţeleagă că avea să se prăbuşească şi a luat-o înaintea căderii, lăsându-se să lunece în jos. Pe jumătate lungită, s-a sprijinit de pământ ca să se ridice şi şi-a întâlnit brusc, în imaginea oglindită în gheaţă, privirea – atât de calmă şi atât de îndepărtată că, odată ridicată în picioare, s-a întors cu dorinţa inconştientă de a revedea în acelaşi loc chipul acela împăcat…

A existat o zi care unduia toată în vârtejul hipnotic al fulgilor. Acoperişurile oraşului, Hoarda, sălciile de-a lungul râului – totul dispărea, tuşă după tuşă, ca sub stratul alb, uşor, al unui penel. . .

Apoi o altă zi, cu o tentă extraordinară. Un violet pal, mai subtil, vag mov în albeaţa câmpului, mai dens, albastru-închis sub zid şi pe străduţele din oraşul de jos, şi încă şi mai viu, aproape palpabil, într-un şuvoi lat, de culoarea prunii, deasupra orizontului. . .

Şi încă o zi, în seara căreia a fost încântată să descopere brusc miresmele variate pe care le răspândeau crengile aruncate lângă sobă – o pădure întreagă, cu esenţe diferite, înţepătoare sau ameţitoare, cu o prospeţime de promoroacă, topindu-se şi scoţând fluierături uşoare printre flăcări. Mirosul de muşchi, de scoarţă udă, de viaţă adormită a tuturor copacilor.

Fiecare din clipele acelea purta în ea o taină gata să se dezvăluie, gata să fie trăită, dar care se sustrăgea încă redându-le plenitudinea dureroasă asemenea unor peisaje de munte prea frumoase, prea vaste pentru plămânii care încep să nu mai aibă aer. . .

În ziua învolburată de ninsoare, paltonul lung, pe care şi l-a scos când a pătruns în cameră, era alb de fulgi. Şi părul. Ea a simţit câteva picături de zăpadă topită alunecându-i pe piept. . . În ziua cu uimitoarea lumină violetă s-au întâlnit în oraşul de sus, el întorcându-se de la şcoală, ea cu sacoşa cu provizii. Nu a existat nici o jenă, nici un cuvânt forţat. La lumina aceea mov, albastră, violetă totul devenea în acelaşi timp ireal şi natural – strada, un locuitor al Hoardei care i-a salutat, ei înşişi împreună. Mergeau, se priveau din când în când, se recunoşteau cum te recunoşti în vis, cu o clarviziune ascuţită asupra adevărului, dar într-o ambianţă bizară. La un moment dat, pe când traversau o lungă fâşie de gheaţă dezgolită lângă farmacia distrusă, s-a sprijinit de braţul lui. . .

Şi datorită lui a descoperit diferitele mirosuri ale miezului copacilor. Într-o noapte, părăsind camera, el s-a ghemuit şi a atins una din crengile care se uscau lângă sobă. Ea a repetat gestul după o oră, punând din nou lemne pe foc. Dar şi din curiozitate. Un desen din muşchi amintea de un fluture de noapte. L-a atins, ca şi el mai înainte, şi brusc a inhalat un amestec complex de mirosuri. Îngenunchind cu pleoapele lipite sorbea gama lor fugară. Şi ghicea prospeţimea unui trup, al trupului care înainte de a veni la ea (acum o ştia) se impregnase de frig într-un du-te-vino îndârjit pe panta îngheţată dintre casă şi râu. Tocmai plecase, iar prezenţa lui se trezea încet în ea, în vintre, în pântece şi se contopea cu gusturile uşor amare sau înţepătoare ale crengilor, cu căldura înmiresmată a focului, cu liniştea. Iar ceea ce trăia ea a devenit atunci ceva atât de deplin, atât de dureros de apropiat de misterul revelat, încât a deschis uşa-fereastră, şi-a umplut mâinile cu zăpadă şi şi-a afundat în ele obrazul ca într-o mască de eter.

Beţia s-a risipit câteva zile mai târziu, când el a rămas din nou în ea lungi clipe imobile. În momentul acela, aşteptarea dilatată din partea de jos a pântecelui ei

a prins-o în capcană. O fracţiune de secundă a simţit-o ca pe o mângâiere şi şi-a pierdut o clipă regularitatea învăţată a respiraţiei. În nopţile dinainte, aşteptarea aceea era o încercare prin care trebuia să treacă printr-o moarte pasageră a tuturor simţurilor, printr-o plutire mută deasupra neantului. De data aceasta a fost o mângâiere, un val compact, înţepător, care a şerpuit urcând înapoi spre pieptul ei şi i s-a înflăcărat în gât... Alte două nopţi la rând au repetat acelaşi spasm, aceeaşi încingere a aerului pe care ea îl respira. Surpriza i-a diminuat şi, în cea de-a treia noapte, a devenit un fel de presimţire de nemărturisit, care i-a pregătit respiraţia, i-a modelat trupul... Nu mai avea nevoie să moară pentru a i se dărui.

Încă de la prânz s-a zărit un nimb în jurul soarelui palid – semn de geruri năprasnice. Aerul răsuna de foşnete ascuţite, uscate. La căderea nopţii, geamurile s-au acoperit cu împletituri de promoroacă... Seara, ea şi-a examinat infuzia, a aruncat-o, s-a dus în camera ei şi a rămas o clipă, cu lumânarea în mână, să contemple fragila frumuseţe a arabescurilor de gheaţă: tulpini cizelate, corole cristaline...

În seara aceea el s-a ridicat cu o asemenea grabă, încât ea a încremenit, crezând că se trădase inconştient. Un strop de lumină i se distila printre gene. L-a văzut în picioare, între uşă şi fereastră, cu trupul încordat ca un arc, cu umerii şi cu capul dat pe spate, cu pleoapele foarte strânse... Îl privea, fără să se mai ascundă în somn, cu răsuflarea gâtuită de milă, de tulburare. El îşi apăsa cu mâinile partea de jos a pântecelui, şi mâinile acelea, încleştate ca asupra unei prăzi, erau scuturate de zvâcnete rapide. Faţa lui ridicată exprima acum, sub aceeaşi grimasă de durere brutală, un fel de rugăciune, o rugăminte stăruitoare, adresată cuiva pe care doar ochii lui îl vedeau. Gura lui înghiţea, sacadat, aerul cu un rictus care-i dezvelea dinţii. Mâinile încrucişate una peste alta i s-au crispat mai violent, o convulsie, apoi alta i-au străbătut tot trupul – semăna cu un fluture care se zbate la un geam... Dar, încet, muşchii i se destindeau. O lumină tihnită i-a înmuiat trăsăturile, apoi, foarte repede, s-a transformat în amărăciune, în oboseală. Cu paşi stângaci, ca şi cum era nevoit să înveţe din nou să umble, s-a dus să-şi ia paltonul lung, a scos o batistă, şi-a lipit-o pe burtă, a făcut-o ghem, a ascuns-o...

În timp ce ieşea a făcut un pas greşit, s-a împleticit, s-a tras înapoi pe călcâie. Căutând să se sprijine, mâna i s-a turtit o clipă pe geam. Atingerea aceea uşoară a fost de ajuns. S-a îndreptat şi a pornit din nou. Ei i s-a părut că aude în întuneric inima aceea tânără care, oprită de spaimă, începea să bată iarăşi...

S-a sculat des în noaptea aceea. Mai punea lemne pe foc, se culca iar. Nici un cuvânt, nici măcar un început de gând nu întrerupea liniştea care se făcea în ea. Imaginile care îi ţâşneau mute dinaintea ochilor erau inaccesibile cuvintelor. Revedea chipul tânăr cu rictusul chinuit şi extaziat, cu ochii închişi, dar orbiţi de lumină. Trupul biciuit de zvâcnirile violente ale voluptăţii. Dar mai ales genunchiul,

care rămânea îndoit, deşi trupul lui era întins ca o săgeată, un genunchi mai voluminos decât celălalt şi care frângea linia atât de albă a goliciunii lui. . .

Nu, ar fi fost imposibil să spună asta. Contopirea dintre iubire şi moarte nu se preta decât la o fascinaţie mută, la o incomprehensiune absolută, mai pătrunzătoare decât orice gând. . . Ea se ridica, împingea o aşchie de creangă în jăratic, remarca fosforescenţa promoroacei de pe geamul negru. Supleţea propriilor sale mişcări o mira. Exista ceva aproape vesel în sprinteneala cu care trupul i se îndrepta, i se ghemuia lângă sobă, străbătea în câţiva paşi camera. Fără să încerce să o spună, ghicea că o legătură cu totul nouă se înfiripa între viaţa ei şi moartea atât de apropiată, atât de încărcată de iubire. . .

Atunci, noaptea, nu vedea încă în legătura aceea decât simplitatea, cu totul fizică, cu care, în zilele următoare va şti să reţină în pântecele ei trupul tânăr lovit de valurile plăcerii. El nu va mai fi ca un fluture ce se zbate la un geam. Nu va mai fugi. Va rămâne în ea până la sfârşit, până la amărăciunea care se va răsfrânge, ca umbra unei mâini îndrăgostite, pe chipul lui potolit.

Dimineaţa, fereastra acoperită cu promoroacă era învăpăiată de o puzderie de scântei din soare şi semăna cu cioburile zgrunţuroase de cuarţ. Focul înteţit părea palid sub razele roşii care fisurau faţetele de gheaţă. Nici un zgomot, nici un ţipăt de pasăre nu venea de afară. Liniştea şi frigul dimineţii de iarnă încercuiau casa lor ca o imensă pădure de brazi înzăpezită.

A petrecut câteva minute lungi lângă fereastra îngheţată şi striată toată de soare. Privirea ei dezlega distrată tulpinile şi frunzele cu care gheaţa tapiţase geamul. . . Deodată, în mijlocul urzelii capricioase, a zărit un contur uimitor. O mână! Da, amprenta pe care o lăsase el în ajun, când s-a sprijinit uşor de geam ca să nu cadă. Linia degetelor lui, pe care noaptea o acoperise cu mărăcini firavi de promoroacă. Şi-a apropiat faţa, vrând să cerceteze şi mai îndeaproape desenul de cristale. O adiere rece a ameţit-o. Tot ceea ce trăise din toamnă încoace s-a condensat misterios în răcoarea aceea, într-o singură senzaţie de durere şi de bucurie mai presus de puterile ei. Totul, noaptea trecută şi chiar şi zilele îngropate în vârstele vieţii ei, la care nu se mai întorcea în gând niciodată, totul i-a revenit într-o singură suflare. O gură de aer care inhala toate nopţile interzise cuvintelor. Un suflu ce aspira şi mirosul de zăpadă al pădurii imense ce le înconjura casa, o pădure care nu exista, dar al cărei calm hibernal îi pătrundea în piept, i-l dilata tot mai mult, la nesfârşit. . .

Şi-a recăpătat cunoştinţa după câteva secunde. S-a ridicat, simţind o ciudată imponderabilitate a gesturilor, a văzut în luciul oglinzii o zgârietură prelungă, care se umplea de sânge, desenând o curbă subţire de la pometi la colţul gurii. Înaintând cu mişcări înfundate, a ridicat o măsuţă răsturnată, a luat de jos o vază mică de ceramică rămasă fără toartă, dar care nu se spărsese. . . A făcut totul trăind intens altundeva. Acolo unde intra într-o clădire mare de lemn, o casă mare, tăcută, înconjurată de copaci înzăpeziţi. Străbătea coridoarele cu pereţii

acoperiţi cu portrete ce o urmăreau cu o privire bănuitoare şi se strecura într-o cămăruţă îngustă de la capătul ultimului etaj… Acolo, în faţa unei ferestruici împodobite cu arabescuri de gheaţă, uită de ea îndelung. Ea, adolescenta care se lasă îmbătată până la ameţeală de florile şi de ramurile de cristal. Apropiindu-şi buzele de geam, suflă uşor. Prin micul rotocol topit zăreşte o pădure împovărată de zăpadă, cât vezi cu ochii…

Fără să-şi dezlipească privirea de clipa aceea, şi-a şters sângele de pe obraz, a tăiat lemne, a pregătit masa, mai târziu a vorbit cu oamenii de la bibliotecă, a trăit alte nopţi şi alte zile. Cu privirea mereu aţintită asupra pădurii nesfârşite, înzăpezite. Nu-şi mai amintea să fi trăit altfel.

Doctorul vorbea ca întotdeauna puţin, dar, după lungi săptămâni de singurătate, cele câteva fraze aveau pentru ea aparenţa unui discurs abundent, aproape asurzitor. De altfel, nu l-a prea ascultat. Dintr-un vechi obicei, comentariile doctorului îi readuceau în minte paginile cu descrierea bolii, simptomelor şi tratamentelor, da, paginile cărora le cunoştea până şi îmbinarea paragrafelor. Doctorul vorbea în timp ce scria reţeta, întrerupându-se ca s-o recitească, iar în pauzele acelea se inserau fragmente din paginile învăţate pe de rost: „Osul înmuiat începe să se scobească şi zone mici de ţesut mort formează chisturi. Extremităţile osoase se deformează, iau poziţii neobişnuite. Articulaţia provoacă progresiv un handicap cronic…”

Nu era nimic nou pentru ea nici în ceea ce auzea, nici în rândurile care se înşirau în mintea ei. Nu s-a putut abţine să nu sondeze limitele pronosticurilor, imaginându-şi mai întâi ce e mai rău, apoi vindecarea, da, disperarea şi minunea. Toţi părinţii cu copii bolnavi – o ştia – se familiarizează aşa cu durerea.

Lampa de pe birou a pâlpâit. Într-un scurt răgaz de întuneric a văzut o umbră luminoasă, fiul ei, pe jumătate încă dezbrăcat, care, cu un gest grăbit, îşi trăgea mâneca suflecată a cămăşii. Iar dincolo de fereastră, valuri ample, albe, care se lipeau de geamuri… S-a reaprins lumina, doctorul a terminat de scris şi, cu vocea lui parcă mereu agasată de lipsa de înţelegere, a conchis că trebuia prevăzută o operaţie. „La vară, ca să nu piardă anul şcolar”, a adăugat el pe un ton mai puţin sec, întorcându-se spre adolescent… Lampa s-a stins din nou, au petrecut câteva clipe în tăcere, obişnuindu-se încetul cu încetul cu albastrul adormitor al veiozei de deasupra uşii. Pe coridor s-au auzit chemări, tropăit de paşi.

Aşteptarea în întuneric era binefacătoare. Parisul îi agresase încă de dimineaţă cu prea multe vorbe, prea multe obiecte, prea multe mimici. Chiar şi în cabinetul acela ea suferise din cauza prisosului: foi, dosare, stilouri, cuţitul de tăiat hârtie, vocea doctorului, pe care trebuia s-o desluşeşti, privirile lui aparent indiferente în care totuşi ea se vedea existând ca o femeie care probabil plăcea… Minutele petrecute în penumbră au şters preaplinul brutal al senzaţiilor. Se auzeau des valurile de zăpadă care se abăteau asupra geamurilor şi, undeva, în străfundurile oraşului, semnalul înăbuşit al unei sirene… Doctorul a mormăit, a aprins un

chibrit. A sclipit lumina unei lămpi cu petrol. Şi-au luat rămas-bun, dar el a vrut să-i însoţească până la uşă, aşteptarea în întuneric îi apropiase... Mergând alături de ea pe coridorul prost luminat s-a crezut obligat să vorbească şi a rostit o frază vizibil lipsită de semnificaţie, dar care a rănit-o. Era una din turnurile foarte franţuzeşti care îi păcălesc pe străini prin uşurinţa lor derutantă. „Ştiţi, în situaţia în care suntem, e preferabil să trăiţi de pe o zi pe alta..." A existat o undă melancolică şi aproape tandră în vocea lui. Şi-a pierdut vigilenţa care se exprima în intonaţiile lui obişnuite, seci şi fals iritate. „Şi apoi, fiecare zi cu crucea ei", a adăugat el cu o voce deja neutră, deschizându-i uşa. Probabil că-şi dăduse singur seama de dublul înţeles al vorbelor sale.

Parisul era în întregime cufundat în întuneric. Doar farurile maşinilor străpungeau noianul învolburat al ninsorii. Au traversat Sena pe un pod fantomatic, ale cărui gigantice arcuiri de oţel se legănau parcă în ritmul de du-te-vino al rafalelor. Pe o stradă, înghesuită între casele oarbe, o ceată mică gesticula în jurul unei femei întinse în zăpada călcată în picioare. Ceva mai departe, un autobuz nu izbutea să demareze, aerul înţepător îţi zgâria nările, te îneca, apoi o nouă trombă îl mătura. În locul acela, fugind de vacarmul asfixiant al maşinilor, ea a greşit strada. În loc să ajungă pe bulevardul care i-ar fi dus direct la casa lui Li, au dat de un zid monoton, interminabil. S-o ia la dreapta? La stânga? A vrut mai ales să se întoarcă cu spatele la rafale. Peste gard se revărsau efluvii dulcege, greţoase, care pe vreme liniştită stagnau probabil între pereţii abatoarelor... Mergeau, alunecând adesea, prinzându-se de braţ. Ea îşi ridica fruntea spre ninsoare, parcă pentru a alunga fraza care-i cadenţa absurd paşii: „În-situaţia-în-care-suntem-în-situaţia-în-care-suntem..."

Brusc, în întunericul biciuit de vijelie, s-a înălţat un strigăt inuman prin forţa lui, un muget smuls din măruntaiele unui animal, o chemare înnebunită şi tragică. Ea a tresărit, a grăbit pasul, s-a împleticit. El a apucat-o de cot, a oprit-o din începutul de cădere. Feţele lor s-au aflat atât de aproape, încât Olga i-a văzut tremurul uşor al buzelor şi i-a auzit vocea, în ciuda înverşunării vântului:

— Nu trebuie să-ţi fie frică... Ea l-a privit în ochi şi a întrebat total inconştientă, ca într-un simplu ecou al acelei voci: „Frică de ce..."

— De nimic, a răspuns el şi şi-au reluat mersul.

Li s-a dus să doarmă în atelierul ei, lăsându-le salonul minuscul, înţesat cu mobile şi, de câtva timp, cu lăzi şi bagaje pregătite pentru plecare.

Au rămas singuri: ea, instalată pe canapeaua micuţă, pe care, ca să te culci, trebuia să te mulezi, el pe fotoliile lipite, înghesuite între pian şi masă... Nu dormeau, ghiceau amândoi, ghiceau veghea discretă a celuilalt în întuneric... În cele din urmă, ea a recunoscut respiraţia căreia nu-i mai păsa de prezenţa celuilalt, răsuflarea de om care doarme, cu muzica ei inimitabilă, sincopată şi înduioşătoare. S-a întors pe spate, pregătită pentru ceasuri lungi de nesomn, chiar mulţumită de ciudăţenia acelui loc unde evocarea impresiilor care o asaltau putea

să treacă drept un joc al insomniei... Întinzând braţul, ar fi putut să atingă fotoliile în care dormea fiul ei. Apartamentul acela întunecat, într-un oraş mare, întunecat şi pustiu, ei doi, atât de aproape unul de celălalt, împreună cu lucrul acela monstruos, unic, indicibil, care îi lega... Întunericul a început să-i ţârâie în urechi. A întins mâna, a apucat o cutie de chibrituri, a apropiat flacăra de ceasul ei de mână. Era patru şi jumătate dimineaţa. S-a sculat, s-a îmbrăcat şi deja în gestul acela a simţit un preludiu agreabil al fugii lor. Apa din baia micuţă era glacială, ca într-o casă părăsită, bucătăria, cu măarunta ei dezordine casnică, anunţa şi ea pregătirile de plecare. A deschis uşa care, în spate, dădea spre o curte mică. Viscolul se liniştise. Ultimii fulgi pluteau încet, atraşi de flacăra lumânării. Zăpada era netedă, neîntinată, nici măcar păsările nu avuseseră încă timp să o consteleze cu urmele lor. Sub învelişul alb, zidurile, cornişele, burlanele aveau o frumuseţe suplă, pufoasă...

A simţit că se apropie cineva, apoi i-a auzit paşii. S-a întors, i-a întâlnit privirea şi amândoi au înţeles că era inutil să-şi pună întrebările rituale. El stătea lângă ea şi urmărea unduirea fulgilor care se desprindeau din cerul cenuşiu şi coborau încet spre flacăra lumânării... Fugeau deja, bând un ceai răcit repede, ronţăind pâine, scriind un bilet de mulţumire pentru Li. Ghiceau, fără să şi-o mărturisească însă, că trebuiau să părăsească oraşul înainte de a se lumina, înainte ca mulţimea să umple străzile, înainte ca zăpada să fie călcată în picioare... Şi când, gâfâind, s-au lăsat să cadă pe bancheta unui vagon gol, în primul tren de dimineaţă, când, în penumbră, a zărit chipul tânăr din faţa ei, ochii lui, care se şi închideau împovăraţi de somn, a înţeles, fără să vrea să înţeleagă, că fuga lor, trenul gol care se legăna într-un ţăcănit somnoros, ferestrele orbite de fulgi, ei doi cu abisul lor şi chiar şi degetele încă de copil, care fremătau uşor într-un început de vis – toate alcătuiau o altă viaţă din care descoperea cele dintâi clipe.

De acum înainte i se părea că ceilalţi puteau s-o înţeleagă. Nu datorită cuvintelor pe care ea le-ar fi spus lor. Nu, un obiect, un gest, un miros vor fi de ajuns.

Încă din ianuarie, în perioada vagă dintre vechiul şi noul calendar, îi dăduse infirmierei de la casa de bătrâni şalul ei ajurat din angora gri. Tânăra venise la bibliotecă să caute cronicile din ultimul război, sperând să găsească în ele, spunea ea, indicaţii despre locul morţii iubitului ei. Iar sub lâna roasă a rochiei se ghiceau dârdâielile trupului ei slab şi pe buze, în privire – lupta violentă dintre orgoliul de a fi trăit o mare iubire atât de frumoasă şi de tragică şi teama umilitoare de a fi bănuită de minciună... Plecase cu şalul pe umeri, foarte încurcată, neştiind cum să interpreteze darul, iar Olga, în momentul acela, a intuit ameţitor înţelesul vieţii femeii, al serilor petrecute într-o cameră prost încălzită şi al fărâmei infime de confort pe care lâna cenuşie avea să i-o răspândească în trup...

Într-o zi, după întoarcerea lor de la Paris, l-a întrerupt pe fostul spadasin, care se lansase în obişnuita lui poveste de război. A vorbit foarte încet, ca pentru ea

însăşi, despre o noapte îndepărtată de sărbătoare într-un conac mare la marginea unei păduri, despre o grădină înspumată de ciorchinii florilor de măr. Şi despre tânărul călăreţ care se ivise brusc în faţa unei tinere copile cuprinse de ameţeală. Ea a ghicit că bărbatul care, neostenit, de ani de zile, îşi agita braţul, imitând sabia, da, acel tăietor de capete, nu era altul decât tânărul cavaler din mijlocul unei grădini nocturne. Şi că trebuia să i se spună foarte simplu: „Uitaţi de războaie, de sânge. Eu ştiu că vă urmăreşte privirea unui om pe care l-aţi ucis. Ochii celui care deja simte tăişul pătrunzându-i în gât. Şi, pentru a fugi de ea, strigaţi interminabilul dumneavoastră «hârş-ş-ş» şi râdeţi, iar ceilalţi se tem de râsul acela. Uitaţi. Căci în tinereţea dumneavoastră probabil a existat o noapte, o câmpie cu iarbă rece, o grădină albă de flori, pe care aţi străbătut-o călare…” A rostit doar câteva cuvinte: noapte, meri, petele albe pe coama unui cal… I s-a părut că faţa bărbatului care o asculta se elibera de grimasele ei, devenea simplă şi gravă. Nu şi-a mai făcut niciodată înaintea ei numărul de spadasin.

Se vedea de acum încolo mult mai apropiată de ceilalţi. Apropiată de câmp, de nopţi, de copaci, de nori, de cerul pe care oamenii îl purtau în ei şi care alcătuia o limbă misterioasă, în care o înţelegeau fără cuvinte. Într-o zi, cu o bucurie care i-a ciuruit tâmplele cu mii de aşchii fierbinţi, a avut o speranţă nebunească: poate că şi ceea ce trăia ea putea fi, într-o zi, mărturisit?

Printre cuvintele noi cărora le auzea sonoritatea din ce în ce mai clară se afla noaptea în care nu se distingea decât ritmul somnoros al picăturilor rare şi grele ce scăpau din masa de zăpadă moale de pe acoperiş şi se sfărâmau, într-o cădere melodioasă, lângă trepte şi sub ferestre. Trupul ei, de mai multe nopţi, învăţase să se dăruiască părând nemişcat, să evite ruptura brutală, să păstreze lenta decantare ce desparte pe nesimţite trupurile care s-au iubit. În noaptea aceea a găsit măsura acestei despărţiri tăcute: o tâmplă, urmând epuizarea trupului, s-a lipit o clipă de buzele ei. O venă se zbătea nebuneşte. În sărutul acela involuntar ea a simţit pulsaţiile liniştindu-se puţin câte puţin.

Un alt cuvânt, pe care l-ar fi putut spune celui de la care spera înţelegere, s-a înfiripat în seara cu moină. S-a înşelat când a examinat infuzia, confundând probabil polenul florilor macerate cu urmele de pulbere. El n-a venit… Ea a aşteptat mult timp, până la o oră neverosimilă, apoi, ca să rupă vraja acelei pânde şi să-şi regăsească somnul, s-a sculat, s-a îmbrăcat, a ieşit pe trepte.

Noaptea era clară. Aerul se muiase, iar miresmele, îndelung încătuşate de frig, deveneau fluide, ca aceea, uşor amară, a scoarţei de copac umede. Zăpada era şubrezită de o mulţime de şiroaie încă discrete, care umpleau noaptea cu un ropot neîncetat de picături. Parcă înainta printr-un nesfârşit instrument muzical şi rupea, la fiecare pas profanator, câteva coarde… S-a oprit la jumătatea drumului dintre casă şi râu, nevrând să mai tulbure freamătul melodios al zăpezii ce se tasa încet. Dând capul pe spate, s-a cufundat îndelung printre stele. Un vânt neîntrerupt, tăcut, venea din adâncurile nopţii. S-a clătinat, îmbătată brusc, ochii

ei au căutat un sprijin. Umbra pădurii, licărirea neagră a apei, câmpia întunecată de pe malul opus. Cerul din care se revărsa vântul amplu şi constant. Toate acestea trăiau, respirau şi parcă o vedeau, aţintind asupra ei un fel de privire nesfârşită. O privire ce înţelegea totul, dar n-o judeca. Era acolo, în faţa ei, în jurul ei, în ea. Totul era spus prin imensa prezenţă fară cuvinte, nemişcată... Vântul venea tot din înaltul cerului, din şirurile lui negre, abia balizate de stele. Ea le răspundea ochilor care o scrutau, nişte ochi impasibili, cărora le ghicea compasiunea desăvârşită...

Se întorcea acasă cu impresia că vine jos încet de la o înălţime foarte mare. Înaintând, a căutat inconştient să meargă pe urmele paşilor ei, lăsate la dus, ca să nu mai rupă şi alte coarde. Urcată pe trepte, a aruncat o privire în urma ei: pe întinderea de zăpadă, un şirag de urme pleca fără întoarcere, în noapte. Iar când şi-a ridicat faţa, un suflu compact, căzând pe verticală, i-a lovit pleoapele.

Într-o seară şi-a dat seama că mormanul mare de zăpadă adunat în spatele zidului casei lor se redusese la un burete cenuşiu şi dezvelea în jurul lui goliciunea grasă, lucioasă a pământului. A năpădit-o o senzaţie tulbure: sfârşitul iernii era atât de firesc, atât de aşteptat, dar totodată împovărat de o ameninţare ascunsă. Aşadar, iarna (iarna lor!) avea să se ţeasă pe nesimţite în iureşul indiferent al anotimpurilor? Banalitatea aceea părea totodată salutară şi plină de vagi primejdii... După câteva zile, în timp ce broşa ziarele pe care poştaşul începuse să le aducă din nou la Hoardă după mai multe luni de absenţă, a dat peste următoarele titluri mari: „Pe Rin gheaţa este spartă cu dinamita pentru deschiderea navigaţiei întârziate mult de gerul fară precedent..." Ciudat, i s-a strâns inima şi a auzit un uşor strigăt mut: „Dar de ce atâta grabă?"...

Apoi a existat noaptea cu ceaţă deasă, surdă, mirosind a mare... Cu ochii închişi, se dăruia fericită, inconştientă, eliberată tocmai de orbirea aceea, de inutilitatea cuvintelor, de uitarea de sine, pe care nu mai trebuia s-o simuleze... Probabil că asta a dat-o de gol. A gemut sau mai degrabă a respirat ca un copil care dă să plângă. El s-a desprins de trupul ei şi a fugit. Ea a petrecut un lung moment de nefiinţă înainte de a înţelege adevăratul motiv al fugii lui.

Era un zgomot continuu, tot mai puternic, fluidificat. El impregna puţin câte puţin opacitatea pufoasă a ceţii. La prima lumină a dimineţii, deschizând fereastra, a văzut pajiştea inundată, sălciile care se aflau în mijlocul unui lac, apa care se încreţea încet la câţiva paşi de trepte.

Seara, toată Hoarda avea să devină o insulă, iar casa lor, un mic promontoriu deasupra întinderii liniştite şi ceţoase a apelor.

„Doctorul-între-noi", în a doua zi de inundaţii, încălţat cu cizme lungi de cauciuc, le-a adus pâine. Apoi apa a mai urcat câţiva centimetri şi chiar şi echipamentul acela a devenit insuficient. Au fost uitaţi, aşteptându-se revenirea soarelui şi descreşterea apelor.

Zilele erau ceţoase, călduţe şi parcă nu existau, ci veneau dintr-un trecut foarte

îndepărtat, în care chiar şi durerea dispărea. Noaptea se auzea doar clipocitul adormitor al apei pe treptele scării. Şi, în noaptea aceea, când a intrat el în cameră, ţipetele unui stol de păsări – migratoare, probabil, care, epuizate de călătorie, nu găseau un loc unde să poposească şi s-au năpustit pe acoperişul Hoardei de Aur... Sub mareea vocilor nenumărate şi-a lăsat din nou trupul în voia lui, acest trup care, pe nesimţite, de la o noapte la alta, cucerise o libertate secretă, inaccesibilă în dragostea trează. Un trup care, din moartea lui atât de vie, răspundea mângâierilor, sculpta dorinţa. Un trup de amantă adormită. Trupul născut în adâncul unui vis, pe care adolescentul putea să-l retrăiască la nesfârşit.

Dimineaţa, când a împins uşa, a speriat vreo zece păsări care se aşezaseră pe acoperiş. Au ripostat indignate şi au început să plutească deasupra oglinzii mate a apelor. Deasupra cerului răsturnat, care începea la prima treaptă a scării şi în care lunecau aripile lor albe şi mute...

Mai multe nopţi şi zile s-a înecat în tihna aceea ceţoasă, în lenea somnoroasă a apelor. În sfârşit, într-o seară încă luminoasă, ea a remarcat că norii oglindiţi pe pajiştea inundată se îndepărtaseră de casă. O fâşie de pământ deformat, plină de tulpini şi de smocuri de iarbă, a ieşit din apă, asemenea unei aripioare dorsale de peşte imens. Pământul acela mustind de umezeală a înconjurat casa, s-a întins de-a lungul Hoardei... Pe fereastră şi-a văzut fiul cu o sacoşă pentru cumpărături pe umăr, care pleca încet, pipăind cu piciorul ajurul nesigur al acestei prime cărări. După o oră s-a întors încărcat. Umbra lui se oglindea în apa învăpăiată de asfinţit. Ea a şovăit, apoi l-a primit pe trepte. Au rămas un moment, şi unul, şi celălalt, fără să se privească, nemişcaţi în faţa întinderii înseninate.

În seara aceea, sau în următoarea, poate, un gând a rănit-o cu adevărul lui dureros şi frumos. Dacă ceea ce trăiau ei se putea numi dragoste, atunci era o dragoste absolută, deoarece era lovită de o interdicţie inviolabilă şi totuşi violată, o dragoste văzută doar de privirea lui Dumnezeu, fiind monstruos de inacceptabilă pentru oameni, o dragoste trăită ca o veşnică primă clipă a unei alte vieţi...

De luni de zile gândurile ei ajungeau la acel ceva de neconceput şi deveniseră inutile. Revenirea lor acum a neliniştit-o. Ar fi vrut să rămână în simplitatea transparentă şi mută a simţurilor. Da, să se întoarcă la mirosul focului, la presărarea aeriană a promoroacei care cădea de pe o creangă înzăpezită... Dar o nouă verigă îi reţinea gândul: „Dragostea aceasta, poate prima şi ultima trăită de acest copil. Şi pentru mine? Tot prima şi ultima dragoste, căci nimeni nu m-a iubit vreodată aşa, cu teama arzătoare de a nu-mi face rău. Nimeni nu mă va iubi aşa..." Adevărul acelor cuvinte era limpede, dar spus devenea tulburător.

Noaptea, neliniştea a revenit sub înfăţişarea unui zgomot ciudat: s-ar fi zis că cineva umbla prin apă cu paşi prudenţi de-a lungul casei, încercând, prin încetineala somnambulică a mersului său, să înăbuşe scurtele clipociri care îl trădau.

A doua zi a suflat un vânt mohorât, cu o putere inumană, ameninţătoare. Smulgea câteva tulpini lungi şi uscate de hamei de pe zidurile Hoardei şi le agita cu rafalele lui umede ca pe un păr monstruos din şerpi. Intrând sub poartă, ea a auzit zgomotul unei agitaţii neobişnuite, pocnetul obloanelor dintr-un apartament nelocuit, dar mai ales un scrâşnet îndepărtat, lent, metalic, asemănător cu cel al ţâţânilor ruginite. De-a lungul coridorului care ducea la sala bibliotecii scrâşnetul se amplifica, devenind un bubuit apăsător, cadenţat. Zgomotele vocilor, în schimb, deveneau tot mai slabe, apoi s-au stins şi, în mijlocul tuturor spectatorilor năuciţi, a descoperit următoarea scenă.

Sub tavan, maşinăria enormă a scripetelui de pe suporturile fixate pe perete se rotea cu o încetineală captivantă. Oare vântul deplasase vreo piedică de siguranţă din mecanismul oprit de zeci de ani sau electricianul venit în ajun să remedieze o pană de curent greşise firul? O femeie de serviciu observase dimineaţa că roata se mişca şi îi alertase pe ceilalţi… Acum, maşinăria angaja o rotire regulată şi inexorabilă în forţa ei obtuză. Se vedea că, centimetru cu centimetru, lanţul care o înconjura cobora spre duşumea în gaura ascunsă sub un pătrat de placaj. Şi, odată dispărută, reapărea din adâncurile subsolului… Deodată, cu un scârţâit scurt, placajul a cedat şi s-a văzut ivindu-se, sudat de lanţ, un ciubăr acoperit cu rugină şi nămol, care aducea încet la suprafaţă ceea ce probabil fusese altădată apa unui puţ adânc ce alimenta fabrica de bere… Un miros de pământ, înţepător, un miros de carne şi de moarte, parcă, a invadat încăperea. A apărut un alt ciubăr, apoi următorul, încă unul. Primul se şi afla în partea de sus a lanţului şi, basculând, îşi vărsa lichidul vâscos acolo unde odinioară se găsea, fără îndoială, un recipient mare. Mirosul devenea mai violent, cu acel iz dulceag al seminţelor care putrezeau în măruntaiele pământului, cu gustul acela tulburător, fermentat, sălbatic. Nămolul subteran dintr-un nou ciubăr se transvaza deja pe deasupra marginii lui înclinate… Un bărbat, ca trezit brusc din somn, s-a repezit pe coridor să întrerupă curentul.

A fost multă lumină, aproape prea multă pentru ochii obişnuiţi cu ceaţa, mult cer strălucitor, mult din acuarela aceea umedă, lucitoare. Pajiştea pe care, retrăgându-se, râul o degajase puţin câte puţin, semăna cu o blană lată, roşcată, galbenă şi zbârlită toată, care se usca la soare.

Ea percepea mişcarea aceea luminoasă cu o sensibilitate maladivă. Fiecare rază, fiecare culoare nouă devenea totodată fericire şi chin. Într-o zi, şi-a spus că ar trebui să sape pământul din stratul de sub ferestre şi să planteze primele flori. I s-a oprit inima în piept: s-a revăzut, toamna trecută, într-o seară frumoasă de septembrie, smulgând tulpinile moarte în acelaşi loc… Altă dată, întorcându-se târziu de la Hoardă, a coborât până la mica pânză de apă din josul pajiştii. O lumina luna şi, de departe, eleşteul minuscul părea îngheţat. S-a apropiat şi i-a încercat suprafaţa cu vârful pantofului. Cercuri somnoroase au încreţit aurul fluid al lunii. Ca în inimaginabila noapte de Crăciun în care sfărâmaseră gheaţa

şi salvaseră peştii…

Fiecare seară câştiga imperceptibil câteva clipe de lumină. Şi în seara aceea a fost deosebit de vizibil, căci, de-a curmezişul, în fereastra de la bucătărie, s-a instalat o rază subţire, arămie, care de acum avea să revină tot mai lată, mai familiară.

În luminozitatea deja primăvăratică a zărit ea un strat fin, alb, pe florile brune din infuzie. A vărsat-o maşinal când s-a întors din baie, s-a dus în cameră şi acolo a înlemnit uimită. Şi camera era plină de lumină şi nu avea nimic nocturn. Totuşi, el putea să intre dintr-un moment în altul!

A tras repede perdelele (prea înguste, ele lăsau întotdeauna o crăpătură), a aruncat câteva aşchii de lemn în sobă (nu mai încălzeau de o săptămână), a hotărât să-şi pună o lampă pe noptieră, lampa grea cu abajur de mătase, care trona de obicei pe etajeră. Aprinsă, estompa strălucirea soarelui care, încurcat printre crengile sălciilor, parcă nu mai voia să se stingă…

A fost unul din gesturile stângace şi vagi comise când faci dragoste. O mână care brusc se dezvaţă să mişte în lumea reală. A simţit mâna aceea, degetele ei răcoroase, blânde, atingându-i umărul, cuprinzându-i sânul…

Apoi mâna şi-a luat zborul descriind un cerc ezitant, inutil de amplu (oare el voia să îndepărteze abajurul prea mare, prea apropiat, să stingă lumina?). Cu ochii închişi, ea a ghicit mişcarea şi, o secundă mai târziu, zgomotul. Un început de zgomot…

Ceea ce s-a întâmplat a fost atât de brusc şi de iremediabil încât, după câteva ore, şi poate chiar după câteva zile, ea a continuat să trăiască în momentul de dinaintea zgomotului. Venea la Hoardă, îi întâlnea locatarii, îi asculta, dar în partea cea mai ascunsă a fiinţei sale se derula mereu aceeaşi scenă care nu putea să aibă sfârşit, căci viaţa de după acest sfârşit ar fi devenit imposibilă.

… Pe sub pleoapele ei închise recunoştea o mână care îşi lua zborul, stângace ca o pasăre de noapte obligată să zboare în plină zi. Mâna tatona în gol, se ciocnea de abajur… Începutul de zgomot era scrâşnetul soclului de faianţă pe lemnul măsuţei de lângă pat. A ghicit printre gene cum se schiţa o cădere. Reflexul – faianţă, cioburi, o mână crestată, sânge – a luat-o înaintea oricărui gând. A întins braţul. A înţeles imediat. A înlemnit. Lampa a căzut. El s-a smuls din trupul acela de femeie devenit mai mult mort decât viu, s-a năpustit afară din încăpere…

O bătrână de la azil îi vorbea despre zilele calde şi despre nopţile încă răcoroase. Ea o aproba, repetând banalităţile pe care le auzea, dar viaţa îi era condensată în imaginea câtorva gesturi: o mână porneşte la întâmplare în penumbră, un abajur se înclină, un braţ se avântă, înţepeneşte…

Şi scena se iveşte brusc în lumina violentă a ororii: un adolescent înfundat în pântecele unei femei. O mamă şi fiul ei…

Privirea i-a rămas prizonieră în camera aceea, în neîncetata repetare a unui

gest întrerupt. Dar şi în imaginea înspăimântătoare din oglindă: o femeie culcată pe spate, cu genunchii îndepărtaţi, cu pântecele oferit, cu un braţ întins, împietrit.

Iar când ea arunca o privire afară, iureşul vieţii de primăvară o orbea cu graba lui voioasă. Totul în lume se schimba văzând cu ochii – copacii, încă goi în ajun, s-au acoperit cu vălul albăstrui al primelor frunze, o tulpină sălbatică străpungea spre soare scândurile treptelor, oamenii, ca la un semnal stabilit dinainte, au părăsit vizuinile căptuşite ale Hoardei. Mulţimea lor a apăsat-o. Erau incredibil de numeroşi, gălăgioşi, plini de familiaritate şi de o vulgară aviditate de a trăi. Cuvintele lor (avea impresia că se interpelau mereu strigând) o năuceau. Într-o zi, în sala bibliotecii, au comentat cu entuziasm reconstrucţia anunţată a podului. Aclamau noul pod ca şi cum ar fi fost vorba de o eră nouă în viaţa lor. „Legătură directă cu Parisul pe şosea!", urla un ofiţer bătrân care mergea la Paris o dată pe an. Se felicitau şi pentru decizia autorităţilor de a „curăţa de mărăcini cele două maluri". Cu stupoare, şi-a dat seama că prin mărăcini ei înţelegeau pădurea din spatele Hoardei. A intervenit, încercând să spună ce era magic în copacii aceia, chiar prea bătrâni sau plăpânzi, într-o dimineaţă geroasă sau într-o noapte cu promoroacă. Vocea ei a răsunat parcă departe de conversaţia lor.

Aerul se încălzise într-atât, încât locatarii lăsau adesea ferestrele deschise şi astfel, într-o zi, când înconjura clădirea, a auzit involuntar câteva cuvinte. A recunoscut fară dificultate vocea infirmierei, o voce totuşi neobişnuită, aproape veselă.

— Iar şalul acesta, spunea ea, e absurd, mi-l oferă ca o regină servitoarei sale! Voi avea mare nevoie de el pe căldura asta, cu siguranţă...

O altă voce, a directoarei, îşi dădea părerea, mai puţin clară... Ea a grăbit pasul de teamă să nu fie văzută, perplexă, descumpănită, cu un murmur inconştient pe buze: „Ce neadevăr! I-am dat şalul în plină iarnă..." Apoi s-a liniştit şi, amintindu-şi vocea vioaie, surescitată a infirmierei, şi-a spus că, ciudat, în rău şi în răutate se putea găsi fără efort o fericire imediată şi chiar mult mai variată decât în bine...

La câteva zile după aceea, când închidea uşa bibliotecii, a auzit în fundul coridorului, ca un ecou şuierător: „Hârş-ş-ş!"

Totul o orbea, o asurzea, o răscolea în lumea plină de lumină şi de zgomote. Asurzitoare a fost şi părerea „doctorului-între-noi", pe care l-a întâlnit într-o zi în oraş. A vorbit zâmbind, sigur de el, privind-o insistent, fără să-şi ascundă curiozitatea. După el („în primul rând", spunea el îndoindu-şi un deget), starea fiului ei nu era gravă, toţi doctorii francezi erau nişte „panicarzi" (alt deget îndoit), dar mai ales (al treilea deget îndoit, cu un zâmbet exagerat) nu trebuia să-şi piardă bucuria de a trăi. Tonul lui a mirat-o. A desluşit un sens evaziv în cuvintele cu care o îmbărbăta. Era îmbrăcat cu o eleganţă pe care ea a considerat-o agresivă şi aproape extravagantă pe strada aceea modestă (papionul, costumul care i se mula pe trupul îndesat, pantofii negri cu vârf ascuţit), dar totul îi părea acum

agresiv şi ciudat în viaţa care se reînnoia. Şi apoi, el avea obiceiul să glumească chiar şi în timpul operaţiilor...

Fiul ei s-a schimbat mult. Existenţa lui de adolescent invizibil se transforma într-o absenţă bătătoare la ochi, într-o stare de asediu demonstrativă, pe care, oricum, ea nu îndrăznea să i-o curme... Într-o seară, el se afla în bucătărie în momentul în care ea se întorcea acasă de la Hoardă. În bucătărie... Probabil că a ghicit ce însemna asta pentru ei. I-a auzit paşii pe trepte şi s-a năpustit în camera lui cu un elan atât de frenetic, a zburat de-a lungul coridorului cu o grabă atât de disperată, încât ea a simţit în mişcarea aerului lăsat de fuga aceea un suflu al hăului pe care-l purta în el.

Hăul acela s-a căscat în mijlocul unei zile de mai calde, aproape văratice...

Sosirea lunii mai era neverosimilă. Venită brusc, în timp ce ea se simţea încă în februarie sau, cel mult, în martie, luna aceea a fost fierbinte, iar locatarii Hoardei, care în ajun mai vorbeau încă de iarna fără precedent, citau acum ziarele în care se promitea „o vară timpurie şi toridă"...

Şi mai de necrezut era pânda înnebunită, chinuitoare, pe după crengile sălciilor, lângă ruinele podului. Ea era acolo, ascunsă, cu ochii răniţi de ceea ce vedea prin unduirea crengilor. Pe una din grinzile de oţel, la câţiva metri de râu, se ridicau trei trupuri tinere în costume de baie. Unul câte unul săreau în apă, plonjând printre blocurile de beton care-şi iţeau armătura ruginită... A desluşit silueta fiului ei printr-o violentă senzaţie de fragilitate pe care o iradia trupul acela foarte alb, zvelt şi atât de diferit de celelalte două, înroşite de soare, cu picioare cam strâmbe şi scurte, trupuri ce prefigurau statura masculină obişnuită. Când, înainte de a plonja, se legăna uşor pe grindă, semăna cu o statuie lungă de ghips, care se înclina periculos şi cădea... „E cel mai frumos", a strigat lăuntric vocea ei, pe care nu şi-o mai stăpânea. În clipa aceea l-a văzut căţărându-se pe o grindă şi mai înaltă. Tovarăşii lui păreau să ezite, apoi au renunţat. El s-a ridicat singur deasupra capetelor celorlalţi. Olga i-a văzut faţa, indiferentă şi aproape tristă, braţele întinse spre spate ca aripile unei păsări şi brusc, genunchiul exagerat de voluminos, lucind în lumina crudă ca o bilă de fildeş. Fără să se gândească, a fluturat din mână, a vrut să-l strige... Dar strigătul i-a rămas mut. Pe mal, lângă stâlpul pe jumătate distrus stătea un grup de fete foarte tinere, care jucau o întreagă comedie, manifestând când o admiraţie gureşă după un plonjon, când un dezinteres cam dispreţuitor, mult mai incitant pentru cei trei scufundători.

El a împins grinda cu o scurtă îndoire a genunchilor, s-a dat peste cap în aer, a despicat apa în două – şi a dispărut în întuneric, căci ea a strâns tare din pleoape. Tinerele spectatoare au aplaudat văzându-l ieşind din apă. El nu le-a aruncat nici o privire şi s-a dus să se caţăre din nou pe carcasa scufundată. De data aceasta s-a urcat şi mai sus, punându-şi picioarele pe o margine îngustă. Micul grup şi-a schimbat dispoziţia, asemenea celei exprimate spontan de copii în momentul în care jocurile devin într-adevăr periculoase. Au răsunat câteva

strigăte de o veselie deja prefăcută, apoi doar privirile lor jenate, vinovate, au urmărit urcuşul, nemişcarea dinaintea saltului, avântul...

Când el a reapărut la suprafaţă, strigătele lor au fost aproape temătoare şi discordante, ca şi cum ar fi ghicit existenţa unui motiv secret, nebunesc, al curajului său.

El a urcat iar, s-a clătinat o secundă pe ultima grindă (una dintre fete a scos un „Nu!" ascuţit şi a izbucnit în plâns), apoi şi-a găsit echilibrul, a îndepărtat braţele, a zburat.

Ea a deschis ochii, a recunoscut crengile care-i atingeau uşor obrazul, soarele care făcea să plutească mirosul de nămol cald, de apă plină de lumină. Fiul ei era singur acolo, aşezat pe o dală de beton. Îmbrăcat, îşi lega şireturile de la pantofi (perechea pe care visa să o poarte când va veni primăvara...). Micul grup de rochii colorate şi cei doi tovarăşi ai lui erau departe. Mergeau pe mal: băieţii aruncau cu pietre, încercând să facă rotocoale, prietenele lor le numărau ţipând, ciondănindu-se. Starea sufletească se schimbă repede când eşti tânăr, a remarcat înlăuntrul ei o voce pe care n-o asculta... El şi-a netezit părul, şi-a vârât cămaşa în pantaloni, a aruncat o privire spre tinerii care plecau, apoi s-a îndreptat spre Hoardă... Ea nu s-a mişcat, sperând şi temându-se ca nu cumva el să se întoarcă, s-o vadă, şi atunci, ca prin farmec, totul să se dezlege, să se limpezească, să devină simplu ca unduirea frunzelor lunguieţe din faţa genelor ei... Dar el mergea cu capul uşor plecat, fără să se uite în urma lui. Şchiopăta şi părea obişnuit cu mersul acela.

Noaptea i-a revăzut silueta ridicată pe marginea de oţel înaintea plonjonului. Acum, în amintirea aceasta încă sfâşietoare, dar deja suportabilă, i se părea că-i zăreşte sub pielea subţire pulsaţiile inimii. El se desprindea de grindă, zbura şi în clipa aceea trupul lui devenea desăvârşit – o rază de lumină în mijlocul betonului înnegrit şi al ruginii...

Şi-a imaginat, unul câte unul, chipurile adolescentelor care îi încurajaseră pe scufundători. Uneia dintre ele îi erau destinate lungile căderi într-un pătrat de apă înconjurat cu fiare vechi – şi poate că ea scosese un strigăt isteric. Sau poate celei care se arăta, dimpotrivă, cea mai indiferentă la spectacol. Hazardul acestor atracţii tinereşti este întotdeauna imprevizibil. Gândul acela, prin banalitatea lui sentimentală, i-a făcut brusc bine, destinzându-i trupul care nu mai era, de la scena de pe malul râului, decât un spasm înăbuşitor, vâscos. „Da, este de vârsta lui, s-a gândit ea, lăsându-se în voia relaxării interioare. Da, primăvara asta frumoasă..."

Şi-a amintit rochiile pestriţe şi croiala lor naivă, inocentă, hoinăreala de pe malul apei... Şi minunata înaintare a zilelor spre fericirea şi lenevia verii. Fiul ei întâlnea fluxul atât de firesc al primelor iubiri, al soarelui care întârzie din ce în ce mai mult, iar apoi, lucrul cel mai important, siguranţa blajină a „doctorului-între-noi": nimic nu era chiar atât de grav. O licărire luminoasă i-a

trecut prin faţa ochilor, schiţa unui vis – una dintre rochiţele acelea alături de o siluetă dureros de uşor de recunoscut, fiul ei…

Dintr-un salt, s-a smuls din visare, s-a ridicat, a aprins lampa al cărei piedestal era lipit cu fâşii de hârtie. Lampa aceea. Patul. Soba neagră, rece. Perdelele cu crăpătura lor îngustă noaptea. Şi în adâncul privirii ei, o pereche, doi tineri îndrăgostiţi într-o seară de vară… Disonanţa era sfâşietoare. Tot ce se petrecuse în camera ei în nopţile de iarnă era acceptat şi acceptabil, de iertat şi iertat cu o singură condiţie: după aceea nu va mai fi nimic, un vid, un neant fără fund… moartea. Acum, primăvara aceasta, plimbarea aceasta de vară imaginată şi atât de probabilă, iubirea aceasta atât de stupid de firească şi legitimă, toată această nătângă şi surâzătoare robusteţe a vieţii arunca iarna lor în ceea ce nu poate fi numit. Şi apoi, el, ce avea să facă el cu camera asta?

Gândul i se zbătea între o mie de lucruri, căuta pavăza unei amintiri, umbra unei zile, dar soarele de vară o urmărea, o alunga pe mal, spre zgomote, spre voci. „Cât este de simplu, şi-a spus ea cu o ranchiună subită, o rochiţă de indian înflorată, un pic de cochetărie şi hop, el e gata de orice pentru tine…” Şi-a venit în fire, gelozia aceea i s-a părut prea absurdă. Dar mai ales: „Nu, nu, puţin îi păsa lui de toate rochiţele acelea… Se arunca pentru ca să… ca să…”

Ca să se omoare… Nu mai reuşea să-şi stăpânească iureşul gândurilor, exacte, neînsemnate, grave, inutile, esenţiale… Trebuia să găsească unul, foarte evident, logic, şi care i-ar fi oferit un răgaz. „Aşteaptă, aşteaptă, podul. Da, podul… Deci podul nu era chiar atât de înalt. Ultima grindă era poate doar la doi metri de apă…”

Atunci a avut loc o schimbare vizuală surprinzătoare. Înălţimea vertiginoasă pe care, îngrozită, o cercetase în timpul plonjoanelor sinucigaşe s-a tasat în amintirea ei şi abia atingea acum înălţimea unui om. Nu mai ştia dacă văzuse într-adevăr grinda suspendată, parcă, în înaltul cerului. Sau, mai degrabă, era de acum sigură că era vorba de un joc aproape anodin, de câteva sărituri fără risc. Şi-a amintit de tinerele spectatoare de pe mal. I s-a părut că o vede clar pe una din ele dându-i mâna fiului ei şi însoţindu-l până la Hoardă…

„Nu! S-a întors singur!”, a obiectat în sinea ei o amintire foarte precisă. Dar deja imaginea celor doi tineri pe o cărare de pe mal îi părea realmente, sigur observată, de nealungat din minte. Cu stupoare şi-a dat seama că îi era de ajuns să-şi imagineze un chip, un loc şi ele se transformau foarte firesc în lucruri trăite.

Năucită, a încercat să regăsească în dezordinea acelor gânduri o realitate indiscutabilă, univocă. S-a ivit, printr-un inexplicabil capriciu al memoriei, chipul infirmierei de la casa de bătrâni. Femeia nefericită căreia îi făcea plăcere să-şi bată joc de cadoul primit, de şalul pe care-l acceptase într-o seară de iarnă… Acum chipul ei era colorat de o blândeţe spăşită, buzele îi tremurau rostind cuvinte de scuză. Şi din nou căinţa aceea părea… Nu! Pur şi simplu era perfect reală. Da, o întâlnire survenită cu câteva zile în urmă…

A reuşit, o clipă, să nu se gândească la nimic, aşezată încă pe marginea patului, uşor aplecată înainte, cu ochii pe jumătate închişi, fără nici o expresie pe chip. Aşa se vedea în oglinda din faţa patului. O femeie goală, nemişcată, în străfundurile unei nopţi de primăvară. Reflectarea aceea exactă a calmat-o. A întors capul spre fereastră, dublul ei din oglindă a făcut la fel. A netezit pătura, cealaltă i-a repetat gestul cu precizie. Şi atunci i-a căzut privirea pe lampă...

Scena care i se desfăşurase de atunci de mii de ori în amintire şi-a început din nou iureşul mişcărilor: o mână care se loveşte de abajur, un braţ care vrea să prevină căderea, elanul instinctiv, orb, şi fuga, şi reflectarea în oglindă a unei femei culcate, mai inertă decât o moartă... A privit îndelung femeia aceasta şi a desluşit pe chipul ei o expresie nouă, care parcă se accentua din ce în ce mai mult: un amestec de tandreţe, de voluptate, de impudoare, de lascivitate. Genunchii îi rămâneau foarte îndepărtaţi, pântecele i se expunea între coapsele lungi, suple...

A tapotat întrerupătorul ca pe o insectă pe care nu reuşeşti s-o omori. Dar în întuneric totul a devenit şi mai clar. Acum existau faţa aceea tânără, cufundată în scobitura umărului femeii goale, buzele înecate în pieptul ei... Iar trupul femeii se arcuia, îl cuprindea pe celălalt, îl călăuzea...

Stătea în faţa uşii-fereastră şi repeta la nesfârşit, fără să-şi dea seama, într-o şoaptă febrilă: „Nu, nu a fost niciodată aşa... niciodată... niciodată... niciodată aşa..." Dar gândul ei tocmai amestecase în şuvoiul lent şi îndărătnic al amintirilor şi braţele de femeie care înlănţuiau talia firavă a unui adolescent, şi gemetele pe care ea nu şi le ascundea, şi curajul lor nou, căci amândoi ştiau că somnul nu era decât un joc...

Oboseala i-a întrerupt pentru câteva ceasuri creşterea tumorii incurabile care-i umplea încet memoria.

Dimineaţa, realitatea imaginată, falsă şi îngrozitor de adevărată, a continuat să câştige teren, dar cu calm, ca într-o ţară cucerită definitiv... După-masă a fost multă lume la bibliotecă. La un moment dat, s-a întors şi a început să tragă perdelele la ferestre. „Prea mult soare!" a murmurat ea, încercând să-şi ţină cât mai mult timp faţa ascunsă în faldurile pline de praf... Tocmai văzuse, într-o cameră luminată de flăcările care scăpau dintr-o sobă, o femeie care îşi pieptăna încet revărsarea bogată a părului, în picioare, în faţa unei uşi-ferestre deschise înspre o noapte cu zăpadă din care ajungea ciudat o adiere aproape caldă. Capul îi era înclinat, privirea i se cufunda în luciul geamului şi urmărea mişcările unui adolescent care intra în încăpere, se oprea şi o privea tăcut. Ştia, nu putea nega că toate acestea i se întâmplaseră. Voia doar ca ceilalţi să nu ghicească, scormonindu-i privirea.

Seara era luminoasă, limpede. În bucătărie, rupea maşinal o scrisoare (una din numeroasele scrisori de la L. M., pe care nici măcar nu le mai citea), când uşa de la intrare s-a izbit cu o grabă neobişnuită. Nu s-a clintit, stând cu spatele întors, ca să-i permită să se strecoare fără să fie văzut de ea. Dar el a intrat şi ea

i-a auzit vocea care, deşi îşi impunea să fie calmă, avea o rezonanţă copilărească:

— Mămico, cred că am făcut o prostie. Am putea să-l chemăm pe... cum îi spunem oare, pe „doctorul-între-noi"...

Ea s-a întors. El şi-a ridicat mâna pe care o apăsa pe tâmplă. O pungă cu sânge îi acoperea sprânceana stângă şi îi împiedica ochiul să se deschidă...

Era a doua noapte de veghe petrecută în camera adolescentului. La o oră indefinisabilă, încă foarte întunecată pe cer, lucrurile au început să-şi rupă legăturile care le uneau de obicei. Asta le făcea prezenţa tot mai inexplicabilă. Lampa pe care ea o transportase aici ca să aibă, la nevoie, mai multă lumină. Acum, explicaţia aceea nu mai ajungea. Lampa era acolo, lângă patul în care dormea copilul, stinsă şi aproape înspăimântătoare în trândăvia ei taciturnă, legată nu de lumină, ci de imagini întunecate, indescifrabile... Şi „doctorul-între-noi"? Rămăsese, căci ajutorul lui putea să se dovedească urgent... Dar... Nu, nimic... Se instalase în încăperea cu cărţi, nicidecum stingherit de şederea nocturnă în casa lor. Umpluse mica debara cu fumul trabucului său, iar acum citea sau moţăia. Şi din când în când venea la căpătâiul bolnavului. Ea tresărea de fiecare dată, atât de neauzită era apariţia lui: ca să-i fie mai comod, stătea în şosete. Îi făcea vădită plăcere s-o vadă înfiorându-se. Zâmbea, dar numaidecât îşi lua un aer hotărât şi liniştitor, pipăia tumefacţia ce acoperea aproape cu totul ochiul stâng al adolescentului, pleca iar... La un moment dat, în întuneric, i s-a părut că-l zăreşte pe bărbatul în şosete pitit în fundul coridorului, la pândă. I-a fost tare frică, dar s-a trezit de îndată.

Ochii ei aţintiţi asupra chipului deformat al copilului luptau constant împotriva obişnuinţei: nu trebuia să accepte masca aceea buhăită, trebuia s-o şteargă cu intensitatea privirii. Din mască ieşea o undă fierbinte, uscată. Ea întorcea compresele pe fruntea umflată, ridica pătura, ştergea şiroaiele de sudoare de pe piept, din gropiţa dintre clavicule, de pe gât. Şi fiecare din atingerile acelea simple şi aproape spontane stârnea colcăitul imaginilor nocturne, o târa spre o noapte de iarnă, spre o contopire din ce în ce mai nebunească, din ce în ce mai adevărată... Chiar şi oraşul care pâlpâia într-un jet de lumini, dincolo de geamul negru, era un oraş fantomă, neverosimil şi el, cu ruinele ciclopice ale podului distrus, cu gara din care, de mai multe zile, nu mai pleca nici un tren. „Greva feroviarilor", repeta ea în gând şi cuvintele acelea murmurate deasupra trupului înfierbântat dezvăluiau o nebunie cu ochii mari, limpezi, inteligenţi... A privit cu atenţie termometrul (febră de patruzeci de grade, ca şi cu o oră în urmă), a stins lampa, a închis ochii.

Când el a început să delireze într-un şuier precipitat, arzător, ea nu a reuşit să se smulgă imediat din somn. L-a ascultat, crezându-se tot într-un vis urât şi dezordonat. Puţin câte puţin, cuvintele gâfâite au alcătuit o mărturisire pe care doar delirul i-o putea aduce pe buze. Ea nu auzea, dar vedea, la fiecare şoaptă dureroasă, cum se reconstituia un loc pentru care i-a trebuit un moment ca să-l

recunoască...

Era un apartament mic, înţesat cu mobile desperecheate. O femeie întinerită, într-o rochie lungă, neagră. Un adolescent care observă ultimele pregătiri ale femeii. Ea îşi atârnă cerceii, care îi aruncă sclipiri irizate pe gât şi pe umerii goi. Ţârâie soneria la uşa de la intrare, ea îl sărută pe copilul culcat deja pe fotoliile lipite ce formează un pat improvizat, se duce să deschidă şi se simte cum se amestecă parfumul călduţ, înţepător, pe care l-a lăsat în trecere, cu mirosul jilav al străzii şi cu cel puternic, năvalnic, al apei de colonie a intrusului...

Vocea bolnavului s-a pierdut într-un şir de horcăieli scurte, şuierătoare. Ea i-a schimbat compresele. Umflătura cu sânge închis la culoare şi lucios înaintase spre tâmplă. Ochiul drept s-a deschis o clipă, dar nu a focalizat nimic, a alunecat peste lampă, peste mâna care-i punea tifonul îngheţat pe frunte. Aproape imediat a reînceput delirul. Ea a sfârşit prin a pricepe chiar şi cuvintele ce se estompau în sacadele şuierate ale febrei.

... Tot femeia în rochie de seară care se pregătea să plece la teatru şi îl aştepta pe cel care trebuia să vină s-o ia. De data aceasta, ea şi fiul ei sunt la masă şi beau ceai. După o jumătate de oră, punându-şi cerceii în faţa unei oglinzi, simte brusc o oboseală plăcută. Se aşază pe canapeaua micuţă, se hotărăşte chiar să se lungească pentru câteva clipe în aşteptarea prietenului său. Somnul o surprinde înainte de a-şi termina gândul...

Ea i-a întors compresele deja fierbinţi, a scuturat termometrul, l-a pus cu grijă. Şoaptele care-i mai ieşeau dintre buzele înăsprite de respiraţie deveniseră neclare.

Şi deodată el a început să strige cu o voce aproape conştientă. În strigătul acela femeia în rochie neagră era brusc pe jumătate goală, sinistru de frumoasă căci era moartă! Moartă, moartă, moartă...

El repeta „moartă" gâtuit violent, scuturându-şi capul desfigurat, zgâriind pătura cu unghiile. Năucită, neputincioasă, ea ştia ca trebuia să se scoale, să alerge în încăperea cu cărţi, să-l trezească pe doctor. Dar atunci acesta ar fi ascultat delirul atât de clar! Şi ar fi ghicit totul!

Strigătele au încetat brusc şi, după o secundă, „doctorul-între-noi" a deschis uşa. „Ah, a prins glas tânărul nostru!", a mormăit el şi a căscat tacticos.

O oră mai târziu opera. Dăduse la o parte perdelele cu o bruscheţe energică, lăsând să intre o dimineaţă încă incoloră, nesperată, în camera care părea sortită nopţii... Tăia, scotea cheagurile, tampona. Şi îşi comenta gesturile cu o voce aproape duioasă, folosind mereu diminutive ruseşti, chiar şi pentru bisturiu, pentru tampoane, pentru ser. Ea avea impresia că asistă la un joc, că ia parte la el, întinzându-i din când în când o fiolă, o seringă...

La plecare i-a sărutat mâna şi a promis că se întoarce la prânz şi chiar că rămâne să „citească", (i-a facut cu ochiul) în mica încăpere cu cărţi, dacă era nevoie...

Ea şi-a petrecut după-masa ba în camera copilului, ba, când el adormea, aşezată pe treptele pe care buruienile le năpădeau din toate părţile. Ceea ce îi dezvăluise noaptea se derula acum într-o înlănţuire de scene clară şi definitivă...

Se întâmplase aşadar în primăvara anului trecut, poate exact cu un an înainte. De obicei, când venea cu fiul ei la Paris, L.M. o invita la teatru. Sau, mai degrabă, când o invita, ea venea la Paris, îşi lăsa copilul la Li şi se întorcea să-l ia dimineaţa. În ziua aceea Li era absentă, băiatul trebuia să petreacă noaptea singur. Era greu să ghiceşti cât de mult ura el serile acelea de teatru, nopţile acelea (mama lui se întorcea, chipurile, după spectacol) şi pe bărbatul care suna la uşă... Li lua somnifere – pliculeţul care o făcea mahmură la trezire. „Şi dacă aţi lua două?", a întrebat-o el într-o zi. „Oh, nu m-aş trezi decât la prânz." „Trei?" „Aş dormi ca moartă!"... Seara, el a aruncat în ceaşca de ceai pe care urma s-o bea tânăra femeie în rochie neagră trei pliculeţe... A trăit, după o oră, lungi clipe înspăimântătoare şi minunate. Cineva suna la uşă cu nerăbdare, cu mânie, a auzit chiar şi câteva înjurături, apoi un ciocănit în obloane. Femeia lungită pe canapea rămânea de o frumuseţe impasibilă şi îndepărtată. Scrâşnetul roţilor s-a îndepărtat de fereastră, s-a amestecat cu alte zgomote de maşină de pe stradă... El era acolo, în salonaşul luminat doar de o lampă de masă, o încăpere înţesată cu bibelouri, cu cărţi, cu icoane... Iar în mijloc, femeia aceea, necunoscuta aceea în care îi era imposibil să-şi recunoască mama. Chipul îi era tulburător de tânăr, o cută mică şi capricioasă, pe care n-o observase niciodată, îi ridica uşor colţurile gurii. Arcuirea trupului ei exprima o aşteptare ciudată. Iar în jurul ei, în afară de vălul subţire de parfum, distingea un miros cu totul nou, carnal, mai mult o urmă decât un miros, care îl încânta şi îi făcea aproape rău la plămâni... Nu ştia încă să-i evalueze profunzimea somnului. Gata să fugă la prima zbatere a genelor, a întins braţul, a atins uşor mâna ce zăcea pe pântece, apoi umărul. Atunci, prinzând curaj, spunându-şi că va avea, la o adică, o scuză valabilă ca s-o trezească, a atins delicata adâncitură schiţată între sânii cărora decolteul le descoperea rădăcina. Fusese fascinat întotdeauna de locul acela de pe trupul femeiesc. Ea nu s-a mişcat... Neliniştit, şi-a apropiat urechea de faţa femeii adormite. Şi nu a simţit nici o suflare. „Aş dormi ca moartă!", şi-a amintit el cuvintele lui Li. Moartă! A sărit în sus înnebunit, a vrut să alerge la bucătărie să aducă apă, apoi s-a răzgândit. Văzuse sau citise undeva că doctorii îşi lipeau urechea de pieptul pacientului şi chiar îl masau, ca să-i redea respiraţia. Cu degetele tremurătoare, a desfăcut două copci de la părţile încrucişate ale decolteului, a dezgolit un umăr, apoi un sân, şi-a lipit urechea... În cele din urmă s-a ridicat cu tâmplele încă zvâcnind, cu respiraţia sacadată. Şi a privit-o la nesfârşit pe femeia aceea, de nerecunoscut cu machiajul ei discret, cu coafură înaltă, cu rochia ei de catifea neagră şi mai ales cu goliciunea ei. Femeia care ar fi trebuit să aparţină altcuiva şi care stătea acum cu el, atât de minunat de accesibilă privirii lui, mângâierilor lui...

. . . „Acum un an”, s-a gândit ea, revăzând un nimb orbitor de zile, de ceruri văzute de atunci. . . Pe cărarea care venea de la Hoardă străbătând pajiştea a apărut un bărbat. L-a recunoscut pe „doctorul-între-noi”, care sosea cu trusa lui. Pentru a doua noapte.

În noaptea aceea a plouat. După căldura din ultimele săptămâni aerul părea rece, tomnatic. Ea a rămas până dimineaţa într-un fotoliu, lângă pat. Febra îi scăzuse. Rana nu mai sângera. A dormit liniştit şi nu s-a trezit decât o singură dată în mijlocul nopţii. S-au privit îndelung, fără să-şi spună nimic. Apoi el a strâns tare din pleoape, ca sub efectul unei arsuri bruşte. Ea a văzut strălucind nişte scântei minuscule în genele lui şi s-a grăbit să stingă lampa.

Zilele acelea răcoroase şi cenuşii, la începutul lunii iunie, au marcat obişnuita istovire, secătuirea care apare întotdeauna după excesul înfloririi şi căldurile din mai. Frunzişul era deja greu, des şi închis la culoare, ca la sfârşitul verii. Pajiştea ce cobora spre râu era acoperită cu iarbă înaltă, albită ici şi colo de puful argintat al păpădiilor stinse. Ploile răbdătoare, discrete, atârnau pâcle care voalau aerul ca în dimineţile de octombrie.

Ei îi plăcea tihna acelei scurte anticipări autumnale. Din noaptea delirului ştia totul, de la început până la sfârşit, despre anul acela din viaţa ei. Şi acum, în ceţurile unei toamne momentane, avea impresia că supravieţuise, impresia că relua timid cursul întrerupt al zilelor.

Într-o seară, când înconjura Hoarda, a văzut că arbuştii care creşteau pe lângă ziduri şi pe marginea drumului erau toţi perlaţi cu ciorchini albi. Aerul amurgului avea şi el tenta aceea ninsă. . . A trebuit să aprindă focul, atât de răcoroasă era noaptea. Şi nu a dormit. Nopţi de iarnă îi apăreau în faţa ochilor, una după alta, indicibile în frumuseţea lor aspră, cu falia fremătătoare a cerului lor, cu acelaşi miros de scoarţă arsă, nuanţă umilă, dar care se deschidea spre un şir insondabil de ore. Revenea la ele pentru prima oară. Reîntoarcerea aceea mai avea încă o intensitate ucigătoare. Totuşi, memoria ei o iniţia în tainica ştiinţă de a pătrunde în cealaltă viaţă. . .

În timpul celor câteva zile de toamnă în plin iunie, zilele de convalescenţă a fiului său, s-a schiţat din nou înlăuntrul ei o speranţă nebunească: cineva o va asculta, o va înţelege, mai ales că ceea ce trăise ea aparţinea unei vieţi cu totul altfel decât a ei. Acel cineva încă nu avea chip, doar un suflet, mare şi tăcut.

S-a întors vara, cu vijelii nemaivăzute, cu un soare dezlănţuit pe care locuitorii din Villiers-la-Forêt l-au primit ca pe o dovadă de netăgăduit a acelui „prim concediu pe timp de pace” despre care vorbeau ziarele. Şi chiar şi comunitatea mică a Hoardei de Aur a simţit acest aer nou şi, reunită în bibliotecă, a comentat cu pasiune articolele despre Turul Franţei din ’47, primul de după război, despre noua Conferinţă de la Paris, dar mai ales titlul mare care anunţa: „Franţa iese în sfârşit din provizorat. . . ”

Fără să vrea, sau mai degrabă cu un consimţământ nemărturisit, a fost

cucerită de surescitarea aceea estivală. Într-o zi, s-a pomenit examinând cu o invidie admirativă fotografiile care însoţeau într-un ziar un lung documentar: „Unde să-ţi petreci concediul?”. O familie (părinţii şi cei doi copii ai lor) mergeau cu bicicleta pe un drum de ţară. Nu se putea smulge din contemplare. Totul îi plăcea la oamenii aceia în concediu: şi armonia familială, şi proviziile lor bine împachetate de pe portbagaje, şi drumul modest, şi peisajul blând, ordonat. Brusc, a dorit să se contopească asemenea lor cu fericita banalitate a zilelor de vară, să aibă bunul lor simţ atât de franţuzesc („atât de minunat de franţuzesc”, s-a gândit ea). Şi-a adus aminte de speranţa ei de a găsi un suflet căruia să i se destăinuie, căruia să-i vorbească despre abisurile pe care le cunoscuse. Lucrul acesta îi părea acum grotesc. Nu, trebuia să uite! Da, să uite! Căci faimoasele abisuri nu erau de fapt decât nişte momente de tandreţe tulbure, de care nici o mamă şi nici un fiu nu se feresc. Pur şi simplu merseseră puţin mai departe decât alţii în această tentaţie proscrisă. De altfel, existaseră cu totul şi cu totul opt sau poate zece nopţi în care. . .

S-a simţit foarte puternică, hotărâtă să nu-şi mai amintească. Trebuia să se prostească puţin, să fie încrezătoare, să vorbească despre concediu. Şi, ca şi cum ar fi vrut să pedepsească, să rănească, să nimicească o fiinţă prezentă tăcut înlăuntrul ei s-a străduit să citească coloanele articolului: „Mulţi străini – englezi, scandinavi, americani – vor anul acesta să-şi mângâie sufletul cu frumuseţile franţuzeşti. Le datorăm totuşi câteva amabilităţi unor vizitatori care vor veni în locurile unde, timp de doi ani, soldaţii din ţara lor s-au bătut pentru eliberarea Europei. . . ”

Lumea aceea estivală şi plăcut de nătângă a acceptat-o. Ea s-a lăsat în voia ei, a bucuriilor ei, a vorbăriei ei, cu convingerea unei pocăite. Fiecare nouă zi parcă-i dădea dreptate. Cititorii păreau fericiţi s-o vadă participând, ca înainte, la dezbaterile lor.

La sfârşitul lunii şi-a dus fiul la Paris. Doctorul („doctorul francez”, cum îl numeau ei ca să nu îl confunde cu „doctorul-între-noi”) l-a consultat pe copil, l-a internat, a indicat data operaţiei. „Sub anestezie generală, vom proceda la îndreptarea piciorului îndoit”, a recitit ea chiar în seara aceea în paginile pe care ar fi putut să le spună pe de rost, iar limbajul lor tehnic a liniştit-o. Îşi şi vedea fiul mergând normal în viaţa redevenită obişnuită. . .

După operaţie (al cărei moment atât de temut a sosit cu o uşurinţă uimitoare), copilul urma să rămână mai multe zile în spital. Şi chiar şi călătoriile aproape zilnice la Paris au devenit pentru ea o adevărată ucenicie în fericita banalitate a vieţii.

Mereu grăbită să se întoarcă la Hoardă, la bibliotecă, nu avea timp s-o vadă pe Li. Doar în 14 iulie, profitând de ziua de sărbătoare, a putut să vină în micul apartament al fotografei. . . Seara era insuportabil de apăsătoare, cu mirosul pe care îl are praful de pe străzi înainte de furtună, cu un cer violet, ceţos şi cu

agitaţia frunzelor sub rafale scurte de vânt. Li era încă în atelier, în pivniţă, ocupându-se de ultimii clienţi din ziua aceea. De altfel, doar atelierul mai păstra un aer locuibil. În camere, mobilele cedaseră locul piramidelor de cutii de toate felurile. Pereţii goi aveau o mulţime de înţepături negre – cârligele de care fuseseră atârnate tablourile, fotografiile, icoanele...

Ea a rămas un moment în curticica înconjurată de ferestrele mai multor etaje. Toate erau deschise, captând cea mai uşoară adiere proaspătă din zăduful serii. Se auzeau sfârâitul uleiului într-o tigaie, gâlgâitul apei folosite, zgomotul veselei, frânturi de conversaţie, crâmpeie de muzică. Un miros complex de acoperişuri care răsfrângeau căldura zilei, de leşie, de sfară lâncezea în întuneric deasupra pătratului pavat al curţii. Se şi pregătea să coboare în atelier, când brusc a zărit în locul cel mai întunecat din curte un arbust ce se străduia să crească pe lângă zid, sub streaşină. Şi să înflorească, invizibil, ignorat de toate ferestrele acelea zgomotoase. S-a apropiat şi şi-a cufundat faţa în ciorchinii constelaţi cu flori. Mirosul era vag. O prospeţime de zăpadă... Senzaţia că poţi să pătrunzi, să rămâi, să te contopeşti cu adierea aceea rece a fost ameţitoare. O clipă a crezut că înaintează printr-o pădure hibernală, înzăpezită, într-o dimineaţă abia argintată de zori, în mijlocul copacilor adormiţi, dar atenţi în taină la prezenţa ei. Nu era singură. Cineva o însoţea în plimbarea aceea lentă. O pace infinită umplea distanţa care le despărţea sufletele...

Li a strigat-o din pragul atelierului. Pleca în Rusia peste zece zile. Îi mai rămânea să împacheteze ultimele panouri: un marinar incredibil de lat în umeri, care oferea un buchet unei tinere creaturi cu talie de viespe, şi apoi, pe altul, un bărbat şi o femeie, goi, împresuraţi de o mulţime în fracuri şi în rochii de seară.

După două zile, când se întorcea de la Paris, l-a întâlnit pe „doctorul-între-noi". El s-a prefăcut că se găsea din întâmplare pe strada care dădea în piaţa gării. L-ar fi crezut, dacă puţin înainte de oprirea trenului nu ar fi aruncat o privire pe fereastra vagonului. L-a recunoscut în bărbatul în costum maro, un bărbat care a fost trădat de rapiditatea mişcărilor lui când a părăsit umbra unui platan sub care se adăpostise de soare. Trenul încetinea şi, prin geam, l-a văzut supraveghind ieşirea din gară, apoi trăgându-se uşor de gulerul cămăşii...

Au făcut drumul împreună. Ascultându-l, ea se gândea că, fără privirea aruncată din vagon, cuvintele acelea ar fi avut cu totul alt sens. Şi că el însuşi, bărbatul care mergea alături de ea pălăvrăgind, însufleţit şi jovial, ar fi fost un alt personaj. Da, ar fi rămas „doctorul-între-noi", şters şi serviabil. Acum distingea în el energia stăpânită cu care ţâşnise din umbră. Dar şi dezinvoltura foarte naturală cu care se colorase mirarea lui prefăcută: „Ia uite, dumneavoastră! Ce vânt vă aduce la mine?" Ea vedea acum ceea ce nu observase niciodată: butonii de la manşete, greoi şi ciudat de neplăcuţi la vedere, dosul mâinilor lui foarte late, acoperite cu peri în care luceau picături de sudoare... Dar mai ales privirea lui, brună, unsuroasă care, pieziş, se aţintea rapid asupra ei şi, fugind, parcă o

încătuşa în licărirea ei.

Da, mergea fără să o privească, dar ea se simţea reţinută, încleiată sub pleoapele lui.

Nu-şi amintea să-l fi invitat să bea ceai la ea. Şi totuşi, el era deja aşezat în faţa ei în bucătăria încă foarte luminoasă la asfinţit şi vorbea, întrerupându-se doar pentru o mică înghiţitură-pretext. Ea se ridica din când în când, alunga o albină, începea din nou să simuleze că-l ascultă dar, în realitate remarca fără voia ei noi detalii absurde şi misterios de importante: unghiile pătrate, gălbui, fruntea ce se acoperea de riduri pentru a însoţi un suspin teatral, ridurile care urcau până la chelie, făcând-o mai puţin lucioasă... Erau clipele stranii în care simţi iminenţa unui gest ce se apropie, din secundă în secundă, inexorabil.

La plecare, s-a oprit în antreu, i-a sărutat mâna. Sau, mai degrabă fără să se aplece, i-a ridicat mâna şi şi-a lipit-o îndelung de buze. Când ea a făcut o mişcare nerăbdătoare, a cuprins-o de mijloc cu o sprinteneală neaşteptată. Ea s-a aruncat brusc înapoi, ca să-şi îndepărteze faţa. Dar, spre surprinderea ei, nu s-a năpustit asupra gurii. A rămas un moment nemişcat, impunându-i postura aceea instabilă, susţinându-i greutatea trupului cambrat pe palma lui. Stângaci, ea s-a smuls, s-a lovit de tocul uşii. Iar strigătul ei: „Plecaţi!" s-a confundat cu un geamăt uşor şi cu fâşâitul mâinii cu care şi-a frecat cotul rănit. În faţa ei, el zâmbea, masiv, sigur de el. Dar vocea care s-a desprins din masivitatea aceea a fost ciudat de ascuţită, bâiguită ca frazele pregătite de mult şi care, când vine momentul, ies atât de întortocheate şi gâfâite:

— Am să vin mâine... O să putem, mai întâi... În fine, există un mic restaurant...

Noaptea, privirea i s-a zbătut între mai multe personaje foarte diferite. Bătrânul domn care venise de mai multe ori la Hoardă, adesea la căderea nopţii, în ninsoare, ca să îngrijească un adolescent suferind... Bărbatul în costum maro care mergea spre ea fără să o zărească şi brusc scotea o exclamaţie de bucurie... Altul care, bând mici înghiţituri de ceai, vorbea despre singurătatea „care trebuie combătută în doi"... Şi altul, care mărturisea că de ani de zile dorea să-i vorbească. Iar când o spunea, butonii de la manşete, încheieturile păroase ale mâinilor parcă aparţineau altcuiva. Ea nu reuşea să-i adune laolaltă pe toţi aceşti bărbaţi într-unul singur, în masculul în pragul bătrâneţii, cu o chelie bronzată şi netedă, care o înşfăcase de talie, bucurându-se deja de trupul ei îndoit.

A doua zi, când se întorcea de la Paris, a cercetat cu nelinişte copacii care mărgineau piaţa gării... Nimeni. Pe uşa casei era prins un pătrăţel de hârtie. „Am trecut pentru gustare, voi reveni pentru cină." Descifrând semnătura, a sesizat trăsătura ce le era comună tuturor bărbaţilor care o asaltaseră în timpul nopţii. Ca şi cum numele acela obişnuit, uşor ridicol, pe care îl cunoştea, dar nu şi-l mai amintea, da, ca şi cum însăşi transcrierea acelui „Serge Goleţ" crease o vocabulă generică pentru toate personajele.

Era bărbatul care îi pătrunsese (ea nu ştia nici cum, nici în ce măsură) taina. Nebunia tainei sale. Nebunia ei... Da, era cineva care o trata ca şi cum ar fi tratat o femeie săracă cu duhul, de care vrei să abuzezi.

Era aproape ora nouă seara. A mers de-a lungul casei cu paşi grăbiţi, s-a adâncit printre copacii din pădure. Puteai s-o traversezi în cinci minute, dar labirintul cărărilor crea o iluzie de refugiu. Pământul era presărat cu dungi alungite de aramă, care păleau încet. Întunericul a pătruns încetul cu încetul în colţurile umbroase. Luna transforma luminişurile în lacuri, în pâraie de un albastru somnolent. Ţipătul repetat al unei păsări se frângea cu sonoritatea sloiurilor de gheaţă. Ea a crezut brusc că era posibil să rămână acolo, să nu părăsească clipele acelea, să le trăiască pe dos... Apoi, amintindu-şi de nebunia pe care un bărbat o presimţise adineauri în ea, s-a grăbit să se întoarcă acasă.

Apăsând pe comutator, şi-a spus că Goleţ putea să zărească lumina, să vină... În aceeaşi clipă a auzit un ciocănit calm, aproape nonşalant, la uşă. A stins, dar numaidecât, supărată pe propria-i laşitate, a aprins din nou lumina, s-a dus în antreu, însă a hotărât să nu deschidă, să nu spună nimic. El a bătut din nou la uşă şi a anunţat fără să ridice vocea, simţindu-i prezenţa foarte apropiată: „Ştiu că sunteţi acolo. Deschideţi... Am un comision pentru dumneavoastră." În vocea lui răsuna o zeflemea ascunsă neglijent. „Da, îmi vorbeşte ca unei femei sărace cu duhul...", s-a gândit ea din nou. S-a întors în bucătărie şi brusc a auzit pârâitul unei tulpini: el mergea de-a lungul zidului şi în întuneric a călcat pe flori. Şi-a amintit că uşa-fereastră de la camera ei rămăsese întredeschisă. Abia formulat, gândul a devenit realitate: în fundul coridorului ţâţânile vechi au scos un scârţâit prelung, cântat. S-a repezit la celălalt capăt al apartamentului, a aprins lumina, a avut timp să recompună din privire interiorul familiar şi dureros: lampa cu piedestalul de faianţă lipit, soba, patul, dulapul cu oglindă...

Iar printre toate obiectele acelea şlefuite de obişnuinţă, un bărbat care-şi vâra capul prin crăpătura uşii-fereastră întredeschise, ca în interioarele instabile din visurile urâte. „Doar două vorbe... Ieri am uitat să vă spun..." Zâmbea, o hipnotiza cu privirea lui fixă şi pătrundea în încăpere prin scurte înaintări rapide, părând nemişcat de fiecare dată când ea era gată să-l repeadă. Se simţea disperat de străină de scena aceea. Cuvintele care îi răsunau în minte, apoi îi izbucneau pe buze, parcă îi scăpau altcuiva: „Plecaţi! Ieşiţi! Repede!" Ordine neputincioase, care nu-i schimbau expresia absentă a feţei şi nu produceau nici un efect asupra bărbatului tot nemişcat şi din ce în ce mai apropiat. Ea era absentă şi din propriul ei trup, iar bărbatul o ştia: copilăria, beţia, nebunia dezarmează astfel trupul care devine o pradă uşoară. „Nu v-am spus ieri, debita el cu surescitarea celui care-şi vede jocul reuşind. Vă iubesc, vă iubesc de ani de zile... Nu, lăsaţi-mă..."

Ea a dat din mână, stângaci. El a transformat palma aceea într-o sărutare de mână pătimaşă, apoi a cuprins-o de mijloc, a împins-o spre pat. Ea a văzut o faţă rotundă lăcuită de sudoare şi s-a auzit strigând o frază complet fără noimă:

— Daţi-mi drumul! Aveţi un gât hidos! Cuvintele acelea absurde, pe jumătate gâtuite, au frânt brusc asaltul. Bărbatul s-a ridicat, şi-a descleştat mâinile, şi-a pipăit gâtul. „Ce spuneţi? Ce are gâtul meu?”

Era o piele rasă prea tare, roşie şi acoperită toată cu umflături minuscule. A făcut o mişcare spre oglindă, şi-a dat seama de ridicolul gestului său, şi-a pierdut cumpătul.

— Plecaţi!, a spus ea cu o voce obosită. Vă rog... Ea s-a dus la uşa-fereastră, a deschis-o larg, dând la o parte perdeaua. El s-a supus, murmurând cu un aer jignit: „De acord, de acord... Dar n-o să-mi refuzaţi totuşi plăcerea unei simple plimbări? Mâine, în cursul după-amiezii...” A ieşit, s-a întors şi a aşteptat răspunsul. Ea a făcut un „nu” din cap şi a tras de clanţă. Butonul de la manşetă a sclipit – el a avut timp să blocheze uşa.

— Un ultim cuvânt, a lansat el, neizbutind să-şi echilibreze pe buze zâmbetul şi spasmele de mânie. Chiar ultimul, vă asigur. Uşa asta cu geamuri cu care îmi zdrobiţi braţul (ea a dat drumul la clanţă), uşa-fereastră e foarte lată pentru perdelele astea sau perdelele prea înguste, cum vreţi...

Olga a simţit în ea un fior adânc care îi încolţea rapid în pântece, urca în piept, îi strivea muşchii gâtului. Bărbatul avea să rostească ceva ireparabil, intuia ea cu precizie, orbitor. Simţise acest lucru inconştient, de la începutul manevrelor lui şi presentimentul acela o dezarma în faţa lui.

— ... perdelele acestea într-adevăr prea strâmte, vedeţi, nu-mi sunt chiar necunoscute. Vedeţi, am o slăbiciune, îmi place să mă plimb seara târziu, înainte de a mă duce la culcare. Ce vreţi, când trăieşti singur. Şi apoi, sunt foarte iscoditor...

Ar fi trebuit să-i taie vorba, să-l oprească în pragul noii fraze... Ar fi trebuit să-l lase să continue adineauri, să-i accepte sărutările, să i se dăruiască pentru că ceea ce avea să-i spună el era de o mie de ori mai monstruos. Dar aerul devenea apăsător ca bumbacul ud, îi împiedica gesturile, îi înăbuşea vocea.

— Mai ales că, din cauza gerului din iarna asta, m-am neliniştit adesea: dumneavoastră cu un copil... ăăă... bolnav, în şandramaua asta, nu se ştie niciodată. Într-o seară, tocmai treceam prin preajmă, aproape sub ferestrele dumneavoastră, am aruncat o privire, perdelele erau trase, dar sunt, v-am spus-o, prea strâmte... Aşa că m-am uitat şi...

... Şi v-am văzut, pe dumneavoastră şi pe fiul dumneavoastră, goi, făcând dragoste.

Nu! Nu a spus-o. Ea a crezut că o va spune şi fraza a devenit imediat reală, inseparabilă de ceea ce o precedase. Poate că el vorbise adineauri şi despre goliciunea lor, despre ciudăţenia carnală a cuplului lor... Nu mai ştia.

— În fine, o să înţelegeţi, fără indoială, mirarea mea... Am mai văzut şi altele la viaţa mea... Nu sunt naiv, departe de mine. Dar totuşi! Din fericire nu sunt limbut, căci dacă nu, cunoaşteţi gurile rele de la Hoardă şi de altfel... Iar

când v-am propus... prietenia mea, era pentru a putea să vă vorbesc despre asta mai liber, înţelegeţi, în intimitate. Şi pentru a vă da posibilitatea de a vă trăi normal viaţa de femeie, cu un bărbat care să vă facă să simţiţi plăcere...

Nu! El nu a rostit ultimele cuvinte! Dar ele erau totuşi reale, de neocolit, căci erau imaginate de ea.

De fapt, el nu mai era acolo. Ea era singură, aşezată pe pat, cu faţa spre oglindă. El plecase, urându-i noapte bună şi propunându-i să meargă să facă a doua zi o plimbare cu barca. Ea acceptase, dând de mai multe ori din cap.

Noaptea, s-a rătăcit pentru câteva clipe într-un apartament întunecat, nesfârşit, ale cărui labirinturi le-a descoperit înainte de a veni să se lungească pe un pat. Intra fiul ei, aşa cum îl văzuse în după-masa plonjoanelor – gol, cu trupul ud, care a umezit cearceafurile şi le-a răcit plăcut. Ea simţea răcoarea aceea pe piept, în şolduri. El o săruta, buzele lui miroseau a tulpini şi a frunze acvatice. Libertatea lor era atât de neţărmurită, încât trupurile li se mişcau ca sub apă, într-o minunată imponderabilitate a gesturilor. Când s-a pomenit în genunchi, dominată de el, a remarcat că fotoliul întors spre perete într-un colţ al camerei necunoscute era ocupat. Nu vedea decât braţul de pe spetează – un buton grosolan de manşetă lucea în penumbră. Şi cu cât plăcerea era mai violentă, cu atât profilul bărbatului aşezat se detaşa de spătar. Ea avea să-l recunoască atunci când, în sfârşit, cu un strigăt încă înfundat de plăcere, s-a smuls din somn. Un obiect i se încrustase sub umăr. A aprins lumina şi a cules din cutele cearceafurilor în dezordine un buton de manşetă. Într-un ultim efort de raţionament sănătos a formulat un gând nelalocul lui, supranatural şi s-a bucurat de absurditatea lui: „Nu a existat nici un balaur!” Da, trebuia să spună lucrurile acelea neverosimile, care nu aveau nici o şansă să devină reale. Nici un balaur! Un apartament necunoscut, barbatul din fotoliu, poate. Dar nici un balaur. Aşa va sfârşi prin a deosebi ce e adevărat de ce e fals...

Exerciţiul acela parcă a calmat-o. Un răgaz de câteva minute, în timpul căruia s-a ridicat, s-a dus în încăperea cu cărţi, a scos un volum enciclopedic mare, l-a răsfoit cu o mână stângace, nervoasă. Şi a dat repede de o ilustraţie: „Un boa constrictor atacând o antilopă”. Un trup lucios, acoperit cu arabescuri, îşi strangula victima. „Balaurul...”, a şoptit ea şi şi-a amintit că în imensul apartament pe care îl părăsise adineauri uitase să stingă lampa de pe noptieră.

Prin aburii căldurii zgomotele ajungeau vagi, lichide. Strigătele copiilor care se bălăceau aproape de mal, mugetul unei cirezi... Şi clipocitul leneş al vâslelor. Pentru a împinge barca de la povârnişul jos şi plin de nămol, el a trebuit mai întâi să se descalţe, să-şi suflece pantalonii, să intre în apă. Ea îi vedea acum tălpile picioarelor, late, scorojite, iar pe frunte dunga de lut, pe care şi-o lăsase ştergându-şi picăturile de sudoare. Dâra aceea maro era pentru ea un mic punct dureros, cu totul aparte în universul acela însorit şi apatic. Nu putea să-i spună: „V-aţi pătat pe faţă” şi cu atât mai puţin să-şi strecoare degetele în apă, să-i spele

fruntea…

Nu, era cu totul de neconceput. Bărbatul aşezat în faţa ei, cu călcâiele goale, proptite de pragul luntrii, era o fiinţă cu totul neobişnuită: bărbatul care o dorea şi care o ducea într-o zi de iulie sufocantă cu barca, îndeplinind astfel un ritual ce preceda noaptea în care avea s-o violeze cât poftea, de la sine înţeles, fără nici o rezistenţă din partea ei. Înainte de plimbare, când traversau oraşul de sus, o invitase în baraca de tir. Nu ratase nici o ţintă şi la ieşire o privea cu aerul unui copil care aşteaptă felicitări. Acelaşi bărbat se aflase într-un apartament labirintic, într-un fotoliu întors spre perete, bărbatul care îi spiona cu un zâmbet complice. Ea şi-a amintit de patul mare, de cearceafurile care miroseau a râu, da, exact acelaşi miros ca apa călduţă care şiroia sub marginea joasă a bărcii. Sub privirea care îi supraveghea, ea şi adolescentul cu trupul încă ud încercau să-şi mascheze dragostea. Da, căutau foarte inocent un obiect rătăcit în cutele patului răvăşit. Dar tot simulând căutarea, se înlănţuiau, se sărutau, se dăruiau unul altuia…

Ea s-a silit să audă. Goleţ tocmai îi vorbise. Probabil spusese „trebuie să profităm de zilele acestea frumoase, nu se ştie niciodată”, cuvinte pe care le repeta din cinci în cinci minute… Pata de lut de pe frunte se întindea într-un lung firicel şerpuitor. „Dacă aş putea măcar să-l întreb: apartamentul acela, scormonirea simulată într-un pat în dezordine sunt adevărate?” a spus înlăuntrul ei o voce fară speranţă. Era vocea „micii afurisite”, a recunoscut-o aproape cu bucurie, căci cuvintele ei erau singurele care o mai legau de ziua aceea, de conversaţia bărbatului, de viaţă… S-a aplecat, şi-a cufundat mâna în apă. Avea să spele urma noroioasă de pe fruntea lui…

În momentul acela au acostat. Goleţ a sărit pe mal, a tras botul bărcii într-un colţişor ascuns între sălcii, în mijlocul hăţişului algelor. Apoi a ajutat-o să coboare, a instalat-o într-o poieniţă înconjurată de mărăcini. A făcut-o cu grija pe care ai avea-o de un bolnav important sau de un vas umplut cu apă, cu o cască de flori, şi pe care ţi-e teamă să nu-l spargi chiar în ultima clipă. Sau poate (vocea „micii afurisite” a străpuns surzenia care o învăluia), da, mai degrabă grija pentru o persoană al cărei rang nu se potrivea cu un picnic pe malul apei. „Prinţesa Arbelina, i-a suflat vocea. Ceea ce tu continui să fii pentru el. Încă e sensibil la această valoare suplimentară a trupului tău…”

Goleţ a întins faţa de masă, a pus sticla, a scos din sacoşa lui două pahare, pâine şi un pachet plin de pete de grăsime. „Prinţesa Arbelina”, s-a gândit ea, imaginându-şi viaţa în care cuvintele acelea aveau un sens, pe care o trăiau oamenii care o cunoşteau. Hoarda de Aur, Villiers, Paris… Lumea aceea i-a părut inexistentă, văzută într-un vis dispărut între timp. Nu mai exista decât etuva reavănă a acelei după-amieze de iulie, mirosul dulceag al apei călduţe, mâloase, o femeie pe jumătate lungită pe iarbă cu un pahar în mână, pe care şi-l apropia din când în când de buze, cedând rugăminţilor unui bărbat care vorbea

fără întrerupere. Un bărbat care la căderea nopţii avea să-i frământe sânii, s-o pătrundă, să adoarmă lângă ea. Avea deja toate mişcările acelea imprimate în el, în braţele învineţite de vene groase, în degetele lui cu unghii late şi galbene...

— Şi când mă gândesc că toate astea erau sub zăpadă!

Era întins, cu cotul înfipt în pământ, cu picioarele încrucişate şi, fără să-şi lase paharul, întindea braţul, arătând câmpul de dincolo de râu. Ea a închis ochii şi i-a făcut semn să nu mai spună nimic. Înlăuntrul ei s-a înfiripat o noapte fragilă, în care mergea recunoscând cu o fericire dureroasă creanga cristalizată de promoroacă, micul iaz îngheţat, dar mai ales ţesătura florală a gheţii de pe un geam negru...

Goleţ a smuls-o din uitarea de sine. Probabil s-a gândit că ochii închişi peste care, pentru mai multă orbire, ea îşi pusese mâna, anunţau beţia, abandonul. Fără să se ridice, a executat o târâre rapidă şi s-a aflat în spatele ei. A apucat-o de umeri, a răsturnat-o spre el, i-a strecurat o mână sub spate. Şi a încremenit când i-a văzut ochii, pe care ea i-a deschis brusc: o privire nemişcată, care nu exprima nimic, care nu îl vedea, care nu vedea nimic... Desprinzându-se de ea, a scos, fără să vrea, un fel de geamăt de plăcere curmată, aproape un mieunat. Ea s-a ridicat, l-a fixat pe bărbatul ghemuit la picioarele ei, apoi şi-a purtat privirea spre îngrămădirea acoperişurilor din oraşul de sus, spre cotul mat al râului... Nu, nu exista în materia călduţă şi moale a vieţii decât vaietul dorinţei, decât trupul pândind contopirea.

El a adunat resturile de mâncare, a împăturit faţa de masă. Şi atunci a existat un moment de ezitare: oare sticla aproape goală trebuia aruncată sau dusă cu ei? Vizibil beat, s-a lovit de nehotărârea aceea ridicolă. A vârât sticla în sacoşă, a scos-o, a examinat-o perplex... Din acele câteva secunde de îndoială a început (aşa va simţi ea, dar nimeni nu va voi să o creadă) numărătoarea inversă a minutelor care au precedat sfârşitul. Dacă el nu ar fi zăbovit sucind şi răsucind sticla, dacă ei ar fi plecat puţin mai devreme, sau dacă el ar fi sfârşit prin a păstra sticla, totul s-ar fi petrecut altfel...

Dar el a dat din mână şi, cu un hăulit care se voia poznaş, a aruncat sticla în apă. A desluşit probabil, cu intuiţia oamenilor beţi, ceva ca o coardă întinsă care îl lega de un lucru invizibil. Dispoziţia i s-a schimbat. A încercat să glumească: acum coborau pe curentul apei şi, cu câţiva metri mai jos, au ajuns din urmă sticla care nu se scufundase, el a împins-o cu o lovitură de vâslă, gâtul sticlei a dispărut scoţând un scurt gâlgâit de bule de aer. A râs în hohote. Şi s-a posomorât imediat.

Poate pentru a risipi neliniştea aceea obscură, a lăsat brusc vâslele, s-a întins, ridicând faţa spre cer, şi a declarat cu o voce pe care beţia o făcea tărăgănată:

— Omul e făcut pentru fericire ca pasărea pentru zbor!

S-a ridicat pe jumătate şi, bălăbănit de instabilitatea bărcii, a căzut brusc spre spate, unde era aşezată ea. Olga s-a îndepărtat, ca să nu fie zdrobită de

masa aceea dezechilibrată, care pufnea în râs. El a ajuns-o totuşi, aplecat peste ea, trăgând-o brutal de rochie. În momentul acela, ea a văzut înălţându-se din apă o construcţie de oţel răsucită şi ruginită, care creştea rapid... Barca s-a răsturnat aproape blând, aşa i s-a părut.

Nu avea să ştie niciodată dacă violenţa cu care Goleţ s-a aruncat spre ea, s-a agăţat de trupul ei, se datora beţiei, dorinţei de a o salva sau incapacităţii lui de a înota. Sau poate că el a vrut să împingă femeia care risca să-l înece? Sau era deja în agonie? Nu avea să ştie nici dacă el se rănise în momentul căderii sau după, când s-a scufundat, şi a reapărut apoi deja neînsufleţit.

Oricare ar fi fost motivul acelei brutalităţi, gesturile lui Goleţ au imitat cu o coincidenţă macabră actul carnal la care visase. El a strâns în braţe trupul dorit, l-a agresat, i-a smuls partea de sus a rochiei dezgolindu-i umerii, sânii, zgâriindu-le pielea cu unghiile.

Lupta aceea sălbatică a durat cel mult câteva secunde. El a dispărut sub apă, a ieşit la suprafaţă puţin mai departe, mai aproape de mal, într-un loc la adăpost de forţa curentului. Trupul i s-a imobilizat între un bloc de beton, un zăgaz îngust de nisip şi tulpinile de stuf pe care continuau să se aşeze libelule verzi şi albastre.

Ea a înotat, sau mai degrabă s-a lăsat purtată, înconjurată de fâşii din rochia ei, până la locul acela ferit. La doar câţiva metri de locul naufragiului lor, piciorul ei a atins fundul râului. Totul semăna cu un joc. Şi, cu toate acestea, la doi paşi de ea plutea trupul acela îmbrăcat, iar apa din jurul capului său se colora în brun.

Pe mal se vedeau alergând doi bărbaţi precedaţi de un băiat care îşi ţinea încă în mână undiţa.

I s-a părut că nu a părăsit săptămâni întregi malul acela însorit, butucul bătrân pe care o văzuseră aşezată primii martori. Nu mai existau nopţi, doar ziua aceea interminabilă, efluviile călduţe care urcau din apă, mirosul ierburilor, al nămolului şi lumina caldă, uşor voalată, care fascina mai mult decât razele crude.

Oamenii se duceau şi veneau la nesfârşit, o înconjurau, se împrăştiau, se apropiau temători de cadavrul înecatului, schimbau impresii. Ea îi recunoştea aproape pe toţi: pe farmacistul rusificat, pe directoarea azilului, pe bătrânul spadasin, pe infirmieră, pe vânzătoarea de bilete de la gară... A observat că fiecare, chiar şi în împrejurările acelea excepţionale, rămânea fidel rolului său, măştii sale. Infirmiera, prin expresia ei amară, nu uita să dea de înţeles că ea purta un doliu mult mai demn de respect decât accidentul acela stupid. Vânzătoarea de bilete de tren se uita mereu la ceasul ei de mână. Directoarea administra drama. Farmacistul trecea de la un grup la celălalt, fericit că putea să participe la discuţiile franţuzeşti şi ruseşti, fără nici o deosebire. Iar dinspre sălcii, bruiat de zgomotul conversaţiilor, răsuna voiosul „hârş-ş-ş!"...

Se simţea observată de zeci de priviri iscoditoare sau pur şi simplu curioase. Spectatorii aceia surescitaţi încercau, cum ar fi făcut în timp ce-şi reglau binoclul, să reunească într-o singură imagine pe prinţesa Arbelina şi pe femeia acoperită cu zdrenţe şiroind de apă, o femeie care nu încerca să-şi ascundă pieptul striat de zgârieturi. Unii, cei care credeau că o cunosc mai bine, i-au vorbit cu o voce scăzută – cum sondezi liniştea dintr-o cameră, ca să vezi dacă persoana doarme... Ea rămânea nemişcată, părea oarbă, inaccesibilă cuvintelor. Totuşi, ochii ei trăiau, înregistrau chipuri noi în cercul de gură-cască, observau că urma de lut de pe fruntea bărbatului dispăruse, spălată probabil în momentul înecului...

Dar ce putea să le spună celor care, ca şi directoarea, se aplecau spre ea şi murmurau întrebări neverosimile prin banalitatea lor omenească ce trebuiau, după ei, s-o smulgă din starea de şoc? Şoc... şoc... şoc, repetau vocile din toate grupuleţele. Ar fi trebuit să le vorbească despre urma de lut, despre neputinţa de a o şterge, pe care o simţise în barcă, da, incapacitatea ei de a-şi uda degetele, de a-i atinge fruntea. Să le vorbească şi despre unicul crâmpei de frumuseţe care, întâmplător, se ivise din bărbatul acela atât de incurabil de urât – fraza pe care o rostise cu un sfert de oră înaintea morţii lui: „Şi când te gândeşti că malurile astea erau complet acoperite cu zăpadă...” Dar ar fi înţeles-o oare? Poate doar bătrâna de la azil, care, brusc, s-a apropiat de cadavru şi i-a luat de pe faţă o tulpină lungă de algă. Şoapte dojenitoare au pornit din toate părţile – nimic nu trebuia clintit.

Şi nimic nu s-a clintit. După-amiaza umedă, sufocantă, a durat la nesfârşit. Au sosit poliţiştii, ceata şi-a compus din nou grupurile. Zilele treceau, dar nu existau nopţi. Mereu acelaşi soare, acelaşi râu călduţ, aceiaşi oameni, cadavrul acela. Hainele pe care le purta s-au uscat încetul cu încetul. Iar pe pieptul femeii (pe pieptul meu, spunea ea, dar se recunoştea din ce în ce mai puţin) zgârieturile s-au închis, s-au estompat...

Judecătorul de instrucţie o interoga în biroul lui – totuşi, ea era tot femeia aşezată pe mal, unde nimic nu se schimbase: înecatul, mulţimea de gură-cască şi, de acum înainte, judecătorul acela, care se apleca deasupra cadavrului, pipăia marginile bărcii, mergea de la un spectator la altul, apoi se oprea în faţa femeii pe jumătate dezbrăcate. O numea pe femeia aceea „Doamna Arbelina”, ea a devenit doamna aceea şi, la început, a fost chiar uşurată. Îi era astfel mai uşor să declare că îl detestase pe Goleţ, că ideea de a-l omorî îi trecuse adesea prin minte. Şi că de fapt îl omorâse chiar de două ori, căci, mai întâi, nu îi ştersese fruntea pătată cu noroi (şi gestul acela ar fi putut schimba totul!), iar mai târziu, când el nu ştia ce să facă cu sticla goală şi se apropia clipa morţii lui, ea rămăsese total inactivă, complice cu scurgerea fatală a minutelor.

Într-o zi a crezut că-i poate în sfârşit povesti esenţialul bărbatului care o asculta cu atâta interes. Vizibil, judecătorul de instrucţie a început să devină conştient că avea în faţa lui nu o oarecare „Doamnă Arbelina”, ci o femeie care

purta în ea nopţi stranii de iarnă, falii teribile, care se căscau în orice moment sub un obiect obişnuit, sub un cuvânt anodin. Încurajată de înţelegerea lui, i-a vorbit despre frumuseţea de nespus a iernii pe care o trăise nu de mult, a iazului minuscul cu peşti prizonieri, a crengii care-şi pierdea la nesfârşit cristalele de promoroacă... Ea trăia din nou în fragilitatea acelor clipe de linişte şi descoperea, cu încântare, că şi celălalt se apropia tot mai mult de ele în fiecare zi. Era acum sigură că putea să-i încredinţeze taina ei...

De ce a apărut brusc bâlbâitul care pretindea că fusese cel mai bun prieten al lui Goleţ? L-a cunoscut oare în timpul unei confruntări sau a aflat de existenţa lui datorită versiunilor din ce în ce mai numeroase care agitau Hoarda şi chiar oraşul întreg? Ea nu-şi mai amintea. Totuşi, mărturia acestui Tum-tum a dat totul peste cap. Luptând cu greu împotriva bâlbâielii, el a mărturisit: Goleţ ştia că prinţul Arbelin se dedase, înainte de război, unui trafic dubios cu proprietăţile pe care le aveau emigranţii în Rusia şi prin urmare... Judecătorul a considerat fantezistă noua versiune. Goleţ abia îl cunoştea pe prinţ şi nu ar fi putut demonstra niciodată prin ce erau ilicite vânzările...

Ea a văzut în mărturia aceea distrugerea a tot ce construise cuvânt după cuvânt în conversaţiile cu judecătorul. Aşadar, Goleţ nu ştia nimic despre nopţile ei de iarnă. Ameninţările pe care le formulase se rezumau la vechiul secret al domeniilor vândute de prinţ. Acesta era şantajul lui ridicol! Pe când ea, încurcată, înnebunită, îşi închipuise că bărbatul acela vârât sub ferestrele lor... Nu, el nu văzuse nimic. Dar în cazul acesta moartea lui, pe care o dorise atât de mult, crima pe care o mărturisise judecătorului era de o gratuitate absolută. Îl omorâse degeaba...

Ciudat, judecătorul o ascultase de data aceasta cu o nerăbdare prost ascunsă, uitându-se adesea la ceas, aprobând cu un aer distrat. Iar grefierul era absent. Ea a insistat să fie însoţită la locul dramei, dar s-a lovit de un refuz, şi-a repetat cererea pe un ton categoric, explicând că aveau să găsească un element decisiv pentru aflarea adevărului şi a obţinut în sfârşit câştig de cauză. În ciuda orei târzii, ea s-a dus pe mal, a găsit locul exact al popasului lor, a arătat poziţia trupurilor lor în iarbă, a descris sfârşitul mesei lor... Şi a observat brusc că era singură pe mal, că soarele apusese de mult şi că explicaţiile ei nu se adresau nimănui... Ba da, au fost auzite de câţiva derbedei tineri, care au urmărit-o aruncând în ea cu bulgări de lut ud şi strigând lucruri obscene.

Chiar în seara aceea, poate, pe drumul de întoarcere, l-a întâlnit pe bâlbâit. El i-a spus că nu le trebuia nici mărturia lui. Şi totuşi, îi povestise judecătorului că Goleţ ducea o viaţă atât de retrasă pentru că avea un trecut de ascuns: medic de război, fusese făcut prizonier de roşii, slujise doi ani în armata lor... Cu treizeci de ani în urmă.

Stăteau unul în faţa celuilalt pe o stradă aproape întunecată din oraşul de jos. Ea, cu părul zbârlit din cauza goanei, cu rochia pătată de noroiul cu care

aruncaseră în ea cei care o urmăreau. El, mic, pirpiriu, cu faţa schimonosită de cuvântul imposibil. De altfel, amândoi se simţeau insuportabil de muţi. El a reuşit în cele din urmă să stăpânească aerul care-i astupa gâtul şi a dat drumul unui geamăt necruţător:

— Tum-tum-dumneavoastră l-aţi o-o-omorât!

După întâlnirea aceea, ea nu s-a întors acasă. I se părea chiar că nu mai revăzuse niciodată casa lipită de zidul Hoardei. Inexplicabil, a devenit o femeie culcată într-un pat îngust, alb, într-o cămăruţă unde plutea un miros de medicamente. Cineva a trezit-o, scoţând-o din plăcuta ei insensibilitate de absentă. A deschis ochii şi nici măcar nu s-a mirat văzând un bărbat de vreo cincizeci de ani, portretul infidel, îmbătrânit şi obosit al soţului ei, şi un tânăr grav, încordat – portretul viitor al fiului ei.

Apariţia lor a transpus-o într-o viaţă îndepărtată, într-un oraş uitat şi mai ales într-un alt trup. Ei nu păreau să-i remarce plecarea şi continuau să i se adreseze femeii livide, nemişcate, lipsite de limbaj. Soţul ei vorbea. Ea îl auzea din străfundurile pâclei, îi zâmbea, nu înţelegea nimic... Trebuia să semneze o coală de hârtie – bărbatul i-a călăuzit mâna. În clipa despărţirii, instinctul matern, probabil, a smuls-o din inconştienţă. L-a auzit pe soţul ei răspunzându-i: „E mai bine aşa. Pentru el..." A înţeles că pleca în Rusia şi îl ducea acolo pe fiul lor. „Pentru o lună sau două", a spus el.

Când uşa s-a închis în urma lor, a revenit amintirea zilelor precedente, sau mai degrabă a frigului, a ciobului de sticlă care i se înfipsese atât de suplu în vena de la încheietura mâinii – un ciob de oglindă, credea ea, care punea capăt durerii, sufocantei după-amieze de pe malul unde zăcea bărbatul înecat, gălăgiei vocilor care vorbeau despre ea, mereu despre ea...

Într-o noapte a putut să se scoale, a ieşit pe coridor şi, înaintând într-o rapidă lunecare aeriană, a străbătut clădirea mare, sonoră, nocturnă. În ciuda întunericului, încăperile ei rămâneau animate. A auzit strigăte de veselie, conversaţii patetice, conciliabule, suspine. După un colţ, coridorul şi-a schimbat înfăţişarea: a văzut pe pereţi portrete vechi cu ramele lor de aur stins. Pe o uşă întredeschisă se revărsau valuri de muzică de operă. O doamnă îmbrăcată cu o rochie amplă de sărbătoare i-a luat-o înainte. Un grup pestriţ a apărut râzând, într-o scurtă fulgerare de lumină, şi a dispărut imediat în fundul unui pasaj... Ea prevedea ce se va afla în încăperea a cărei uşă a împins-o încet. Focul de lemne, crengile acoperite cu zăpadă topită, oglinda mare, patul care păstra amprenta unui trup. S-a dezbrăcat, s-a mulat în adâncitura aceea, a imitat somnul. O clipă mai târziu, o mângâiere prelungă, nesfârşită a învăluit-o, i-a umplut trupul, a început să-l dilate... Ea a întrerupt-o brusc. Dintr-un fotoliu înghesuit la perete se desprindea un profil grosolan, sfredelit de un ochi plin de ură şi totodată complezent...

De privirea aceea a scăpat ea avântându-se pe coridoarele devenite iarăşi monotone. Nişte paşi grăbiţi, siguri de forţa lor, răsunau în urma ei. Unicul

refugiu, îşi amintea ea acum, se găsea în cămăruţa de sub acoperiş, a cărei fereastră îngustă dădea spre o pădure înzăpezită... A zărit uşiţa joasă, a apucat clanţa, a scuturat-o cu disperare. Nişte mâini experte, aproape nepăsătoare în brutalitatea lor liniştită, au imobilizat-o, i-au răsucit braţele...

A trezit-o propriul ei strigăt. Totul era doar un lung vis întortocheat şi urât. Nopţile de iarnă, dragostea de nenumit, bărbatul care îi urmărea din fotoliul lui... Ea şi-a ridicat braţul stâng – cicatricea era încă roşie. De ce făcuse asta atunci când toate erau doar un şir lent de vedenii? Pentru că aflase, nu ştia cum (din conversaţiile infirmierelor probabil), că fiul ei nu se va întoarce la data prevăzută. Sau, poate, nu se va întoarce pentru că ea îşi tăiase venele? Sau poate ea a vrut să moară pentru a fugi de clădirea aceea din care nu se putea fugi? Căci nu mai era în spitalul în care soţul şi fiul ei veniseră să o vadă... Sau poate plecaseră tocmai pentru că ştiau că ea avea să ajungă acolo? Vena tăiată, clădirea, plecarea lor. Sau, mai degrabă: plecarea lor, încheietura tăiată, clădirea aceea din care nu se poate ieşi. Nu, într-o altă ordine încă: clădirea, dorinţa de a muri, plecarea lor... Ce simplu e totul şi fără ieşire! Totuşi, dacă m-aş duce la fereastră şi aş vedea că ninge, aş putea probabil... Aşteaptă, mai întâi era ciobul de sticlă, sângele, dar nu exista gheaţă pentru a-l opri...

Ea nu ştia că anii treceau. Timpul şerpuia încet prin măruntaiele clădirii pe care o explora bâjbâind, zi de zi. Nu clădirea azilului, de o construcţie banală şi rectilinie, locuită de toate acele suflete tulburate, ci conacul cavernos, schimbător, care se înălţase în somnul ei. Distilându-i zgomotele, a învăţat să recunoască muzica unui pian cu coadă dintr-un salon retras. Alerga acolo, vedea fasciculele candelabrelor, percepea mirosul mâncărurilor de la un dineu festiv... Dar încăperile se înnegreau brusc, se umpleau de fum, sub picioarele ei scrâşneau cioburi de geamuri. Pătrundea într-o sală de restaurant devastată, în care un bărbat cu o căciulă de blană trasă pe frunte interpreta o piesă triumfală, ştergându-şi din când în când cu un gest rapid lacrimile cenuşii de pe faţa pătată cu funingine... Ea ieşea prin curtea din spate, sperând să se apere de mitraliera care începea să ciuruiască brusc zidul. Şi nimerea într-o cameră de hotel, a cărei fereastră se deschidea spre o noapte caldă, meridională, spre freamătul frunzişului în adierea parfumată şi umedă... Rătăcea de la o încăpere la alta, întâlnea uneori o persoană, începea o conversaţie şi nu se mira dacă celălalt o părăsea la jumătatea unui cuvânt, dispărea într-o galerie ce se căsca brusc în fundul unei săli...

Printre oamenii care veneau la ea se afla o femeie care nu pleca niciodată pe neaşteptate şi, parcă pentru a-şi demonstra realitatea de netăgăduit, îi întindea o mână osoasă, ţinută la căldură într-un şal de angora. Era infirmiera de la Hoardă, care purtase odinioară doliu după logodnicul ei englez. Ciudat, păstrase amintirea unei anume prinţese Arbelina şi venea în fiecare lună, deşi călătoria îi lua o zi întreagă. Nu mai vorbea despre pilotul englez, iubitul ei mitic. Fără

îndoială, cum până şi miturile îmbătrânesc, nefericita prinţesă devenea de acum înainte noua pasiune a vieţii ei atât de cenuşii… Venea duminica, pe ploaie sau pe un soare de vară, străbătând lunga alee cu tei pe sub crengile când buclate de primele frunze, când aurite de zilele de octombrie. Le explica celorlalţi, gravă şi tristă, că prinţesa Arbelina fusese odinioară prietena ei cea mai apropiată şi chiar confidenta ei. Doar prin această nouă legendă mai exista Olga Arbelina în lumea celor vii…

După vizită, prinţesa (personalul o numea aşa fără să ştie cu adevărat dacă era vorba de un titlu sau de o poreclă datorată nebuniei) rămânea lângă fereastra de la capătul coridorului şi, urmărind din ochi silueta care dispărea pe alee, privea cu atenţie viaţa simplă şi monotonă de afară. Picăturile de ploaie, cerul albastru sau albul norilor, copacii goi sau verzi… Apoi se îndepărta de fereastră, mergea de-a lungul peretelui şi, la un colţ, se pierdea într-un apartament vast, întunecos, unde privirea îi cădea, în mijlocul dezordinii luxoase a unei camere, pe un fotoliu mare de piele neagră. Gol deocamdată…

Din întâlnirile cu infirmiera de la Hoarda de Aur şi din câteva frânturi culese din sporovăiala femeilor de serviciu afla prea puţin despre ceea ce se petrecea dincolo de ziduri. Războaie, dificultatea de a trăi, deriziunea pompoasă a vieţii cotidiene, banalitatea morţii. Erau oare mai importante decât căderea frunzelor? Mai raţionale decât rătăcirile ei prin conacul acela fără fund?

Una dintre femeile de serviciu a remarcat că prinţesa umplea zeci de foi cu un scris grăbit şi le ascundea în noptiera ei. Curiozitatea i-a fost zadarnică: însemnările erau ilizibile, fie redactate într-o limbă necunoscută, fie, chiar şi în franceză, prea confuze. Cât despre cele câteva rânduri care au putut fi descifrate, ele consemnau amănunte despre o zi de iarnă cum sunt atâtea în viaţa oricui.

Într-o zi, fără să aibă vreo noţiune a timpului, a ghicit că infirmiera de la Hoardă nu va mai veni. Într-adevăr, nu a mai venit. Nici pe o ploaie de toamnă, nici pe sub crengile pline de paietele primelor frunze…

În cele din urmă, după o perindare nedesluşită a săptămânilor, lunilor, anotimpurilor a sosit dimineaţa aceea îngheţată. În capul unor scări vechi de lemn cu trepte înalte şi balustrada tocită de mâini s-a deschis uşa dincolo de care nu putea fi decât încăperea minusculă cu fereastra ce dădea spre o pădure înzăpezită.

A trebuit să se îndoaie ca să se strecoare spre fereastra minusculă, un fel de lucarnă opacă de praf, de pânze de păianjen întreţesute. Cu o bucată de cârpă scoasă dintr-o grămadă de vechituri a frecat geamul. Afară, aceeaşi alee cu tei, dar văzută mult mai de sus, şi ziua aceea, voalată de ţesătura lentă a fulgilor. Şi pământul era complet alb, iar lumea de dincolo de gard părea pe jumătate ştearsă sub filamentele de zăpadă…

Nu s-a mirat deloc văzând un bărbat profilându-se încet pe albul mişcător, în mijlocul aleii. Nu era surprinsă nici de înălţimea lui uriaşă, nici de sărăcia extremă a hainelor lui – a paltonului lung cu croială militară, căruia la prima

vedere îi ghiceai stofa roasă, cârpită. Sub veşmântul ponosit se contura o statură impunătoare, dar anormal de descărnată. Nu purta pălărie, zăpada i se amestecase cu părul sur.

Nici gesturile lui nu i-au părut extravagante. El s-a oprit, a pus jos o geantă veche de voiaj şi s-a dus să adune un pumn de zăpadă de pe scândura unei bănci. Apoi, cu grijă, şi-a frecat faţa, s-a spălat cu bulgărele de gheaţă care i se topea în mâini. A scos o batistă, şi-a şters fruntea, obrajii şi, înşfăcându-şi geanta, s-a îndreptat spre intrarea clădirii.

Ea nu a făcut nici o mişcare, doar şi-a plimbat privirea în jur, ca cel care se trezeşte într-un loc necunoscut şi încearcă să-l identifice. Nu mai era un refugiu tainic, pierdut în labirinturile conacului de odinioară, ci pur şi simplu podul clădirii, un pod strâmt, în care luase obiceiul să vină, la început împiedicată de gardienii ce se temeau să nu se sinucidă, apoi ignorată de ei. Scaune rupte, ziare vechi, un teanc de hârtie îngălbenită, din care scotea foi pentru însemnările ei...

O voce de femeie îi repeta numele în josul scărilor...

Ştia dinainte ce-i va spune bărbatul care îşi spălase adineauri faţa cu un pumn de zăpadă. Va începe să vorbească numaidecât, mergând pe alee, apoi aşezat pe bancheta unui vagon, într-o cameră de hotel, într-o cafenea, mai târziu într-o locuinţă efemeră care le va da pentru câtva timp iluzia unui acasă... Va vorbi în toţi anii care le mai rămâneau de trăit. Şi impresia că aflase totul de la primul cuvânt n-o va mai părăsi. Ea îl va asculta, va plânge, îi va face semn să tacă atunci când durerea va fi insuportabilă, dar totul, absolut totul îi va fi deja cunoscut, simţit de o mie de ori în cursul rătăcirilor ei nocturne prin perindările amăgitoare ale vieţii.

Va şti, ştia deja că emigranţii, îndată după întoarcerea lor în Rusia, fuseseră despuiaţi de bagaje, filtraţi, încărcaţi în vagoane de marfă. Şi că în prima zi de viscol tatăl şi fiul fuseseră despărţiţi. Adulţii continuau drumul mai spre est, traversând Uralul, urcând dincolo de Cercul polar, până în lagărele din nordul îndepărtat. Tinerii care nu împliniseră încă şaisprezece ani mai erau consideraţi capabili să-şi elimine „trecutul burghez” în taberele de reeducare. În momentul despărţirii, tatăl, după o revoltă solitară şi inutilă, era să moară sub paturile grele de puşcă ale gardienilor...

Va afla şi că Li urmase acelaşi drum către nord. Şi că panourile ei pictate fuseseră aruncate în zăpadă, în spatele gării unde erau triaţi prizonierii. Câtva timp se puteau vedea în mijlocul câmpului îngheţat culorile vii ale acelor puneri în scenă: un pianist în frac acompaniind o cântăreaţă monumentală sau doi vilegiaturişti sub un soare ecuatorial... Încetul cu încetul, locuitorii luaseră panourile şi le arseseră în timpul gerurilor de sfârşit de iarnă.

Înţelegea că a nu cunoaşte destinul fiului său era pentru ea unica şansă de a-l şti încă în viaţă. Şi cu cât mai neverosimilă era speranţa aceea, cu atât era ea mai încrezătoare. El exista undeva, sub cerul acesta, vedea copacii, lumina,

auzea vântul acesta...

Într-o bună zi, s-a hotărât în sfârşit să vorbească. Ştia că, pentru a fi înţeleasă, va trebui să spună totul în câteva cuvinte scurte şi să tacă. Şi să vorbească din nou, până când cuvintele vor deveni foc, umbră, cer... Şi până când cealaltă viaţă, pe care o căutaseră atât de stângaci şi pe care ea o cunoscuse atât de puţin, le va apărea în sfârşit în firava veşnicie a cuvintelor omeneşti.

El deschide poarta de fier în momentul în care nimbul lampadarelor începe să pâlpâie, se stinge. Pentru câteva clipe parcă revine întunericul. Întorc capul: uşa locuinţei lui de paznic a rămas deschisă, văd lampa care i-a luminat toată noaptea chipul. Cele două scaune ale noastre. Ceştile noastre pe masă. În jurul căsuţei, trunchiuri negre, pietrele ridicate ale monumentelor, morminte, cruci...

El rămâne o clipă lângă mine între canaturile porţii de fier. Apoi îmi strânge mâna şi se îndepărtează, dispărând de îndată printre copaci.

Andrei Makine – o voce aparte în romanul francez actual

de **Virginia Baciu**

După imensul succes al romanului „Testamentul francez”, încununat în 1995 cu cele mai prestigioase premii literare franceze – Goncourt, Médicis şi Goncourt des Lycéens, apoi cu premiul internaţional Ruffino-Antico Fattore –, Andrei Makine (care a debutat abia acum unsprezece ani, în 1990, cu „Fiica unui erou al Uniunii Sovietice”), publică în ianuarie 1998 a cincea carte. Reuşeşte din plin să evite primejdia eşecului sau a repetării sterile, părăsind filonul autobiografic din care s-a inspirat în trei din cele patru romane anterioare: „Confesiunea unui stegar destituit” (1992), „Pe vremea fluviului Amur” (1994) şi, mai ales, „Testamentul francez”, marchează o direcţie nouă în creaţia makiniană, fără a renunţa, totuşi, la problematica din celelalte cărţi. Şi, pentru prima oară, romancierul situează acţiunea în Franţa, doar imaginată, visată, reînviată în operele precedente, sau evocată fugitiv, ca spaţiu romanesc al exilului.

Pare să anunţe prin titlul său un roman poliţist şi totodată o enigmă, pe care o va dezvălui încetul cu încetul o dublă anchetă: cea oficială, inevitabilă, a poliţiei, iar, în paralel, o scrutare minuţioasă şi din ce în ce mai chinuitoare, întreprinsă de Olga Arbelina, a propriului ei trecut şi a profunzimii ambigue a iubirii sale materne. Însă a doua parte a metatextului, motto-urile, împrumutate din opera lui Dostoievski şi a lui Proust, deşi nu părăsesc sfera judiciară, schiţează un alt fel de enigmă, mărind, de la bun început, miza cărţii. Spre deosebire de celelalte romane (cu excepţia celui de debut), Makine recurge aici la aparenta obiectivitate a naraţiunii la persoana a treia. Şi, pentru întâia oară, apelează la doi naratori, adoptând formula povestirii în ramă. Un bătrân, paznicul unui cimitir ortodox rusesc din apropierea Parisului, un rus uriaş, aproape uitat de timp, care le istoriseşte vizitatorilor francezi de duminică, amatori de exotism, povestea vieţii şi morţii refugiaţilor ruşi îngropaţi acolo. Şi un tânăr scriitor-emigrant rus (personaj plasat în actualitate, existent şi în alte romane), prezentat aici pe jumătate autoironic, căruia bătrânul, pentru prima dată, îi relatează povestea Olgăi Arbelina, înmormântată acolo, poveste pe care o va istorisi, la rândul său, într-o carte. De altfel, la sfârşitul romanului, persoana a treia se transformă în „eu”, redevenind persoana întâi, specifică majorităţii romanelor lui Makine.

Olga Arbelina, prinţesă rusă, născută în Rusia ţaristă o dată cu secolul al XX-lea, se refugiază în tinereţe, după Revoluţia din Octombrie, la Paris, unde, după experienţa frenetică a „anilor nebuni” şi eşecul căsătoriei cu prinţul georgian Arbelin, care-i salvase viaţa în timpul Revoluţiei, se desparte nu numai de soţ ci şi de casta ei, instalată după refugiu cu predilecţie în capitala Franţei. Ea părăseşte

Parisul şi se stabileşte cu fiul ei, un copil de şapte ani, la Villiers-la-Forêt, un orăşel adormit ce aminteşte de atemporala Saranza din „Testamentul francez", însă unde, pentru prima oară, are senzaţia trăirii unei vieţi autentice.

În ciuda anchetei judiciare previzibile încă din titlu, romanul este de fapt o căutare dramatică a identităţii, care poate fi rezumată în întrebarea tot mai chinuitoare a prinţesei: „Cine sunt eu?", căutare dublată de cea a vieţii autentice. În fundal, se conturează o meditaţie torturantă asupra nihilismului şi a libertăţii individului. Pornind de la un fapt divers real, petrecut, după spusele lui Andrei Makine, într-o comunitate de emigranţi ruşi de lângă Paris, şi anume reconstituirea unui înec – accidental sau criminal –, acest roman, în aparenţă poliţist, este de fapt o carte despre dragoste, o dragoste absolută şi ambiguă dintre o mamă şi fiul ei, care transgresează tabuul incestului. Dar, totodată, este şi o carte despre moarte, despre contopirea dintre dragoste şi moarte, o carte despre exil, despre Franţa şi Rusia, despre cataclismele secolului al XX-lea şi impactul lor, adesea tragic, asupra individului şi, nu în ultimul rând, un superb poem în proză despre iarnă.

Ca şi în „Testamentul francez", protagonista este o femeie în exil, dar, de data aceasta, situaţia este inversată. Olga nu este, ca Charlotte Lemonnier, o franţuzoaică, la început rătăcită în Rusia ţaristă, apoi captivă în Uniunea Sovietică şi, în cele din urmă, exilată involuntar acolo, ci o rusoaică, descendentă a uneia dintre cele mai importante familii aristocratice, înrudită cu dinastia Romanovilor, care îşi salvează viaţa printr-un exil voluntar în Franţa.

Makine recurge la o dublă evocare a unui „între-două-vârste" în contextul unui „între-două-lumi" şi sărbătorile de iarnă după vechiul rit ortodox, trăite în Franţa de către emigranţi ca în Rusia, dar inexistente în calendarul ţării adoptive, lărgesc acest context la un straniu „între-două-timpuri".

Dacă perioada ambiguă şi atât de răscolitoare a trecerii de la copilărie la adolescenţă, ca şi în trei din cele patru romane precedente, este zugrăvită şi aici, însă de această dată prin intermediul unui rus născut în exil, fiul prinţesei – singurul căruia autorul nu îi dă un nume, în prim-plan trece acum, pentru prima oară, perioada tot atât de tulbure, prezentată ca „o moarte înainte de moarte", a amurgului vieţii unei femei de patruzeci şi şase de ani, deci a trecerii de la plenitudinea unei frumuseţi ieşite din comun la bătrâneţe. De altfel, şi trecerea de la copilărie la adolescenţă este, în acest roman, legată explicit, apăsat, de moarte, fiul prinţesei fiind născut sub un dublu semn al morţii, în 1932 – anul uciderii preşedintelui Franţei de către emigrantul rus Pavel Gorgulov –, şi având, ca „moştenire" de familie, o hemofilie, care îl condamnă la dispariţie cel mai târziu înainte de a împlini douazeci de ani.

Tot pentru prima oară, Makine înfăţişează şi trecerea de la copilărie la adolescenţă a două fete: prinţesa Olga Arbelina şi prietena ei, Li, de origine modestă, acceptată odinioară de nobilii ruşi la balurile lor mascate (petreceri,

dar totodată şi mascarade), deghizată de obicei în magician însărcinat cu focurile de artificii. Un accident nefericit, survenit în toiul unui frenetic bal mascat, îi mutilează pe viaţă chipul, iar, mai târziu, după ce se refugiază şi ea în Franţa, torturile la care este supusă în timpul Ocupaţiei îi mutilează şi mâinile. Dar toate acestea nu o împiedică să devină după război o fotografă entuziastă, care, prin arta ei, îi eliberează pe oameni de povara rutinei şi a convenienţelor, încurajându-le avântul fanteziei, libertatea de gândire. Fidelă ideii de libertate, păstrându-şi tinereţea spirituală şi energia, plină de încredere în noua putere, se întoarce în Uniunea Sovietică, simţindu-se necesară acolo pentru a-i învăţa din nou pe oameni să râdă, prin intermediul fotografiilor ei originale, pentru a-i elibera de gravitatea apăsătoare a vieţii lor cotidiene. Dar, odată repatriată, este arestată la coborârea din tren, în gară, deportată ca prizonieră politică într-un lagăr de la Cercul polar, iar panourile ei cu decoruri fanteziste sunt azvârlite la gunoi şi arse apoi de localnici ca lemn de foc, pentru a supravieţui teribilei ierni ruseşti. Prin personajul lui Li, Andrei Makine dezvoltă o reflecţie estetică începută în „Confesiunea unui stegar destituit", amplificată în romanul „Pe vremea fluviului Amur" şi mai ales în „Testamentul francez", abandonată în „Recviem pentru Est" (2000), şi reluată cu o sobrietate clasică în „Muzica unei vieţi" (2001).

Romanul începe cu evocarea unui cimitir rusesc ortodox de lângă Paris, aşadar a unui loc al morţii, prezentat ca un pitoresc labirint exotic, unde „hoţii de confidenţe", veniţi să asculte poveştile bătrânului paznic, încearcă să înţeleagă sufletul slav în faţa pietrelor de mormânt care fixează prin inscripţiile lor funerare şi prin istorisirile bătrânului uriaş „lunecarea atât de rapidă şi personală de la viaţă la moarte" a ruşilor ce odihnesc acolo.

Enigma întrevăzută din titlu desemnează un criminal, dar nu şi crima comisă. Este vorba oare de avortul provocat Olgăi de buna şi vechea ei prietenă Li-Alexandra, prin care este suprimată, cu riscul pedepsei capitale, o inocentă viaţă abia înfiripată? Sau de o crimă pasională, cum vor neapărat să creadă locuitorii din Villiers-la-Forêt, ahtiaţi de senzaţional? Are loc, într-adevăr, o anchetă oficială, cu poliţişti, judecător de instrucţie, grefier, chiar un traducător, martori, şi un posibil vinovat prezumtiv, prinţesa Olga Arbelina, care, în mod neaşteptat, se acuză ea însăşi insistent de crimă, deşi nimic nu îi confirmă autoînvinovăţirea. Sfârşeşte prin a fi scoasă de sub acuzare, spre marea dezamăgire a localnicilor, conchizându-se că a avut loc un nefericit înec fortuit, un accident mortal stupid. Traducătorul e, totuşi, îndreptăţit să fie surprins de insistenţa cu care se acuză prinţesa de o crimă pe care nu a comis-o. Ea se simte responsabilă şi chiar vinovată căci a dorit moartea victimei, Serge Goleţ, fost ofiţer de cavalerie în armata albgardistă, care, refugiat după Revoluţie în Franţa, exercită clandestin meseria de doctor şi, oficial, pe cea de hingher. Aşa-zisa lui dragoste pentru prinţesă este o replică trivială a iubirii neţărmurite, absolute, a Olgăi Arbelina pentru fiul său, care o va duce la adevărata ei crimă, iniţial inconştientă, descoperită de ea din

întâmplare, cu oroare, dar apoi, încetul cu încetul, asumată, crima împotriva firii, crima care încalcă legile omeneşti, incestul, temă care i-a fascinat pe autorii tragici încă din Antichitate, ducând la opere răscolitoare, ca Oedip sau Fedra, dar şi la romane franţuzeşti contemporane mediocre, precum „Pe cine îndrăznesc să iubesc" de Hervé Bazin.

Numai că, la început, Olga este victima inocentă a fiului, victima unui viol repetat, în urma căruia rămăsese însărcinată, şi pe el îl acuză de crimă în sinea ei, când îl surprinde îngrozită turnându-i din belşug un somnifer, pe ascuns, în ceaiul de flori de hamei pe care-l bea seara. Această descoperire incredibilă, insuportabilă, o face să dorească disperat să fugă, să dispară, să-şi curme viaţa, atât este de cutremurată de grozăvia celor întâmplate fără voia sau ştirea ei şi de constatarea bruscă a metamorfozei fiului ei, a copilului ei, neobservată de ea până atunci, într-un tânăr necunoscut. Dar de fiecare dată când încearcă să pună capăt acestei monstruozităţi, fără a îndrăzni vreodată să vorbească deschis cu fiul ei despre incest – pe care îi este imposibil să-l numească –, viaţa lui este brusc pusă în primejdie, fie de un accident grav, datorat hemofiliei, fie de tentativele lui deghizate de sinucidere. Olga recurge atunci la un fel de nefiinţă, lăsându-se în voia fiului ei, consimţind la incest, imitând somnul, simulând moartea conştiinţei, dar teama crescândă de a-şi pierde fiul o face să accepte totul, împotmolind-o într-o pasiune care o izolează de ceilalţi, izolare agravată de o iarnă foarte grea, cu totul neobişnuită în regiunea pariziană, nemaiîntâlnită de aproape un secol, de fapt o minunată iarnă foarte rusească. Inevitabilele inundaţii de primăvară sporesc izolarea Olgăi, care nu mai trăieşte decât pentru fiul ei. Deşi consideră incestul monstruos, de nenumit şi inavuabil, iminenţa morţii fiului ei o face pe Olga să-l accepte, crezând că aceasta e singura iubire îngăduită fiului ei înainte de a muri. Când Olga îşi dă seama că ameninţarea morţii nu este chiar atât de apropiată, mintea începe să i se tulbure. Şantajul fostului ofiţer-medic, care a ghicit totul văzând-o pe fereastră, în plimbările lui nocturne, în braţele fiului ei, în dormitor, o dezaxează şi mai mult, mărindu-i spaima că incestul va fi descoperit şi de ceilalţi. După moartea accidentală a lui Goleţ, cu care acceptase să se plimbe cu barca pe râu, de teamă ca acesta să nu-i divulge teribilul secret, Olga Arbelina, care îşi pierduse deja discernământul, apoi noţiunea timpului, confundând trecutul cu prezentul, după anchetă îşi pierde şi capacitatea de a vorbi, mai cu seamă că îşi înfrânase îndelung nevoia de a se confesa cuiva care să o înţeleagă. După o încercare nereuşită de a-şi pune capăt zilelor, ajunge la spital, apoi într-un ospiciu, iar fiul ei este dus în Rusia de fostul soţ, care, căzând victimă, ca şi Li, minciunilor propagandei comuniste despre cuceririle ştiinţei sovietice, speră să-l vindece acolo, dar, tot ca şi Li, ajunge într-un lagăr de prizonieri, pe când fiul, considerat încă recuperabil datorită tinereţii lui, este trimis într-un lagăr de reeducare, unde i se pierde urma. Dragostea incestuoasă, imposibilă şi totodată posibilă, dintre mamă şi fiu încarnează arhetipul mediteranean al

reîntoarcerii în pântecele matern, în Terra Mater, sinonimă cu moartea care, aici, e indisociabilă de iubire.

Căutarea identitară şi existenţială a Olgăi Arbelina ajunge, prin aceste experienţe dramatice, la afirmarea clară a necesităţii unei ordini relative a lucrurilor, a unor limite de neîncălcat şi a valorilor familiale: refacerea cuplului, cu soţul ei, reîntors în Franţa, supravieţuind miraculos după ani de zile petrecuţi într-un lagăr de la Cercul polar, singura fiinţă căreia îi poate, în sfârşit, mărturisi totul, regăsindu-şi uzul vorbirii, singura fiinţă care o înţelege şi îi împărtăşeşte suferinţa, ajutând-o, prin iubire, să revină la normal. Experienţa unei vieţi întregi, numeroasele ei eşecuri dureroase o fac pe Olga Arbelina să înţeleagă că nihilismul şi libertatea absolută sunt distrugătoare, ducând la o criză a valorilor, la dispariţia lor, la violenţe insuportabile şi la o anarhie ucigaşă.

Deşi subliniază monstruozitatea incestului, Andrei Makine îl prezintă poetic, izbutind astfel să redea intensitatea, profunzimea şi puritatea iubirii mamei, imensitatea sacrificiului ei de sine, prin care caută să-şi ispăşească crima de a fi dat naştere unui fiu hemofil, condamnat la moarte. Scriitura lirică, senzuală şi totodată pudică nu cade niciodată în capcana erotismului comercial sau a picanteriei. Makine sondeaza, prin povestea Olgăi Arbelina, asemenea lui Dostoievski, dar cu mijloace diferite, străfundurile atât de tulburi ale sufletului omenesc, ambiguitatea, cel mai adesea trecută sub tăcere, a sentimentelor care îi unesc pe o mamă şi fiul ei. Tema incestului este introdusă cu măiestrie, ca un motiv muzical în surdină, definită ca o prezenţă lăuntrică, afectivă şi totodată fizică, la început, apoi prin desemnarea fiului ba prin „copilul", ba prin „tânărul necunoscut", care devin un simplu „el" atunci când renunţarea la orice viaţă socială, sacrificiul de sine al prinţesei şi cufundarea ei resemnată, dar tot mai pasionată, în incest sunt sugerate prin dispariţia aproape totală a prenumelui Olga, înlocuit cu un simplu „ea", contopit cu „el" într-un cuplu împotriva firii. Incestul este sugerat subtil şi prin ambiguitatea trăirilor fiului, nu doar un adolescent gelos pe amantul mamei, ci un tânăr capabil de disimulare, drogare şi viol repetat, aproape de paricid, redevenit un copil care i se adresează Olgăi cu „mămico", atunci când e foarte bolnav sau când vrea să salveze peştii din iaz de la asfixiere, asumându-şi uneori şi rolul bărbatului grijuliu, protector, care face cumpărături, îi dă braţul Olgăi ca să nu alunece pe gheaţă, o înveleşte noaptea ca să nu răcească, reface provizia de lemne din dormitorul ei, al „lor".

Arta descrierii, îndeosebi a iernii, frumuseţea, plasticitatea şi originalitatea metaforelor (Hoarda de Aur, Caravanseraiul, amurgul, balul mascat-mascaradă – un adevărat laitmotiv polisemic –, roata lumii, materializată aici de maşinăria scripetelui fostei fabrici de bere, care se pune neaşteptat şi înspăimântător într-o mişcare tot mai precipitată, aducând din adâncuri la suprafaţă mâlul mirosind a putregai, a carne şi a moarte, rafinamentul şi forţa evocatoare a punerilor în abis (decorul fotografei Li înfăţişând nimfa şi satirul, în care Olga, în glumă, îşi vâră

capul în postură de nimfă, ilustraţia din manualul de medicină despre hemofilie, reprezentând un boa înghiţind o antilopă, unde trupul şarpelui aminteşte indecent de o coapsă de femeie într-un ciorap de mătase cu modele), siguranţa mânuirii tehnicii punctului de vedere (povestea Olgăi Arbelina fiind prezentată la început ca un fapt divers senzaţional şi de neînţeles, apoi caricatural: „Prinţesa şi hingherul" sau melodramatic: „Prinţesa în exil"), forţa evocării lapidare şi nedistonante a istoriei sângeroase a Rusiei secolului al XX-lea, a exodului rusesc postrevoluţionar, a freneziei pariziene din „anii nebuni", a spânzurării condamnaţilor de la procesul de la Nürnberg, a dificultăţilor şi bucuriilor vieţii de după război din Franţa şi, nu în ultimul rând, gravitatea mesajului fac din Andrei Makine o voce cu totul singulară în contextul adesea plat, frivol, superficial sau uneori searbăd al romanului francez actual.

Bineînţeles, din critica de întâmpinare din ianuarie şi februarie 1998 nu au lipsit comentariile nedrepte, dacă nu chiar răutăcioase, ca acela al cronicarului Jérôme Garcin de la revista Le Nouvel Observateur, care îl acuză pe Makine de grandilocvenţă, sentimentalism, înclinaţii teratologice şi afirmă că romanul pare prost tradus din rusă, conchizând că, dacă succesul l-a salvat pe Makine de sărăcie şi de cavoul din Père Lachaise, unde, la începutul exilului, ar fi dormit noaptea, din păcate, l-a şi orbit pe scriitor, care, nestăpânind franceza, se simte de acum îndreptăţit să-i prefere gramaticii extazul.

Însă, în ansamblu, la publicarea romanului au fost salutate cu entuziasm arta şi originalitatea scriitorului francez, născut la 10 septembrie 1957 în fosta Uniune Sovietică, refugiat în Franţa în 1987, laureat, din aprilie 2001, şi al Marelui Premiu RTL-Lire, acordat pentru „Muzica unei vieţi", şi tradus astăzi în peste treizeci de limbi. Câteva din cele mai interesante elogii i-au fost aduse în revistele Lire din februarie 1998 şi Le Figaro din data de 7 a aceleiaşi luni. Cronicarul de la Lire scrie: „Toată frumuseţea acestui roman de o factură foarte clasică se află aici, în lenta observare, întretăiată de evenimente dureroase, a unui timp care trece şi nu trece şi nu se mai împlineşte niciodată. În acest crescendo somnambulic al unei crime cu mult mai grave decât omorul... [...] Andrei Makine îşi reiterează propria căutare a timpului pierdut. O căutare singulară, eminamente proustiană, eliberata de morală şi de preocupările confuze privitoare la scriitura modernă. Provocator, tulburător, cizelat într-o limbă aproape rece, dar neîncetat alterată de profunzimea suferinţelor, începe cu aceste cuvinte eterne, care răsună de-a lungul povestirii: «Ce-ai făcut din mine! Ce-ai făcut din mine!»". Iar François Nourissier, preşedintele Academiei Goncourt, elogiază „freamătul psihologic, pâlpâirea memoriei, impresionismul imaginilor", care îi amintesc de Seurat, Bonnard şi de pictorul rus din emigraţie Jean Pougny. Citându-l pe Nabokov, care, întrebat în ce limbă se simte cel mai în largul lui, răspundea: „Mintea mea spune engleza; inima mea, rusa; urechea mea, franceza...", Nourissier consideră că „Makine, cred eu, ar răspunde că urechea lui alege rusa. El scrie

într-o frumoasă franceză, precisă, căutată, presărată cu câteva cuvinte rare, dar a cărei caracteristică rămâne o şiroire, un fluier, o muzică venită din rusă, aşa cum peisajele lui – trăiască descrierile la Makine! – tremură, dând impresia unui miraj scânteietor, asemenea celor dăruite de orizonturile stepei.” Şi, cu fermitate, conchide: „După doi ani de lucru, el ne dăruieşte Crima Olgăi Arbelina, un roman cu totul original impunând o lectură dificilă şi jubilativă (altfel spus: lentă şi savuroasă), graţie căruia îşi afirmă şi consolidează statutul de scriitor.”

Într-un interviu acordat revistei Lire în februarie 2001, imediat după lansarea ultimei sale cărţi, „Muzica unei vieţi”, Andrei Makine deplânge invazia năvalnică a subculturii, asemănând-o cu drogul mental invocat de Marele Inchizitor din Fraţii Karamazov. Cu această ocazie, îşi reafirmă profesiunea de credinţă, declarând: „Scrisul este o alegere metafizică, o transfigurare, o dăruire totală.”

Gravitatea, originalitatea si poezia adesea onirică a romanului ilustrează anticipat definiţia dată de Makine literaturii în acelaşi interviu: „Literatura este ultima redută a rezistenţei în faţa maşinilor de cretinizat. Este ultimul refugiu al gândirii libere şi prostituarea ei ar trebui să fie considerată o crimă împotriva umanităţii.”